

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE KUZNEY KIBRIS TÜRK
CUMHURİYETİ ARASINDA CEZAI KONULARDA ADLI
YARDIMLAŞMA**

DOKTORA TEZİ

Özde DEREBOYLULAR

Lefkoşa

2022

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
ARASINDA CEZAI KONULARDA ADLI YARDIMLAŞMA**

DOKTORA TEZİ

ÖZDE DEREBOYLULAR

**Lefkoşa
Ocak 2022**

KABUL VE ONAY

Özde Dereboylular tarafından hazırlanan “*Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Cezai Konularda Adli Yardımlaşma*” başlıklı bu çalışma, 14/02/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora olarak kabul edilmiştir.

Tez savunması online (çevrim içi) yapılmıştır. Jüri üyeleri onaylarını sözlü olarak vermişlerdir. Tüm süreç kaydedilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Prof. Dr. Mustafa Ruhan Erdem (Danışman)
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Prof. Dr. Durmuş Tezcan (Başkan)
İstanbul Kültür Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Prof. Dr. Hüseyin Pazarcı
Yakın Doğu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doç. Dr. Yeter Tabur
Yakın Doğu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yrd. Doç. Dr. Perçem Arman
Yakın Doğu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Prof. Dr. K. Hüsnü Can Başer
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.

X Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih: 14.3.2022

İmza

Ad Soyad: Özde Dereboylular

TEŞEKKÜR

Öncelikle bana lisansüstü eğitim yapma imkanı sağlayan Yakın Doğu Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. İrfan Suat Günsel'e ve Genel Sekreter Doç. Dr. Yeter Tabur'a minnet ve şükranlarımı sunarım.

Bu vesile ile gerek çalışmanın çerçevesinin çizilmesi gerekse kaleme alınması aşamalarında görüş ve öneri ile desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Mustafa Ruhan Erdem'e saygılarımı ve teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Tez jürimde ayrıntılı eleştiri ve önerileriyle bu çalışmaya katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Durmuş Tezcan, Prof. Dr. Hüseyin Pazarcı, Doç. Dr. Yeter Tabur ve Yrd. Doç. Dr. Perçem Arman'a ayrıca teşekkür ederim.

Ayrıca bu uzun ve meşakkatli süreçte beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan ve sürekli motive eden hakkını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim başta annem ve babama, akademi yoldaşım Yrd. Doç. Dr. Perçem Arman'a ve bu süreçte beraber hayat yolculuğuna çıktığım yol arkadaşım Orhan Bayraktar'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Özde Dereboylular

Lefkoşa 2022

ÖZ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ ARASINDA CEZAI KONULARDA ADLİ YARDIMLAŞMA

Uluslararası adli işbirliği düşüncesini gerçekleştirmeye yönelik belki de en etkin yöntemlerden biri geri vermedir. Bu niteliğinden ötürü eskiden beri devletler, aralarında geri vermeye dair uluslararası sözleşmeler imzalamakta ve bu şekilde geri verme ilişkisi kurmaktadırlar. Adli yardımlaşmanın bir başka türü ise hükümlülerin naklidir. Bu kurum hükümlünün, mahkumiyet kararının verildiği devlette infazına başlanılan hürriyeti bağlayıcı cezasının bakiye kısmının, diğer bir devlette infazı için her iki devletin anlaşması ve hükümlünün rızası çerçevesinde o devlete gönderilmesi sürecini ifade etmektedir. Türkiye'nin de tarafı olduğu çok sayıda ikili ve çok taraflı geri verme ve hükümlülerin nakli sözleşmesi bulunmaktadır. Söz konusu sözleşmelerde yer alan hükümler doğrultusunda bu işlemler gerçekleştirilmektedir. Biz de bu çalışmamızda, Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında bu iki kurumu düzenleyen “*TC ile KKTC Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma, Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi*”ni esas alarak bu müesseseleri inceledik. Bu yapılırken, 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi ve Hükümlülerin Nakline Dair Avrupa Sözleşmesi başta olmak üzere konuya dair diğer uluslararası sözleşmelere de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adli Yardımlaşma, Geri Verme, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi, Hükümlülerin Nakli, Hükümlülerin Nakline Dair Avrupa Sözleşmesi

ABSTRACT

JUDICIAL COOPERATION IN CRIMINAL MATTERS BETWEEN REPUBLIC OF TURKEY AND TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS

Extradition may be the most efficient procedure that can implement the idea of international judicial cooperation. Due to this characteristic, for a long time, governments have signed international treaties on extradition and, thus, have established a formal relationship for extradition. There are a large number of mutual and multilateral international extradition treaties to which Turkey is also a party. In accordance with the provisions of aforementioned treaties, extradition proceedings are carried out. In this study, we examined these institutions in the light of “*Convention on Mutual Legal Assistance about Recognition, Enforcement, Extradition of Criminals and Transfer of Sentenced Persons in Legal, Commercial and Criminal Matters between the Republic of Turkey and Turkish Republic of Northern Cyprus*” which regulated these two institutions between Republic of Turkey and Turkish Republic of Northern Cyprus. While doing this, other international agreements on the subject, especially Law No. 76 on International Criminal Cooperation in Criminal Matters, European Convention on Extradition and the Convention on the Transfer of Sentenced Persons were also mentioned.

Keyword: Extradition, Mutual Legal Assistance, European Convention on Extradition, Transfer of Sentenced Persons, Convention on the Transfer of Sentenced Persons

İçindekiler

Onay.....	i
Etik İlkeler Uyumluk Beyanı.....	ii
Teşekkür.....	iii
Özet.....	iv
Abstract.....	v
İçindekiler.....	vi
Kısaltmalar.....	ix
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

ULUSLARARASI CEZA HUKUKUNDA ADLİ YARDIMLAŞMA

I. TEMEL KAVRAMLAR VE ADLİ YARDIMLAŞMANIN ÖNEMİ.....	5
A. Kavram.....	5
B. Uluslararası Adli İşbirliğine İhtiyaç Duyulmasının Sebepleri.....	6
C. Adli Yardımlaşmanın Kapsamı.....	8
D. Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşmanın Tarihçesi.....	13
III. ULUSLARARASI ADLİ YARDIMLAŞMANIN DAYANAKLARI.....	19
IV. ADLİ YARDIMLAŞMA KONUSUNDA TC VE KKTC HUKUKLARINA GENEL BAKIŞ.....	26
A. Türkiye Açısından.....	26
B. KKTC Bakımından.....	31
C. Uluslararası Antlaşmaların Kanuna Göre Önceliği.....	32
1. TC Bakımından.....	32
2. KKTC Bakımından.....	34
V. ADLİ YARDIMLAŞMANIN RED SEBEPLERİ.....	38

II. BÖLÜM

GERİ VERME

I. GERİ VERMEYE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	44
A. Tanım ve Kavram.....	44
B. Amaç.....	47
C. Geri Vermenin Hukuki Niteliği.....	49
D. Geri Verme Kurumunun Benzer Kurumlarla Farkı.....	52
1. Sınır Dışı Etmenin Geri Vermeden Farkı.....	52
2. Takas.....	59
3. Uluslararası Mahkemelere Teslim.....	61
II. GERİ VERMENİN KAYNAKLARI.....	63
A. Genel Olarak.....	63
B. Uluslararası Kaynaklar.....	64
C. Ulusal Kaynaklar.....	71
1. Anayasa.....	71
2. Kanun.....	72
III. GERİ VERMENİN KOŞULLARI.....	75
A. Eyleme İlişkin Koşullar.....	76
1. Eylemin Her İki Devlet Tarafından Suç Teşkil Etmesi (Çifte Cezalandırılabilirlik).....	76
2. Suçun Belli Bir Ağırlığının Olması.....	79
3. Suçun Takip Edilebilir Olması.....	83

a. Zamaşıımı.....	85
b. Af.....	86
c. Şikayet.....	88
4. Siyasi Suçlarla Bunlara Bağlı Adi Suçlarda Geri Vermeme İlkesi.....	90
a. Belçika Kuralı.....	97
b. Terör Fiilleri ve Terörizmin Finansmanı.....	98
c. Soykırım ve İnsanlığa Karşı Suçlar.....	103
5. Askeri Suçtan Geri Verilmezlik İlkesi.....	106
6. “Non Bis in Idem” Kuralı.....	108
7. Geri Verme Talep Edilen Devletin Yargı Hakkı Bulunması.....	110
8. Sözleşmede Yer Almayan Geri Verme Engelleri.....	115
a. Mali Suçlardan Geri Verilmezlik İlkesi.....	115
b. Düşünce Suçundan Geri Verilmezlik İlkesi.....	116
c. Geri Vermeye Konu Suçun Ölüm Cezasını Gerektirmesi.....	117
B. Geri Verilmesi İstenen Sanık veya Hükümlüye İlişkin Koşullar.....	123
1. Vatandaş Geri Verilmez Kuralı.....	123
IV. GERİ VERME USULÜ VE SONUÇLARI.....	131
A. Geri Verme Talebinde Bulunulması ve Geri Verme Talepnamesi.....	131
B. Geri Verme Yargılaması.....	135
1. Rızaya Dayalı Geri Verme Usulü.....	136
C. Koruma Tedbirleri ve Geçici Tutuklama.....	137
1. Talepnameden Önce.....	138
2. Talepnameden Sonra.....	141
D. Teslim.....	143
1. Geri Verilecek Kişinin Teslimi.....	143
2. Teslimin Ertelenmesi ve Şartlı Teslim.....	144
3. Eşyanın Teslimi.....	145
E. Geri Vermede Hususilik (Özellik) İlkesi.....	146
III. BÖLÜM	
HÜKÜMLÜLERİN NAKLİ	
I. GENEL OLARAK.....	151
A. Hüküm ve Hükümlü Kavramları.....	151
1. Hüküm Kavramı.....	151
2. Hükümlü Kavramı.....	153
B. Hükümlünün Nakli Kavramı.....	155
C. Hükümlülerin Naklinin Benzer Kurumlardan Farkı.....	157
1. Hükümlülerin Naklinin Geri Vermeden Farkı.....	157
2. Hükümlülerin Naklinin İnfazın Devrinden Farkı.....	158
II. KURUMUN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ.....	160
A. Genel Olarak.....	160
1. Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Nedenler.....	161
2. İnfazın Amaçlarına İlişkin Nedenler.....	162
3. İnsani Mülhazalar.....	163
III. HÜKÜMLÜLERİN NAKLİ HUKUKUNUN KAYNAKLARI.....	164
A. Uluslararası Kaynaklar.....	165
1. Ceza Yargılarının Milletler Arası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşme.....	165
1. Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme (HÜNADAS).....	166
2. İkili Sözleşmeler.....	169
B. İç Hukuktaki Kaynaklar.....	169

IV. HÜKÜMLÜ NAKLİNDE GENEL ŞARTLAR, USUL VE SONUÇLAR.....	175
A. Hükümlülerin Naklinde Esas Şartlar	175
1. Vatandaşlık Şartı.....	178
2. Hükümün Kesinleşmiş Olması.....	183
3. Bakiye Ceza.....	187
4. Talep ve Rıza Şartı.....	189
a. Talep Meselesi.....	189
b. Rızanın Açıkça Gösterilmesi.....	190
5. Eylemin Her İki Devlette de Cezalandırılabilir Olması.....	195
6. Diğer Şartlar.....	197
B. Hükümlülerin Naklinde Uygulanacak Usul.....	197
C. Naklin Sonuçları.....	199
SONUÇ.....	207
KAYNAKÇA.....	212
EK 1.....	232
EK 2.....	234

Kısaltmalar

AB: Avrupa Birliği

AİHK: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AJIL: American Journal of International Law

AK: Avrupa Konseyi

APMKGK: Avrupa Milletlerarası Komisyonu Genel Kurulu

ATAD: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı

AÜHFD: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

AÜSBFD: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi

ASSK: Avrupa Suç Sorunları Komitesi (European Committee on Crime Problems)

BJALS: British Journal of American Legal Studies

Bkz: Bakınız

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CACLPL: Croatian Annual Criminal Law and Practice

CGK: Ceza Genel Kurulu

CGTİHK: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

CİKAYAS: Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi

CJTL: Columbia Journal of Transnational Law

CKUAİK: Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu

CLPJ: Current Law Journal Problem Journals

CLR: California Law Review

CLCJR: Criminal Law and Criminal Justice Review

CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu^[1]_[SEP]

CYMKDAS: Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi

DEÜHFD: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

EJCLCJ: European Journal of Criminal Law and Criminal Justice

ERÜHFD: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

EJL: European Journal of Law

EUROPOL: Avrupa Polisi (European Police)

FILJ: Fordham International Law Journal

FLJ: Fordham Law Journal

GÜHFD: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

HÜNADAS: Hükümlülerin Nakline Dair Avrupa Sözleşmesi

ICLQ: International and Comparative Law Quarterly

ILJ: International Law Journal

ILP: International Law and Politics

INTERPOL: Uluslararası Kriminal Polis Örgütü (International Criminal Police Organization)

İSBFD: İstanbul Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi

İÜHFM: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

JPL: Journal of Planning Law

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KTFD: Kıbrıs Türk Federe Devleti

LJIL: Leiden Journal of International Law

LSI: Law and Social Inquiry

MJIL: Melbourne Journal of International Law

MLJ: McGill Law Journal

MÜHFHAD: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi

NELR: Nebraska Law Review

NLR: Nova Law Review

OSCE: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (Organization of Security and Co-operation Europe)

OUP: Oxford University Press

SDÜHFD: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

SÜHFD: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

SİDAS: Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi

SJIL: Southwestern Journal of International Law

TAAD: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

TBBD: Türkiye Barolar Birliği Dergisi

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TCK: Türk Ceza Kanunu

TMK: Türk Medeni Kanunu

UCM: Uluslararası Ceza Mahkemesi

UDC/DCLS: University District Columbia Law Review

Vb. : Ve benzeri

Vd. : Ve devamı

YD: Yargıtay Dergisi

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Dünyada her geçen gün ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, ulaşım vasıtalarındaki artış ve çeşitlilik, kısa süre içerisinde dünyanın istenilen ülkesine gidebilmekteki kolaylık, aynı zamanda birtakım problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda suçluluk, adeta küresel bir boyut kazanmış ve suçlulukla mücadelede bir ülke için sadece kendi iç hukuk kurallarına başvurmak bazı durumlarda yeterli olmamaya başlamıştır. Bir başka ifadeyle, suç ve suçluluğun tüm dünyayı etkileyen bir olgu haline gelmesi neticesinde yasa uygulayıcıları, ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaya başlamıştır. Bu durum, cezai konularda uluslararası yardımlaşmaya duyulan ihtiyacın daha güçlü bir şekilde hissedilmesine neden olmuştur. İşte devletler, bu tarz problemlerden yola çıkarak, suçlulukla etkin mücadele için ikili ve çok taraflı sözleşmeler¹ yaparak bu konuda yardımlaşma yoluna gitmektedirler².

Uluslararası adli yardımlaşmayı en yalın haliyle, bir devletin yetkili adli makamlarının yürüttüğü muhakeme faaliyetine bir diğer devletin yapmış olduğu her

---

¹ Çalışmamız için araştırma yapmaya başladığımızda *sözleşme*, *antlaşma* ve *andlaşma* gibi terimlerin farklı kaynaklarda birbiriyle eş anlamlı olarak kullanıldığını gördük. Öğretide terim birliği bulunmaması hakkında Pazarıcı şu notu düşmektedir: “*Yukarıda sözünü ettiğimiz bir irade uyuşması Türkçede genel bir biçimde belirtilmek istendiği zaman andlaşma terimi kullanılmaktadır. Anayasamız (mad. 90) ve Türk uluslararası hukuk yazarlarının bir kısmı bu terimi benimsemektedir. Ancak bütün irade uyuşmalarını kapsayan bu terimin biraz değişik bir biçimde antlaşma olarak kullanıldığına da tanık olmaktayız. Bu andlaşma teriminin yabancı dillerde karşılıkları şunlar olmaktadır: treaty (İng.), traite (Fr.), Vertrag (Alm.). Ancak gerek andlaşma, gerek antlaşma ve gerekse aşağıda belirteceğimiz çok daha değişik adlar altında ortaya çıksınlar antlaşmaların uluslararası hukuktaki bağlayıcılıkları bakımından bu değişik terimlerin herhangi bir etkisi yoktur. Bu nedenledir ki, uluslararası uygulamada bir andlaşmayı belirtmek üzere çok çeşitli terimler kullanılabilir.*” Pazarıcı, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, Ankara 2021, s. 49. Biz de tezimizde sözleşme ve antlaşma terimlerini kullanmayı tercih ettik. Sözleşmeler, “*genellikle önemli ve kural koyucu çok taraflı kural koyucu andlaşmaları bildirmektedir.*” Bu terim ve uygulamada sık rastlanılan diğerleri için bkz. Pazarıcı, Uluslararası Hukuk, s. 49 vd. Bu alanda yapılan çok taraflı düzenlemelerin İngilizce metninde Türkçe’de sözleşmeye tekabül eden *convention* ifadesinin kullanılmış, bu belgelerin Türkçe’ye sözleşme olarak çevrilmiş ve Türkiye’nin diğer devletlerle yapmış olduğu ikili antlaşmaların pek çoğunda sözleşme ifadesi kullanılmıştır. Nitekim çalışmamız boyunca incelemeye tabi tutulacak TC ile KKTC arasındaki belgenin adı da sözleşmedir. Spesifik bir sözleşmeden bahsedilmediği durumlarda ise antlaşma ifadesi tercih edilmiştir.

² Ceza hukuku alanında adli yardımlaşma konusunda birçok uluslararası sözleşme bulunmaktadır. Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi (CİKAYAS), Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS), Hükümlülerin Nakline Dair Avrupa Sözleşmesi (HÜNADAS), Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi (CYMDKAS), Ceza Kovuşturmalarının Aktarılması Konusunda Avrupa Sözleşmesi (CKAKAS), Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Sözleşme örnek olarak verilebilir.

türlü yardım ve katkı olarak tanımlamak mümkündür³. Cezai konulardaki uluslararası yardımlaşmanın amacı, suç faillerinin cezasız kalmamasını sağlamaktır⁴.

Türkiye Cumhuriyeti (TC) ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) arasında pek çok ülkeden daha farklı bir bağ bulunmaktadır. Bu durumun birçok sebebi vardır; en başta coğrafi yakınlık, iki devlet arasındaki seyahat işlemlerinin oldukça kolay olması ve hatta iki devlet vatandaşlarının diğer devlette ikamet izni almasının kolaylığı başlıca faktörler arasında sayılabilir⁵. Ayrıca KKTC uluslararası hukukta sadece TC tarafından tanınmakta olup, bunun neticesinde sadece TC ile hukuki ilişkilere girebilmektedir. Nitekim çalışmamıza esas teşkil eden, iki ülke arasında 1988 yılında yapılmış olan *Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi*” KKTC’nin adli yardımlaşma alanında taraf olduğu tek ikili Sözleşme’dir.

Sözleşme’nin hem Türk hem de KKTC vatandaşları açısından önemi büyüktür⁶. Zira, KKTC’de yaşayan çok sayıda Türk vatandaşı olduğu gibi, pek çoğu da her yıl KKTC’ye tatil veya ticaret amaçlı giriş çıkış yapmakta, KKTC vatandaşları ise aynı şekilde Türkiye’yi ziyaret etmekte ve özellikle yüksek öğrenim için Türkiye’yi tercih etmektedir. Bu kişiler bazen gittikleri ülkede suça karışmakta ve ceza muhakemesine tabi olmakta ya da suça karıştıktan sonra kendi ülkelerine kaçmaktadırlar.

Çalışmamızın amacı, TC ile KKTC arasında sık başvurulmuş iki adli yardımlaşma türü olan geri verme ile hükümlülerin nakli kurumlarını gerek mevzuat gerekse uygulama bakımından incelemektir. Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, adli yardımlaşma kavramı, konunun önemi, tarihçesi adli yardımlaşmanın kapsam ve sınırları, adli yardımlaşmaya ilişkin temel ilkelere ve adli

---

³ **Tezcan, Durmuş/Erдем, Mustafa Ruhan/Önok, Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, Ankara 2017, s. 149; Bednar, Daniel, “The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters”, AJIL, C. 32, S. 2, (2018), 165-198; Gupta, Sunil Kumar, “Sanctum for the War Criminal: Extradition Law and the International Criminal Law”, CLR, C. 3, S. 1, (2002), 71-101, s. 71.**

⁴ **Tezcan/Erдем/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 149.**

⁵ Esasen iki ülke arasındaki ilişkileri anlayabilmek için Kıbrıs adasının yakın tarihi ve Kıbrıs sorununun tarihlerini bilmek de önemlidir. İki ülke arasındaki ilişkiler KKTC’nin kuruluşundan çok önceye, adadaki Kıbrıs Türk toplumunun ortaya çıkmasına dayanmaktadır. Bu konuda tarihi bilgi için bkz. KKTC Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti ile İlişkiler, <https://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/turkiye-cumhuriyeti-ile-iliskiler/> (ET. 29.1.2022).

⁶ Nitekim Sözleşme’nin önsözünde şöyle denmiştir: “İki ülke arasındaki dostluk ilişkilerini güçlendirmek; Adli konulardaki işbirliğini geliştirmek; Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli konularındaki esasları tespit etmek amacıyla aşağıdaki husularda mutabık kalmışlardır”.

yardımlaşmanın red sebepleri ortaya konulacak olup TC ve KKTC mevzuatlarının konuya yaklaşımları hakkında bir değerlendirme yapılacaktır.

İkinci bölümde, geri verme kurumu incelenecektir. Dünyanın her yerinde suç işleyen kişiler, ceza yargılaması ve bunun neticesinde ceza hukuku yaptırımlarıyla karşı karşıya kalmamak adına çoğu zaman çareyi bulunduğu ülkeden kaçmakta bulurlar. Bu noktada, adli yardımlaşmanın bir türü olan geri verme kurumu son derece önem arz etmektedir. Bu kapsamda bir adli yardımlaşma şekli olarak geri verme, işlediği bir suç nedeniyle başka bir ülkeye kaçan, dolayısı ile ceza adaleti sisteminin dışına çıkan kişilerin, kaçtıkları ülkelerde yakalanıp suç işlediği ülkeye teslim edilmek suretiyle tekrar sisteme dahil edilmesi üzerine kurgulanmış devletlerin kendi aralarındaki dayanışma şekillerinden biri olarak kabaca tarif edilebilecektir. Bu kapsamda öncelikle geri vermeye ilişkin genel açıklamalarda bulunulup, ardından iki ülke arasındaki Sözleşme esas alınarak geri vermenin koşulları, red sebepleri, usulü ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

Üçüncü bölüm, hükümlülerin nakline ilişkindir. Uluslararası ceza hukukunda hükümlü nakli kavramı, suçlunun, hakkında hüküm kurulan devlette çekmekte olduğu hürriyeti bağlayıcı cezasının tamamının veya bakiye kısmının bir başka devlette infazı için nakledilmesi olarak tanımlanabilir. Yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip hükümlülerin almış oldukları cezadan bakiye cezalarını kendi devletlerinde çekmelerine hukuken izin verilmesi uluslararası ceza hukukunda kabul edilmektedir. Bu kabul temel dayanağını, hükümlünün aile ve sosyal bağlarının bulunduğu, bu yönlerden kendisine daha yakın hissettiği bir ortamda cezasının infazının gerçekleşmesine, hükümlünün cezasından beklenen ıslah gayesinin gerçekleşmesi ve tekrar normal bir insan olarak topluma kazandırılmasına katkı sağlayacağı düşüncesinde bulmaktadır. İşte çalışmanın üçüncü bölümünde, öncelikle bu kurum hakkında bilgi verilecek, kaynakları ve temel ilkelerine değinilecek, akabinde ise iki ülke arasındaki nakil koşulları ve naklin nasıl gerçekleştirileceği ve sonuçları anlatılacak ve çalışma sonlandırılacaktır.

I. BÖLÜM GENEL BİLGİLER

Son dönemde gelişen ulaşım ve iletişim araçları, kişilerin hareketliliğini artırmıştır. Bu durum ulusal sınırların daha serbestçe aşılabilmesi imkanını doğurmuştur. Temel olarak ekonomik dinamiklerle şekillenmiş olan bu yaygın ve hızlı mobilite, hem devletlerin hem de uluslararası toplumun ele alması ve düzenlemesi gereken birtakım hukuki sorunları da beraberinde getirmiştir. Ceza hukuku da bu gelişmelerin beraberinde getirdiği gereksinimleri karşılamak amacıyla bu şartlara uyum sağlayacak yeni gelişmeler katetmektedir⁷. Uluslararası nitelik taşıyan ve bu nedenle de uluslararası adli yardımlaşmanın alanına giren bu konuda devletlerin işbirliğine zemin oluşturacak araçlar oluşturma yoluna gidilmiştir.

Ceza işlerinde uluslararası adli yardımlaşma⁸, bir devletin yetkili makamlarının yürüttüğü muhakeme faaliyetine bir diğer devletin yapmış olduğu her türlü adli yardımı kapadığını belirtmiştik⁹. Suçlulukla mücadelede adli yardımlaşma son derece önemli olup, uluslararası düzenlemeler zorunludur¹⁰. Bu yardım, dar anlamda, istinabe ve tebligatı ifade etmekle beraber; geri verme, hükümlülerin nakli, soruşturma, kovuşturmanın devredilmesi ve ilamların infazı konularını da içerisinde barındıran geniş bir kapsama sahiptir.

Çalışmanın ilk bölümünde adli yardımlaşmanın terimi üzerinde durulacak, önemi vurgulanacak, kapsam ve sınırlarına değinilecektir. TC ve KKTC hukuk sistemlerindeki adli yardımlaşma mevzuatından bahsedilecek ve bu alandaki en

⁷ **Tezcan**, Durmuş, “Uyuşturucu Madde Kaçakçılığını Önleme Tedbirleri”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. 37, S. 3, (1982), 205-215, s. 205; **Ionescu**, Diana, “Act No. 222 of October 28th Amending Law No. 302/2004 on International Judicial Cooperation in Criminal Matters (I)”, CLPJ, S. 1 (2009), 1-16.

⁸ Yenisey’e göre, devletlerin kendi menfaatleri dolayısıyla birbirlerine adli alanda yardım etmeleri söz konusu olduğu için adli yardımlaşma teriminin kullanılması daha doğrudur. Bkz. **Yenisey**, Feridun, “Milletlerarası Adli Yardımlaşma Konusunda Yeni Gelişmeler ve “İade ve Adli Yardımlaşma Konusunda Avusturya Kanunu””, İÜHFM, C. 45, S. 1-4, (1981), 321-330, s. 321.

⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 149; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 165; **Gupta**, *Sanctum for the War Criminal: Extradition Law and the International Criminal Law*, s. 71; **Beltran de Felip**, Miguel/**Nieto Martin**, Adan, “Post 9/11 Trends in International Judicial Cooperation: Human Rights as a Constraint on Extradition in Death Penalty Cases”, ICJ, S. 10, (2012), 581-640, s. 581; **Gluscic**, Stjepan, “The Criminal Justice System Facing the Challenge of Organized Crime- Questions of the International Co-Operation and Judicial Assistance”, CACLP, C. 5, S. 1, (1998), 903-1008.

¹⁰ **Tezcan**, Durmuş, “Saldırgan Savaş ve Devletlerarası Ceza Hukuku”, AÜSBFD, C. 49, S. 1, (1994), 349-363, s. 356; **Ionescu**, *Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 2; **Gluscic**, *The Criminal Justice System Facing the Challenge of Organized Crime- Questions of the International Co-Operation and Judicial Assistance*, s. 904.

temel kaynaklardan olan uluslararası antlaşmaların TC ve KKTC hukuk sistemlerindeki konumundan bahsedilecektir. Son olarak ise, adli yardımlaşmada red sebepleri açıklanacaktır.

I. TEMEL KAVRAMLAR VE ADLİ YARDIMLAŞMANIN ÖNEMİ

A. Kavram

Suç işleyen kişiler, ceza muhakemesi sürecine ve sonrasında bir yaptırıma maruz kalmamak için genelde çözümü suçu işlediği ülkeden kaçmakta bulurlar. Günümüzde, teknoloji ile paralel bir şekilde gelişen ulaşım imkanları da kişilerin bu eylemlerini daha rahat bir şekilde yapmalarına olanak tanımaktadır. Bu kişilerin ülke değiştirerek cezalandırılmaktan kaçması, suçluların cezasız kalması ve dolayısıyla da adaletin tecelli edememesine neden olmaktadır. Zira, egemenliğin bir yansıması olan cezalandırma yetkisi, söz konusu devletin egemenlik alanı ile sınırlı olup, bir devletin başka bir egemen devletin ülkesinde bu yetkiyi kullanması söz konusu değildir¹¹. Bu durum bir diğer açıdan devletlerin uluslararası arenadaki itibarlarını da zedelemektedir. Zira bir devlet mahkemesi tarafından verilen mahkumiyet hükmünün infaz edilememesi veya ceza soruşturması veya kovuşturması esnasında verilen tutuklama kararlarının yerine getirilememesi doğrudan doğruya ilgili devletin itibarı ile ilgili bir konudur¹². Ayrıca pek çok suç, sadece suçun işlendiği ülkenin kamu düzenini sarsmakla kalmaz, bu suçların cezasız kalmasından bütün ülkelerin kamu düzenleri etkilenir¹³. İşte bahsedilen durumların ortaya çıkmaması için ülkeler suçlulukla mücadelede birbirlerine yardımcı olmakla yükümlüdürler. Bu kapsamda adli yardımlaşmaya ilişkin gerek iç hukukta düzenleme yapılmakta, gerekse ikili veya çok taraflı antlaşmalar aktedilmektedir.

6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu'nun (CKUAİK) gerekçesinde, uluslararası adli işbirliği şu şekilde tanımlanmıştır: *“Uluslararası adli işbirliği, bir devletin yetkili adli mercilerinin diğer bir devletin adli mercileri adına yerine getirdiği işlemlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Cezai konularda uluslararası adli işbirliği, temel olarak adli yardımlaşma (istinabe),*

---

¹¹ **Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Önok**, Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, 4. Baskı, Seçkin, Ankara 2017, s. 150; **Ionescu**, *Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 3.

¹² **Ionescu**, *Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 3; **Gluscic**, *The Criminal Justice System Facing the Challenge of Organized Crime- Questions of the International Co-Operation and Judicial Assistance*, s. 904.

¹³ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 149; **Ionescu**, *Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 4.

suçluların iadesi (geri verme), soruşturma ve kovuşturmanın devri, infazın devri ve hükümlülerin nakli konularını kapsamaktadır”¹⁴. CKUAİK’te, bilinçli olarak adli yardım değil, adli işbirliği ifadesi kullanılmakta ve bu “cezai konularda bir devletin adli mercilerinin diğer bir devletin adli mercileri adına yerine getirdiği işlemler” olarak tanımlanmaktadır (CKAİK, m. 2/1-c).

Adli yardımlaşmanın boyutları her geçen gün giderek genişlemektedir. Zamanla yeni adli yardımlaşma metodlarının doğduğu¹⁵ ve adli yardımlaşmanın kapsamını daha ayrıntılı ve geniş tutan gerek ikili gerekse çok taraflı sözleşmelerin yapıldığının da belirtilmesi gerekmektedir¹⁶.

Ceza işlerinde adli yardımlaşma, gerek ceza muhakemesi gerekse cezanın infazına yönelik ülkeler arasında yapılan her türlü desteği kapsamaktadır¹⁷. Burada ceza muhakemesinden söz edildiği için kabahat niteliğindeki fiiller genel olarak adli yardımlaşmanın kapsamı dışında tutulmaktadır¹⁸.

Cezai konularda uluslararası işbirliğinin amacı, suç faillerinin cezasız kalmalarının önüne geçebilmektir¹⁹. Bir başka ifadeyle amaç; suçu ve suçluyu takipsiz bırakmamak ve bu hususları yani, adli yardım taleplerinin mahiyet ve şeklini belirli şekilde düzenlemek suretiyle, ceza adaletinin gerçekleşmesini sağlamaktır. Kişilerin, yaptıkları haksızlık karşılığında cezalandırılmaktan kaçamayacaklarını bilmesi, suçlulukla mücadelede önemli bir unsurdur²⁰.

B. Uluslararası Adli İşbirliğine İhtiyaç Duyulmasının Sebepleri

Egemen ve ayrı devletlerin oluşturduğu uluslararası topluluğun ceza hukuku uygulamalarında işbirliği içinde olması yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı zorunludur. Ceza hukuku uygulamalarının uluslararası düzlemde karşılaştığı sorunlar

¹⁴ Uluslararası Adli İş Birliği Mevzuatı, s. 24. <https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2462021115200CEZA%C3%8E%20KONULARDA%20ULUSLARARASI%20KONULARDA%20ADL%C4%B0%20%C4%B0%C5%9E%B0%20MEVZUATI.pdf> (ET. 29.1.2022).

¹⁵ Bkz. **Töngür**, Ali Rıza, “Özel Bir Adli Yardımlaşma Türü Olarak Soruşturma Ekipleri Oluşturulması”, TAAD, Y. 6, S. 21, (2015), 337-358; **Çiftçiöglü**, Cengiz Topel, “Vatandaş Tarafından Yurt Dışında İşlenen Suçların Yurt İçinde Soruşturulması ve Kovuşturulması”, TBB, S. 106, (2013), 115-138; **Ulutaş**, Ahmet/Atabey, Ömer Serdar, “Avrupa Ceza Hukukunda Kovuşturmaların Aktarılması”, TBB, S. 104, (2013), 117-136; **Ionescu**, *Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 2.

¹⁶ **Yenisey**, *Milletlerarası Adli Yardımlaşma Konusunda Yeni Gelişmeler ve İade ve Adli Yardımlaşma Konusunda Avusturya Kanunu*, s. 322; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 149; **Ionescu**, *Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 2.

¹⁷ **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 150.

¹⁸ **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 150.

¹⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 149.

²⁰ **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 149.

ve üretilen çözüm önerileri, küreselleşen bir dünyada karmaşık bir hal alırken, önemi ve pratik değeri gün geçtikçe artmaktadır. Ulusal sınırların ortadan kalktığı birliklerin oluştuğu ya da sınırları aşmanın her geçen gün kolaylaştığı bir dünyada ulusal ceza uygulamalarının işbirliği yöntemlerini geliştirmesi gerekmektedir.

Adli yardımlaşma müesseselerinin ortaya çıkmasında uluslararası topluluğun hukuki dayanışmayı zorunlu kılan nedenleri vardır. Egemen devletlerin ulusal ceza yasalarının uygulama alanlarını belirlemesi ve mahkemelerin yetkilerinin sınırlarını çizmesi gerekmektedir. Bu nedenle, uluslararası uyuşmazlıklarda uyulması zorunlu kurallara ihtiyaç duyulmaktadır. *“Devletlerin yasama ve yargı yetki sınırlarını belirleme hususundaki yetkileri mutlak olunca, bir Devlet ülkesinde işlenen suçlar hakkında verilmiş olan hükümlerin, diğer Devletlerin ülkelerinde etki meydana getirebilip getiremeyeceğinin ve eğer getirebilecek ise, bunun ne suretle ve ne derecede olacağına belirlenmesi lazım gelir. Devletler, egemenliklerinin mutlak olduğu hususundaki esaslara dayanarak, yabancı ülkelere verilmiş olan ceza hükümlerine hiçbir suretle değer vermemezlik edemezler; zira böyle bir davranış her şeyden önce, adalet esasına aykırı olur ve nonbis in idem kuralını zedeler”²¹*. Egemen devletler, yasama ve yargı yetkilerinin sınırları konusunda yetkili olmakla birlikte, uygulama usulleri açısından egemen yabancı devlet yasalarının sınırlarının da hesaba katılması gerekmektedir. Sadece yasama ve yargı yetkisinin mutlaklığı bir anlam ifade etmez. Bu yetkinin kullanılması uluslararası yardımlaşmayı zorunlu kılmaktadır. Uluslararası yardımlaşma, devletlerin karşılıklı uyuşacakları bir usul zemininde gerçekleşebilir. Bu zemin, uluslararası ceza hukukunun dayanağını oluşturur. Uluslararası topluluk, ortak çıkarlarla birbirine bağlanan bir dayanışma içinde hareket etmelidir.

İletişim merkezli teknolojik gelişme, uluslararası toplumu dayanışma içinde olma zorunda bırakmıştır. Ulaşım olanaklarının sınır aşmayı kolaylaştırması da, suç organizasyonlarının akışkanlığını artırmıştır. Ulusal ceza yasalarının yüklediği sorumluluklardan, sınır aşp bir başka ulusal egemenliğin yetki alanına girmek yoluyla kurtulma suç işleyen kişilerin ve suç organizasyonlarının yaygın olarak başvurduğu yöntemlerdendir²².

Öte yandan, sınır aşan suçlar giderek yaygınlaşmış, profesyonel formlara

---

²¹ **Dönmezer**, Sulhi/**Erman**, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul Matbaası, Cilt III, İstanbul 1985, s. 424.

²² **Ionescu**, *Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 8.

bürünmüştür. Özellikle insan ticareti, uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi suçlar sınır aşan bir yapı ve uluslararası nitelikte insan kaynağını içermektedir. Bu nedenle, suçla mücadele eden ulusal yapıların dayanışması ve bunun hukuki alt yapısını oluşturma zarureti bulunmaktadır. Bu hukuki alt yapı uluslararası suçların tasnifi ve tanımlanması ihtiyacını doğurmakta ve uluslararası ceza hukukunun geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede uluslararası ceza hukuku, “devletlerin yasama ve yargı yetki sınırlarını gösteren, ceza hukuku alanında yardımlaşmalarını sağlayan, milletlerarası ceza hukukuna ilişkin kuralları belirleyen, bir Devletin yargı organları tarafından verilmiş ceza hükümlerinin diğer Devlet ülkelerindeki etkisini tayin eden ve keza yabancı ceza kanunlarının ülkede uygulanması hususuna ilişkin bulunan kuralların bütünü”dür²³.

C. Adli Yardımlaşmanın Kapsamı

Uluslararası suçlular ve yabancı ülkeye kaçan suçluların yakalanması işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Dönmezer/Erman bu alandaki işbirliğinin kapsamını şu şekilde açıklamaktadır: “Böylece ceza kanunlarının ülkede iyi olarak uygulanması milletlerarası alanda bir işbirliğini zorunlu kılar. Bu işbirliğinin kapsamını şöyle bir ayrıma tabi tutabiliriz:

1. Suçlular hakkında adli bilgilerin karşılıklı olarak verilmesi,
2. Suçluların bir ülkede yargılanması sırasında gerekli işlemlerin yabancı ülkede yapılması, karşılıklı adli yardımlaşma,
3. Suçluların yakalanması bakımından ortaklaşa polis faaliyeti,
4. Suçluların iadesi”²⁴.

TC & KKTC Sözlmesi’ne baktığımızda ise, Sözleşme’nin 16. maddesinde ceza işlerinde adli işbirliğinin kapsamı şu şekilde sayılmıştır:

1. Soruşturma işlemlerinin tamamlanması ve özellikle sanıkların sorgusunun yapılması; tanıkların, bilirkişilerin ve zarara uğramış tarafların dinlenmesi amacıyla istinabelerin yerine getirilmesini;
2. Suç kanıtlarının, dosyaların veya belgelerin iletilmesi ve eşyanın incelenmesi, aranması veya elkonulması gibi diğer istinabelerin yerine getirilmesini;
3. Her türlü adli belgelerin, özellikle celpnamelerin tebliğini,

²³ Dönmezer/Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 429.

²⁴ Dönmezer/Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 491.

4. Ceza işleri ile ilgili adli sicillerin, mahkumiyet kararlarının ve bilgilerin karşılıklı olarak iletilmesini kapsar.

Görüldüğü üzere şüpheli ve sanıkların ifadelerinin alınması veya sorgularının yapılması; mağdur, müşteki, katılan, tanık ve bilirkişilerin dinlenilmesi, bilgi ve delil temini, banka kayıtları, muhasebe belgeleri, şirket dosyaları ve ticari belgeler de dahil olmak üzere, ilgili belge ve kayıtların asıllarının veya tasdikli suretlerinin sağlanması, delil toplamak amacıyla kazançların, malvarlıklarının, araç gerecin ya da diğer hususların belirlenmesi veya izlenmesi, delil amaçlı arama ve elkoyma, eşya ve yer incelemesi, elkoyma, mahkumiyet kararlarının ve bilgilerin karşılıklı olarak iletilmesi iki ülke arasında adli yardımlaşmanın konusunu teşkil edebilir.

İstinabe konularındaki istemler sanıklarla ilgili olabileceği gibi, tanık, bilirkişi veya zarara uğrayan kişilerin dinlenmesi veya suç kanıtlarının dosyalanması veya belgelerin oluşturulması gibi adli işlemlerin yapılması amacıyla da olabilir. İstem KKTC’de İçişlerinden sorumlu Bakanlık tarafından Başsavcılık Dairesi’ne, Başsavcılık Dairesi de konuyu yetkili mahkemeye dosyayalıp karar üretmesini sağlamaktadır²⁵. Bu noktada belirtilmesi gereken bir husus; sanıkların sorgulanmasının istenilen düzeyde gerçekleştirilemediğidir. Bunun nedeni kanımızca iki devletin hukuk sistemindeki farklılıktır. KKTC’de sanıklar itham konularda kendileri istemedikçe ifade vermeye zorlanamazlar. İstinabe yöntemi ile sanıkların itham edildikleri bir konuda sorgulanması mevzut yasal durum nedeniyle mümkün değildir. Bu nedendir ki, her iki devlet mevzuatındaki düzenlemeleri dikkate alınarak Sözleşme’nin ilgili maddelerinin yeniden düzenlenmesi yerinde olabilir²⁶.

TC & KKTC Sözleşmesi’ne göre, talepte bulunan taraf adli yardımlaşma istemini yerine getiremediği takdirde, talebin yerine getirilemeyeş nedenlerini de belirterek bu durumu talep eden tarafa gecikmeksizin bildirmelidir (m. 18/a). Adli yardımlaşma talebini alan makamın konuyla ilgili yetkisiz olması durumunda ise, talebi yetkili makama gecikmeksizin ulaştırmalıdır (m. 18/b).

---

²⁵ Akın, Sait, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi ve Bu Sözleşmenin Uygulanmasından Doğan Sorunlar ve Alınması Düşünülen Önlemler”, Kıbrıs Türk Hukuk Dosyası, (Şubat 1999), (TC/KKTC Hukuk Formu Tutanakları), Ed. Kamil B. Raif (Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği, 1999), s.83–98, s. 92.

²⁶ Aynı yönde görüş için bkz. Akın, *Sözleşmenin Uygulanmasından Doğan Sorunlar ve Alınması Düşünülen Önlemler*, s. 92.

Talep eden tarafın yetkili makamları, talepte bulunulan taraf yetkili makamlarına bu taraf ülkesinde yürürlükte olan kanunlara ve usullere uygun olarak tebliğ edilmek üzere talep eden taraf adli makamlarınca düzenlenmiş her türlü usul belgelerini, adli kararları ve celpnameleri gönderebileceklerdir (m. 20/a). Sözleşen taraflardan her biri, diplomasi veya konsolosluk memurları aracılığıyla adli belgeleri kendi uyruklarına zor kullanmaksızın tebliğ ettirmek hakkını saklı tutar (m. 20/b).

Sözleşen taraflardan her biri, talepte bulunulan tarafın yetkili makamlarına, sanıkların sorgusunun yapılması, tanıkların, bilirkişilerin ve zarara uğrayan tarafların dinlenmesi veya suç kanıtlarının dosyaların veya belgelerin ulaştırılması gibi adli işlemlerin yapılması amacıyla istinabe talebinde bulunabilecektir (m. 23/a). Talepte bulunan taraf, tanıkların veya bilirkişilerin yeminli olarak ifadelerinin alınmasını istediği takdirde, bu konuda açıkça istemde bulunacak ve istenilen taraf, kendi ülkesinin yasaları buna engel değilse, istemi yerine getirecektir (m. 23/b). Talep eden taraf, kendi ülkesinde yürütülen ceza, soruşturma ve kovuşturmaları ile ilgili eşyaların aranmasını veya zapt edilmesini dahi isteyebilir (m. 23/c).

Eşyanın aranmasına veya eşyaya elkonulmasına ilişkin istinabelerde yer alan istemler, talep edilen tarafın mevzuatına uygun olarak yerine getirilir (m. 26). Bir istinabenin yerine getirilmesi suretiyle iletilecek eşya ile dosyaların ve belgelerin asılları, talepte bulunulan taraf bundan açıkça vazgeçmemiş olduğu takdirde, talepte bulunan tarafça mümkün olan en kısa sürede öteki tarafa geri gönderilecektir (m. 27/a). Bununla birlikte, talepte bulunulan tarafın veya ülkesi üzerinde bulunan üçüncü kişilerin bu eşya ve değerler üzerinde kazanmış olabilecekleri haklar saklıdır. Bu tür hakların varlığı halinde, eşya ve değerler, adli işlemler sona erdiğinde mümkün olan en kısa sürede ve meccanen talepte bulunulan tarafa geri verilecektir (m. 27/b). Talepte bulunan tarafın yetkili makamları, teslim alınan eşyanın ülkesinde bulunan kişilere ait olması halinde, kendi mevzuatına uygun olarak tasarrufta bulunmak amacıyla bu eşyayı alıkoyabileceklerdir (m. 27/c). Talepte bulunulan taraf, gönderilmesi istenen eşya, dosya veya belgeler, yürütülmekte olan ceza davası ile ilgili olarak kendisi için gerekli olduğu takdirde, bunların teslimini geciktirebilecektir (m. 27/d).

Talep eden taraf, bir tanığın veya bilirkişinin kendi adli makamları önüne şahsın çıkmasını özellikle gerekli gördüğü takdirde, celpnamenin tebliğine ilişkin isteminde bunu belirtecek, talepte bulunulan taraf da bu tanık veya bilirkişiyi ilgili mahkeme önüne çıkmaya çağıracaktır. Talepte bulunulan taraf tanığın veya

bilirkişinin cevabını talep eden tarafa bildirecektir (m. 28/a). Tebliği istenmiş olan talepnameye uymayan bir tanık veya bilirkişi, bu celpnamede ceza uyarıları bulunsa bile, sonradan kendi isteğiyle talep eden taraf ülkesine gidip de orada usulüne uygun olarak yeniden celp edilmedikçe, herhangi bir yaptırıma veya zorlayıcı önleme tabi tutulamayacaktır (m. 28/b).

Talep eden tarafça tanık sıfatı ile veya yüzleştirilmek amacı ile mahkeme önüne şahsen çıkması istenen her tutuklu kimse, talepte bulunulan tarafça belirtilen süre içinde geri gönderilmek ve uygulanabildiği ölçüde Sözleşme'nin 22. ve 28. maddeleri hükümleri saklı kalmak koşulu ile, isteyen taraf ülkesine geçici olarak gönderilebilecektir²⁷. Gönderilen kimsenin, talep edilen taraf serbest bırakılması isteminde bulunmadıkça, talep eden taraf ülkesinde tutukluluk altında bulundurulması gerekecektir (m. 30/b). Tabiyeti ne olursa olsun, kovuşturma konusu olan fiillerden ötürü talep eden taraf adli makamları önüne celp edilen bir kimse, istenilen taraf ülkesinden ayrıldığı tarihten öncesine ilişkin olup celpnamede sözkonusu edilmeyen fiiller veya mahkumiyetlerden ötürü, isteyen taraf ülkesinde ne kovuşturulabilecek, ne tutuklanabilecek, ne de kişisel özgürlüğü başka herhangi bir biçimde kısıtlanabilecektir (m. 30/c).

Bir ceza işi için gerekli olup da, talep eden taraf adli makamlarınca istenecek adli sicil örnekleri ile adli sicile ilişkin her türlü bilgiler, talep edilen tarafça, benzer hallerde kendi adli makamlarının sağlayabilecekleri aynı ölçü içinde olmak üzere isteyen tarafa iletilecektir (m. 32).

Sözleşen taraflardan her biri, bu taraf ülkesinde suç işleyip, kendi ülkesine dönen öteki taraf vatandaşları hakkında kovuşturma yapılması için, diğer tarafa ihbarda bulunabilir (m. 33/a). Bu amaçla ihbar konusu suçla ilgili belgelerden aslına uygun onaylı örnekleri ile diğer bilgiler ücretsiz olarak iletilecektir (m. 33/b). Talepte bulunulan taraf, suç ihbarı üzerine yapılan işlemi bildirecek ve gerekirse alınan kararın bir örneğini ileticektir (m. 33/c).

Ayrıca Sözleşme'nin 35-54. maddelerinde *geri verme*, 55-71. maddeleri arasında ise *hükümlülerin nakli* kurumları düzenlenmiştir. İşte çalışmamızın esasını teşkil eden bahsi geçen bu kurumlardan ilki, çalışmanın ikinci bölümünde, diğeri ise üçüncü bölümde incelenecektir.

---

²⁷ Gönderme isteminin reddolunabileceği haller aynı maddenin a/2-4 fıkralarında gösterilmiştir. Buna göre, tutuklu gönderilmeye razı olmazsa, istenilen taraf ülkesinde görülmekte olan bir ceza davasında tutuklunun hazır bulunması zorunlu ise, gönderilmesi tutukluluk halini uzatabilecekse, kişinin isteyen taraf ülkesine gönderilmesine engel olacak başka önemli gerekçeler varsa.

Taraflar aynı zamanda kendi ülkelerinde bulunan uyrukları hakkında diğer taraf mahkemelerinde verilen mahkumiyet kararlarını da infaz etmeyi 38. madde uyarınca kabul etmişlerdir. İlgili düzenleme şu şekildedir: “*Taraflar kendi ülkelerinde bulunan uyrukları hakkında diğer taraf mahkemelerinde verilen mahkumiyet kararlarını da infaz edeceklerdir*”. Bu hüküm hakkında değinmek istediğimiz birkaç husus vardır. Görüldüğü üzere Sözleşme’nin 38. maddesinde, “*taraflar kendi ülkelerinde bulunan uyrukları hakkında*” denilmiş ve bu kişilerin çift uyruklu olmaları konusunda nasıl bir uygulama izleneceğine dair bir düzenleme getirilmemiştir. KKTC Anayasası’nın 16. maddesinin 2. fıkrası ise, bir kişinin ancak yasa ile öngörülmek koşuluyla özgürlüğünün sınırlanabileceği halleri göstermektedir. İlgili maddenin g bendinde göre, *birden fazla uyruklu KKTC yurttaşları*, uyruğunda buldukları diğer ülke yasaları karşısında işlemiş oldukları suçlar nedeniyle haklarında verilmiş mahkeme kararlarının, KKTC ile o ülke arasında adli yardım ve mahkeme ilamlarının karşılıklı tenfizi antlaşması bulunması kaydıyla, KKTC’de infazı için tutukluluğu sağlanabilir ve özgürlüğünden yoksun bulunabilir. Görüldüğü üzere KKTC Anayasası’nın bu maddesinde açık bir şekilde bir çifte vatandaşlık şartı aranmaktadır. 43/88 sayılı Adli Yardımlaşma Yasası’nın 16. maddesi ise aynen şöyledir:

Yabancı Mahkeme Kararları (Karşılıklı İcra) Yasası kuralları saklı kalmak koşuluyla, Cumhuriyet Yurttaşları, için başka ülke yasaları karşısında işlemiş oldukları suçlar nedeniyle haklarında verilmiş hapis cezalarının infazı için, yetkili adli merci kararı ile tutuklanabilirler. İnfaz iki devlet arasındaki hükümlülerin nakli hakkındaki anlaşma kurallarına uygun olarak yapılır. Bu konudaki talep, diplomatik kanaldan, yazılı olarak Bakanlığa yapılır. Kesinleşmiş mahkeme kararının onaylı bir örneği Bakanlığa gönderilir.

Bu madde amaçları bakımından “*yetkili adli merci*” Lefkoşa Kaza Mahkemesidir. Mahkeme, bu madde altında yapılan başvuruyu uygun gördüğü takdirde yabancı mahkeme kararının Lefkoşa Ceza Davaları Mukayyitliğinde kaydının yapılmasını ve Cumhuriyet mahkemelerinde verilmiş bir karar gibi, hapisliğin tümünün veya belirtilen kısmının Cumhuriyet cezaevlerinde çekilmesi suretiyle infaz edilmesini emredebilir. Mahkemede izlenecek yöntem seri yargılama yöntemidir.

Görüldüğü üzere, Adli Yardımlaşma Yasası’nda yalnızca *cumhuriyet yurttaşları* ifadesi kullanılmış ve Anayasa’nın aksine burada çifte vatandaşlık şartı

aranmamıştır. Bu noktada belirtmek istediğimiz önemli bir husus şudur; Sözleşme'nin 35, 36²⁸ ve 38. maddelerindeki düzenlemeleri değerlendiren KKTC Anayasa Mahkemesi, 10.11.1994 tarihinde 11/93 sayılı davada verdiği kararla, KKTC Anayasası'nın yukarıda iktibas edilen 16. maddesinin 2. fıkrasının g bendi kuralına getirdiği yorumla sadece KKTC yurttaşı olan bir kişi aleyhine Türkiye Cumhuriyeti adli makamlarınca verilen mahkumiyet kararının KKTC'de infazına olanak tanımamıştır²⁹. KKTC AYM'nin bu kararından sonra Sözleşme'ye taraf devletlerden birisinde suç işleyip kendi ülkesine kaçan kişiler hakkında verilen mahkumiyet kararlarının infazı olanağının ortadan kalktığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle, AYM'nin bu kararından sonra Sözleşmesi'nin 38. maddesi ile düzenlenen kurallara uygun hareket edilmesi çoğu zaman ortadan kalkmıştır. Sözleşme'nin ilgili maddelerinde geri verme ve mahkumiyetle ilgili hususlarda Sözleşme'ye taraf devlet uyruğu için tek veya çift uyruklu olma yönünden bir ayırım yapılmamış olmakla birlikte KKTC Anayasası'nın 16. maddesinin 2. fıkrasının g bendi kurallarında birden fazla uyruklu cumhuriyet yurttaşlarından bahsedildiği için KKTC AYM'nin konuya bu yönde bir yorum getirdiği belirtilmelidir. Ancak KKTC AYM'nin bu kararından sonra adli makamlarından gelen taleplere olumlu yanıt verilmesi mümkün olmadığından Sözleşme'deki mütekabiliyet ilkesi nedeniyle KKTC'de suç işleyip Türkiye'ye kaçan TC yurttaşlarının aleyhlerine verilen mahkumiyet kararlarının infazı da mümkün olmayacaktır. Bu durum Sözleşme'nin bu maddesiyle sağlanmak istenen adli yardımlaşmayı en yüksek seviyede tutma gayesiyle örtüşmemektedir.

D. Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşmanın Tarihçesi

Ceza hukuku uzun yıllar boyunca devletlerin iç hukuklarının bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bir başka ifadeyle ceza hukuku, uluslararası hukuk alanından net çizgilerle ayrılmıştır³⁰. Çoğu kez cezalandırma yetkisi devleti devlet yapan unsurlar içerisinde sayılmış ve kökleri uluslararası hukuka dayanan birtakım

---

²⁸ Sözleşme'nin 35. maddesi geri vermeyi gerektiren fiilleri, 36. maddesi ise geri vermenin reddi hallerini düzenlemektedir. Bu iki madde çalışmanın II. Bölümünde incelenecektir.

²⁹ KKTC AYM'nin 11.10.1994 tarihli, D. 9/1994 sayılı kararı. KKTC AYM'nin kararına konu olan işlemler, Kırşehir Ağır Ceza Mahkemesi'nin KKTC yurttaşı İsmail Sadık Bundak'ın aleyhine 12/1271089 tarihinde verdiği Esas No. 1985/8 Karar No. 1989/126 sayılı ilam ile kesinleşen 3 yıl 4 ay ağır hapis ve 5416 TL para cezasına dayanan mahkumiyet kararının infaz edilmesi için alt mahkeme huzurunda yapılan işlemlerde etken olan 43/88 sayılı Adli Yardımlaşma Yasası'nın 16. maddesi kurallarını, Anayasa'nın 16. maddesinin 2. fıkrasının g bendi kuralları ışığında yorumlamak suretiyle bu karara varmıştır.

³⁰ **Gürol**, Candaş, "Suç ve Suçluluğun Uluslararası Etkinliğinin Artmasına Karşı Devletler Ailesi'nin Yanıtı "Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşma"", İstanbul Barosu Dergisi, C. 84, S. 2, (2010), 1685-1720, s. 1685.

normların bu alana ithaline ilk zamanlar son derece mesafeli yaklaşmıştır. Kıta Avrupası'nda genel olarak kabul gören bir görüşe göre, ceza hukuku ve devlet kavramının doğumları birbirinden ayrılamaz süreçlerdir³¹. Rousseau'nun “*Devletsiz ceza, cezasız Devlet olmaz*” şeklindeki görüşü bunu özetler niteliktedir³².

18. yüzyılda Avrupa, milli süljeler üzerinde uygulanabilir nitelikte olan ceza kanunlarına tanıklık etmiştir. Bu kanunların temel özellikleri kabul edildikleri ülke sınırları içerisinde uygulanabilir olmalarıdır. Cezalandırma yetkisinin devletin olmazsa olmaz nitelikleri arasında kabul edildiği bu görüşe göre her devlet kendi egemenlik coğrafi sınırları dahilinde kendi ceza normlarını uygulayabilmektedir³³.

Zaman içerisinde dünyanın değişim göstermesiyle ceza hukukuna hakim olan klasik anlayış da değişmeye başlamıştır. Bu değişimin yansımaları farklı şekillerde olmuştur. Belçika'nın ceza kanunlarının uygulama alanını genişletmek suretiyle farklı toplumlara milli normlarını empoze etmeye başlamış olması örnek olarak gösterilebilir³⁴. Bu değişimin bir diğer yansıması ise uluslararası adli kurumlar oluşturulmaya başlanmış olmasıdır. Avrupa Savcılığı, Avrupa ceza hukuku ve Europol gibi kurumlar bu yansımaya örnek gösterilebilir³⁵.

Günümüzde klasik egemenlik anlayışı oldukça değişmiştir. Uluslararası antlaşmaları kanunlaştırma çabaları, mevcut kanunları ve uygulamayı etkilemekte uluslararası yükümlülükler artık ceza hukuku alanında da önemli bir rol oynamaktadır. Tarihte ceza hukukunun uluslararası unsurlarla karşılaşmasına ilk

---

³¹ **Gürol**, *Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşma*, s. 1685; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 165.

³² **Gürol**, *Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşma*, s. 1685; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 165.

³³ Beccaria'nın Lombardia'da II. Joseph'in Avusturya Ceza Kanunu'nun uygulanmaya başlanmasına karşı çıkmasındaki neden bu görüşü temellendirir niteliktedir. Beccaria'ya göre bir ülkede farklı etkilerle meydana çıkan bir norm başka bir toplum üzerinde uygulanamaz ve büyük devletlerin diğer devletlerin hukuklarını etkileme hakları olsa dahi kendi kanunlarını aynen ihraç etmeleri kabul edilemez. **Gürol**, *Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşma*, s. 1686; **Bantekas**, Ilias/Nash, Susan, *International Criminal Law*, Cavendish, 2. Baskı, Londra 2013, s. 217.

³⁴ Belçika Yasası olarak blinen bu yansıma çerçevesinde Belçika mevzuatı, uluslararası sözleşmeler çerçevesinde bir temsile dayanmaktadır. İnsancıl hukukun ağır ihlallerinin faillerinin yargılanması amacını taşıyan bu yetki 14.02.2002 tarihli Uluslararası Adalet Divanı kararı ile diplomatik bağışlıklıklar ve ayrıcalıklara aykırı bulunmuştur. Daha sonra sorunu çözmek için Belçika mevzuatında bir dizi değişiklik yapılmıştır. Konu hakkında bkz. **Tezcan**, Durmuş, “*Ulusal Mahkemelerin Evrensel Yargı Yetkisi ve Belçika Örneği*”, *Adalet ve Hukuk Dergisi*, S.1, (2004); **Gürol**, *Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşma*, s. 1686.

³⁵ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Erdem**, Mustafa Ruhan, “*Lizbon Antlaşması ve Avrupa Ceza Hukukunun Geleceği*”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, C. 8, Özel Sayı, (2013), 1019-1098; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 180 vd.

örnek gösterilebilecek olan politik suçluların geri verilmesi olan ikili sözleşmelerdir³⁶.

En eski adli yardımlaşma türlerinden bir olan geri vermeye ilişkin tarihte ilk örneklerin Mısır, Çin, Keldani ve Asur-Babil gibi doğu medeniyetlerinde ortaya çıkmış olduğu ifade edilmektedir³⁷. Fakat eski dönemlere ait olarak karşımıza gelen geri verme örneklerinin bugün düşünülen anlamda uluslararası ceza hukuku kurumu olan geri verme örnekleri ile tam anlamıyla örtüşmediği de belirtilmektedir³⁸. Ayrıca eski dönem geri verme örneklerinin çoğu zaman egemenlerin dostane ilişkilerinin bir gereği olarak gerçekleştiği, hatta bazen de bu işlemlerin kendiliğinden meydana geldiği dile getirilmektedir³⁹. Tezcan'a göre bu uygulamalar, hükümdarların birbirlerine siyasi düşmanlarını teslim etme konusunda yaptıkları bir centilmenlik hareketi olarak yorumlanabilir⁴⁰.

Mısır'daki Asurlular ile Anadolu'daki Etiler (Hititler) arasında M.Ö. 1294'te yapılan Kadeş Savaşı sonrası imzalanan ve tarihin bilinen en eski yazılı antlaşması olan Kadeş Antlaşması'nda geri vermeye ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır⁴¹. Antlaşma'nın karşılıklı yardım ile ilgili hükümlerine göre krala isyan etmiş kişiler ülkesinden kaçıp anlaşmanın diğer tarafına iltica etmek istediğinde bu talep kabul edilmeyecek ve bu firariler geri verilecektir. Ancak bu Antlaşma'da dahi tarafların, geri verilenlere zulmedilmemesini, bu kişilere karşı yumuşak davranılmasını kararlaştırdığı görülmektedir⁴². Örneğin, “*bunlar şiddetle cezalandırılmayacaklar ve*

³⁶ Konu hakkında bkz. Bayraktar, **Köksal**, Siyasal Suç, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1983, s. 35. **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 168; **Rideal**, Rebecca, “*Extradition – A Very Brief History*”, (2012), <https://thehistoryvault.co.uk/extradition-a-history/> (ET. 8.2.2022).

³⁷ **Rideal**, Rebecca, “*Extradition – A Very Brief History*”, (2012), <https://thehistoryvault.co.uk/extradition-a-history/> (ET. 8.2.2022).

³⁸ **Bassioni**, Cherif, *International Extradition: United States Law and Practice*, New York 2014, 412; **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 412; **Tezcan**, Durmuş, “*Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*”, Prof. Dr. Hüseyin Pazarıcı'ya Armağan, AÜSBF (2015), 525-550, s.525.

³⁹ **Bassioni**, *International Extradition*, s. 2-3.

⁴⁰ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 525.

⁴¹ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 525; **Tezcan**, Durmuş “*Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma*”, SÜHFD, C.1, S. 1, (1988), 19-27, s. 19. **Kömürçü**, Mehmet/**Çalışkan**, Yusuf, “*Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenleniş Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü*”, ABD, Y. 56, S.1, 75-94, (1999), s. 76; **Aydın**, Uğur, “*Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Uygulaması*”, Terazi Hukuk Dergisi, C 10, S. 102, (2015), 15-24; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 169.

⁴² **Özer**, Yusuf Ziya, *Mısır Tarihi*, Ankara 1987, s. 243.

çocuklarının gözlerinden yaş gelmeyecek” ifadesi gibi⁴³.

Batı’da geri verme kurumuna ilişkin ilk izlere Roma Devleti döneminde rastlanıldığı ifade edilmektedir⁴⁴. Bu döneme ait geri verme işlemleri, Roma Devleti’ne tabi devletlere karşı imparatorluğun üstünlük göstergesi olarak gerçekleşirken, diğer devletlere karşı ise devletin ya da vatandaşların maruz kalmış olduğu bir müdahalenin karşılığı olarak cereyan etmekteydi. Ayrıca geri verme talebinin yerine getirilmemesi örtülü bir savaş nedeni olarak görülmekteydi⁴⁵.

Modern anlamda geri vermeye ilişkin işlem ve antlaşmaların ise 19. yüzyıl başlarından itibaren ortaya çıkmış olduğu dile getirilmektedir. Bu tarihlere kadar geri verme kurumuna mahsus herhangi bir ulusal ya da uluslararası hukuki düzenleme bulunmadığı, dolayısıyla geri verme işlemlerinin politik sebeplere dayanan keyfi işlemler olarak gerçekleştiğinden bahsedilmektedir⁴⁶.

Bu kapsamda geri vermenin, ilk kez 1828 yılında Fransa’nın tarafı olduğu bir antlaşmada bugün bilinen anlamı ile yer aldığı kabul edilmektedir⁴⁷. Bu antlaşma ve devamında yapılan ikili geri verme antlaşmaları ile geri verme kurumu, olay bazlı uygulanan, geçici, siyasi bir işlem olmak yerine olaylardan bağımsız, soyut bir işlem olma özelliği kazanmıştır. Yapılan antlaşmalar ile kavramın hukuksal çerçevesi oluşmaya başlamış, devletler de belli şartların varlığı halinde geri verme yükümlülüğü altına girmişlerdir⁴⁸.

Daha sonraları devletlerin, ikili antlaşmalar ile belirledikleri kriterlere göre geri vermeye, ceza kanunlarında ya da özel olarak kabul ettikleri geri verme kanunlarında yer verdikleri görülmektedir. Bu itibarla ilk kez Belçika’nın geri verme kurumuna mahsus kanunu 1833 yılında kabul ettiği ifade edilmektedir⁴⁹.

Daha çok ikili geri verme antlaşmaları ile gelişimini sürdüren geri verme hukuku, ulaşım araçları bakımından tüm dünyada meydana gelen teknolojik gelişmeler neticesinde suçların uluslararası boyut kazanması ile birlikte artık yetersiz

---

⁴³ **Tezcan**, Durmuş, “Ölüm Cezasını Gerektiren Suçlarda Suçluların Geri Verilmesi Sorunu”, AÜSBFD, C. 38, S. 1, (1983), 159-180, s. 159; **Tezcan**, Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu’na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, s. 525.

⁴⁴ **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 172.

⁴⁵ **Özgen**, Eralp, Suçluların Geri Verilmesi, Ankara 1962, s. 18.

⁴⁶ **Öztürk**, Bahri/**Erdem**, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Cez Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2020, s. 112; **Kömürcü/Çalışkan**, *Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenleniş Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü*, s. 76.

⁴⁷ **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 172.

⁴⁸ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 20; **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 413.

⁴⁹ **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 413.

kaldığı fikri ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda çok taraflı uluslararası geri verme antlaşmalarının yapılması ihtiyacı dile getirilmeye başlanmıştır⁵⁰. Bu anlamda 1866 yılında Billot tarafından kaleme alınan “Suçluların Geri Verilmesi” adlı eserle başlayan geri vermeye ilişkin uluslararası bir antlaşma oluşturma düşüncesi çok değişik komisyon, toplantı, tasarı süreçlerinden geçmiştir⁵¹. En nihayetinde bu çalışmalar sonuç vermiş ve 13 Aralık 1957 tarihinde Paris’te imzalanan Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS) ile geri verme hukukunun birleştirilmesine ilişkin uluslararası anlamda en ciddi adım atılmış bulunmaktadır⁵². Söz konusu bu Sözleşme’nin, Avrupa Konseyi üyesi ülkeler arasında etkin bir şekilde uygulanmaya devam ettiği görülmektedir.

Son zamanlarda geri verme hukukuna dair özellikle Batı’daki gelişmeler ise devletler arasında daha sıkı bir işbirliği yapmayı ön plana çıkaran çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ceza davalarında adli yardımlaşmayı artırmaya yönelik hızlandırılmış ve basitleştirilmiş prosedürler geliştirdikleri görülmektedir. Yine, ABD ile Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında 2010 yılında ortak bir iade rejimi kabul edildiği bilinmektedir⁵³. Devletlerin adli işbirliği noktasındaki bu denli yakınlaşmasının altında hiç şüphesiz küreselleşmenin getirdiği uluslararası hareketlilik ve bundan dolayı artan uluslararası suç kaygısı yatmaktadır⁵⁴. Bu açıdan bakıldığında, eskisinden çok daha fazla önem arz eden geri verme kurumunun işlerliğini artırmak isteyen devletler, prosedürleri azaltarak geri verme işlemlerini daha uygulanabilir hale getirmek istemektedir. Ancak ifade edilmelidir ki bu düşünce, bireylerin haklarından devletlerin çıkarlarına doğru bir kaymayı da beraberinde getirmektedir. Bu gelişmeler neticesinde geri verme hukukunun, devletlerin çıkarlarının bireylerin haklarından daha ağır bastığı 1800’lü yılların sonuna doğru hafif bir geri dönüş yaptığına tanık olmaktadır⁵⁵.

---

⁵⁰ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 25.

⁵¹ **Gözübüyük**, Abdullah Pulat, Suçluların Geri Verilmesi Hukukunun Birleştirilmesi, Ankara 1949, s. 14-15; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 174.

⁵² **Gözübüyük**, Abdullah Pulat, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 1960, s. 67; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 174.

⁵³ **Bassioni**, International Extradition, s. 6-7; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 174.

⁵⁴ **Bassioni**, International Extradition, s. 6-7; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 174.

⁵⁵ **Bassioni**, International Extradition, s. 6-7; **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 174.

Yukarıda değinildiği üzere, klasik ceza hukuku öğretisinde devletin yargılama yetkisi kısmen dahi olsa başka bir ülke yargılama yetkisine terkedilemez. Bu durum karşısında adli yardımlaşmanın gerekliliğini ve güçlendirilmesini savunan görüş egemenliğin kısmen başka bir ülkeye devrinin suçlulukla mücadelede verilen küçük ödünlere ibareten olduğunu ileri sürmektedir⁵⁶. Devletin egemenlik erki ile her zaman örtüşmese de adli yardımlaşma için bu yetkiden verilen küçük ödünlere uluslararası suçluluk ile mücadele için ödenmesi gereken bedeller olarak nitelendirilmiştir⁵⁷. Geri verme konulu sözleşmeleri cezai konularda karşılıklı yardımlaşma hususunda imzalanan, iki taraflı sözleşmeler takip etmiştir. Günümüzdeyse gerek iki devlet arasında imzalanan, gerekse çok taraflı sözleşmeler ile devletler, ceza işlerinde yardımlaşma ve işbirliği konularında karşılıklı taahhütlerin altına imza atmakta ve uluslararası ceza hukuku adli yardımlaşmaya dair hükümleri milli mevzuatlara da aktarmaktadır⁵⁸.

Ceza hukuku ve uluslararası hukuk arasındaki bu ilişki ve etkileşimi açmakta fayda vardır. Çağdaş ceza hukuku öğretisinde hakim olan görüş bu etkileşimi birbiriyle uyumlu olarak gelişen iki farklı boyutla açıklamaktadır. Bu boyutlardan ilki uluslararası ceza hukuku ile ceza hukukunun tanışması olmuştur. Tarihte uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulmasına ilişkin istemlerin başlangıcı XIX. yüzyıla değin uzanmaktadır. 1870/1871 Prusya-Fransa savaşındaki insanlık dışı fiillerin faillerinin yargılanması 1872 yılında Gustav Moynier tarafından önerilmiş ve bu hususta ilk yazılı kural taslakları ortaya konulmuştur⁵⁹. Ulusal devletlerin kuruluşu dönemine denk gelen bu öneri dönemin devletlerince ulusal egemenlik kavramı gerekçe gösterilerek reddedilmiştir⁶⁰.

İkinci Dünya Savaşı sonrası galip devletler tarafından geçmişe etkili olarak kurulan Nuremberg ve Tokyo Savaş Suçları Mahkemelerini kuran tüzükler (réglement) Devletler Hukuku ile Ceza kurallarının bütünleşmesinde önemli yapı taşları olmuşlardır. Bu tüzükler ile ihdas edilen suç kalıpları günümüz uluslararası ceza hukuku suç kataloğunda yer almaktadır. İkinci boyut ise ceza hukukunun “uluslararasılaştırılması” olarak ifade edebileceğimiz ve kaynağı uluslararası

⁵⁶ **Bassioni**, *International Extradition*, s. 6-7; **Gürol**, *Uluslararası Ceza Hukukunda Adli Yardımlaşma*, s. 1695.

⁵⁷ **Gürol**, *Uluslararası Ceza Hukukunda Adli Yardımlaşma*, s. 1695; **Bantekas/Nash**, *International Criminal Law*, s. 217.

⁵⁸ **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 172.

⁵⁹ **Kural**, *Bilgutay/Delen, İbrahim, Uluslararası Ceza Hukuku ve Irak Savaşı*, İstanbul Barosu Dergisi, C.79, S. 3, (2005), 843-848, s. 844.

⁶⁰ **Bednar**, *The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 176.

hukuktan alan kuralların milli hukuklarda yer alması sürecidir⁶¹. Buna en çarpıcı örnek ise ceza hakiminin yargılama esnasında uluslararası hukukun bir objesi olan uluslararası sözleşmelere yaptığı atıflardır. Bu tarz atıflara günümüzde yargılamanın ilk safhasında ve yüksek mahkeme kararlarında rahatlıkla rastlanması mümkündür. Nitekim aşağıda uluslararası antlaşmaların TC ve KKTC hukuk sistemlerindeki yerine değinirken bu yönde mahkeme kararlarından örnekler verilecektir.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden adli yardımlaşma günümüzde, uluslararası ceza hukukunun genellikle son derece ayrıntılı düzenlenmiş olan bir alt başlığıdır. Uluslararası hukuktaki bu değişimin temel nedeni suçluluk kavramının uluslararası boyutudur. Ceza kanunları sadece ülkelerin sınırları dahilinde uygulanabilmektedir. Oysa suçluluk devletlerin sınırlarında sona ermemekte aksine, son derece iyi örgütlenen suç grupları birden çok ülkede faaliyet göstermektedir. Suçluluğun organize ve sınır aşan nitelik göstermeye başlaması devletleri de bu noktada tedbir almaya ve aralarında suça ve suçluluğa karşı işbirliğine yönelmeye iten en önemli faktördür⁶².

III. ULUSLARARASI ADLİ İŞBİRLİĞİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI

Yabancılık unsuru taşıyan suçlarla mücadelede devletlerin birbirleriyle yardımlaşmaları, uzun bir dönem boyunca pek çok devlet arasında genellikle uluslararası hukukun genel ilkeleri ve karşılıklılık ilkesine göre gerçekleştirilmiş, zaman içerisinde istinabe ve geri verme konusunda önce ikili daha sonrasında ise çok taraflı sözleşmelerle bu alanda önemli adımlar atılmıştır⁶³.

Günümüzde uluslararası adli yardımlaşmalar, bir taraftan iç hukuk; diğer taraftan ise ülkelerle yapılan ikili ve çok taraflı sözleşmelerle düzenlenmektedir⁶⁴. Örneğin Türkiye, pek çok ülkeyle kuruluş yıllarını izleyen dönemden itibaren bu alanda ikili sözleşmeler yapmaya başlamış ve son yıllarda bunların sözleşmelerin

---

⁶¹ **Kural/Öğrenci**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 845; **Gürol**, Uluslararası Ceza Hukukunda Adli Yardımlaşma, s. 1696.

⁶² **Gürol**, *Uluslararası Ceza Hukukunda Adli Yardımlaşma*, s. 1697.

⁶³ **Yenisey**, Feridun, “Milletlerarası Adli Yardımlaşma Konusunda Yeni Gelişmeler ve “İade ve Adli Yardımlaşma Konusunda Avusturya Kanunu””, İÜHFİM, C. 45, S. 1-4, (1981), 321-330, s. 326; **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu’na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s.525; **Tezcan/Ertem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 153.

⁶⁴ **Tezcan/Ertem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 153.

sayısı oldukça artmıştır⁶⁵. Ayrıca, 2016 yılında yürürlüğe koyduğu Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu ile de iç hukukunda bu konuyu yeknesak bir düzenlemeye kavuşturmuştur.

Geçmişten beridir devletlerin adli yardımlaşma alanında işbirliği ikili veya çok taraflı sözleşmeler temelinde yapıldığına değinmiştik. Bu sözleşmeler, tarafların çıkarlarına, hitap edilen alanın büyüklüğüne ve önemine göre bölgesel veya evreseldir. Uluslararası adli işbirliğine duyulan önem, eski zamanlardan beri var olmuştur. Bunlar, zaman içerisinde farklı devletler arasında mevcut olarak çıkarlara göre sürekli olarak gelişmekte ve çeşitlenmektedir. Adli işbirliğinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine yol açan ve onsuz bir düzenin tasavvur edilemeyeceği kilit bir unsur, iyi düzenlenmiş kurumsal çerçevede karşılıklı güvendir.

Bu bağlamda uluslararası işbirliğini, farklı devletler arasında her bir akit tarafın bağımsızlığını ve egemenliğini koruma prensibine dayalı olarak, farklı alanlarda özellikle anlaşmalar ve sözleşmeler vb. ile kurulan nihayetinde bölgesel veya dünya çapında ulusal çıkarları teşvik etmeyi ve korumayı amaçlayan bir karşılıklı yardım aracı olarak tanımlamak mümkündür.

Avrupa’da cezai konularda uluslararası adli işbirliğinin en önemli kaynağı durumundaki çok taraflı sözleşmeler genellikle Avrupa Konseyi bünyesinde yapılmış olanlardır⁶⁶. Konsey bugün ceza işlerinde karşılıklı adli yardımlaşmada pek çok sözleşmenin yaratıcısı konumundadır. Bu alandaki faaliyetlerin temelini, çalışmanın ikinci bölümünde incelenecek olan geri verme, ceza işlerinde karşılıklı yardımlaşma, ceza kovuşturmalarının aktarılması⁶⁷, ceza yargılarının uluslararası geçerliliği, koşullu salıverilen hükümlülerin denetiminin aktarılması ve hükümlülerin nakline dair sözleşmeler oluşturmaktadır. Bu sözleşmelerin etkinliğinin her ne kadar taraf devletlerin koyduğu çekincelerle sınırlandığı ve getirilen düzenlemelerin hukuksal güvensizliğe yol açtığı konusunda eleştiriler varsa da Avrupa’da yargı alanında işbirliği düzeleyen en önemli kaynak pozisyonunda olmaya devam etmektedirler⁶⁸.

---

⁶⁵ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 154; Türkiye’nin bu alanda taraf olduğu tüm ikili sözleşmeler için bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 22.1.2022)

⁶⁶ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 161.

⁶⁷ Adli yardımlaşmanın ulaştığı zirve noktalardan biri de ceza kovuşturmalarının aktarılmasıdır. Bu alandaki temel sözleşme ise Ceza Kovuşturmalarının Aktarılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’dir. Bu Sözleşme sayesinde taraf olan ülkeler arasında geri verme yoluna gidilmeden kovuşturmanın ve yargılamanın sanığın bulunduğu devlette yapılması mümkün olabilmektedir. **Çiftçioğlu**, *Vatandaş Tarafından Yurt Dışında İşlenen Suçların Yurt İçinde Soruşturulması ve Kovuşturulması*, s. 136. Ayrıca bkz. **Ulutaş**, Ahmet/**Atabey**, Ömer Serdar, “Avrupa Ceza HUKUKUNDA Kovuşturmaların Aktarılması”, TBBD, S. 104, (2013), 117-136.

⁶⁸ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 161.

Nitekim bu alandaki en önemli enstrümanlardan biri, 1957 tarihli Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'dir (Avrupa Konseyi Sözleşme No. 24)⁶⁹. Sözleşme, 3 Aralık 1957'de, Avrupa Konseyi'ne üye 11 devletin temsilcileri tarafından Paris'te imzalanmış ve 1960'da yürürlüğe konmuştur. Bu sayede uluslararası düzlemde geri verme hukuku değer kazanıp, kendini geliştirmeye başlamıştır. Bu Sözleşme'nin ayrıca bir diğer amacı Avrupa devletleri arasında nihai amaç olan politik birliğe ulaşmak için gerekli olan hukuki birliği sağlamak ve tüm üye devletlerin uymak zorunda olduğu tek bir geri verme hukuku oluşturmaktır⁷⁰. Her ne kadar Avrupa Konseyi bünyesinde imzalanan çok taraflı bir Sözleşme olsa da SİDAS'ı, yalnızca konseye üye ülkeler özelinde düzenlenmiş olan bir metin olarak düşünmek yanlış olacaktır. Konseye üye olmayan bazı devletlerin de Sözleşme'ye taraf olduğu bilinmektedir. Bu durum Sözleşme'nin 30. maddesinde açıkça ifade edilmiş olup Sözleşme'ye taraf olan Konsey üyelerinin tamamının onayı ile başkaca ülkelerin de taraf olabilmemesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

Türkiye bu Sözleşme'yi onaylamış ve 7376 Sayılı Kanun adıyla 26 Kasım 1959 tarihli ve 10365 sayılı Resmi Gazete ile yayınlamıştır. 18 Nisan 1960 tarihinde Türkiye açısından bu Sözleşme yürürlüğe girmiştir. SİDAS'ın yürürlüğe girmesiyle birlikte, akit devletler arasında, daha önce geri verme konusunda akdedilmiş iki ve çok taraflı sözleşmeler ile ceza işlerinde karşılıklı yardım konusunda akdedilmiş iki ve çok taraflı sözleşmelerin geri vermeye ilişkin hükümleri yürürlükten kalkmıştır (m. 28/1). Bununla birlikte, akit devletlerin bu Sözleşme'de yer alan hükümlerin uygulanmasını kolaylaştıran iki veya çok taraflı sözleşmeler akdedmesine cevaz verilmiştir (m. 28/2). Bugün itibarıyla Sözleşme'ye ek dört adet protokol vardır⁷¹. Bunlardan ek İkinci Protokol'e Türkiye 1992 yılından bu yana taraf iken; ek Birinci, Üçüncü ve Dördüncü Protokoller ise 2016 yılı içerisinde Türkiye tarafından

---

⁶⁹ Sözleşme'nin orijinal İngilizce adı *European Convention on Extradition* şeklindedir. Sözleşme Avrupa Konseyi bünyesindeki Anglo Sakson anlayışa sahip İrlanda ve İngiltere tarafından mesafeye yaklaşmıştır. **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 526; Tezcan/Erdem/Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 154. Bu Sözleşmeyle ilgili daha kapsamlı açıklamalarımıza çalışmanın ikinci bölümünde yer verilecektir.

⁷⁰ **Kömürcü/Çalışkan**, *Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenlenişi Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü*, 75-94.

⁷¹ Ek protokoller için bkz. Council of Europe, Conventions Full List, https://www.coe.int/en/web/portal/home?p_p_id=15&p_p_lifecycle=0&p_p_state=pop_up&p_p_mode=view&15_groupId=99928066&15_struts.action=/journal/preview_article_content&15_articleId=99928625&15_version=1.1 (22.1.2022).

imzalanmış, onaylanmış ve onay kanunu Resmi Gazete’de yayınlanmıştır⁷². Türkiye açısından geri verme hukukuna ilişkin kaynaklar arasında SİDAS, taraf sayısı, uluslararası etkinliği, ikili geri verme sözleşmelerine referans olması gibi durumlar açısından da bugün itibari ile en önemli kaynak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır⁷³.

SİDAS’ın hemen akabinde 1959 tarihli Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım Avrupa Sözleşmesi (CİKAYAS) yürürlüğe girmiştir⁷⁴. Sözleşme, Türkiye tarafından 1034 sayılı Kanunla, 18.3.1968 tarihinde kabul edilerek 16.10.1968 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır⁷⁵. Sözleşme’ye göre, “*cezalandırılması, yardımlaşma talep edildiği anda, yardım isteyen tarafın, adli makamlarının yetkisi içinde bulunan suçlarla ilgili her davada, Akit Taraflar, işbu Sözleşme hükümleri uyarınca, birbirlerine, karşılıklı olarak en geniş adli yardımda bulunmayı yüklenirler*” (m. 1/1).

Yukarıda değinildiği üzere, cezai alanda uluslararası yardımlaşma, geri verme, karşılıklı adli yardım, ceza kovuşturmalarının aktarılması ve hükümlülerin nakli gibi pek çok kurumu kapsamaktadır. CİKAYAS, bu kurumlara yer vermemektedir. Bu konuların ayrı sözleşmelerle düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Sözleşme uyarınca mağdur, şüpheli veya sanığın ifadesinin alınması, tanığın veya bilirkişinin dinlenilmesi, resmi evrakların ve mahkeme kararlarının tebliği, tanığa,

---

⁷² Türkiye, İkinci Ek Protokol’ü 16.07.1987 tarihinde imzalamış, 16.07.1992 tarihinde onaylanmış, 08. 10.1992 tarihinde yürürlüğe koymuştur.

Türkiye, Birinci Ek Protokol’ü 22.03.2016 tarihinde imzalamış, 11.07.2016 tarihinde onaylamış, 09.10.2016 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Türkiye, Üçüncü Ek Protokol’ü 22.03.2016 tarihinde imzalamış, 11.07.2016 tarihinde onaylamış, 01.11.2016 tarihinde yürürlüğe koymuştur.

Türkiye, Dördüncü Ek Protokol’ü 22.03.2016 tarihinde imzalamış, 11.07.2016 tarihinde onaylamış, 01.11.2016 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Bkz. T.C Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/ak.html> 02.1.2022.)

⁷³ Ancak belirtmekte fayda bulunmaktadır ki Türkiye ile arasında ikili geri verme anlaşması bulunan bir devlet açısından SİDAS’ın kaynak olarak kabul edilmesi ancak diğer tarafın da Sözleşme’ye taraf olması halinde mümkün olabilecektir. Bu durum, SİDAS’a taraf iki devlet arasında asıl hukuki kaynağın söz konusu bu sözleşme olduğunu ikili geri verme sözleşmelerinin ise ancak talep eden ya da edilen iki devletten en az birinin SİDAS’a taraf olmaması durumunda geri verme işlemlerine kaynak olabileceğini bize göstermektedir. Bkz. **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 420; **Ergül**, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, Ankara 2003, s. 27; **Koca**, Mahmut/Üzülmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019, s. 811.

⁷⁴ Sözleşme’nin orijinal İngilizce adı *European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters* şeklindedir. Sözleşme’nin tam metni için bkz. Council of Europe, European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters, <https://rm.coe.int/16800656ce> (ET. 22.1.2022).

⁷⁵ **Dönen**, Mustafa, “Uluslararası Adli Yardımlaşma”, Uluslararası Hukuk Bülteni, (2008), 4-5, s. 4.

bilirkişiye veya gözaltındaki kişiye davetiye çıkarılması ve adli sicil bilgilerinin paylaşılması mümkündür⁷⁶.

Sözleşme uyarınca taraf devletler kendilerine gelen talepleri her zaman yerine getirmek zorunda değildir. Sözleşme bazı durumlarda adli yardımlaşma talebinin reddedilebileceğini düzenlemiştir (m. 2). Bu husususa aşağıda değinilecektir. Sözleşme'nin düzenlediği bazı adli yardımlaşma türleri şöyledir: Arama ve elkoyma talepleri (m. 5), usule ait işlemlerin ve mahkeme kararlarının tebliği (m. 7), tanıkların ve bilirkişilerin mahkeme önüne çıkmaları (m. 10), tutukluların mahkeme önüne çıkması (m. 11), tanık ve bilirkişilerin bağışıklığı (m. 13) ve adli sicil kaydının temini (m. 13/2).

Bu sözleşmeleri zaman içinde yenileri izlemiştir. Klasik adli yardımlaşma metodlarından daha kapsamlı adli yardımlaşma modeline geçilmek suretiyle suçlulukla uluslararası düzeyde daha etkin mücadele edilmesi hedeflenmiştir⁷⁷. Bu bağlamda, soruşturma ve kovuşturmaların aktarılması, yabancı ceza ilamlarının tanınip yerine getirilmesi ve çalışmamızın üçüncü bölümünde ele alınacak olan hükümlülerin nakli gibi yeni tür adli yardımlaşmalar hazırlanmıştır⁷⁸.

Avrupa Konseyi'nde yaşanan bu gelişmeler, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dan oluşan Benelüks Ekonomik Birliği'nin adli yardımlaşma sözleşmelerine de kaynaklık etmiştir⁷⁹. Benelüks ülkelerinde iç sınırların büyük oranda ortadan kaldırılmış olması, bu ülkeler arasında yapılan adli yardımlaşma sözleşmelerine yansımış ve sınır aşan suç failleriyle ilgili sınır aşan sıcak takip uygulaması benimsenmiştir⁸⁰. Bu bölgede adli yardım alanında atılan bir başka önemli adım ise, trenlerin kontrol amacıyla sınır kapılarında beklemelerini önlemek için ortak tren istasyonlarının belirlenmesi ve bu istasyonlardan gidilecek ülke yönündeki her iki ülkenin gerek gümrük gerekse kolluk memurlarının birlikte trene

---

⁷⁶ Aydın, *Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi ve Türk Hukukundaki Uygulaması*, s. 17.

⁷⁷ Tezcan, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 526; Tezcan/Erdem/Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 154.

⁷⁸ Tezcan, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 526; Tezcan/Erdem/Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 154.

⁷⁹ Tezcan, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 527; Tezcan/Erdem/Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 154.

⁸⁰ Tezcan, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 527; Tezcan/Erdem/Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 154.

binerek kontrolleri sağlanmasıdır⁸¹. Benelüks ülkelerindeki bu uygulama daha sonrasında Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde de uygulanmaya başlanmış, böylece iç sınırların kaldırılmasına bağlı olarak Birlik içerisinde kapsamlı bir adli yardımlaşma sistemi benimsenmiştir⁸². AB içerisindeki adli yardımlaşma metodları bununla sınırlı kalmamış, 2002 tarihli Avrupa Yakalama Çerçeve Kararı ile AB bünyesinde klasik geri verme kuralları basitleştirilmiş ve bir suçun şüphelisi veya sanığı olarak AB üyesi bir ülkenin bir şehrinde aranan kişi hakkında bu yer adli makamlarının çıkardığı yakalama müzakeresinin, diplomatik yola başvurulmaksızın doğrudan kişinin bulunduğu AB ülkesindeki şüpheli veya sanığın bulunduğu şehire gönderilmesinin önü açılmıştır⁸³. Ayrıca, Birlik içerisindeki mali suçlara ilişkin tek bir çatı altında ve daha etkin kovuşturma yapılabilmesi için kurulması Lizbon Antlaşmasıyla öngörülen Avrupa Savcılığı faaliyete geçirilmiştir⁸⁴.

Birleşmiş Milletler (BM) ise, uyuşturucu madde suçları ve terör suçları gibi alanlarda daha etkin bir mücadele edilebilmesi için hazırlanıp yürürlüğe girmesine öncülük ettiği uluslararası sözleşmelerde, sözleşmelere taraf ülkeler arasında ikili veya çok taraflı adli yardım sözleşmeleri bulunmaması halinde, yalnızca bu sözleşmelere taraf olan ülkeler için uygulama alanı bulacak geniş kapsamlı adli yardımlaşma türlerine yer vermektedir⁸⁵. İstinabe ve geri verme gibi klasik adli yardımlaşma türleri yanında, bazı BM sözleşmelerinde kovuşturmanın aktarılması gibi yeni nesil adli yardımlaşma türlerine yer verildiği de görülmektedir⁸⁶.

---

⁸¹ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 527; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 154.

⁸² **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 527; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 155; **Borlini**, Leonardo/**Montanaro**, Francesco, "The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The "Hardening" of FATF Standards Within the EU", *Georgetown Journal of International Law*, C.48, S. 2, (2018), 1009-1062, s. 1013.

⁸³ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 528; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 156; **Borlini/Montanaro**, *The Evolution of EU Law Against Criminal Finance*, s. 1014.

⁸⁴ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 528; **Borlini/Montanaro**, *The Evolution of EU Law Against Criminal Finance*, s. 1014.

Tezcan/Erdem/Önok, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 156. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://www.eppo.europa.eu/en> (ET. 29.1.2022).

⁸⁵ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 528; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 156.

⁸⁶ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 529; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 156.

Bu noktada BM'nin yukarıdaki bahsi geçen uygulamasına benzer bir modeli esas alan 23.11.2001 tarihli Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi'ne de kısaca değinilmelidir⁸⁷. Sözleşme taraf devletlerin mümkün olan en geniş biçimde işbirliği yapmasını öngörmektedir (m. 23)⁸⁸. Sözleşme'de öngörülen en temel adli yardımlaşma türü geri vermedir. Geri verme yükümlülüğü, yalnızca belirli ağırlıkta suçlar için mümkündür. Bu kapsamda geri verme, 2-11. maddeleri⁸⁹ arasında yer alıp, her iki devletin kanunlarına göre üst sınırı en az 1 yıl hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından uygulanabilir (m. 24/1). Aynı maddenin altıncı fıkrasında, “*aut dedere aut judicare*” (ya iade et ya yargıla) ilkesine yer verilmiştir. Kendisinden geri verme talep edilen devletin vatandaşı olduğu için geri verilmesi kabul edilmeyen şahsın yargılanmasını, talep eden taraf devlet isteyebilir. Bu durumda, talebi alan devlet, davayı kovuşturulmak üzere kendi yetkili mercilerine havale etmelidir. Böyle bir talep gelmezse, talep edilen devletin bu konuda bir yükümlülüğü olmaz. Hatta, böyle bir talebin varlığında bile, bu kişi hakkında kovuşturma yapma yükümlülüğü yoktur; talep edilen devlet, nihai sonucu talep eden devlete bildirecektir⁹⁰.

Tüm bunlar yanında, uluslararası hukukun ağır ihlallerini cezalandırmak amacıyla atılan adımlar ve bu kapsamda yürütülen adli yardımlaşma faaliyetlerine de kısaca değinmekte fayda vardır⁹¹. 20. Yüzyılda ad hoc bir Mahkeme olan Eski Yugoslavya Ceza Mahkemesi⁹² ile başlayıp, Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi⁹³

---

⁸⁷ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Önok**, Murat, “*Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği*”, MÜHFHAD, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, (2013), 1229-1269; **Sokullu Akıncı**, Füsün, “*Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesinde Yer Alan Maddi Ceza Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle İnternette Çocuk Pornografisi*”, İÜHFİM, C. 59, S 1-2, (2001), 11-38.

⁸⁸ Bu kapsamda bilgi ve delillerin hızlı paylaşımı önündeki engellerin kaldırılması öngörülmüştür. Bu işbirliği yükümlülüğü, hem bilgisayar sistemleri ve verilerine ilişkin tüm suçları hem de bir bilgisayar sistemi aracılığıyla işlenmeyen, sıradan bir suçun delillerinin elektronik şekilde toplanması bakımından mevcuttur. Bununla birlikte Siber Suç Sözleşmesi'nin uluslararası işbirliğine dair 3. Kısım hükümleri, cezai işlerde adli yardımlaşma ve bu arada iadeye ilişkin olan, uluslararası çok taraflı antlaşma hükümlerine ve aynı konudaki iki taraflı antlaşmalara göre üstün değildir. Hatta Açıklayıcı Rapor'da, antlaşma hükümlerinin, uluslararası işbirliğine dair ulusal mevzuat hükümlerine göre de üstün olmadığı belirtilmiştir. **Önok**, *Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği*, s. 1249.

⁸⁹ Söz konusu suç tipleri şu şekildedir: Yasadışı erişim (m. 2), yasadışı müdahale (m. 3), verilere müdahale (m. 4), sistemlere müdahale (m.5), cihazların kötüye kullanımı (m. 6), bilgisayarlarla ilgili sahtecilik fiilleri (m. 7), bilgisayarlarla ilişkili sahtekarlık fiilleri (m 8), çocuk pornografisiyle ilgili suçlar (m. 9), telif haklarının ve benzer hakların ihlaline ilişkin suçlar (m. 10) ve teşebbüste bulunmak ve yardım ya da yataklık etmek (m. 11).

⁹⁰ **Önok**, *Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği*, s. 1251.

⁹¹ **Arriza**, N. Roht, “*State Responsibility to Investigate and Prosecute Grave Human Rights Violations in International Law*”, California Law Review, Vol. 78, (1990), 449-513.

⁹² Türkiye bu Mahkemeye adli yardımlaşmayı bir kanun ile kabul etmiştir. Konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli*

ile devam eden en nihayetinde *uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren, en ağır suçlardan sanık kimseleri cezai açıdan yargılamakla görevli bir uluslararası yargı organı* olarak sürekli görev yapan Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) kurulmasıyla neticelenen serüvende adli yardımlaşmanın önemi vurgulanmalıdır. Nitekim bugün Türkiye henüz UCM'nin kurucu statüsü olan Roma Statüsü'ne henüz taraf olmamakla birlikte 2014 yılındaki Anayasa değişikliğinde Anayasa'nın 38. maddesine yapılan eklemeyeyle vatandaşın suç sebebiyle yabancı ülkeye geri verilmeyeceğine ilişkin kurala istisna getirmiştir. Söz konusu düzenleme şöyledir: “*Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş suç sebebiyle yabancı ülkeye iade edilemez*”. Türkiye bu düzenlemeyi neredeyse 10 yıl önce, 2014 yılında Anayasası'na koymuş olsa da günümüz itibariyle Statü'ye taraf değildir ve şu an için Anayasa'nın bu hükmünün uygulanabilir nitelikte olduğunu söylemek mümkün olmayacaktır⁹⁴.

Bu başlık altında değinmekte fayda gördüğümüz son bir husus ise ceza işlerinde adli yardımlaşma için uluslararası bir sözleşmenin varlığının zorunlu olup olmadığıdır. Kanımızca adli yardımlaşma işlemlerinin gerçekleştirilmesi için bir sözleşmenin varlığı şart değildir. Nitekim Türkiye'de uygulamaya baktığımızda da Türkiye'nin bazı ülkelerle arasında bir adli yardım sözleşmesi olmadan, uluslararası teamül hukuku ve karşılıklık ilkesi çerçevesinde bu işlemleri yürüttüğü görülmektedir⁹⁵. Ancak sözleşmeye dayanmayan adli yardımlaşmanın devletlere bir yükümlülük yüklediği ve bu konuda ancak ikili veya çok taraflı bir sözleşmeye taraf olmanın devletleri yükümlülük altına koyduğu da belirtilmelidir⁹⁶.

III. ADLİ YARDIMLAŞMA KONUSUNDA TC VE KKTC HUKUKLARINA GENEL BAKIŞ

A. Türkiye Açısından

Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, s. 530; Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 157.

⁹³ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 319-325; Akhavan, Payam, “*The International Criminal Tribunal for Rwanda: The Politics and Pragmatics of Punishment*”, AJIL, S. 3 (1996), 501-510.; Carroll, Christina, “*An Assessment of the Role and the Effectiveness of the International Criminal Tribunal for Rwanda and the Rwandan National Justice System in Dealing With the Mass Atrocities of 1994*”, ILJ, S. 18, (2000), 164-194.

⁹⁴ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 158; Tezcan, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 531.

⁹⁵ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 162.

⁹⁶ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 162.

2016 yılına kadar bazı devletlerin aksine, Türkiye’de adli yardımlaşmanın çeşitli yönlerini düzenleyen bağımsız bir genel kanun yürürlükte değildi. Yurt dışında sürdürülen muhakeme işlemlerine ilişkin olarak kendilerinden adli yardım talep edilmesi durumunda, Türk ulusal makamlarının takip etmesi gereken usule ilişkin olarak tek bir çatı altında toplanmış çerçeve bir düzenleme yoktu. Bir başa ifadeyle, adli işbirliği kapsamında kalan işlemleri iç hukuk yönünden bir bütün olarak düzenleyen özel mahiyette bir kanun bulunmamaktaydı⁹⁷. Fakat, Türkiye’nin adli işbirliği konusunda pozitif bir yaklaşım sergilediği ve işbirliği türlerine dair kuralların Türkiye’nin taraf olduğu çok taraflı ya da ikili uluslararası antlaşmalar ve bu antlaşmalara uygun olarak yürürlüğe konulmuş ulusal düzenlemelerle yapıldığı belirtilmelidir. Cezai konularda adli yardımlaşmaya dair Türkiye’nin taraf olduğu çok sayıda uluslararası antlaşma mevcuttur. Bunlardan bazıları şunlardır⁹⁸:

- Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (18.4.1960, 18.4.1960)⁹⁹,
- Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardımlaşmaya Dair Avrupa Sözleşmesi (12.6.1962, 22.9.1969)¹⁰⁰,
- Ceza Kovuşturmalarının Aktarılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (30.3.1978, 28.1.1979)¹⁰¹,
- Ceza Yargılarının Uluslararası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi (26.7.1974, 28.1979)¹⁰²,

⁹⁷ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu’na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 532; **Önok**, Murat, “Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği”, MÜHFHAD, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, (2013), 1229-1269, s. 1247; **Başaran**, Ahmet, “Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliği Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler”, Uluslararası Hukuk Bülteni, S. 8, (2016), 7-9, s. 7.

⁹⁸ Verilen ilk tarih, antlaşmanın uluslararası alanda yürürlüğe girme tarihi, ikincisi ise Türkiye bakımından yürürlüğe girme tarihidir.

⁹⁹ Türkçe metin için bkz. TC Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/adli_yardimlasma/adli_isbirligi_ceza/suclularin_iadesi_ek/SU%C3%87LULARIN%20%C4%B0ADES%C4%B0NE%20DA%C4%B0R%20AVRUPA%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0%20tur.pdf (ET. 10.6.2020).

¹⁰⁰ Türkçe metin için bkz. TC Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardımlaşmaya Dair Avrupa Sözleşmesi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020141929112_tur.pdf (ET. 10.6.2020).

¹⁰¹ Türkçe metin için bkz. <https://hukuk.emu.edu.tr/Documents/yayinlar/kanuntbmmc06002080.pdf> (ET. 10.6.2020).

¹⁰² Türkçe metin için bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ceza Yargılarının Uluslararası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc060/kanuntbmmc060/kanuntbmmc06002081.pdf (ET. 10.6.2020).

- Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi (4.8.1978, 20.8.1981)¹⁰³,
- Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme (1.7.1985, 1.1.1988)¹⁰⁴,
- Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (1.9.1993, 1.2.2005)¹⁰⁵.

Ayrıca Türkiye'nin taraf olduğu çok sayıda ikili geri verme antlaşması ve genel adli yardımlaşma antlaşması mevcuttur¹⁰⁶. Bilindiği üzere TC Anayasası'nın 90. maddesinin 5. fıkrası gereğince usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar kanun hükmünde olup iç hukukta doğrudan sonuç doğurmaktadır. Bu husus aşağıda daha detaylı ele alınacaktır. Dolayısıyla adli işbirliği talepleri söz konusu bu antlaşmalara göre, TCK'nın geri vermeye ilişkin 18. maddesi ve CMK'daki birkaç hükme ve bunun da bulunmaması halinde Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan genelgelerle yerine getirilmeye çalışılıyordu¹⁰⁷. Fakat, tüm bu düzenlemeler konuya ilişkin ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalmaktaydı¹⁰⁸. Nitekim bu alanda yeknesak düzenlemeler barındıran bir kanuna duyulan ihtiyaç dile getirilmekteydi¹⁰⁹.

¹⁰³ Türkçe metin için bkz. TC Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/coktarafli/soz/ak/turkce/090_tur.pdf (ET. 10.6.2020).

¹⁰⁴ Türkçe metin için bkz. TC Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, Hükümlülerin Nakline Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020141929112_tur.pdf (ET. 10.6.2020).

¹⁰⁵ Türkçe metin için bkz. TC Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2712020153709141_tur.pdf (ET. 10.6.2020).

¹⁰⁶ Tümü için bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 10.6.2020).

¹⁰⁷ **Turhan**, Faruk, "6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme", DEÜHFD, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, C. 21, Özel Sayı, (2019), 3067-3109, s. 3069; **Başaran**, Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliğinin Getirdiği Yenilikler, s. 7.

¹⁰⁸ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3069; **Başaran**, Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliğinin Getirdiği Yenilikler, s.7.

¹⁰⁹ Tezcan'a göre, "Bütün bu gelişmelerin olduğu dünyada bir yandan Avrupa Birliği aday ülkesi olarak çeşitli başlıklar arasında hukuk başlığına da hazırlık yapan ve G20 üyesi olan Türkiye'nin, yeni TCK ve CMK'daki birkaç hüküm dışında, mevzuatında adli yardımlaşmayla ilgili özel bir yasa bulunmadığından, bu eksikliği gidermek amacıyla, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ve çok taraflı sözleşmelerle bağdaşan cezai konularda uluslararası adli işbirliği yasası yapması zamanı çoktan gelmişti" **Tezcan**, Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksevim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, s. 532. Ayrıca bkz. **Tezcan**, Durmuş, "Yurt Dışında İşlenen Suçlarda Türk Hukuku Bakımından Yabancı Ceza Kanununun Değeri Sorunu", AÜSBFD, C. 39, S. 1, (1984), 111-156, s. 150.

Nihayetinde söz konusu boşluğu doldurmak üzere 24 Nisan 2016 tarihli ve 6706 sayılı “*Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği*” kanunu kabul edilmiştir¹¹⁰. Kanun tasarısının hazırlık çalışmalarında “*adli işbirliği*” ve “*adli yardımlaşma*” ifadelerinden hangisinin tercih edilmesi konusunda uzun tartışmalar yaşanmıştır. Avrupa Konseyi Sözleşmelerinde adli işbirliği anlamına gelen *judicial cooperation* teriminin kullanılması ve adli yardımlaşma terimine karşılık gelen *mutual legal assistance* teriminin istinabe ve tebligat için kullanıldığı göz önünde bulundurularak bilinçli bir şekilde adli işbirliği terimi tercih edilmiştir¹¹¹. Tezcan/Erdem/Önok’a göre, karşılıklı yardımlaşma anlamına gelebilecek *işbirliği* kavramının tercih edilmesi yerinde olmuştur¹¹². Böylelikle adli işbirliği terimi Kanun’da düzenlenmiş olan bütün adli yardımlaşma türlerini kapsayan bir şemsiye terim olarak kullanılmıştır.

Kanun, Türkiye’nin uluslararası adli işbirliği hukukuna pek çok yenilik getirmiştir. CKUAİK’in oluşturulmasında Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve özellikle Avrupa Konseyi Sözleşmeleri göz önünde bulundurulmuş ve Türkiye’nin yoğun şekilde adli işbirliğinde bulunduğu Avusturya ve Almanya gibi ülkelerin konu hakkındaki kanunlarından da yararlanılmıştır¹¹³. Kanun, 7 Bölüm ve 38 maddeden oluşmaktadır. Kanun’un genel hükümlerinde esas olarak adli işbirliği türlerine ilişkin genel düzenlemeler ve Adalet Bakanlığı’nın merkezi makam yetkisi düzenlenmiştir¹¹⁴. Ayrıca usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmaların cezai konularda adli işbirliğine dair hükümlerini sürdüreceği belirtilerek, Kanun’un tamamlayıcı rol oynama zorunluluğuna dikkat çekilmiş, Türkiye’nin taraf olduğu

---

¹¹⁰ RG. 05.05.206 – 29703. Bu çalışmada CKUAİK ve 6706 sayılı Kanun ifadeleri kullanılacaktır.

¹¹¹ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3072; **Tezcan**, Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu’na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, s. 533.

¹¹² **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 159; **Tezcan**, Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu’na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, s. 533.

¹¹³ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3071. **Adli İşbirliği Kanunu Tasarısı**, s. 12: “Taslak metnin hazırlanmasında temel olarak mevcut kanun hükümleri, taraf olunan sözleşmeler ve yabancı adli işbirliği kanunları temel alınmıştır. Ayrıca AİHM kriterleri de göz önünde bulundurulmuştur.” “Çok taraflı sözleşmeler ve özellikle Avrupa Konseyi’nin adli işbirliği alanında diğer uluslararası kuruluşlar ve ülkelerin ikili sözleşmelerine referans niteliği taşıyan ve Türkiye’nin taraf olduğu sözleşmeler taslak kanunun omurgasını teşkil etmiştir.”

¹¹⁴ **Tezcan**, Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu’na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, s. 534; **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3073.

ikili ve çok taraflı sözleşmelerin ana kaynak olma özelliği korunmuştur¹¹⁵. Kanun'un İkinci Bölümünde esas itibarıyla CİKAYAS ile belirlenmiş olan adli yardımlaşma kurumunun genel ilkeleri Türk hukukuna yansıtılmıştır. Ayrıca mevzuattaki genel hükümler çerçevesinde uygulanmakta olan video konferans yöntemiyle uluslararası adli yardımlaşma yeknesak bir zemine kavuşturulmuştur¹¹⁶. Bu şekilde, adli yardımlaşma taleplerinin gerek talep eden, gerekse talep edilen devlet olarak görüntülü ve sesli iletişim tekniği kullanılması yoluyla yerine getirilebilmesine olanak sağlanmaktadır. Diğer bölümlerde ise geri verme, soruşturma ve kovuşturmanın aktarılması, infazın devri ve hükümlülerin nakli konularına yer verilmiştir.

Kanunla getirilen önemli bir yenilik “*rızaya dayalı iade*” usulünün kabulüdür. Rızaya dayalı geri verme, kişinin geri vermeye rıza göstermesi halinde, olağan iade usulü izlenmeksizin talep eden devlete iade edilmesidir¹¹⁷. Böylelikle *Suçluların İadesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi*'ne Ek Üçüncü Protokol'de düzenlenmiş bu kurum iç hukuka aktarılmış ve ilgilinin rıza göstermesi halinde sürecin daha kısa sürede tamamlanması amaçlanmıştır. Geri verme konusundaki bir diğer yenilik ise yerine getirme kararının verilmesine ilişkindir. Daha önce, TCK'nın mülga 18. maddesi uyarınca, ağır ceza mahkemesi tarafından “*iade talebinin kabul edilebilir olduğuna*” ilişkin verilen kararın kesinleşmesinin ardından, bu kararın yerine getirilip getirilemeyeceği Bakanlar Kurulu'nun takdirine bırakılmaktaydı. CKUAİK, Bakanlar Kurulu kararı yerine geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna dair kararın uygulanması Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayına bağlamıştır. (CKUAİK, m. 19/1). Diğer yabancı devlet uygulamaları da dikkate alınarak yapılan bu değişiklik, geri verme sürecini kısaltma amacı taşımaktadır¹¹⁸.

CKUAİK, hükümlülerin nakline ilişkin de birtakım yenilikler getirmiştir. Daha önceleri sadece yabancı devlette hüküm giyen Türk vatandaşlarının Türkiye'ye nakli mümkünken, yeni Kanunla Türkiye ile sıkı sosyal bağı olan yabancılardan da Türkiye'ye nakli mümkün hale getirilmiştir (CKUAİK, m. 30/1-a)¹¹⁹. Yine aynı

---

¹¹⁵ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 534.

¹¹⁶ **Başaran**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliğinin Getirdiği Yenilikler*, s. 8.

¹¹⁷ **Başaran**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliğinin Getirdiği Yenilikler*, s. 7.

¹¹⁸ **Başaran**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliğinin Getirdiği Yenilikler*, s. 8.

¹¹⁹ **Tezcan**, *Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar*, s. 549.

şekilde Türkiye’de hükümlü bulunan kişilerin uyuşuna bakılmaksızın sıkı sosyal bağının bulunduğu yabancı devlete nakline de imkan tanınmıştır (CKUAİK, m. 32/1-a)¹²⁰. Adalet Bakanlığı tarafından karar olmadıkça, talep tarihinde, hükümlünün infaz edilmesi gereken en az altı ay hürriyeti bağlayıcı cezası bulunmalıdır (CKUAİK, m. 30/1-d). Bu hükmün amacı, birçok infaz işlemini gerektiren bu faaliyetin pratik bir fayda sağlanması için hükümlünün nakli halinde gittiği devlette infaz edilebilecek asgari bir hapis cezasının bulunmasıdır¹²¹. Bu alandaki bir diğer yenilik ise hükümlü hakkında hapis cezası ile birlikte adli para cezasına hükmedilmesi ve para cezasının ödenmemesi halinde, para cezası hapse çevrilerek, para cezasını ödeyememenin nakle engel olmasının önüne geçilmek hedeflenmiştir (CKUAİK, m. 32/4)¹²².

B. KKTC Bakımından

KKTC hukukuna baktığımızda, iç hukukta konu ile ilgili en kapsamlı düzenlemenin 1988 tarihli *Suçluların Geri Verilmesi, Mahkeme ve İlamlarının Karşılıklı Tenfizi ve Adli Yardımlaşma Yasası*’nda yapıldığını görmekteyiz. Burada hemen belirtilmesi gereken bir husus; bu Kanun’un *TC ve KKTC Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi*’nden hemen sonra yürürlüğe girmiş olmasıdır. Yani Türkiye’de adli yardımlaşmaya ilişkin ayrı bir kanun 2016’da yürürlüğe girmişken, KKTC’de henüz daha 1988 yılında böyle bir kanuna ihtiyaç duyulmuştur.

Adli Yardımlaşma Yasası, sekiz kısımdan oluşmaktadır. Birinci Kısım, genel kurallar başlığı altında tanımlara yer vermektedir. İkinci Kısım, geri vermeye ilgili kuralları belirlemektedir. Bu kapsamda, geri vermeye ilgili birtakım genel bilgiler (m. 3), geri vermeyi gerektiren fiiller (m. 4), geri vermenin reddi halleri (m. 5), geri verme istemi (m. 6), istemle birlikte sunulacak belgeler (m. 7), geçici tutuklama (m. 8) ve tutuklama yetkisini (m. 9) düzenlemektedir. Üçüncü Kısım, teslimin ertelenmesi (m. 10) ve geri verilecek kişinin teslimini (m. 11) içermektedir. Dördüncü Kısım, belgelerin düzenlenmesini düzenlemektedir (m. 12). Beşinci Kısım’da yalnızca eşyanın teslimi ile ilgili bir hüküm bulunmaktadır (m. 13). Kanun’un Altıncı Kısım çeşitli kurallara ilişkin düzenleme getirmekte, masraflar (m.

¹²⁰ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3079; **Başaran**, Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliğinin Getirdiği Yenilikler, s. 9.

¹²¹ **Tezcan**, Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu’na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, s. 549.

¹²² **Başaran**, Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliğinin Getirdiği Yenilikler, s. 9.

14), sonuçların bildirilmesi (m. 15), mahkeme kararlarının karşılıklı infazı (m. 16), habeas corpus istidası (m 17)¹²³, adli yardımlaşmanın nasıl olacağı (m. 18) ve karşılıklılık ilkesini içerektedir (m. 19). Yedinci Kısım geçici kurallar, sekizinci Kısım ise yürütme yetkisi (m. 20) ve Kanun'un yürürlüğe girişini düzenlemektedir.

Her şeyden önce *Adli Yardımlaşma Yasası*'nın genel olarak geri vermeye ilişkin ilke ve kurallara ilişkin hükümler barındırdığı görülmektedir. Temelini TC ve KKTC arasındaki ikili Sözleşme'den alan bu Kanun'un hükümlülerin nakline ilişkin düzenleme içermiyor olması eksiklidir. Kanun sistematığı açısından bir değerlendirme yapıldığında ise, geri vermeye ilişkin hükümlerin neden farklı bölümlerde düzenlendiği anlaşılabilir değildir. Örneğin, Üçüncü Kısım'da teslim, teslimin ertelenmesi ve şartlı teslim düzenlenmişken, eşyanın teslimi neden başka bir bölümde düzenlenmiştir. Öte yandan benzer şekilde, geçici tutuklama İkinci Kısım'da 8. maddede düzenlenmişken, tutukluluğa karşı itiraz hakkı Altıncı Kısım'da çeşitli kurallar başlığı altında 17. maddede düzenlenmiştir.

Adli Yardımlaşma Yasası, geri verme kararının Bakanlar Kurulu tarafından verileceğini ve yargılamada yetkili olan adli merciin Lefkoşa Kaza Mahkemesi olduğunu belirlemektedir (m. 3/4). Geri vermeyi gerektiren fiiller ve geri vermenin reddi hallerinin ise TC & KKTC Sözleşmesi'ndekilerle birebir aynı olduğu gözlemlenmektedir. Bu hususlar çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacağı için burada üzerinde durulmayacaktır.

Kanun'a göre, ceza işlemlerinde adli yardımlaşma KKTC ile diğer ülkeler arasında yapılacak antlaşmalar ile düzenlenir (m. 18). Ayrıca Kanun, kapsamında olan konularda KKTC ile antlaşma akdetmiş bulunan ülkeler ile karşılıklılık esasına göre yapılacağını belirtmektedir (m. 19).

C. Uluslararası Antlaşmaların Kanuna Göre Önceliği

1. TC Bakımından

Devletler arasında cezai konularda adli işbirliğinin büyük oranda ikili ve çok taraflı antlaşmalara dayanmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere nitekim Türkiye'de bu alana ilişkin çok sayıda devletle ikili sözleşme yapmış ve pek çok Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni de onaylamıştır. 2016 yılında yürürlüğe giren

---

¹²³ KKTC hukukunda habeas corpus, yetkisiz tutuklamanın kaldırılması için emirname olup, Anayasal bir güvencedir. Bu güvenceye göre, özgürlüğü kısıtlanan kişi, özgürlüğünü kısıtlayan işlemin yasaya aykırılığını ileri sürebilmek ve bu savını dinletebilmek için yargıca başvurabilmek hakkına sahiptir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Keskin**, Serap, "*Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkında Anayasal Değişiklikler*", İÜHFİM, C. 60, S. 1-2, (2002), 49-61.

CKUAİK hazırlanırken özellikle Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa Konseyi Sözleşmeleri göz önünde bulundurulmuş ve bu sözleşmelerle Kanun arasında çelişki olmamasına dikkat edilmiştir¹²⁴. Ne var ki, farklı hukuk sistemlerine sahip çok sayıdaki devletle yapılan çok taraflı sözleşmelerin hükümlerinin zaman zaman farklı düzenlemeler içermesi kaçınılmazdır. İşte bu nedenle sözleşme hükümleri ile iç hukuk hükümlerinin çatışması halinde nasıl bir yol izleneceği açıklığa kavuşturulmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesine göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar kanun hükmündedir ve bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) başvurulamaz (AY m. 90/5). Anayasanın bu maddesinden anlaşılacağı üzere, Türk hukuk düzeninde uluslararası antlaşmalar yasa gücündedir ve doğrudan hüküm doğurmaktadır. Burada dikkat çeken bir husus; Türk Anayasası'nın 90'inci maddesinde uluslararası antlaşmaların yasa hükmünde olduğunun belirtilmesinin ardından, bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile AYM'ye başvurulamayacağını belirtmesidir. İnceoğlu'na göre, olağan yasalar için AYM'ye başvurmak mümkün iken uluslararası antlaşmalar için bu yolun kapalı olması, uluslararası antlaşmaların yasalardan daha üstün olduğu görüşünün savunulmasına neden olmuştur¹²⁵. Ayrıca Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerle ilgili çeşitli maddelerinde¹²⁶ uluslararası hukuka atıf yapılmaktadır. Bu durum da Anayasa'nın insan haklarına ilişkin olarak uluslararası hukuka açıklık ilkesini benimsediği şeklinde bir yorum getirmiş, insan haklarını koruma amacı güden antlaşmaların yasaların üzerinde olduğu sonucunun savunulmasına neden olmuştur¹²⁷. Bu görüşlere karşılık, öğretilerde uluslararası antlaşmaların yasaların üzerinde olmadığını¹²⁸ ve üstünlüğün Anayasa'ya ait olduğu

---

¹²⁴ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3081.

¹²⁵ **İnceoğlu**, Sibel, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Beta, İstanbul 2013, s. 8.

¹²⁶ Örneğin, Anayasanın temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması başlıklı on beşinci maddesine göre: “Savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen veya bunlar için Anayasada öngörülen güvençlere aykırı tedbirler alınabilir”; Md. 16: “Temel hak ve hürriyetler yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak sınırlandırılabilir”.

¹²⁷ **İnceoğlu**, İnsan Hakları, s. 8; Ayrıca uluslararası sözleşmelerin yasalardan daha üstün bir yere sahip olduğu görüşü için bkz. **Çelik**, Edip, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Türk Hukukundaki Yeri”, İHİD 1988, 47-56, s. 48-52.

¹²⁸ Örneğin, **Pazarıcı**'ya göre, Türk hukuk düzeninde antlaşmalarla yasalar eşdeğerli olarak kabul edilip, ilke olarak, birinin ötekine üstünlüğü yoktur. Bunun tek kuraldışlığını 90. maddede bağlamındaki temel hak ve özgürlüklere ilişkin antlaşmalar ve Anayasanın 15, 16, 42 ve 92ç maddelerinde düzenlenen konularda varolan veya yapılacak antlaşmalar oluşturmaktadır. **Pazarıcı**,

savunan görüşler de mevcuttur¹²⁹. Konu hakkında AYM'nin içtihatlarına bakıldığında ise uluslararası antlaşmalar yasaların üzerinde görülmemiş, yasa ile eş değerde olduğu kabul edilmiştir¹³⁰.

Öğretideki tartışmalar devam ederken, 7.5.2004 tarihli ve 5170 sayılı Kanunun 7'inci maddesi ile Anayasanın 90'ıncı maddesine şu fıkra eklenmiştir: *“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır”* (AY m. 90/5). Bu ifadenin eklenmesi, bu konuda yeni ve köklü bir değişiklik yaratmıştır¹³¹. Bu düzenleme, uluslararası antlaşmaların yasaların üstünde olup olmadığı konusuna ilişkin bir açıklık getirmemiş, ancak temel hak ve özgürlükler için farklı bir durum yaratmıştır. Bu hüküm hakimlere önlerine gelen bir davada uygulanacak yasa hükmü ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşma arasında bir çatışma olması durumunda uluslararası antlaşmayı uygulama yükümlülüğü getirmektedir. Söz konusu hüküm, insan haklarının etkin bir biçimde korunmasını sağlamak için önemli bir adımdır. Anayasanın 90. maddesine yapılan değişiklik insan haklarına güvence getiren antlaşmaların yasalar karşısında öncelikle uygulanacakları şeklinde yorumlanmalıdır.

CKUAİK'de bir adli işbirliği sözleşmesi ile Kanun hükümlerinin çatışması durumunda sorunun nasıl çözülmesi gerektiğine dair bir hüküm içermektedir. Buna göre; *“Türkiye'nin taraf olduğu adli işbirliğine ilişkin milletlerarası antlaşmalar ile diğer kanun hükümleri saklıdır”* (CKUAİK, m. 1/3) denilerek Türkiye'nin taraf olduğu adli işbirliğine ilişkin sözleşme hükümleri karşısında CKUAİK hükümlerinin ikincil derecede uygulama alanı bulacağı, sözleşmelerde aksi yönde bir hüküm bulunmadığı takdirde Kanun hükümlerinin dikkate alınacağı belirtilmek istenmiştir¹³².

2. KKTC Bakımından

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), uluslararası hukukta sadece Türkiye tarafından tanınması nedeniyle, uluslararası antlaşmalar da sadece Türkiye

---

Hüseyin, Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, 20. Baskı, Ankara 2021, s. 26-28; Aybay, Rona, “Uluslararası Sözleşmelerin Türk Hukukundaki Yeri”, TBBD, 2007(70), 187-213, s. 198.

¹²⁹ Güran, Sait, “Egemenlik Ulus”undur Üstünlük Anayasada'dır”, Anayasa Yargısı, S. 17, 2000, 43-62, s. 48-49.

¹³⁰ AYM, Tarih: 27.02.1997, Esas No: 1996/55, Karar No: 1997/33.

¹³¹ Aybay, TBBD 2007(70), s. 194.

¹³² Turhan, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3082.

ile yapılabilmektedir¹³³. İki toplumlu Kıbrıs adasında toplumlardan birisinin Kıbrıs Cumhuriyeti’ni temsilen Avrupa Birliği üyesiyken, uluslararası arenada tanınmayan diğer toplumda uluslararası antlaşmaların uygulanması önemli bir sorundur¹³⁴. Hukuki statüsü bakımından örneğine pek fazla rastlanmayan KKTC’de uluslararası yükümlülük ve denetim açısından sorunlu bir alan karşımıza çıkmaktadır. Burada KKTC hukukunda uluslararası antlaşmaların normlar hiyerarşisindeki konumuna bakmak gereklidir. Adli Yardımlaşma Yasası’nın 18. maddesinde “*Ceza ve hukuk işlemlerinde adli yardımlaşma Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile diğer ülke arasında yapılacak antlaşmalar ile düzenlenir*” denilmek suretiyle iç hukukun ikili antlaşmalara göre ikincilliği ilkesi benimsenmiştir.

KKTC Anayasası’nın 90/5. maddesine göre, “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası andlaşmalar yasa hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemeye başvurulamaz*”. Bu düzenleme, TC Anayasası’nın 90. maddesinin son fıkrası ile birebir aynı olmakla; kökleri daha da eskiye dayanmaktadır. KKTC Anayasa Mahkemesi konuya ilişkin iki farklı yorumda bulunmuştur. 2006 tarihli bir kararında Mahkeme: “*(...) KKTC’de usulüne göre yürürlüğe konmuş uluslararası andlaşmalar sadece yasa hükmünde olmakla kalmayıp bunlar hakkında Anayasa’ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkememize dahi başvurulamaz. Bir başka deyişle bunlar Anayasa ile aynı seviyededir ve diğer yasalardan üstündür*” yorumunda

---

¹³³ Burada konumuzla bağlantılı bir örnek verecek olursak 1985 yılında ABD’de suç işledikten sonra KKTC’ye kaçan kişi hakkında ABD Adalet Bakanlığı’ndan Türkiye’ye istinabe talebinde bulunulmuş, Türkiye ise KKTC’nin Türkiye’nin yargı yetkisine tabi olmadığını belirterek istemi reddetmiştir. 1999 yılında ise yine ABD, bu kez TC ile KKTC arasındaki 1988 tarihli Sözleşme’yi de öne sürerek KKTC’de bulunan kişinin Türkiye tarafından geri verilmesini talep etmiştir. Talep yine reddedilmiştir. Ünal, Şeref, “*TC İle KKTC Arasındaki Adli Yardım Sözleşmesinin Uygulanması*”, Kıbrıs Türk Hukuk Dosyası, (Şubat 1999), (TC/KKTC Hukuk Formu Tutanakları), Ed. Kamil Raif (Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği, 1999), s.172–181, s. 172.

¹³⁴ KKTC Yüksek İdare Mahkemesi konuya ilişkin bir kararında şu yorumu yapmıştır: “KKTC’nin Türkiye dışında dünyadaki başka herhangi bir devlet tarafından siyasi olarak tanınmamış olması, uluslararası hukuk alanında geniş bir yelpazede, diğer dünya devletleri ile ilişkiler kurmamızı ve ikili uluslararası sözleşmeler yapmamızı engellemektedir. Uluslararası hukuk ile münasebetimiz, Anayasamızın açık hükümlerinde yer alan ve doğrudan uygulanabilen kurallar, örneğin 13. maddede düzenlenen yabancılar için hak ve özgürlüklerin kısıtlanma şartları, 1963’den önce Kıbrıs Cumhuriyeti zamanında kabul edilmiş uluslararası sözleşmeler ve Anayasanın 90. maddesi altında Türkiye ile ikili anlaşmalar dışında tek taraflı olarak kabul ettiğimiz uluslararası sözleşmeler ile sınırlı kalmaktadır” İkinci, Bezar Eylem, “*İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Uygulanması ve 2014 Anayasa Değişikliği Girişiminde Bireysel Başvuru Yolu ile Birlikte Değerlendirilmesi*”, (2017), <https://anayasatakip.ku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2017/08/Bezar-Eylem-Ekinci-IHAS%C4%B1n-KKTCde-Uygulanmas%C4%B1-ve-Bireysel-Basvuru.pdf> (ET. 17.01.2022).

bulunmuştur¹³⁵. Mahkeme daha önceki bir kararında ise uluslararası antlaşmaların Anayasa ile aynı düzeyde olmadığını ifade etmişti; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi iç hukukumuzun bir parçası olmakla birlikte hukuk normları hiyerarşisinde Anayasa gibi bir üst norm değildir”¹³⁶. Kanaatimizce Mahkemenin 2003 yılında getirmiş olduğu yorum daha yerindedir. Zira uluslararası antlaşmaların Anayasaya aykırılığının ileri sürülememesi, bunların yasaların ya da Anayasanın üstünde yer aldığı anlamına gelmemektedir¹³⁷.

KKTC uluslararası hukukta siyasi olarak tanınmasa da, insan haklarına ilişkin pek çok sözleşmeyi yasayla yürürlüğe sokmuştur¹³⁸. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) bunlardan biridir. Aşağıda KKTC’de uluslararası antlaşmaların normal hiyerarşisindeki yerinin uygulamada nasıl değerlendirildiği daha kapsamlı olarak açıklayabilmek için AİHS’in iç hukuktaki yeri ve konu hakkındaki bazı mahkeme kararlarına yer verilecektir.

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, 1962 yılında 39/1962 Sayılı Yasa ile AİHS’i iç hukukun bir parçası haline getirmiştir. Söz konusu onay yasası Aralık 1963 olaylarından önce Kıbrıs Cumhuriyeti’nin parlamentosu olan, Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumların katıldığı, Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmiştir. 1975-1983 yılında Kıbrıslı Türkler tarafından kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) Anayasası’nın geçici 1. maddesinde de bu durum korunmuş¹³⁹ ve 1983 yılında kurulan KKTC’nin halen yürürlükte olan 1985 Anayasası’nın geçici 4. maddesinin 1. fıkrasında; “*Bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte olan mevzuat, bu Anayasa kurallarına aykırı olmadığı ölçüde yürürlükte kalır*” denilmek suretiyle mevcut durum korunmuştur.

---

¹³⁵ Anayasa Mahkemesi’nin 21.6.2006 tarihli, 3/2006 (D. 3/2006). Bkz. KKTC Mahkemeleri, <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/default.aspx> (ET. 17.01.2022).

¹³⁶ Anayasa Mahkemesi’nin 26.6.2003 tarihli, 24/2002 (D. 4/2003) sayılı kararı.

¹³⁷ Bkz. **Sağlam**, Fazıl, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Hukuku Dersleri, s. 168

¹³⁸ Örneğin, 29/2004 Sayılı Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (Onay) Yasası, 5/1996 Sayılı Kadınlara Karşı Her Türü Ayırıcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunmasına İlişkin Yasa. Bkz. KKTC Mahkemeleri, <<http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>>, (09.01.2022).

¹³⁹ KTFD Anayasası’nın geçici 1. maddesi şu şekildedir: “16 Ağustos 1960 tarihli ve bu Anayasaya uygun olarak, 21 Aralık 1960 tarihine kadar kabul edilmiş mevzuatın; 28 Aralık 1967 tarihli Kıbrıs Türk Yönetimi Temel Kurallarının ve tadillerinin ve bunlara uygun olarak kabul edilmiş mevzuatın; Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Yürütme Kurulu ve Meclisinin 13 ve 18 Şubat 1975 tarihlerinde birleşik olarak yaptıkları toplantılarda alınan kararların ve bunlara uygun olarak yaptıkları toplantılarda alınan kararların ve bunlara uygun olarak kabul edilmiş mevzuatın; bu Anayasa uyarınca konulacak yasalara aykırı olmayanları, yürürlükte kalır”.

AİHS'in insan hak ve özgürlüklerine ilişkin kuralları, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde olduğu gibi, KKTC'nin de iç hukukunun bir parçasıdır¹⁴⁰. Nitekim KKTC Yargıtay'ı, önüne gelen pek çok davada bu durumu açıkça vurgulamıştır¹⁴¹. Anayasa Mahkemesi ise, 26.6.2003 tarihli kararında, AİHS'in KKTC iç hukukunun bir parçası olduğunu ifade etmiş; ancak Sözleşme'nin Anayasa gibi üst düzeyde değil de, yasalarla eşit uygulanması gerektiğini vurgulamıştır:

*“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi iç hukukumuzun bir parçası olmakla birlikte hukuk normları hiyerarşisinde Anayasa gibi bir üst norm değildir. Yasaların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırılığını denetleyen ve aykırı olanların iptalini öngören bir iç prosedür yoktur. Dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi iç hukuk haline gelmiş bir uluslararası sözleşme veya diğer herhangi bir yasa statüsünde kabul edip uygulamamız gerekir”*¹⁴².

Ne var ki KKTC, bağımsız bir devlet olarak tanınmadığı için Avrupa Konseyi'ne üye olamadığı gibi, Sözleşme'ye de taraf değildir¹⁴³. Avrupa Konseyi organları Konsey'e üye ve Sözleşme'ye taraf olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımaktadır. İşte bu nedenle KKTC'de yaşamakta olan bireyler, iç hukuk yollarını tükettikten sonra, Sözleşme'nin ihlalinden dolayı yapabilecekleri başvuruları KKTC aleyhine değil, şikayet konularına ve muhatabına göre, Türkiye veya Kıbrıs Cumhuriyeti aleyhine yapmak durumundadır¹⁴⁴. Nitekim AİHM'in Türkiye ve Kıbrıs Cumhuriyeti aleyhine bu husustan ötürü pek çok kararı mevcuttur¹⁴⁵.

¹⁴⁰ Necatigil, Zaim, Kıbrıs Uyuşmazlığı ve AİHM Kıskaçında Türkiye, Lefkoşa 2006, s. 1-23.

¹⁴¹ KKTC Yargıtay/Ceza bir kararında, *“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, KKTC iç hukuku bakımından uygulanırılığı gereken bir yasa olduğuna göre, bir ceza yargılamasında adil bir yargılanma yapılabilmesi için, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesinin hükümleri dikkate alınmalı ve özellikle madde 6/3(b) fıkrası gereğince, sanığa savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklar sağlanmalıdır”* diyerek Sözleşmenin iç hukukta uygulanması gereken bir belge olduğuna dikkat çekmiştir. KKTC Yargıtay Ceza, D. 44/2012, Dava No: 4/2013, Karar Tarihi: 19.6.2013. KKTC Yargıtay Ceza, D. 1-2-3/2001, Dava No: 2/2001, Karar Tarihi: 23.2.2001. KKTC Yargıtay Ceza, D. 12/2021, Dava No: 41/2019, Karar Tarihi: 24.11.2021.

¹⁴² KKTC AYM, D. 24/202, Dava No: 4/2003, Karar Tarihi: 26.6.2003, s. 32-34.

¹⁴³ **Hakki**, Murat Metin, *“Property Wars in Cyprus: The Turkish Position According to International Law”*, Ankara Bar Review, 2010/2, 43-56, s. 44.

¹⁴⁴ KKTC Yargıtay/Ceza bir kararında bu konu hakkında şu notu düşmüştür: *“Görüleceği gibi 39/62 sayılı yasa KKTC'de halen yürürlükte ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bizim iç hukukumuzun bir parçasıdır. Bu durum KKTC'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine bağlı Avrupa Konseyi üyesi devletlerden biri olduğunu göstermektedir. Burada sorun Avrupa Konseyinin KKTC'yi değil Kıbrıs Rum yönetimini üye olarak kabul etmesidir. Halbuki Kıbrıs Cumhuriyeti, iki toplum liderini imzalarıyla kurulmuş bir ortaklık devleti idi. 21 Aralık 1963'de başlayan olaylar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ikiye bölünmesine neden olmuştur. Yasal açıdan Anayasayı değiştirmek isteyen ve zorla değiştirmeye teşebbüs eden Rum Yönetiminin değil değişikliğe karşı direnen Türk devletinin Kıbrıs Cumhuriyetinin devamı ve mirasçısı olması gerekiyordu. Buna rağmen Avrupa Konseyi Rum Yönetimini Kıbrıs Cumhuriyetinin devamı olarak tanımıştır. Ne var ki anıma siyasi bir karar olup yasal bir karar değildir. Bu nedenle KKTC'nin Kıbrıs Cumhuriyetinin yasal devamı ve mirasçısı*

IV. ADLİ YARDIMLAŞMANIN VE RED SEBEPLERİ

Adli yardımlaşmayla ilgili ortaya çıkan tüm uluslararası metinler gerek çok taraflı gerekse iki taraflı olsun adli yardım talebinin res sebeplerini içermektedir. Çalışmamıza esas teşkil eden TC & KKTC Sözleşmesi'nde de bu yönde bir düzenleme mevcuttur. Sözleşme ele alındığında ceza işlerin de adli yardımlaşma alanının gelişiminde oldukça önemli bir rol oynayan 1959 tarihli CİKAYAS'ta öngörülen yardım taleplerinin ted sebeplerinin bu Sözleşme için temel teşkil ettiği söylenebilir. CİKAYAS'ın ilgili maddesi şu şekildedir: “*Adli yardımlaşma aşağıdaki hallerde reddedilebilir: a) Talebin ilişkin olduğu suçlar kendisinden yardım istenen Tarafça, siyasi suçlarla veya siyasi suçlara murtabit suçlarla veta mali suçlarla ilgili sayılıyorsa; b) Kendisinden yardım istenilen Taraf, talebin yerine getirilmesinin, memleketin egemenlik, güvenlik, kamu düzeni veya diğer özçıklarlarına hanel getirecek nitelikte görüyorsa*”¹⁴⁶.

Türk hukukunda CKUAİK'in 4. maddesi adli yardımlaşma talebinin reddedilebileceği durumları düzenlemektedir. Bu maddeye göre yabancı devletin adli işbirliği talepleri: a) Türkiye'nin egemenlik hakları, milli güvenliği¹⁴⁷, kamu düzeni

---

olduğunu, dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini uygulayan bir Konsey üyesi olduğunu, yasal bir zeminde öne sürme mümkündür. Bu iddia örneğinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde tartışılabilir” Yargıtay/Ceza, D. 1-2-3/2001, Dava No: 2/2001, Karar Tarihi: 23.2.2001. Ayrıca bkz. **Necatigil**, Anayasa ve Yönetim Hukukunun Esasları, s. 42.

¹⁴⁵ Bkz. AİHM'in Türkiye'ye karşı 18.12.1996 tarihli Loizidou kararı, BN. 15318/89; AİHM'in Türkiye'ye karşı 31.3.2005 tarihli Adalı kararı, BN. 38187/97; AİHM'in Türkiye aleyhine 6.7.2009 tarihli Amer kararı, BN. 25720/02; AİHM'in Türkiye aleyhine 20.6.2011 tarihli Elewa kararı, BN. 36772/02; Kıbrıs Cumhuriyeti aleyhine verilen kararlara ise, AİHM'in Kıbrıs Cumhuriyeti'ne karşı 16.7.2002 tarihli Selim kararı, BN. 47293/99 örnek gösterilebilir. AİHM'in Türkiye ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ne karşı 4.4.2017 tarihli Güzelyurtlu kararı, BN. 36925/07 sayılı kararında ise hem Türkiye hem de Kıbrıs Cumhuriyeti mahkum edilmiştir.

¹⁴⁶ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Mihaela Pop**, Oana “*The Principles and General Rules of the International Judicial Cooperation in Criminal Matters*”, AJIL, C. 21, S. 7, (2008), 209-252.

Almanya Türkiye'nin yakın bir tarihte yaptığı adli yardımlaşma talebini CİKAYAS'ın 2/b maddesi uyarınca reddetmiştir. Frankfurt Başkonsolosluğu tarafından verilen yanıtta şöyle denmiştir: “*İfade özgürlüğü hakkının Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nca vazgeçilmez temel bir hak olması sebebiyle, adli yardımlaşma talebinizin yerine getirilmesinin Ceza İşleri'nde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi'nin 2b maddesi uyarınca Federal Almanya Cumhuriyeti'nin anayasal düzenine aykırılık teşkil edeceği belirtilmektedir*” denmiştir. Evrensel Gazete, “*Almanya, Türkiye'nin Ferhat Tunç'la İlgili Adli Yardımlaşma Talebini Reddetti*”, (15 Eylül 2020), Bkz. <https://www.evrensel.net/haber/414088/almanya-turkiyenin-ferhat-tuncla-iligili-adli-yardimlasma-talebini-reddetti> (ET. 30.1.2022).

¹⁴⁷ Her ne kadar madde metninde Türkiye'nin milli güvenliğinin ihlal edilmesinden söz ediliyorsa da burada söz konusu olan milli güvenliğin “*ihlal edilmesi*” değil, ihlali tehlikesidir. Çünkü yabancı adli yardım taleplerinin Türkiye'nin temel çıkarlarını ihlali, talebin kabul edilmesinden sonra gerçekleşecektir ve talebin yapılmış olması tek başına temel çıkarların ihlalini değil, ihlali tehlikesi ortaya çıkaracaktır. Diğer bir ifade ile yabancı adli işbirliği talepleri daha Türkiye'nin temel çıkarları ihlal edilmeden, ihlali tehlikesinin varlığı veya temel çıkarlara aykırılık teşkil etmesi halinde

veya diğ er temel çıkarlarının ihlal edilmesi¹⁴⁸, b) İsteme konu fiilin sırf askeri suç, düşünce suçu, siyasi suç veya siyasi suçla bağlantılı bir suç olması, c) İsteme konu kişinin ırkı, etnik kökeni, dini vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle bir soruşturma veya kovuşturmaya maruz bırakılacağına veya cezalandırılacağına dair ya da işkence veya kötü muameleye maruz kalacağına dair inandırıcı nedenlerin bulunması, d) İstemde bulunan devlette savunma hakkına ilişkin temel güvencelerin bulunmaması durumlarında reddedilebilir¹⁴⁹.

TC & KKTC Sözleşmesi'nin 17. maddesi adli yardımlaşma isteminin reddedilebileceği halleri düzenlemektedir. Buna göre:

a. İstem, istenilen tarafça siyasi nitelikte sayılan suçlara veya bunlara bağlı suçlara ilişkin ise,

Bununla birlikte aşağıdaki fiiller siyasi suç sayılmaz:

(1) Devlet başkanlarına veya aile üyelerine karşı işlenmiş suçlar,

(2) Çok yanlı uluslararası anlaşmalar uyarınca kovuşturma yükümlülüğü bulunan suçlar,

---

reddilmesi gerekir. Bkz. **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3086.

¹⁴⁸ Her ne kadar madde metninde Türkiye'nin egemenlik haklarının ihlal edilmesinden söz ediliyorsa da burada söz konusu olan egemenlik haklarının "ihlal edilmesi" değil, ihlali tehlikesidir. Çünkü yabancı adli yardım taleplerinin Türkiye'nin temel çıkarlarını ihlali, talebin kabul edilmesinden sonra gerçekleşecektir. Talebin yapılmış olması tek başına temel çıkarların ihlalini değil, ihlali tehlikesi ortaya çıkaracaktır. Diğer bir ifade ile yabancı adli işbirliği talepleri daha Türkiye'nin temel çıkarları ihlal edilmeden, ihlali tehlikesinin varlığı veya temel çıkarlara aykırılık teşkil etmesi halinde reddedilmesi gerekir. Bkz. **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3086.

¹⁴⁹ Madde gereğesi şu şekildedir: "Düzenlemeyle, yabancı devletlerin adli işbirliği taleplerinin reddedilebileceği sebepler belirlenmektedir. Maddede belirtilen ret sebepleri, ülkemizin taraf olduğu 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve diğer ilgili milletlerarası anlaşmalar dikkate alınarak düzenlenmektedir. Maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde yer verilen "egemenlik hakları", "millî güvenlik", "kamu düzeni" ve "devletin diğer temel çıkarları" gibi ret sebepleri, uluslararası alanda tereddütsüz olarak kabul edilmektedir. Nitekim, ülkemizin taraf olduğu 1959 tarihli Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesinin 2 nci maddesinin (b) bendinde, uluslararası adli işbirliği taleplerinin reddine ilişkin düzenlemede aynı sebeplere yer verilmiştir. Maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde, talebe konu fiilin sırf askeri suç, düşünce suçu, siyasi suç veya siyasi suçla bağlantılı bir suç olması halinde adli işbirliği talebinin reddedilebileceği hüküm altına alınmaktadır. Askerî suçların kapsamı dışında tutulduğu Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesinin 2 nci maddesinin (a) bendi ile Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 3 üncü maddesi ve diğer ilgili milletlerarası anlaşmalarda siyasi suç veya siyasi suçla bağlantılı suçlar özel ret sebebi olarak kabul edilmektedir. Adli işbirliğinin bir türü olan suçluların iadesi yönünden bu ret sebebi, Türk Ceza Kanununun 18 inci maddesinin birinci fıkrasında da düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasının (c) ve (ç) bentlerinde yer verilen ret sebepleri ise Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin diğer milletlerarası anlaşmalar dikkate alınarak düzenlenmiştir." Bkz. TC Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu'nun Gereğesi, s. 26-27 <https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2462021115200CEZA%C3%8E%20KONULARDA%20ULUSLARARASI%20KONULARDA%20ADL%C4%B0%20C4%B0%20C5%9E%20C4%B0%20C4%B0%20MEVZUATI.pdf> (29.1.2022).

(3) Terör kastıyla işlenen suçlar,

b. İstem umumi ceza hukukuna göre suç oluşturmayan münhasıran askeri suçlara ilişkin ise,

c. İstenilen taraf adli yardımlaşma isteminin yerine getirilmesini ülkenin egemenlik, güvenlik, kamu düzeni veya diğer öz çıkarlarına hanel getirecek nitelikte görüyorsa.

Görüldüğü üzere, madde metninde “*reddedilebilecektir*” ifadesi kullanılmış olup, maddede sayılanlar mutlak red nedeni olarak düzenlenmemiştir. Sözleşme’de sayılan genel red sebeplerinden a ve b bentlerindeki geri verme kurumunun red sebepleriyle aynıdır ve çalışmanın 2. bölümünde detaylı olarak ele alınacağı için burada üzerinde durulmayacaktır. Ancak c bendinde düzenlenen “*egemenlik, kamu düzeni ve diğer öz çıkarla hanel getirecek nitelikte*” görülmesi nedeniyle adli yardımlaşma talebinin reddedilmesine ilişkin açıklamalarımız burada yapılacaktır.

Egemenlik, devletin ülkesi içerisinde kendi varoluşuna itiraz edebilecek güç oluşumlarını engellemek, başka güç merkezlerinin varlığını kabul etmemek, devletin ülkesi dışında da daha yüce bir güç bulunmadığı anlamına gelir¹⁵⁰. Kelimenin etimolojik kökenine bakıldığı zaman Latince “*superanus*” sözcüğünden türediği anlaşılmaktadır¹⁵¹. Kelime sonraları ise “*en üstün iktidar*” manasına gelen Fransızcada *souveraineté* ve İngilizcede ise *sovereignty* sözcükleri ile ifade edilmektedir¹⁵².

Hakim, yüce emretme gücü biçiminde belirttiğimiz egemenliğin kendisi dışında hiçbir şey tarafından belirlenememek ve nevi şahsına münhasır bir özelliği olan irade manasına geldiğini de söylemek mümkündür. Bu açıdan egemenin fiiliyata geçmesini sağlayacak sebep de yine bizzat kendisinden kaynaklanmaktadır. Egemenin kendisindeki iradesi haricindeki hiçbir sebep egemeni yönlendirme gücüne sahip değildir¹⁵³.

Devletlerin egemen eşitliği ilkesinde, uluslararası hukukta devletlerin benzer

¹⁵⁰ **Kapani**, Muni, Politika Bilimine Giriş, İstanbul 2005, s. 55-56.

¹⁵¹ Latincece yer almayan “*superanus*” sözcüğü Latince “*süper*” ve “*superus*” sözcüklerinden türetilmiştir. **Göztepe**, Ece, Avrupa Birliği’nin Siyasal Bütünleşmesi ve Egemenlik Yetkisinin Paylaşılması Sorunu, Ankara 2008, s. 21.

¹⁵² **Gözler**, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları Ders Kitabı, s. Bursa 2011, s. 21; **Kapani**, Politika Bilimine Giriş, s. 56.

¹⁵³ Duguit söz edilen egemenlik açıklamasından Alman hukukçuların egemenliğin açıklanması hususundaki bakış açılarına yer vermektedir. Bu açıklamada da egemenlik “yetkisini yetkisinden alan bir irade” biçiminde yani gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği eylemler hususunda belirleyici öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Duguit, Leon, “*Egemenlik ve Özgürlük*” Devlet Kuramı, Derleyen Cemal Bali Akal, Ankara 2000, s. 383.

hukuksal durum içerisinde yer almaları söz konusudur. Devletlerin egemen olmalarının bir sonucu, egemen devletlerin eşit olmasıdır¹⁵⁴. Fakat devletlerin aralarında askeri, ekonomi gibi yönlerden fiili farklılıkları bulunması mümkündür. Egemen eşit olan devletlerin aralarında yer alan fiili çeşitliliklere karşın uluslararası hukukta devletler hak sahibi olma ve yükümlülük altına girme açısından eşittirler. Bahse konu durum Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın 2. maddesinin 1. fıkrasında kendine yer bulmaktadır¹⁵⁵. Talep eden devletin adli işbirliği talepleri talepte bulunulan devletin egemenlik haklarını ihlal etmesi durumunda Sözleşme'nin 17. maddesinin c bendi kapsamında adli işbirliği talebi reddedilebilir.

Adli yardımlaşma isteminin yerine getirilmesini *ülkenin güvenliğine* halel getirecek nitelikte görülmesi halinde istem yine reddedilebilecektir. CKUAİK'te ve TC Anayasası'nda¹⁵⁶ *mili güvenlik* olarak ifadesini bulan bu husus, KKTC Anayasası'nda *ulusal güvenlik*¹⁵⁷ olarak geçmektedir.

Adli yardım isteminin kamu düzenine halel getirecek nitelikte olması, talebin reddedilmesine neden olabilecek bir başka durum olarak sayılmıştır. Milli güvenliğin kamu düzeni ile çok yakından ilişkili olması, bu olguların aralarındaki bağı ve farkı açıklama ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Milli güvenlik ile kamu düzeni arasında zaman ve yer yönünden fark vardır. Şöyle ki, kamu düzenini bozan fiiller geçici bir zamanda yöresel ve belirli bir alan ile sınırlı olarak olağan ve sadece o alanla ilgili fiillerdir. Milli güvenliği bozan fiiller ise, yaygın olarak uzun süreli, dahilden ve hariçten gelebilen, devletin tüm ülkesiyle ve varlığıyla alakalı, üstelik belirli bir alanda olsa dahi yine de bütün bireylere ve devlete tesir eden yoğun, üst seviyede ve

¹⁵⁴ **Pazarıcı**, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, s. 154.

¹⁵⁵ “*Örgüt, tüm üyelerinin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulmuştur*”. **Pazarıcı**, Uluslararası Hukuk, s. 154; **Gözler**, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt I, Bursa 2011, s. 163.

¹⁵⁶ Bahse konu olgu TC Anayasası'nın dokuz maddesinde bir sınırlama sebebi olarak gösterilmiştir. Bu maddeler şöyledir: özel hayatın gizliliği (m. 20), konut dokunulmazlığı (m. 21), haberleşme hürriyeti (m. 22), düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti (m. 26), kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı (m. 31), dernek kurma hürriyeti (m. 33), toplantı ve gösteri düzenleme hakkı (m. 34), sendika kurma hakkı (m. 51), yürütmeyi durdurma kararı verilmesinin sınırlanması (m. 125). Bkz. TC Cumhurbaşkanı Bilgi Sistemi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> (ET. 29.1.2022).

¹⁵⁷ Bahse konu olgu KKTC Anayasası'nın onaltı maddesinde bir sınırlama sebebi olarak gösterilmiştir. Bu maddeler şöyledir: temel hak ve özgürlüklerin özü ve sınırlanması (m. 11), hak arama özgürlüğü ve yasal yargı yolu (m. 17), özel hayatın gizliliği (m. 19), konut dokunulmazlığı (m. 20), gezi ve haberleşme özgürlüğü (m. 22), düşünce, söz ve anlatım özgürlüğü (m. 24), basın özgürlüğü (m. 26), gazete dergi ve broşür çıkarma hakkı (m. 27), kitap çıkarma hakkı (m. 28), basın dışı haberleşme araçlarından yararlanma hakkı (m. 30), dernek kurma hakkı (m. 33), kıyıların korunması (m. 38), sözleşme hakkı (m. 46), sendika kurma hakkı (m. 53), toplu sözleşme ve grev hakkı (m. 54), radyo, televizyon ve haber ajansları (m. 130). Bkz. KKTC Mahekemeleri, KKTC Anayasası, <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa.aspx> (ET. 29.1.2022).

neticeleri siyasi, toplumsal ve ekonomik sistemi ortadan kaldırmaya dönüktür. Milli güvenliğin, “*kamu düzeni*” olarak algılanması onu genel güvenlik hizmetine indirgeyecektir. Halbuki milli güvenlik, güvenlik hizmetinin de üstünde, güvenliğin en üst seviyesi ve bütün güvenliğin bir çatısı konumundadır. Kamu düzeni, bir ülkede hayat süren insanların gündelik hayatının güvenlik, sağlık, dirlik ve esenlik içinde devam ettirebilmesi adına alınan tedbirler ile bu yönde zorunlu şartların temin edilmesidir. Kamu düzeni, devletin mekanizmasına egemen olan kurullarla birlikte insanlara uygulanan ve uyulması mecburi kurullar bütünü şeklinde tanımlanmasına karşın; milli güvenlik, devletin mevcudiyetini, bireylerin hayatını anayasal ve siyasi seviyede etkileyen bir kavramdır¹⁵⁸.

Kamu düzeni, kamu güvenliğinin temin edilmesi ile hayata geçirilir. “*Kamu güvenliği*” ise, halkın genel veya kamuya açık yerlerde hayatı ve malları için kaygı duymamaları şeklinde ifade edilmekle birlikte, halkın veya bireyin veya devletin kurumlarının, hayata, sağlığa, hürriyetlere, şerefe ve mallara gelebilecek hasarlara karşı savunulması olarak da açıklanabilir¹⁵⁹.

Milli güvenlik, kamu düzeninden ayrı olmasına karşın ortak noktaları da bulunmaktadır. Bu kapsamda, dahili güvenliği alakadar eden her vakıanın kamu düzenini bozduğu söylenebilirse de, kamu düzenini bozan her vakıa milli güvenliği bozmayabilir¹⁶⁰. Kamu düzeni, bozulduğunda kamu yararını olumsuz yönde etkileyen ve bozulmasının önlenmesi ile de kamu yararı gerçekleşen bir düzendir¹⁶¹. Diğer bir ifadeyle kamu düzeni, “*ammeyetaalluk eden ve gayri muayyen menfaatlere müstenit bulunan nizamdır*”¹⁶². Kamu düzeni, insanların umumi veya kamuya açık alanlarda güvenli, dirlik, esenlik ve sağlık içinde hayatlarına devam etmeleriyle korunur¹⁶³. Milli güvenlik ise sadece halkın değil, ülkenin ve kurulu sistemin bekasını temin eden üst seviyede, siyasal bazı tedbirlerin alınmasını ve bunun zorunlu şartlarının hayata geçirilmesini gerektiren kamu düzenine göre daha geniş içerikli ve siyasi, ekonomik ve hukuksal tarafları olan bir olgudur.

CKUAİK’te sayılan, isteme konu kişinin ırkı, etnik kökeni, dini vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle bir soruşturma

---

¹⁵⁸ **Özdemir**, Ali, “*Kamu Düzeni ve Kamu Güvenliği Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım*”, International Journal of Legal Process, C. 2, S. 2, (2016), s. 83.

¹⁵⁹ **Günday**, Metin, İdare Hukuku, Ankara 2017, s. 260.

¹⁶⁰ **Akgüner**, Tayfun, 1961 Anayasası’na Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu, İstanbul 1983, s. 60-70.

¹⁶¹ **Günday**, İdare Hukuku, s. 258.

¹⁶² **Onar**, Sıddık Sami, İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. 1, İstanbul 1966, s. 1479.

¹⁶³ **Günday**, İdare Hukuku, s. 258.

veya kovuşturmaya maruz bırakılacağına veya cezalandırılacağına dair ya da işkence veya kötü muameleye maruz kalacağına dair inandırıcı nedenlerin bulunması hali Sözleşme’de bir red nedeni olarak düzenlenmemiştir. Ayrıca yine CKUAİK’te yer alan “*düşünce suçu*” da bir red nedeni olarak düzenlenmemiştir. CİKAYAS’ta kendisine red nedeni olarak yer bulan “*mali suçlar*”ın ise ne TC & KKTC Sözleşmesi’nde ne de CKUAİK’te yer almaktadır.

II. BÖLÜM GERİ VERME

Çalışmanın bu bölümünde geri verme kurumu incelenecektir. Geri verme, uluslararası ceza hukuku alanında adli yardımlaşmanın en eski ve en önemli türlerinden biridir. Geri verme, bir devletin ülkesinde bulunan bir kişiyi yargılanması veya cezasını çekmesi için diğer bir devlete teslim etmesini içeren bir işlemdir.

Bu kapsamda öncelikle geri vermenin tanımı yapılacak olup, sırasıyla geri verme ile benzeşen diğer kurumlar arasındaki farklar ortaya konacak, geri vermenin ulusal ve uluslararası kaynakları anlatılarak geri verilecek olan kişiye ve geri vermeye konu fiile ilişkin şartlar ortaya konularak KKTC ile TC arasında gerçekleşen geri verme işlemlerinin usul ve sonuçları anlatılacaktır.

I. GERİ VERMEYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

A. Tanım ve Kavram

Bir ülkede suç işleyip yargılanmakta veya cezasını çekmekte iken başka bir ülkeye kaçan kişilerin yargılanması veya hükmolunan cezayı çekmesi amacıyla istem üzerine yabancı bir devlete teslimini ifade eden kuruma geri verme denir¹⁶⁴. Hızlı ulaşım araçları ve ülkelerarası seyahatlerin günümüzde artık çok kolaylaşmış olması nedeniyle kişilerin suç işledikleri ülkeden ayrılmaları çok daha basittir. Devletlerin egemenliklerinin ülke toprakları ile sınırlı olması nedeniyle suçun işlendiği devlet bu kişiyi yabancı ülkelere kovuşturamaz. Böylesi bir durumun gerçekleşmesi ise adaletin önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, devletlerin birbirlerine yardım etme ihtiyaçlarının doğal bir sonucu olarak bir adli yardımlaşma türü olan “geri verme (*iade*)” kurumu ortaya çıkmıştır¹⁶⁵. İşte suç işleyen kişilerin, bu şekilde

¹⁶⁴ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 193.

¹⁶⁵ Türk hukukunda öğretide bu konuda bir terim birliği olmadığı söylenmelidir. Bazı yazarlar “*iade*”, bazı yazarlar ise “*geri verme*” terimini kullanmayı tercih etmektedir. Çalışmamız kapsamında geri verme terimi kullanılacaktır. Türkiye’nin imzaladığı ikili sözleşmelerin terminolojisinde de yeknesak bir durum olmadığı belirtilmelidir. Örneğin konumuza esas teşkil eden KKTC ile yapılan sözleşme yanında Avustralya, Pakistan, ABD, Tunus ve Ürdün ile yapılan sözleşmelerde “*suçluların geri verilmesi*” terimi kullanılmışken; Hindistan, Irak, Mısır ve Özbekistan gibi birtakım ülkelerle yapılan sözleşmelerde ise “*suçluların iadesi*” teriminin kullanıldığı görülmektedir. Ergül, Ergin, “*Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme*”, AD, S. 53, (2015), 1-21, s. 2. Ayrıca konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Ulutaş, Ahmet, “*Türk Geri Verme Hukukunda Terminoloji Birliği İhtiyacı ve Bu Açıdan Türkiye – Tunus Sözleşmesinin Değerlendirilmesi*”, GÜHFD, C. 16, S. 3, (2012), 267-296.

basit bir sınır değiştirme yoluyla cezalandırılmaktan kurtulamaması bu kurum ile sağlanmaktadır¹⁶⁶.

Geri verme teriminin İngilizcesi olan “*extradition*” ve Fransızca “*extradite*”nin¹⁶⁷ kökeni Latince “*extradere*” olup, kişinin kendisine egemen olana zorla geri verilmesi anlamına gelmektedir¹⁶⁸. Geri verme (*iade*) her iki dilde de “*extradition*” terimi ile ifade edilmektedir. Türkçe’de ise, eskiyen “*iadeyi mücrimin*” kavramı yerine, bundan böyle “*suçluların iadesi*” veya “*geri verilmesi*” terimleri kullanılmaktadır¹⁶⁹.

Bu konuda öğretilerde yapılan bazı tanımlar şu şekildedir:

Yenisey’e göre, “*İade bir Mahkeme kararına dayanılarak ilgili devletler arasında bir anlaşma yapılmak suretiyle, bir şahsın isteyen devlete, daha önce işlenmiş olan bir suçtan dolayı kovuşturma yapılması hükmedilmiş olan hürriyeti bağlayıcı ceza veya emniyet tedbirinin yerine getirilmesi için geri getirilmesidir*”¹⁷⁰.

Dönmezer ve Erman’a göre, “*İade, işlediği suç belirli bir Devletin yargı yetkisi içinde olan kişinin ülkesinde bulunduğu Devlet tarafından yargı yetkisine sahip olan Devlete teslim edilmesidir*”¹⁷¹.

Koca ve Üzülmez’e göre, “*İki devlet arasında adli ve siyasi nitelikte bir işlem olan iade, bir devlet ülkesinde işlenen veya işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle hakkında ceza soruşturması ve kovuşturması başlatılan ya da mahkumiyet kararı verilmiş olan bir yabancının, talep üzerine, soruşturmanın ya da kovuşturmanın yapılabilmesi ya da hükmedilen cezanın infaz edilebilmesi amacıyla ülkesinde bulunduğu devlet tarafından talepte bulunan devlete teslim edilmesi*”dir¹⁷².

¹⁶⁶ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 194; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 19.

¹⁶⁷ Bu kavramın kullanıldığı ilk resmi belgenin 19 Şubat 1791’de Fransa’da çıkarılan kanun hükmünde kararname olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca uluslararası terminolojide bu terimin uzun zamandır gerek kanunlarda gerekse antlaşmalarda ve uygulamada tam bir birlik içinde kullanıldığı görülmektedir. Bkz. **Blakesley**, Christopher, “*Extradition Between France and the United States: An Exercise in Comparative and International Law*”, Vanderbilt. Journal of Transnational Law, C.13, S.4, 1980, s.655 Ayrıca konunun Türk geri verme hukuku açısından incelenmesi için bkz. **Ulutaş**, “*Türk Geri Verme Hukukunda Terminoloji Birliği İhtiyacı ve Bu Açıdan Türkiye - Tunus Sözleşmesi’nin Değerlendirilmesi*”, s.272-273.

¹⁶⁸ **Gözübüyük**, Abdullah, Devletlerarası Ceza Hukuku, Ankara 1958, s. 90; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 21;

¹⁶⁹ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 20; **Bagheri**, Saeed, “*Uluslararası Hukukta Suçluların İadesi ve Suçları Kovuşturma Yükümlülüğü*”, AÜHFD, C.62, S.1, (2013), 1-40, s 2.

¹⁷⁰ **Yenisey**, Feridun, Milletlerarası Ceza Hukuku, Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri ve Mevzuatı, Beta, İstanbul 1988, s. 58.

¹⁷¹ **Dönmezer**, Sulhi/**Erman**, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt III, İstanbul 1994, s. 411.

¹⁷² **Koca**, Mahmut/**Üzülmez**, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017, s. 789.

Erem, Danışman ve Artuk'a göre, "Suçluların iadesi, bir ülkede bulunan yahut oraya kaçmış olan ve başka bir ülke mahkemesince bir suçtan (veya suçlardan) dolayı sanık sayılan veya mahkum olan kişiyi kovuşturma ve yargılamaya ya da hakkındaki cezayı infaza yetkili olan ülkeye bu ülkenin başvurusu üzerine teslimden ibaret olan siyasal adli bir işlemdir"¹⁷³.

Öztürk/Erdem'e göre, "Bir ülkede suç işleyip hakkında ceza soruşturması ya da kovuşturması başlatılmış veya cezasını çekmekte iken başka bir ülkeye kaçan kişilerin yargılanması veya hükümlenen cezayı çekmesi amacıyla, istem üzerine yabancı bir devlete teslimi ifade eden kuruma geri verme denir"¹⁷⁴.

Wallace'a göre geri verme, "bir ülkede bulunan veya oraya kaçmış olan ve başka bir ülke mahkemesince bir suçtan dolayı sanık sayılan ya da mahkûm olan kişiyi, kovuşturmaya ve yargılamaya veya hakkındaki cezayı infaza yetkili olan ülkeye, bu ülkenin talebi üzerine teslimini içeren bir işlemdir"¹⁷⁵.

Gilbert'e göre, "geri verme kaçak bir suçlunun bulunduğu ülkeden, bir suç nedeniyle kovuşturulduğu veya mahkum edildiği ülkeye geri gönderilmesidir ve suçluların ulusal sınırları geçmek suretiyle adaletten kaçmalarını önlemek amacıyla düzenlenmiştir"¹⁷⁶.

Cardaillac, geri vermeyi "kendi ülkesi sınırları içinde sığınmacı olarak bulunan sanık ya da hükümlüyü, geri verilmesini talep eden ve onu yargılama ve cezalandırmaya yetkili devlete teslimi" olarak tanımlamıştır¹⁷⁷.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür¹⁷⁸. Görüldüğü üzere, tanımlar arasında

---

¹⁷³ Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/Artuk, Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Ankara 1997, s. 209.

¹⁷⁴ Öztürk/Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 112.

¹⁷⁵ Wallace, Rebecca M. M., International Law, 2nd edition, Carsewell 1992, s.114.

¹⁷⁶ Gilbert, Geoff, Aspects of Extradition Law, Dordrecht 1991, s.9.

¹⁷⁷ Blakesly, Christopher L., Terrorism, Drugs, International Law and The Protection of Human Liberty, New York 1992, s. 171.

¹⁷⁸ Örneğin, Artuk/Gökçen/Yenidünya'ya göre, "bir ülkede suç işledikten sonra diğer bir ülkeye kaçan sanık ya da mahkumun suçun işlendiği ülkenin talebi veya bulunduğu devletin talebiyle ceza kovuşturmasının gerçekleştirilebilmesi ya da mahkumiyet halinde verilmiş olan cezanın infaz edilebilmesi için başka bir devlete teslimidir" Bkz. Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya Ahmet Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019. Soyaslan'a göre, "Devletlerin insanlara karşı suç işleyenleri ödüllendirmemek ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadele etmek için suçluyu suçun işlendiği ülkeye iade ederek karşılıklı adli yardımlaşmalarına suçluların iadesi adı verilir". Bkz. Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019, s. 152. Donay'a göre geri verme; "bir devletin ülkesinde bulunan veya oraya kaçmış bir sanık ya da hükümlünün, yargılanmak ya da cezasını infaz ettirmek üzere yargılamaya veya infaza yetkili devlete geri verilmesidir". Bkz. Süheyl, Donay, "Suçluların İadesinde Yeni Gelişmeler", İÜHF 1984, C.50, Sy.1-4, İstanbul 1984, s.239. Gözübüyük'e göre, "bir devlet ülkesinde suç işledikten sonra başka bir devlet ülkesine geçen suçlunun, karşılıklı dayanışma ilkesi kapsamında, suçu işlediği yer devletin talebiyle, cezasız kalmaması için bu devlete verilmesi, geri vermedir". Bkz. Gözübüyük,

çok farklılık bulunmamaktadır. Geri vermeye ilişkin kısa bir tanım yapmak gerekirse, bir devlet ülkesinde bulunan sanık ya da hükümlünün yargılanmak veya hakkındaki cezanın infaz edilmesi için yargı yetkisini haiz başka bir devlete talep üzerine teslim edilmesidir.

Geri verme¹⁷⁹, uluslararası ceza hukukunun karşılıklı yardım araçlarından biri ve en önemlilerinden biri haline gelmiştir. Nitekim, dünyanın bilinen en eski yazılı barış antlaşması olan M.Ö. 1204 tarihli Kadeş Antlaşması tabletinde “*Eğer siyasi suç nedeniyle Mısır ülkesinden Hitit ülkesine, Hitit ülkesinden Mısır ülkesine kaçan siyasi suçlular olursa birbirlerine geri vereceklerdir. Bunlar şiddetli cezalandırılmayacaklar ve çocuklarının gözlerinden yaş akıtılmayacaktır*” denilmektedir.¹⁸⁰

B. Amaç

Ceza hukukunun yer bakımından uygulama alanına egemen olan ilkelerden biri olan mülklik (ülkesellik) ilkesi suç işledikten sonra bir başka devlete kaçan şahsın kovuşturulmasına engel olmaktadır¹⁸¹. İşte geri verme kurumu ile birlikte suç işleyerek bir başka ülkeye kaçan kişilerin cezasız kalmamaları amaçlanmaktadır¹⁸². Bu kurum olmasaydı ülkesinde suç işlenen devlet sanık veya hükümlüyü yabancı bir devlet ülkesinde takip edemeyecek ve dolayısıyla suç işleyip bir başka ülkeye kaçan kişiler cezalandırılmayacaktı¹⁸³. İşte bu kurum sayesinde bu kişilerin cezasız

---

Devletlerarası Ceza Hukuku, s. 90. Blakesley’e göre, “*geri verme; geri vermeye konu olabilecek bir suçla itham edilen ve yargılanmak üzere veya hakkında hükmedilen cezanın infazı için aranan kaçağın uluslararası adli teslimidir*”. Blakesley, Christopher L., Terrorism, Drugs, International Law and The Protection of Human Liberty, New York 1992, s. 90.

¹⁷⁹ Çalışmamız kapsamında “*suçluların iadesi*” veya “*suçluların geri verilmesi*” kavramlarının kullanılması tercih edilmeyecektir. Zira suçlu, mahkeme kararı ile sabit olan kişidir. Oysaki, geri verme kurumu, sadece suçu mahkeme kararı ile sabit olan kişileri (hükümlü) değil aynı zamanda, belirli şartların sağlanması halinde halen suç şüphesi altında olan sanıkları da içerir. Aynı yönde görüş için bkz. **Ruhi**, Ahmet Cemal, “*Türk Hukukunda Suçluların İadesi*”, AÜHFD, C. 7, S. 1-2, (2003), 497-521, S. 497; **Ergül**, *Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme*, s. 2; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 692.

¹⁸⁰ **Tezcan**, Durmuş, “*Uluslararası Suçlulukla Mücadele İnterpol ve Faaliyetleri*”, Prof. Dr. Nurullah Kunter’e Armağan, İstanbul 1998, s. 356; **Ergül**, Ergin, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, Yetkin, Ankara 2003, s. 20.

¹⁸¹ CKUAİK’te geri vermenin amacı şu şekilde ortaya koyulmuştur: “*Yabancı ülkede işlenen bir suç nedeniyle hakkında adli merciler tarafından ceza soruşturması veya kovuşturması başlatılan ya da mahkumiyet kararı verilen bir yabancı, talep üzerine, soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılabilmesi ya da hükmedilen cezanın infazı amacıyla talep eden devlete iade edilebilir*” (m. 10/1).

¹⁸² **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 4 vd.; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 193 **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 790; **Kalabalık**, Halil, “*Suçluların İadesi Kavramı ve Siyasi Suçlarda Suçlunun İade Edilemezliği*”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80.Yaş Günü Armağanı, C.2, Beta Yayınevi, 2001, s.1341; **Ruhi**, *Türk Hukukunda Suçluların İadesi*, s. 498.

¹⁸³ **Ruhi**, *Türk Hukukunda Suçluların İadesi*, s. 498; **Bagheri**, *Uluslararası Hukukta Suçluların İadesi ve Suçları Kovuşturma Yükümlülüğü*, s. 3.

kalmaması ve adaletin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Geri verme kurumu olmasa, insanlar yabancı ülke topraklarını barınak olarak görecektir ve cezasız kalan suç, toplum düzenini bozarak ve yaptırım olmayan bir davranış olarak algılanıp yaygınlaşacaktır. Oysa hiçbir devlet, ne egemenlik alanlarının suç işleyen yabancı kişilere sığınak olmasını ne de suçun cezasız kalmasını istemez. İşte tam da bu noktada devletler arasında bir adli yardımlaşma enstrümanı olan geri verme devreye girmekte¹⁸⁴ ve işlemiş olduğu suç nedeniyle başka bir ülkeye kaçarak ceza adaleti sisteminin dışına çıkan kişilerin, kaçtıkları ülkelerde yakalanıp suçun işlendiği ülkeye teslim edilmesi suretiyle tekrar sisteme dahil edilmesini ve neticede suçun cezasız kalmamasını sağlamaktadır¹⁸⁵.

Geri verme, devletlerarası adli yardımlaşma türlerinden biri olduğu için konu, yalnızca ceza hukukunu ilgilendirmemekte, uluslararası hukukun da alanına girmektedir. Zira kurum özelliği gereği, en az iki devletin birbiriyle diplomatik ilişkisini zorunlu kılmaktadır¹⁸⁶. Kurumun ceza hukuku ile temas eden yönü ise suç ve suçlu ile ilişkisidir¹⁸⁷. Burada uluslararası kurallardan da faydalanılarak ceza adaletinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla, geri vermenin karma bir nitelik taşıdığı ve ikili ve çok taraflı sözleşmelerle düzenlenmesinin bu niteliğin doğal bir sonucu olduğu söylenebilir.

Belirli bağlantı noktalarının bulunması durumunda suç işleyen kişinin bulunduğu ülke tarafından kovuşturulması veya cezasının infaz edilmesi mümkün olabilmekteyse de; suçluyu delillerin bulunduğu suçun işlendiği yere göndermek çok daha kolay ve etkin olacaktır¹⁸⁸. Kişinin suçu işlediği ülkede yargılanması ve mahkum olması halinde cezasının orada infaz edilmesinde pek çok yarar vardır. Bunlar arasında delillerin toplanmasındaki kolaylık ve cezanın ibret vericiliği

---

¹⁸⁴ Esasen topraklarının suç işlemiş kişilere sığınak olmasını ve suçluların cezasız kalmasını engelleme konusunda, devletlerin başka seçenekleri de vardır. Birbirlerinin ceza kanunlarını kendi ülkelerinde uygulamak bunlardan ilkidir. Ancak, bu seçenek egemenlik ilkesiyle çelişmektedir. Bir diğer seçenek ise evrensel nitelikte uluslararası bir ceza sistemi kurmaktır. Bu konuda özellikle Avrupa Birliği'ne üye devletler arasında çalışmalar olsa da tam anlamıyla ulaşılması güç bir durum olmaya devam etmektedir. Bir diğer seçenek ise konumuza esas teşkil eden, adli yardımlaşmanın bir türü olan geri vermedir ve devletler en çok bu seçeneğe yönelmişlerdir. **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 415; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 196.

¹⁸⁵ **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 415; **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 4-5; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 194; **Koca/Üzülmez**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 803.

¹⁸⁶ **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 791. Nitekim TC ile KKTC arasındaki ikili Sözleşme'de bu husus şöyle belirtilmiştir: "Geri verme istemi, diplomatik yol kullanılarak yazılı biçimde yapılacaktır. Gecikmesi sakıncalı olan hallerde istem, TC Adalet Bakanlığına, KKTC'de İşişlerinden sorumlu Bakanlığa doğrudan iletilebilir" (m. 40).

¹⁸⁷ **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 791.

¹⁸⁸ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 196.

gösterilebilir¹⁸⁹.

Tüm bu anlatılanlar neticesinde özetle, geri verme kurumu ile suç nerede işlenmiş olursa olsun cezasız kalmaması sağlanmış olacak ve adaletin temini gerçekleşecektir. Ayrıca, kurum sayesinde devlet yabancı bir şüpheli/sanıktan kurtulmaktadır ki bu da devletlerin karşılıklı çıkarlarından birinin yansımasıdır¹⁹⁰.

C. Geri Vermenin Hukuki Niteliği

Geri verme yukarıda açıklandığı üzere, kesinleşmiş bir mahkumiyet kararının infaz edilmesi veya suç işleyip yurt dışına kaçan kişinin yargılanması amacını taşıyan bir adli yardımlaşma türüdür. Uluslararası adli yardımlaşmanın en eski türlerinden¹⁹¹ biri olan bu kurum, uluslararası ceza hukukunun karşılıklı yardım araçlarından en önemlileri arasındadır¹⁹².

Geri verme kurumu Eylül 1948'de Prag'da toplanan APMKKGK tarafından incelenmiş ve konuya ilişkin bir rapor hazırlanmıştır. Rapor doğrultusunda yine Prag'da kabul edilen antlaşma tasarısı, Türkiye'nin de arasında bulunduğu devletlerin incelemesi üzere gönderilmiştir. Tasarayı inceleyen Gözübüyük şu yorumlarda bulunmuştur: *“Umumi olarak suçluların geri verilmesi muamelesinde diplomasinin tavassutu tamamen kaldırılmalıdır. Alakadar devletler Adalet Bakanlıkları arasında doğrudan doğruya yapılacak muhabere ve temaslarla geri verme intaç edilmelidir. Adalet bakanlığı yerine herhangi bir yüksek idari makamın bu ile vazifelenirilmesi doğru değildir. Çünkü geri verme bizatihi itibariyle adli bir muameledir”*¹⁹³. Görüldüğü üzere burada Gözübüyük, diplomasi yolunun yer almadığı bir geri verme kurumu olması gerektiğini belirtmiştir.

19. yüzyıla kadar geri verme, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde herhangi bir düzenlemeye kavuşturulmamış ve *“politik nedenlere dayalı bir keyfilik*

---

¹⁸⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 196; **Erdem**, Mustafa Ruhan, AB Hukukunun Üye Devletlerin Ceza Ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri, Ankara 2004, s. 303-304.

¹⁹⁰ **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 507.

¹⁹¹ Tarihsel gelişim için bkz. Çalışmanın I. Bölümü. Ayrıca bkz. **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 18 vd.; **Tezcan**, Durmuş, *“Ölüm Cezasını Gerektiren Suçlarda Suçluların Geri Verilmesi”*, AÜSBFD, C. XXXVIII, S.1-4, (1983), s. 159; **Adriana**, *“The Institution of Extradition - Form of International Judicial Cooperation in Criminal Matters”*, International Conference on Education & Creativity for Knowledge-Based Society, (2015), 315-347.

¹⁹² Uluslararası ceza hukuku alanında son yıllarda pek çok yeni kurum ortaya çıkmıştır ve çıkmaya devam etmektedir. Bu durumun geri verme kurumunun önemini azalttığı belirtilse de devletler arasında adli yardımlaşma alanında kurumun geçerliliğini kaybettiğini söylemek mümkün olmayacaktır.

¹⁹³ **Gözübüyük**, Abdullah, Suçluların Geri Verilmesi Hukukunun Birleştirilmesi ve Geriverme Umumi - Antlaşma Tasarısı, Yeni Cezaevi Basımevi, Ankara 1949, s. 12.

işlemi” olarak görülmekteydi¹⁹⁴. Ancak, bu dönemden itibaren imzalanmaya başlanan iki taraflı sözleşmelerle kurumun hukuksal düzenlemesinin çerçevesi oluşturulmaya başlamıştır¹⁹⁵. Bugüne baktığımızda ise kurum uluslararası düzeyde, gerek ülkelerarası imzalanan ikili sözleşmeler gerekse çok taraflı sözleşmelerle, ulusal düzeyde ise kanun ve hatta anayasalarca düzenlemeye kavuşturulmaktadır¹⁹⁶. Bu yönüyle geri vermenin adli yardımlaşmanın bir türü olduğu konusunda duraksamaya yer yoktur. Doktrinde bir görüş ise bu işlemin, adli ve siyasi bir egemenlik tasarrufu olduğunu savunmaktadır. Örneğin İçel’e göre, “*kurumun hukuki mahiyeti cezai, mevzularda milletlerarası hukuki yardımlaşma tasarrufu olarak tezahür eder*”¹⁹⁷.

Yukarıda da değinildiği üzere, geri verme kurumuna ilişkin kurallar iç hukuk ve uluslararası hukuk kuralları şeklinde iki gruba ayrılmaktadır¹⁹⁸. Bazı devletler kendi ceza kanunlarında geri vermeye ilişkin hükümlere yer verirken, bazıları ise konu hakkında ayrı bir kanun yapmayı uygun görmekte dirler. Belçika, uzun zamandır ikinci kategoride yer alan devletlere örnek gösterilebilir. 1833 yılında Belçika tarafından geri verme kanununun yapıldığı görülmektedir¹⁹⁹. Türkiye’de de 5.5.2016’da yürürlüğe giren 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu²⁰⁰ hem geri verme hem de genel olarak adli işbirliğine ilişkin konulara ilişkin ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir²⁰¹. Bu şekilde kanuni bir düzenleme yapılması, gerek genel olarak adli yardımlaşma gerekse özelde geri verme kurumunun işletilmesinde bir yeknesaklığın oluşmasını sağlamıştır.

¹⁹⁴ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 194.

¹⁹⁵ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 194; Stancu, *The Institution of Extradition - Form of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*, s. 315.

¹⁹⁶ Dönmezer/Erman’a göre; geri verme önceleri devletler arasında yapılan ikili sözleşmelerle yürütülmüş, özellikle siyasi suçlular bu uygulamanın konusu olmuşlardır. Akabinde devletler karşılıklı olarak olaylardan soyut genel sözleşmeler yapmaya başlamışlar ve bu sözleşmelerle de belirli koşullar getirilerek koşulların varlığı halinde geri vermeyi karşılıklı olarak yükümlenmişlerdir. Daha sonra ise, bazı devletler iç hukuklarında geri verme konusunda uyacakları hukuki esasları tespit etmişler ve bu şekilde geri verme sözleşmelerinin değişmez esasını oluşturacak ilke ve teminatı sağlamışlardır. Son olarak da devletler pek çok ülke için genel ve bütün bir uluslararası tip sözleşme yapmışlardır. İşte tüm bu uygulamalar sayesinde geri vermenin esasa, usule ve sonuçlarına ilişkin olmak üzere bazı ilke ve hukuki esaslar ortaya çıkmıştır. Bugün artık, hem ikili veya çok taraflı hem de iç hukuklardaki düzenlemelerle kendine ait kuralları bulunan bir hukuk dalı olarak geri verme hukuku oluşmuştur. Bkz. Dönmezer/Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 504-509.

¹⁹⁷ İçel, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 693.

¹⁹⁸ Labeyle, Henri, *Terrorism and Extradition: a French Perspective*, Terrorism and International Law. Ed. Rosalyn Higgins and Maurice Flory, Routledge 1997, s.185; Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 196.

¹⁹⁹ Önder, *Birleşmiş Milletler Ruanda İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi*, s. 128.

²⁰⁰ Kanun’un tam metni için bkz. TC Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6706.pdf> (ET. 12.09.2021).

²⁰¹ Konuyla ilgili detaylı açıklamalar Çalışmanın I. Bölümünde yapılmıştır.

Bazı ülkelerde ise geri verme kurumuna ilişkin düzenlemelerin anayasalarda yer aldıkları görülmektedir²⁰². TC Anayasasının 38. maddesinin son fıkrası bu duruma örnek teşkil etmektedir. 38. maddeye göre, “*Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın getirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaşı, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez*”. Fakat genel benimsenen uygulama, ceza kanununda konuyla ilgili hükümlere yer verilmesidir.

Uluslararası hukukta ise konu ikili ve çok taraflı antlaşmaların yapılması yoluyla düzenlenmektedir. Bu alandaki en önemli uluslararası enstrümanlardan biri ise Türkiye'nin de taraf olduğu 1957 tarihli Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS) ve bu Sözleşmenin Ek Protokolleri'dir²⁰³. Son olarak uluslararası hukuk teamüllerinin de geri verme bakımından önemli bir kaynak oldukları söylenebilir.

KKTC hukukuna baktığımızda konuyla ilgili Fasil 154 Ceza Yasası, Fasil 155 Ceza Muhakemeleri Yasası veya 1985 KKTC Anayasası'nda konuyla ilgili doğrudan herhangi bir düzenleme bulunmadığı görülmektedir. Konuyla ilgili mevzuattaki Kanun 43 Sayılı 1988 tarihli *Suçluların Geri Verilmesi, Mahkeme İlamlarının Karşılıklı Tenfizi ve Adli Yardımlaşma Yasası*'dir. TC ile KKTC arasında gerçekleşen geri vermelerin temel kaynağını ise 1988 tarihli *TC ile KKTC Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi*'nin 35-54. maddeleri oluşturmaktadır²⁰⁴. Bu noktada belirtilmelidir ki; KKTC tanınmayan bir Devlet olduğu için TC dışında herhangi bir ülkeyle gerek geri verme gerekse diğer adli yardımlaşma türleri için yapılmış herhangi başka ikili bir sözleşme de bulunmamaktadır²⁰⁵.

²⁰² Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 196; Çiçekli, s. 183.

²⁰³ Sözleşmenin Türkçe çevirisinde neden “*suçluların iadesi*” kavramının tercih edildiği anlaşılabilir değildir. Zira orijinal İngilizce ve Fransızca metinlerde sadece geri verme anlamını taşıyan “*extradition*” terimi yer almaktadır. Bu nedenle belirtilmelidir ki Türk öğretisinde Sözleşmenin adına ilişkin yapılan bazı eleştiriler aslında Sözleşmenin Türkçe çevirisine ilişkindir. Bkz. Centel, Nur/Zafer, Hamide/Çakmut, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul 2018, s. 177; Ergül, *Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme*, s. 2.

²⁰⁴ Sözleşme, 22/1988 tarihli Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti, Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Nakli Sözleşmesi (Onay) Yasası ile KKTC iç hukukun bir parçası haline getirilmiştir. Tam metin için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikitarafli/sozlesme/kkctc_cezai_adli_yardimlasma.pdf (ET. 10.1.2022).

²⁰⁵ Sıyasal durum dolayısıyla Kıbrıs Cumhuriyeti ile KKTC arasında bir geri verme antlaşması yoktur. Bu durum Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti'nden ayrılıp Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurdukları dönemden beri böyledir. Konu hakkında KTFD Başsavcısı Zaim Necatigil şu notu

İki devletin geri verme aracılığıyla giriştikleri ilişkide devletlerin karşılıklı yardımlaşmasının öneminin yanı sıra, insan hakları kavramındaki gelişmelerle birlikte, zaman içerisinde bireyin hak ve özgürlüklerinin korunması gerekliliği ortaya çıkmıştır. İşte bu gereklilik de, geri vermede hem usul bakımından ve hem de suça ilişkin bir takım hukuki ilkelerin meydana gelmesine neden olmuştur. Non bis in idem ilkesi, geri vermenin ancak belirli süreyi aşan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren fiillerden dolayı mümkün olması, ölüm cezasını gerektiren fiillerde geri vermenin kabul edilmemesi vb. buna örnek olarak verilebilir²⁰⁶.

D. Geri Verme Kurumunun Benzer Kurumlarla Farkı

1. Sınır Dışı Etmenin Geri Vermeden Farkı

Devletlerin, kendi egemenlik haklarını kullanarak ülkelerinde bulunan bir yabancıyı kanuna aykırı konumundan, karışmış olduğu bir suçtan, kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından oluşturduğu ciddi tehditten bahisle menşei ülkesine veya transit gideceği bir ülkeye ya da herhangi bir üçüncü ülkeye gönderilmesi işlemine sınır dışı etme denilmektedir²⁰⁷. Sınırdışı etme, daha çok

---

düşmüştü: “İki yönetim bir diğerini tanımamaktadır... Ancak her iki yönetim de kendi bölgelerinin adaletten kaçanların veya kaçabilecek olanlarına bir sığınma yeri olmasını istememektedir. Bu nedenle bizim bölgemize kaçan Rumlar olmuştur. Suç işlemişlerdir vey azan altındadırlar, biz hemen hepsini Birleşmiş Milletler arabuluculuğu ile iade ettik. Bizim tarafımızdan kaçıp o tarafa giden kişiler vardır. Ancak sanırım Rum tarafı bize bu konularda çok yardımcı değildir şimdiye kadar”. Bkz. **Necatigil**, *Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri*, s. 119. Konuyla ilgili son yıllarda bazı önemli gelişmeler yaşanmıştır. İki Toplumlu Suç ve Suçlara İlişkin Konular Teknik Komitesi, Birleşmiş Milletler aracılığıyla iki ülke arasında “takas” işlemlerini gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu uygulama elbette hukuki bir temele dayanmamaktadır. Uygulamanın adı “*karşılıklı suçlu iade takası*”dır. Bkz. *Voice Kıbrıs*, “İki Toplumlu Suç ve Suçlara İlişkin Konular Teknik Komitesi”, 2020. <https://voicekibrishaber.com/tag/iki-toplumlu-suc-ve-suclara-iliskin-konular-teknik-komitesi/> (ET. 12.09.2021). Bu kapsamda ilk takas 2019 yılında BM aracılığıyla iki devlet arasında “*ara bölge*” olarak nitelendirilen BM kontrolündeki bölgede, BM gözetiminde gerçekleşmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti’nde kasten öldürme suçundan şüpheli 4 Gürcistan asıllı kişi Kıbrıs Cumhuriyeti’ne teslim edilirken, KKTC’ kasten öldürme suçunun şüphelisi olup Kıbrıs Cumhuriyeti’ne kaçan bir KKTC vatandaşı da KKTC’ye teslim edilmiştir. Son olarak 21 Nisan 2021 tarihli KKTC bakanlar Kurulu kararıyla kasten öldürmeye teşebbüs suçundan aranan bir Lübnan vatandaşı Kıbrıs Cumhuriyeti’ne teslim edilmiştir. Bkz. Bakanlar Kurulu, Karar Sayısı, E.S. (K-I), 529-2021, <https://basbakanlik.gov.ct.tr/BAKANLAR-KURULU/BAKANLAR-KURULU-KARARLARI> (ET. 1.2.2022) Bu konu tezimizin konusunun kapsamı dışında kaldığı için detaylı olarak ele alınmayacaktır ancak suç işleyen kişilerin cezasız kalmaması için son derece önemli bir adım olduğu belirtilmelidir.

²⁰⁶ **Dönmezer/Erman**, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku* s. 510.

²⁰⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz; **Çiçekli**, *Bülent, Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Ankara 2014, s.171 vd. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nun 52. maddesinin 1. fıkrasında sınır dışı etme işlemi; “*Yabancılar, sınır dışı etme kararıyla, menşei ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir.*” şeklinde genel bir ifade ile tanımlanmıştır. Yine aynı kanunun devam eden sınır dışı etme kararı alınacaklar başlıklı 54. maddesinin 1. fıkrasında da saymak suretiyle hukukumuzda kimlerin hakkında sınır dışı etme kararı alınacağı ifade edilmiştir. “*Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:*

- 5237 sayılı Kanun’un 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler
- Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar
- Türkiye’ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı

devletin kamu düzeninin bozulmasının engellenmesi ve özellikle ülkeye yasadışı yollardan giren veya yasal yollardan gelmesine karşılık kalması yasadışı hale gelen ya da yasal olarak bulunduğu halde kamu düzenini bozucu faaliyetleri sebebiyle kalmasında sakınca görülen yabancılar için uygulanır²⁰⁸. Buna karşılık geri verme, daha çok suç işlenmekle kamu düzeni ihlal edilen devlete suç işleyen kişinin geri verilmesi suretiyle adaletin gerçekleşmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, geri verme ile sınır dışı birbirine karıştırılmamalıdır²⁰⁹.

Burada öncelikli olarak ifade edilmesi gereken husus, sınır dışı etme tedbiri ile geri vermeye dair her iki türden işlemin de ülkede bulunan yabancılar yönelik gerçekleştirilen işlemler olmasıdır. Nitekim, gerek TC Anayasası'nda gerekse KKTC mevzuatında vatandaşın sınır dışı edilemeyeceği düzenlenmiştir. Buna karşılık KKTC Anayasası'nda vatandaşın suç sebebiyle geri verilmeyeceği ilkesine doğrudan yer verilmemiş, *Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği* başlıklı 16. maddesinin 1/e bendindeki düzenlemeden ancak bir yabancının sınırdışı ve geri verme işlemlerine maruz kalabileceği anlaşılmaktadır²¹⁰. 1988 tarihli Adli Yardımlaşma Yasası'nın 5. maddesinin 1/C bendinde “geri verilmesi istenen kişi, istenilen taraf uyuşu ise” geri verme isteminin reddedileceği belirtilerek vatandaşın suç sebebiyle yabancı ülkeye

---

bilgi ve sahte belge kullananlar

ç) Türkiye’de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar e) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler f) İkamet izinleri iptal edilenler g) İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler ğ) Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler h) Türkiye’ye yasal giriş veya Türkiye’den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler ı) Hakkında Türkiye’ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye’ye geldiği tespit edilenler^(SEP) j) Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye’de kalma hakkı bulunmayanlar j) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye’den çıkış yapmayanlar k) (Ek: 03.10.2016-KHK-676/36 md.) Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler.”

²⁰⁸ Kural sınırdışı etme işleminin yabancılar için uygulanması iken, geçmişte vatandaşları da sınırdışı etmeye imkan veren hükümler ve uygulamalar da görülmüştür. Bkz. **Aybay**, Bir İnsan Hakkı Sorunu Olarak Sınırdışı Edilme, s.144; Örneğin, 1876 tarihli Kanun-u Esasi’nin 113. maddesi Padişaha “hükümetin emniyetini ihlal eden” vatandaşları, ülke dışına sürgüne gönderme yetkisi tanımıştı. Türk hukukunda vatandaşın sınırdışı edilemeyeceği ilkesi Anayasanın 23/son maddesi ile “vatandaş sınırdışı edilemez” şeklinde ifade edilmiştir. Aynı şekilde AİHS’ee Ek 4 No’lu Protokolün 3 üncü maddesi ile söz konusu ilke “kimse, vatandaşlığında bulunduğu devletin ülkesinden, bireysel düzeydeki ya da toplu bir işlem yoluyla sınırdışı edilemez” şeklinde yer almıştır. Yabancıların sınırdışı edilmelerine ilişkin diğer usuli güvenceler ise AİHS’e Ek 7 No’lu Protokol’de yer almaktadır.

²⁰⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 195; **Ergül**, Suçların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 21; **Necatigil**, Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri, s. 109.

²¹⁰ İlgili düzenleme şöyledir: “Bir kişinin, Devlet topraklarına izinsiz girmesini önlemek için veya bir yabancının sınırdışı edilmesi veya geri verilmesi işlemine girişilmesi nedeniyle yakalanması veya tutukluluğu” Söz konusu bu düzenleme aşağıda detaylı olarak ele alınacaktır.

geri verilmeyeceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıca KKTC'nin taraf olduğu tek uluslararası sözleşme mahiyetinde olan, TC ile yapılan Sözleşme'de bu hususa açıkça yer verildiği görülmektedir²¹¹. Bu ortak özelliklerinden dolayı birbirine yakın olduğu düşünülen bu kavramlar sık sık karıştırılmakta ve birbiri yerine kullanılmakta olduğuna rastlanılmaktadır. Ancak aşağıda ifade edileceği üzere iki kurum arasında görünüşte bulunan benzerliklere karşın, hukuksal nitelik ve amaç bakımından bu iki kurum arasında birbirinden oldukça farklıdır²¹².

Her şeyden önce, geri vermede istemde bulunulan devlet, istemde bulunan devlet yararına hareket etmekteyken sınır dışı etmede ikameti sona erdiren yabancılar hukukundan ileri gelen bir iç hukuk işlemi söz konusudur²¹³. Bir başka ifadeyle, geri verme yargısal niteliği bulunan bir uluslararası adli yardımlaşma işlemiyken, sınır dışı etme bir iç hukuk işlemidir. Öte yandan, geri verme kurumu, en azından bir devletin talep eden bir diğer devletin kabul eden olmasını gerektiren iki taraflı bir işlemken, sınır dışı etmede devlet tek başına hareket edebilmektedir²¹⁴.

İki kurum arasındaki bir diğer önemli fark ise, geri verme muhakkak bir suç işlendiği şüphesi veya kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü olmasını gerektirirken, sınır dışı edilen kişinin bir suç işlemiş olması şart değildir²¹⁵. Bu anlamda da sınır dışı etme, kamu düzenini bozma tehlikesi taşıyan bir kişinin ülke dışına çıkarılmasını ifade eden bir tür güvenlik önlemidir²¹⁶. Türk hukukunda, sınır dışı etme kararını almaya yetkili merci 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'nun 53. maddesine göre valiliklerdir. Valilikler bu kararı re'sen alabileceği

---

²¹¹ Nitekim TC Anayasası'nın 23. maddesinin son fıkrasına göre "Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz." denilerek vatandaşların sınır dışı edilemeyeceği dolayısı ile sınır dışı etme işleminin yalnızca yabancı statüsündeki kişilere uygulanacağı kuralı istisnasız bir şekilde ifade edilmiştir. Bununla birlikte, 1982 tarihli Anayasa'nın 38. maddesinin son fıkrasında ise kural olarak geri verme işleminin yabancı statüsündeki kişilere yönelik olarak uygulanacağı, vatandaşların iade edilebileceği tek ihtimalin ise Uluslararası Ceza Divanı'na taraf olmaktan kaynaklanan yükümlülükler olduğu Anayasa ile hüküm altına alınmıştır. KKTC hukukuna baktığımızda ise Fasıllık 105 Yabancılar ve Muhaceret Yasası'nda konunun benzer şekilde düzenlendiği ve KKTC vatandaşının sınır dışı edilemeyeceği görülmektedir. KKTC İçişleri Bakanlığı, <https://icisleri.gov.ct.tr/Portals/7/FASIL%20105.pdf> (ET. 12.09.2021).

²¹² Aybay, Yabancılar Hukuku, s. 252.

²¹³ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 195; Koca/Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 796.

²¹⁴ Ergül, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukuku'nda Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme, s. 39-40.

²¹⁵ Ergül, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukuku'nda Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme, s.39; Koca/Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 796.

²¹⁶ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 195.

gibi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün talimatı üzerine de alabilecektir²¹⁷. KKTC hukukunda ise tek yetkili organ Bakanlar Kuruludur²¹⁸.

Türk Hukukunda, farklı nedenlerden ötürü yabancı kişiler hakkında sınır dışı etme kararı verilebilmektedir. Bu açıdan sayılabilecek ilk grup, ülke güvenliği açısından ciddi tehlike oluşturan yabancı kişilerdir²¹⁹. Her ne kadar bu durumun tespiti çok kolay olmasa bile, her devlet gibi Türkiye'nin de çıkarları ile bağdaşmayan kendisi için tehdit olarak gördüğü yabancıları egemenlik haklarını kullanarak sınır dışı etmesinde bir sakınca bulunmamaktadır. Ancak, pek tabii ki bu türden bir işlemin objektif ölçülerle ve evrensel hukuk kurallarına riayet edilerek yapılması gerekmektedir.

Diğer bir grup kişiler de ülkede kanuna aykırı konumda bulunan yabancılardır. Örneğin yabancı kişi ülkeye kanuna aykırı yollardan girmişse, giriş yasağı bulunmasına rağmen ülkeye giriş yapmışsa, ikamet izni bulunmamasına rağmen ülkeyi terk etmemişse, çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilmişse, bu gibi

²¹⁷ YUKK'un 53. maddesinin 1. fıkrasına göre; "Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır." sınır dışı etme kararı almak ile görevli merci Valiliklerdir.

²¹⁸ Fesil 105 Yabancılar ve Muhaceret Yasası'nın 14. maddesine göre: "(1) Bu Yasa kurallarına ve bu Yasa veya bu Yasa uyarınca çıkarılan herhangi bir Tüzük gereğince verilen herhangi bir ruhsat veya izindeki kayıtlara bağlı kalınması koşuluyla, Baş Muhaceret Memuru, yasaklı göçmen olan herhangi bir yabancının veya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine sınırlı bir süre kalmak üzere izinli olarak giren, ancak o süre bittikten sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde kalmaya devam eden herhangi bir kişinin veya 6'ncı maddenin (1)'inci fıkrasının (i) bendinde gösterilen kategoriye giren herhangi bir kişinin, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden sınır dışı edilmesini ve bu arada, sınır dışı edilinceye kadar muhafaza altında alkonmasını emredebilir. (2) Sınır dışı edilmesi emredilen bir yabancı, aşağıdaki yerlere gönderilebilir. (a) Ait olduğu ülkedeki bir yere ; veya (b) Bakanlar Kurulunun onayı ile, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine, kendi ülkesi dışında bir ülkeden gelmişse, geldiği ülkeye veya gönderilmeye rıza göstereceği herhangi bir yere. Ancak her iki durumda da, gönderileceği yerin Hükümetinin ilgili kişiyi almayı kabul etmesi gerekir. (3) 6'ncı maddenin (1)'inci fıkrasının (i) bendinde gösterilen kategoriye giren ve sınır dışı edilmesi emredilen bir yabancı, Bakanlar Kurulunun onayı ile, hangi ülkeden gelmişse o ülkeye veya gönderilmeye rıza göstereceği herhangi bir yere gönderilebilir; ancak her iki durumda da, gönderileceği ülke Hükümetinin ilgili kişiyi almayı kabul etmesi gerekir. (4) Bu Yasada öngörülen herhangi bir kurala bırakılmaksızın, Baş Muhaceret Memuru, kendi takdirine göre, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine deniz yoluyla gelen herhangi bir yasaklı göçmene, gideceği yeri belirtmeksizin, geldiği gemi ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden ayrılmasını emredebilir. (5) (a) Bu madde ile verilen sınır dışı etme yetkisi, bu Yasada öngörülen herhangi bir kurala bakılmaksızın, 6'ncı maddenin (1)'inci fıkrasının (f), (g) ve (h) bendlerinde gösterilen kategorilere giren herhangi bir kişinin sınır dışı edilmesinde de kullanılır (b) Ancak, sınır dışı edilecek kişinin, sınır dışı edilme emrinin verildiği anda., yabancı bir Devlet yurttaşı olması gerekir. Bu fıkra uyarınca sınır dışı edilmesi emrolunan bir kişi, yurttaşı olduğu ülkeye veya Bakanlar Kurulunun direktif vereceği başka herhangi bir ülkeye gönderilebilir; ancak bu gibi başka ülkenin ilgili kişiyi almayı kabul etmesi gerekir. (c) Bu fıkra uyarınca aleyhine bir sınır dışı edilme emri çıkarılan ve bu emir uyarınca sınır dışı edilen herhangi bir kişi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki taşınır ve taşınmaz malları için bir temsilci atayınca kadar veya söz konusu mallarla ilgili olarak başka bir düzenleme yapılmaya kadar, Bakanlar Kurulu, isdar edeceği bir yetki belgesiyle, sınır dışı edilen kişinin malları için bir yediemin atayabilir ve sözkonusu malların yediemince yönetilmesi için veya genellikle bu bend amaçlarının daha iyi biçimde yerine getirilmesi için tüzükler yapabilir".

²¹⁹ Çiçekli, Bülent, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Ankara 2014, s. 171.

durumlar içerisinde bulunan yabancı hakkında da sınır dışı etme işlemi uygulanabilecektir²²⁰.

Bir diğer grup ise, ülkede suça karışmış olan yabancılardır. Türkiye’de suç işlemiş ve mahkum olmuş yabancının, mahkumiyeti sona erdikten sonra ülkede bulunma durumuna, yapılacak bir değerlendirme neticesinde karar verilecektir. Bu değerlendirme sonucunda yabancının sınır dışı edilip edilmeyeceği belirlenecektir²²¹. Uygulamada, mahkumiyeti sona eren yabancı hükümlülerin salıverilmediği kolluk kuvvetleri aracılığıyla Göç İdaresi yetkililerine teslim edildiği ifade edilmektedir²²².

Geri verme ve sınır dışı etme kavramlarının her ikisinin de yabancılara yönelik, kişi dokunulmazlığına karşı işlemler olduğunu bu açıdan benzer nitelikte olduklarından bahsettik fakat bu iki kavram arasında görüldüğü üzere aynı zamanda bariz farklılıklar da bulunmaktadır²²³.

Öte yandan, geri verme işlemi ilgili devletler arasında karşılıklı adli işbirliğine yönelik fakat daha çok geri vermeye konu kişinin gönderileceği ülkenin yararına bir işlem iken, sınır dışı işlemi ise daha çok tehdit gördüğü kişiyi kendi topraklarından gönderen ülkenin yararına bir işlemdir²²⁴.

Burada bir hususa daha değinmekte fayda bulunmaktadır. Bazı devletlerin geri verme müessesesinin eksik kaldığı noktalarda, yani geri verme şartlarının oluşmadığı durumlarda, sınır dışı etme tedbirini geri verme kurumunun yerine işlettiklerine rastlanmaktadır. Özellikle aralarında geri vermeye ilişkin bir antlaşma bulunmayan ya da uzun geri verme sürecini sürdürmek istemeyen devletlerin bu uygulamaya başvurdukları görülmektedir. Bu uygulama bir nevi örtülü geri verme

---

²²⁰ **Çiçekli**, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, s. 171.

²²¹ 5237 sayılı TCK’nın ilk halinde 59. madde; “İşlediği suç nedeniyle iki yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancının, cezasının infazından sonra derhâl sınır dışı edilmesine de hükümlenir.” şeklinde iken, 31.03.2005 tarih, 5328 sayılı kanun ile yapılan değişiklik ile madde metni; “İşlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, koşullu salıverilmeden yararlandıktan ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra, durumu, sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığı’na bildirilir.” halini almıştır. Bu değişiklik ile artık suç işleyen yabancı kişiler hakkında uygulanan sınır dışı etme tedbirinin, bir güvenlik tedbiri uygulaması olmaktan çıktığı bir idari tedbir haline geldiği, bu nedenle de artık Ceza Kanunu’nda yer almasında bir fayda bulunmadığı dile getirilmiştir. **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.806-807.

²²² **Soysal**, *Sınır Dışı (Deportation) ve Suçluların İadesi (Extradition) İlişkisi: Bağlantılar, Farklar Ve Değerlendirmeler*, s.26.

²²³ Uluslararası hukuk bakımından her iki kavram arasında yer alan farklılıklara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Kiani**, Zeynep/**Purkhaghan**, Zeynep, “*Deportation and Extradition from an International Perspective*”, JPL, C.10, S. 1, 2017, s.199 vd.

²²⁴ **Öztürk/Ertem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 119; **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 42.

süreci olarak nitelendirilebilecektir²²⁵. Nitekim bu şekilde gerçekleşecek uygulamalar geri verme kurumunun mahiyetine, geri verme hukukuna ve uluslararası sözleşmeler ile getirilen geri vermeye ilişkin güvencelere aykırılık oluşturacağı bir gerçektir.

Bu durumun yanı sıra bir ara geri verme antlaşmalarına sınır dışı etme müessesesi ile alakalı hükümler konularak geri verme kurumunun eksik kalan yanlarının sınır dışı işlemi ile doldurulması düşüncesi dile getirilmiş fakat devletler arası bir işlem niteliğinde olan geri verme ile ulusal güvenlik tedbiri niteliğinde olan sınır dışı etme müesseselerinin birbirine karıştırılmaması gerektiği fikri ağır basmış ve bu fikre itibar edilmemiştir²²⁶.

Bu hususta yaygın olarak bilinen Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK)'in *Bozano / Fransa (1986)* kararına konu olayda, İtalya'da işlediği bir cinayetten dolayı mahkum olmuş bir İtalyan vatandaşın, İtalya hükümetince Fransa'dan geri verilmesi talep edilmektedir. Yetkili Fransız mahkemesi bu talebe, kişinin İtalya'da gıyabında yargılanıp mahkum edildiğini gerekçe göstererek olumsuz görüş bildirmiştir. Bunun üzerine Fransa kişiyi İsviçre'ye sınır dışı etmiş, İsviçre ise kişiyi İtalya'ya geri vermiştir. Bu durumda AİHK, Fransız mahkemesinin olumsuz geri verme görüşünün dolanılarak başka kılığa bürünmüş muvazaalı bir geri verme işlemi gerçekleştirdiği gerekçesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendi; "*Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması*" düzenlemesinin ihlal edildiği yönünde karar vermiştir²²⁷.

Hal böyle iken geri vermeye konu bir yabancı hakkında geri verme şartları bulunmaması sınır dışı etme işleminin hiçbir şekilde uygulanmayacağı anlamına da gelmeyecektir. Yukarıda bahsi geçen husus sınır dışı etme işleminin kötüye kullanılması noktasındadır. CKUAİK ile geri verme - sınır dışı etme ilişkisinin düzenlenmesi bu hususta yaşanabilecek aksaklıklara yer verilmemesine yönelik olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda, CKUAİK'in 12. maddesinin 1. fıkrası ile geri verme süreci içerisinde merkezi makam yani Adalet Bakanlığı'nın görüşü alınmadan sınır dışı etme işleminin uygulanamayacağı hüküm altına alınmıştır.

²²⁵ **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 45.

²²⁶ **Gözübüyük**, Suçluların Geri Verilmesi Hukukunun Birleştirilmesi, s.11; **İçel**, *Suçluların Geri Verilmesi Üzerine Bir İnceleme*, s. 69.

²²⁷ **Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Sancaktar**, Oğuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara 2004, s. 286; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 32.

Maddenin devamındaki 2. fıkrasında da aynı şekilde geri verme talebi reddedilen devlete yapılacak olan sınır dışı işlemi de ancak Adalet Bakanlığı'nın görüşü alınarak yapılacağı düzenlenmiştir²²⁸. Bu hususa ilişkin örnek olarak Alman Hukukunda ise geri verme talebi sonuçlanıncaya kadar kişinin sınır dışı edilemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmaktadır²²⁹.

Yukarıda da ifade edildiği üzere bugün itibari ile geri verme süreci içerisinde kişilerin sınır dışı edilmesini engelleyen kesin bir hüküm Türk hukukunda bulunmamaktadır. Ancak geri verme süreci tamamlanmadan, şartların gerçekleşip gerçekleşmediği tespit edilmeden kişilerin sınır dışı edilmeleri ihtimali geri dönülemeyecek hak ihlallerini de beraberinde getirebileceği düşünüldüğünde, bahse konu düzenlemenin isabetli bir hüküm olduğu söylenebilecektir²³⁰.

²²⁸ **Koca/Üzülmez**, Ceza Hukuku Genel Hükümler s. 796.

6706 sayılı Cezai Konularda Adli İşbirliği Kanunu'nun 12. maddesine göre: “(1) *Yabancı, iade sürecinde Merkezî Makamın görüşü alınmadan sınır dışı edilemez.* (2) *Yabancı, Merkezî Makamın görüşü alınmadan, iade talebi reddedilen devlete sınır dışı edilemez*”.^[1] Bu madde özelinde “iade süreci” ile anlatılmak istenen zaman dilimi hakkında bir açıklamaya yer verilmediği görülmektedir. Bu kapsamda bir görüşe göre ilk olarak, “iade sürecinin” merkezi makamın iade ilişkisine müdahalesi dışında başlayamayacağını varsaymanın hata olacağı ifade edilmiştir. Bununla birlikte iade sürecinin mahkemenin iade sürecine dâhili ile her ihtimalde başladığının kabul edilmesi gerektiği de belirtilmiştir. Dolayısı ile tek başına iade evrakının talepte bulunan devlete diplomatik yoldan gönderilmiş olmasının iade sürecini başlatmayacağı dile getirilmiştir. **Soysal**, Sınır Dışı (Deportation) ve Suçluların İadesi (Extradition) İlişkisi: Bağlantılar, Farklar Ve Değerlendirmeler , s. 24. Ancak bu görüşün aksine, talepname bahsinde ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulacak olmakla birlikte kural olarak iade sürecinin, iadeyle ilişkin talepten diplomatik yoldan ilgili devlete gönderilmesi ile başlayacağı kabul edilmektedir.

²²⁹ Alman Yabancılar Kanunu'nun 53. maddesinin 3. fıkrasına göre:^[1] “Başka bir devletin, suçlunun iadesi için resmi bir talepte bulunması veya iadenin istenip istenmeyeceği ile bağlantılı olarak tutuklama talebinde bulunması durumunda, yabancı iade hususunda bir karar verilinceye dek bu ülkeye sınır dışı edilemeyecektir.” **Soysal**, Sınır Dışı (Deportation) ve Suçluların İadesi (Extradition) İlişkisi: Bağlantılar, Farklar Ve Değerlendirmeler, s. 23-24.

²³⁰ Burada son olarak değinmek istediğimiz bir husus, AİHS’te bir kişinin suç isnadı ile karşılaşacağı bir devlete sınır dışı edilmesine ilişkin engel bir hüküm bulunmadığıdır. Ancak bununla birlikte, bir kimsenin sınırdışı edileceği devlette AİHS’nin 3 üncü maddesi uyarınca işkence ile karşılaşma ihtimali bulunmakta ve bu konuda ikna edici deliller mevcutsa AİHM, bu kişinin böyle bir devlete sınırdışı edilmesinin AİHS’nin 3. maddesini ihlal edeceğine hükmetmiştir. Söz konusu sonuca ulaşılan olay Saadi/ İtalya başvurusu olup, bu başvuruda başvuran Saadi, İtalya’da sığınma hakkı elde etmiş ancak çok sayıda suçtan dolayı İtalya’da mahkum olmuş ve terörist organizasyonlarla bağlantısı şüphesi bulunan bir kişidir. Bu nedenlerle İtalya’dan, başka suçlamalarla gıyapta mahkum olduğu Tunus’a sınırdışı edilmek istenmektedir. Saadi, AİHM’e yaptığı başvuruda Tunus’ta insan hakları ihlallerinin bulunduğu ve sınırdışı edilmesi halinde işkence ve kötü muameleye maruz kalması riski bulunduğunu belirtir. Başvuruda İtalya yanında görüş bildiren İngiltere terör suçlamasıyla suçlananların sınırdışı edilmeleri halinde işkenceye maruz kalma riskiyle, kalmaya devam edecekleri toplumun kamu düzeninin korunması gereği arasında bir denge kurulması gerektiği ve bu nedenle işkence iddiasında söz konusu işkencenin ciddiyetinin ispat külfetinin artırılması gerektiği görüşünü dile getirmiştir. AİHM Büyük Daire ise bu hususta eski içtihadından ayrılması için gerekçe bulunmadığını ve Tunus’ta bağımsız insan hakları kuruluşlarının raporlarına yansıyan ölçüde işkence riskinin bulunduğu ve burada Tunus tarafından İtalya’ya Nota teatisi şeklinde verilen güvencelerin de yeterli olmadığını kabul etmiş ve başvuruyu sınırdışı etmenin 3. maddenin ihlalinin teşkil edeceğine karar vermiştir. Bkz. AİHM’in İtalya’ya karşı 28.2.2008 tarihli Saadi kararı, BN. 37201/06.

2. Takas

Takas kavramı, Türk hukukuna 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 26. maddesine eklenen ifade ile girmiştir. Bu müessese geri vermeden farklıdır. Maddeye göre, *“Türk vatandaşları hariç olmak üzere tutuklu veya hükümlü bulunanlar; ırkı, etnik kökeni, dini, vatandaşlığı nedeniyle cezalandırılmayacağı, onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulmayacağı ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalmayacağına ilişkin güvenceler bulunması kaydıyla, milli güvenliğin veya ülke menfaatlerinin gerektirdiği hallerde Dışişleri Bakanının talebi üzerine Adalet Bakanının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile başka bir ülkeye iade edilebilir veya başka bir ülkede tutuklu ya da hükümlü bulunanlar ile takas edilebilir”*²³¹.

²³¹ Bu müessesenin ilk hali Kanun'da *“Türk vatandaşları hariç olmak üzere, tutuklu veya hükümlü bulunanlar, milli güvenliğin veya ülke menfaatlerinin gerektirdiği hâllerde Dışişleri Bakanının talebi üzerine, Adalet Bakanının teklifi ve Başbakanın onayı ile başka bir ülkeye iade edilebilir veya başka bir ülkede tutuklu ve hükümlü bulunanlar ile takas edilebilir”* şeklinde düzenlenmiş olup AYM'nin 30.12.2015 tarihli kararı ile iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 30.12.2015 tarih ve E. 2014/122, K. 2015/123 sayılı bu kararı 01.03.2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmış ve bu tarihten itibaren altı ay sonra yürürlüğe gireceği ifade edilmiştir. Kararın ilgili bölümleri ise şu şekildedir; *“... Suçluların iadesi usulü ve koşulları TCK'nın 18. maddesinde düzenlenmiş olup kural olarak yabancı bir ülkede işlenen veya işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle hakkında ceza soruşturması veya kovuşturması başlatılan veya mahkûmiyet kararı verilmiş olan yabancının anılan usul ve koşullara uymaksızın talep eden ülkeye iade edilmesi mümkün bulunmamaktadır. Dava konusu kuralla TCK'nın 18. maddesinde düzenlenen suçluların iadesi usulünden, ilkeleri itibariyle oldukça ayrılan farklı bir usule yer verilmektedir. Zira TCK'nın 18. maddesinde ve uluslararası hukukta kabul edilen suçluların iadesinde, kural olarak suçun yurt dışında işlenen bir suç olması, suçun işlendiği yer devletinin bunu kovuşturmak veya hüküm vermişse cezayı infaz etmek üzere faili istemesi gerekmektedir. Ayrıca iadesi talep edilen failin, Türkiye'de tutuklu veya hükümlü olmasına gerek bulunmamaktadır. Dava konusu kural uyarınca benimsenen iade usulünde, bir yabancının yurt dışında suç işlemesi gerekmemekte, yurt içinde suç işlemiş olsa bile iade edilmesine imkân tanınmaktadır. Ayrıca kişinin sadece yargılanması veya cezasının infaz edilmesi amaçlarıyla iadesi şartı aranmamakta, kişinin yargılanma veya cezasının infazı dışındaki amaçlarla da iadesi mümkün bulunmaktadır. Ancak bunun için kişinin Türk vatandaşı olmaması ve Türkiye'de tutuklu veya hükümlü olması, milli güvenlik veya ülke menfaatleri yönünden gereklilik bulunması şartları birlikte aranmakta ve bu usulde iadeye, kişinin bulunduğu yer Ağır Ceza Mahkemesi tarafından değil Dışişleri Bakanının talebi üzerine, Adalet Bakanının teklifi ve Başbakanın onayı ile karar verilmektedir. Dolayısıyla dava konusu kuralın hem teknik anlamda iadeye, yani yurt dışında suç işleyen yabancıların yargılanması veya cezalarının infaz edilebilmesi için iadeye, hem de işlediği suç nedeniyle yargılanması ve cezasının infaz edilmesi amacı olmaksızın iadeye imkân tanıdığı görülmektedir. Kuralda, talep eden devlete geri verilmesi hâlinde işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri bulunan kişilerin iade edilemeyeceği yönünde güvenceye yer verilmediği görülmektedir. Bu durumun kişilerin Anayasa'da güvence altına alınan yaşam hakkı başta olmak üzere düşünce, kanaat ve din özgürlüğü ile ayrımcılık, kötü muamele ve işkence yasağı haklarını ihlal edebileceği açıktır. Ayrıca aynı hak ihlallerinin takas yoluyla yapılacak iadelerde de gerçekleşmesi mümkündür. ...2937 sayılı Kanun'da, tutuklu ve hükümlülerin iade ve takas işlemlerine karşı yargı yollarını kullanabilme yönünden etkili bir başvuru yolu oluşturulmaksızın dava konusu kuralla söz konusu istisnai usulün benimsendiği görülmektedir. Dava konusu kuralla anılan nitelikte güvenceler ve konuya ilişkin benzeri teminatlar öngörülmeden koşulları ve sınırları belirsiz bir yetkinin düzenlenmesi, kişilerin hukuki güvenliklerini ve hak arama hürriyetlerini ihlal etmektedir. Açıklanan*

Burada her şeyden önce, madde metninde hem *iade* hem de *takas* ifadelerine yer verildiği görülmektedir. Bu iki kurumun bir araya getirilmiş olması doğru değildir. Bir kişinin geri vermeye konu olabilmesi için gönderileceği ülkede soruşturma veya kovuşturmayaya tabi olması ya da hakkında verilmiş bir mahkumiyet kararı olması gerekir. Ancak burada bu koşullardan söz edilmemiş ve *milli güvenliğinin veya ülke menfaatlerinin gerektirdiği hallerde* ifadesiyle aslında bu madde kapsamında geri vermeye konu olabilecek kişinin bulunduğu ülkede bir hukuki sorun olarak görülmesi bir geri verme nedeni olarak düzenlenmiştir. Ayrıca gerek CKUAİK'te gerekse Türkiye'nin taraf olduğu ikili ve çok taraflı sözleşmelerde geri verme prosedürünün başlatılabilmesi için bir devletin talepte bulunması gerekirken burada böyle bir şart da aranmamaktadır. Yine bu madde kapsamında geri vermeye karar verebilecek merci standart prosedürden farklı düzenlenmiştir.

Bu düzenleme kamu düzeniyle ilgili bir düzenleme olup, söz konusu tutuklu veya hükümlü kişilerin kendi rızaları yoksa, hakim kararı olmaksızın böyle bir uygulamaya tabi tutularak başka bir ülkeye gönderilmelerini içermektedir²³². Mevzuat ile belirlenen geri verme prosedürünün dışına çıkılarak yapılan ve sadece idari niteliği haiz bu işlem AİHS açısından sakıncalıdır. Bu nedenle görüşümüze göre, bu kişilerin rızaları olmadan geri verilmelerinde de klasik geri verme kurallarını işletilmesi gerekmektedir²³³.

Burada son olarak belirtilmesi gereken bir husus şudur; düzenlemede Türkiye'de hükümlü veya tutuklu durumunda bulunan yabancı bir kişinin takas ya da geri verilmesinin, yürütülen bir soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılması veya hükmedilen bir cezanın infaz edilmesi amacıyla olduğunu gösteren bir ifadeye yer verilmiş değildir. Bu nedenle bu müessese işletildiği takdirde, işlemin muhatabı kişilerin tutukluluğu ya da mahkumiyeti idari bir işlemle sona ermiş olacak ve kişi serbest kaldıktan sonra başka bir devlete teslim edilebilecektir. Dolayısı ile kişi, teslim edildiği ülkede herhangi bir ceza soruşturması veya kovuşturması ya da mahkumiyet halinde ceza infazı ile karşı karşıya kalmayacaktır. Bu bakımdan söz konusu düzenlemede ifade edilen *takas ve iade* kavramlarının adli işbirliğinin bir enstrümanı olan geri verme ile ciddi farklılıklarının olduğu söylenebilir²³⁴.

---

nedenlerle dava konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir. ..."

²³² Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 218.

²³³ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 218.

²³⁴ Özgenç, İzzet, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, Ankara 2020, s. 1000-1001.

3. Uluslararası Mahkemelere Teslim

Uluslararası mahkemeler yabancı ülke mahkemeleri değildirler. Kişilerin, herhangi bir devletin ulusal mahkemesi olmayan ve uluslararası yargı mekanizmasına sahip olan ceza mahkemelerince de talep edilmesi mümkündür²³⁵. Uluslararası ceza mahkemelerinin gelişimine ilişkin tarihsel sürece bakıldığında; Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemesiyle başlayarak, Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri'nin kurulmalarıyla devam eden sürecin, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) kurulmasıyla sonuçlandığı görülmektedir²³⁶.

Bu mahkemelerden yakın bir tarihe kadar faaliyetlerine devam eden Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri'nin ²³⁷ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararıyla kurulmuş olmaları ve BMGK kararlarının üye devletleri bağlayıcı nitelik taşımaları nedeniyle, bu mahkemelerce yabancı savaş suçlularının talep edilmesi halinde süreci işletilmesi ve teslim talebine konu kişilerin uluslararası mahkemeye teslimi gerektiği savunulmaktaydı²³⁸. UCM bakımından ise, UCM'nin kurucu andlaşması olan Roma Statüsü'nün 89. maddesinde; "*Kişilerin mahkemeye teslimi*" başlığı altında; "*Mahkeme, bir kişinin tutuklanması veya Mahkemeye teslim edilmesi amacıyla 91 inci maddede belirtilen destekleyici belgelerle birlikte, kişinin ülkesinde bulunabileceği devlete talep gönderebilir ve bu devletin söz konusu kişiyi tutuklaması ve teslim etmesi için iş birliği talebinde bulunabilir. Bu bölümün hükümleri ve ulusal mevzuatları gereğince taraf devletler tutuklama ve teslim etme taleplerine uyarlar*"

²³⁵ **Gupta**, Sunil Kumar, "*Sanctum for the War Criminal: Extradition Law and the International Criminal Law*", CLR, C. 3, S. 1, (2002), 71-101.

²³⁶ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 263 vd.; **Tezcan**, Durmuş, "*Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı*", Ankara Barosu Hukuk Kurultayı (12-16 Ocak 2000); **Schabas**, William, An Introduction to International Criminal Court, London 2007; **Prakash**, Khan, "*International Criminal Court: A Review*", Economic and Political Weekly, C. 37, S. 40, (2002), 4113-4130; **Şen**, Ersan, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Ankara 2009, s. 19-29; **Bottini**, Gabriel, "*Universal Jurisdiction After the Creation of the International Criminal Court*", ILP, S. 36, (2004), 503-562; **Broomhall**, Bruce, "*Towards the Development of an Effective System of Universal Jurisdiction for Crimes Under International Law*", NELR, C. 35, S.2, (2001), 399-420; **Brown**, C. Enache/**Fried**, Ari, "*Universal Crime, Jurisdiction and Duty: The Obligation of Aut Dedere Aut Judicare in International Law*", MLJ, C. 43, (1998), 614- 633; **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 67; **Karakehya**, Hakan, "*Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk*", AÜHFD, C. 57, S. 2, (2008), 133-163.

²³⁷ Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi 21 Aralık 2017; Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi ise 30 Kasım 2015 tarihinde kurucu belgelerindeki görevlerini tamamlayarak çalışmalarına son vermişlerdir.

²³⁸ Aynı yönde görüş için bkz. **Bassiouni**, Cherif, International Extradition: United States Law and Practise, New York, 2014, s.44; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.26.

hükmüne yer verilerek, taraf devletlere ülkelerinde bulunan suçluları teslim etme yükümlülüğü getirilmiştir²³⁹. Burada *geri verme* yerine *teslim* kavramının kullanılmış olduğuna değinilmelidir. Gerçekten, iki eşit egemen devlet arasındaki ilişkiyi ifade eden geri verme terimi yerine, uluslararası yargısal makamlarla devletler arasındaki dikey ilişkiyi vurgulamak adına teslim terimi bilinçli olarak tercih edilmiştir²⁴⁰.

Öte yandan, Roma Statüsü'nün adli iş birliğine ilişkin genel hükümlerin düzenlendiği 87. maddesinin beşinci fıkrasında; UCM tarafından, Statü'ye taraf olmayan bir devletten geçici (ad hoc) bir düzenleme, antlaşma veya bunlara benzer başka bir mutabakat çerçevesinde iş birliği talebinde bulunabileceği belirtilmiştir. Statü'ye taraf olmayan devletlerin UCM ile yapacağı adli iş birliği, gönüllülük esasına dayanmakla birlikte; devletlerin UCM ile geçici antlaşma yaptığı durumlarda taahhüt edilen iş birliği yerine getirilmezse UCM bu durumu BMGK'ya bildirebilir²⁴¹.

Türkiye, halihazırda Roma Statüsü'ne taraf değildir. Bununla birlikte CKUAİK'in 11 . maddesinin birinci fıkrasının a bendinde UCM'ye taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, geri verilmesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olması halinde talebin yerine getirilmeyeceği ifade edilmiştir²⁴². Bu bağlamda, Roma Statüsü'nün kabul edilmesi halinde Türk vatandaşların talep halinde yargılanmak üzere UCM'ye teslim edilebileceği sonucuna varılmaktadır. Bu hükümlerden hareketle; UCM ile teslim konusunda iş birliğinin, Türkiye'nin Roma Statüsü'ne taraf olmasından sonra gündeme gelebileceği anlaşılmaktadır²⁴³.

---

²³⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 380; **Prakash**, *International Criminal Court: A Review*, s. 4118; **Bottini**, *Universal Jurisdiction After the Creation of the International Criminal Court*, s. 512; **Broomhall**, *Towards the Development of an Effective System of Universal Jurisdiction for Crimes Under International Law*, s. 407; **Brown/Fried**, *Universal Crime, Jurisdiction and Duty: The Obligation of Aut Dedere Aut Judicare in International Law*, 615; **Gupta**, Sunil Kumar, “*Sanctum for the War Criminal: Extradition Law and the International Criminal Law*”, s. 75.

²⁴⁰ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 380; **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uyarınca Suçluların Geri Verilmesi, s. 67; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 694; **Bottini**, *Universal Jurisdiction After the Creation of the International Criminal Court*, s. 514; **Gupta**, Sunil Kumar, “*Sanctum for the War Criminal: Extradition Law and the International Criminal Law*”, s. 75.

²⁴¹ **Bottini**, *Universal Jurisdiction After the Creation of the International Criminal Court*, s. 512; **Gupta**, Sunil Kumar, “*Sanctum for the War Criminal: Extradition Law and the International Criminal Law*”, s. 241.

²⁴² Ayrıca TC Anayasası'nın 38. maddesinin son fıkrasında da “*Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez*” hükmüne yer verilmiştir.

²⁴³ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 26.

II. GERİ VERMENİN KAYNAKLARI

A. Genel Olarak

Geri verme kurumunu düzenleyen kuralların iki türlü olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bunlar uluslararası hukuk kuralları ve iç hukuk kurallarıdır²⁴⁴. Uluslararası hukuk bağlamında geri vermeye ilişkin kuralları ikili veya çok taraflı sözleşmeler düzenlemektedir. İç hukuk kuralları ise, ülkeden ülkeye değişiklik göstermekle birlikte ceza kanunları, konuyla ilgili özel kanunlar ve hatta anayasalarca düzenlenmektedir.

Geri verme konusunda herhangi bir antlaşma veya sözleşme yoksa uluslararası hukukun bir ilkesi olan karşılıklılık (mütekabiliyet) ilkesi uyarınca geri verme işlemleri gerçekleştirilebilir. Bir başka ifadeyle, gerek uluslararası antlaşmalarda gerekse teamül kurallarında yer bulan karşılıklılık ilkesi de geri verme kurumunun temel prensiplerinden biridir. Tüm bunlar bütünü “*geri verme hukuku*” olarak adlandırılmaktadır²⁴⁵. İşte bu başlık altında bu kaynaklar incelenecektir.

Geri verme hukukuna kaynaklık eden uluslararası sözleşmeler ile devletlerin kendi iç hukuk mevzuatlarının esas itibari ile birbirini tamamlayıcı nitelikte olması beklenmektedir. Sözleşmelerin eksik kalan tarafları ulusal mevzuat ile ulusal mevzuatın eksik kalan tarafları da sözleşme hükümleri ile doldurulmalıdır. Yani geri verme hukukuna ilişkin bir işlem gerçekleştirilirken her iki türden kaynakların da gözetilmesi gerekmektedir²⁴⁶. İşte bu noktada yanıtlanması gereken bir soru; ulusal ve uluslararası kaynakların çatışması halinde ne olacaktır. Geri vermeye ilişkin aynı konuyu düzenleyen sözleşme hükümleri ile iç hukuk mevzuatı arasında bir çatışma olması halinde üstünlüğün uluslararası sözleşmelere verilmesi gerektiği ifade edilmektedir²⁴⁷. Bir başka ifadeyle, sözleşme hükümleri ile iç hukuk hükümlerinin

---

²⁴⁴ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 196; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 692; **Donay**, *Suçluların İadesinde Yeni Gelişmeler*, s. 240; **Bagheri**, *Uluslararası Hukukta Suçluların İadesi ve Suçları Kovuşturma Yükümlülüğü*, s. 6

²⁴⁵ **Ergül**, *Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli*, s. 26; **Ergül**, *Uygulamada Suçluların İadesi*, s. 164.

²⁴⁶ **Özgen**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 114.

²⁴⁷ **Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.251. Konu hakkında Yargıtay kararları için bkz: “İki devlet arasında suçluların geri verilmesi sözleşmesi hükümleri mevcut iken TCK hükümlerine itibar olunmaz.” (C.G.K. 30.03.1973. 3834/3601). **Savaş**, **Vural/Mollamahmutoğlu**, **Sadık**, *Türk Ceza Kanunu'nun Yorumu*, Ankara, 1999, s. 298. “*Yalan ifade vermek, dolandırıcılık ve suç işlemek için birden fazla kişi ile anlaşmak suçlarından ABD'ye geri verilmeleri amacıyla Türkiye'de yakalanarak tutuklanan R.D. ve F.D. hakkında Doğubeyazıt Ağır Ceza Mahkemesi 07.09.2005 tarihli kararında söz konusu şahısların tutuklu süre dikkate alınarak tahliyelerine karar vermiş ise de, bilahare Türkiye ile ABD Arasında Suçluların İadesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım Anlaşmasının 10'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasında yer alan “tutuklama veya tutukluluk halinin geri verme belgelerinin anlaşmada öngörülen 60 günlük süre içerisinde talep edilen tarafın yürütme*

çelişmesi durumunda sözleşme hükümleri, iç hukuk hükümlerinin uygulanmasını kısıtlayacaktır.

B. Uluslararası Kaynaklar

Geri verme hukukunu düzenleyen kurallar bakımından temel kaynaklar uluslararası sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler iki taraflı geri verme antlaşmaları şeklinde olabileceği gibi birden çok devletin taraf olduğu bölgesel ya da evrensel nitelikte çok taraflı geri verme antlaşma şeklinde de olabilmektedir²⁴⁸.

Önceleri ulusal veya uluslararası düzeyde herhangi bir düzenleme olmaksızın yürütülen geri verme işlemleri, 19. yüzyıl başlarında imzalanmaya başlayan iki taraflı antlaşmalarla uluslararası düzeyde düzenlenmeye başlamıştır²⁴⁹. Bu kapsamda Türkiye'nin de gerek hukuki gerek ticari gerekse cezai konularda imzalamış olduğu pek çok antlaşma bulunmaktadır. Bu antlaşmalardan geri vermeye ilişkin hükümler içeren ikili antlaşmalar bazen genel olarak cezai konularda karşılıklı adli işbirliği antlaşmaları şeklinde, bazen ise özel olarak geri verme anlaşması şeklindedir²⁵⁰.

---

makamına verilmesi durumunda geri verme talebine ilişkin olarak talep edilen taraf makamlarınca karar verilmeye kadar devam edeceği...” **Ülkü**, Güler, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Suçluların Geri Verilmesi, Adalet Dergisi, S.28, (2007), s.58; **Ruhi**, Türk Hukukunda Suçluların İadesi, s. 500.

²⁴⁸ **Centel/Zafer/Çakmut**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 177; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku, s.810; **Griffith**, Gavan/**Harris**, Claire, “Recent Developments in the Law of Extradition”, MJIL, C. 6, S. 2, (2015), 22-44, s. 22.

²⁴⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 194; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 996.

²⁵⁰ Türkiye'nin tarafı olduğu geri vermeye ilişkin hükümler içeren ve yürürlükte olan ikili geri anlaşmaları ile cezai konularda adli yardım antlaşmaları şu şekildedir:^[1]^[SEP] *Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Krallığı arasındaki İadei Mücrimin Muahedenamesi*” (Kabul Tarihi: 09.01.1932, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 05.07.1932),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Krallığı arasında Suçluların Geri Verilmesi Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 29.03.1946, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 12.09.1947) ve *“Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Adli İşbirliği Sözleşmesi”* (Kabul tarihi: 19.09.1989, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 02.08.1992)

“Türkiye Cumhuriyeti ile Romanya Sosyalist Cumhuriyeti arasında Hukuki ve Cezai İşlerde Adli Yardım Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 25.11.1968, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 17.05.1972),^[1]^[SEP]

“Türkiye Cumhuriyeti ile Haşimi Ürdün Krallığı Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardımlaşma Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 13.09.1971, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 11.08.1975),

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İmzalanan Hukukî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 02.09.1975, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 24.05.1978),^[1]^[SEP]

“Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım Anlaşması” (Kabul tarihi: 07.06.1979, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 20.11.1980),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Halk Cumhuriyeti Arasında Ceza İşlerinde Adli Yardımlaşma ve Suçluların Geri verilmesi Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 10.06.1981, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 05.08.1982),^[1]^[SEP]

“Türkiye Cumhuriyeti ile Tunus Cumhuriyeti Arasında Cezai Konularda Adli Yardımlaşma ve Suçluların Geri Verilmesi Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 07.05.1982, Sözleşme metninin resmi gazetede

yayım tarihi: 20.03.1983),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Pakistan İslâm Cumhuriyeti Arasında Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardımlaşma Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 23.11.1981, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 16.03.1983),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Pakistan İslâm Cumhuriyeti Arasında Suçluların Geri Verilmesi” Anlaşması (Kabul tarihi: 30.08.1982, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 03.09.1984),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 15.06.1981, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 18.03.1983),

Türkiye Cumhuriyeti ile Lübnan Devleti arasında ayrı bir geri verme sözleşmesi bulunmamakla birlikte Suriye ile yapılan sözleşme Lübnan Devleti için de geçerlidir,

“Türkiye Cumhuriyeti ile Libya Arap Halk Sosyalist Cemahiriyesi Arasında Suçluların Geri Verilmesi Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 05.08.1985, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 02.06.1987),

“Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Arasında Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 04.04.1988, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 07.10.1990),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 25.12.1987, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 13.02.1989),

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Hindistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Cezaî Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 18.07.1988, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 07.11.1990),

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Hindistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Suçluların İadesi Anlaşması” (Kabul tarihi: 29.06.2001, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 12.08.2003),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Fas Krallığı Arasında Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma ve Suçluların Geri Verilmesi Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 15.05.1989, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 07.11.1990),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Arasında Hukukî İşbirliğine İlişkin Sözleşme” (Kabul tarihi: 14.05.1989, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 07.11.1990),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 02.11.1992, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 25.09.1993),

“Türkiye Cumhuriyeti ve Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 28.09.1993, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 12.11.1994),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Cezai Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi Anlaşması” (Kabul tarihi: 15.08.1995, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 17.08.1997),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Gürcistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 04.04.1996, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 24.08.1997),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 23 Haziran 1994, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 07.11.1997),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi” (Kabul tarihi: 15 Mart 1995, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 09.11.1997),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Makedonya Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 24.02.1997, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 14.05.2000)

“Türkiye Cumhuriyeti ve Moldova Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 22.05.1996, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 28.05.2000),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Kuveyt Devleti Arasında Hususi Hukuk, Ticaret ve Ceza Hukuku Konularında Hukukî ve Adli İşbirliği Anlaşması” (Kabul tarihi: 24.03.1997, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 30.05.2000),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Tacikistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 06.05.1996, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 30.05.2000),

KKTC açısından ise aynı durum geçerli olmayıp konu hakkında yapılan tek ikili antlaşmanın Türkiye ile olduğu belirtilmelidir. Zira geri verme iki eşit egemen devletin birbiriyle diplomatik ilişkiye girmesini gerektiren bir kurumdur ve KKTC'nin uluslararası pozisyonu nedeniyle bu şekilde ilişki kurabileceği tek devlet de Türkiye'dir.

Geri verme kurumunun ceza ve ceza muhakemesi kanunları ile sıkı bir ilişki içinde olması ve devletlerin bu konudaki düzenlemelerinin birbirinden farklı olması nedeniyle, geri vermeye ilişkin iki taraflı antlaşmalar arasında doğal olarak pek çok ayrılıklar gözlemlenmektedir²⁵¹. Öyle ki, bir devletin çeşitli devletlerle imzaladığı geri verme antlaşmaları da pek çok noktada birbirleriyle farklılıklar

---

^[1]_{SEP}“Türkiye Cumhuriyeti ile Avustralya Arasında İmzalanan Suçluların Geri Verilmesi Andlaşması” (Kabul tarihi: 03.03.1994, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 21.01.2001),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Moğolistan Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 02.05.2000, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 04.05.2004),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Umman Sultanlığı Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 06.06.2008, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 22.05.2010),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Anlaşması” (Kabul tarihi: 05.09.2006, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 05.07.2011),

^[1]_{SEP}“Türkiye Cumhuriyeti İle İran İslam Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Anlaşması” (Kabul tarihi: 3 Şubat 2010, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 05.07.2011),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Türkmenistan arasında hukuki ve cezai konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 29.02.2012, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 22.05.2013),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Federatif Brezilya Cumhuriyeti Arasında Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 07.10.2011, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 03.06.2015),

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kosova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Cezai Konularda Karşılıklı Adli Yardım Anlaşması” (Kabul tarihi: 31.05.2011, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 22.03.2016),

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kosova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Suçluların İadesi Anlaşması” (Kabul tarihi: 31.05.2011, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 26.02.2018),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu Arasında Cezai Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi Anlaşması” (Kabul tarihi: 01.12.2014, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 06.06.2017),

^[1]_{SEP}“Türkiye Cumhuriyeti ile Bosna Hersek Arasında İade Anlaşması” (Kabul tarihi: 28.11.2013, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 06.06.2017),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Bosna Hersek Arasında Cezai Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 28.11.2013, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 24.08.2017),

“Türkiye Cumhuriyeti ile Belarus Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 13.03.2012, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 31.07.2017),

^[1]_{SEP}“Türkiye Cumhuriyeti İle Sırbistan Cumhuriyeti Arasında Cezai Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma Anlaşması” (Kabul tarihi: 05.06.2013, Sözleşme metninin resmi gazetede yayım tarihi: 19.03.2018).

²⁵¹ **Gözübüyük**, Devletlerarası Ceza Hukuku, s. 91; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 996.

içerebilmektedir²⁵².

İşte bahse konu bu sakıncaların giderilmesi ve geri verme hukukuna ilişkin genel ilkeler bakımından iki taraflı antlaşmalar ve iç hukuk düzenlemeleri arasında ahenk ve yeknesaklığın sağlanması ve böylece kurumun etkinliğinin artırılarak suçlulukla mücadelede daha iyi rol oynayabilmesi amacıyla, devletler arasında genel bir geri verme anlaşması hazırlanması gerektiği ileri sürülmekte ve buna ilişkin çalışmalar yapılmaktaydı²⁵³.

Bu çalışmalar sonucu ortaya çıkan ilk genel uluslararası metin, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (European Convention on Extradition) (SİDAS)'dir²⁵⁴. Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan bu Sözleşme, 1957 yılında içerisinde Türkiye'nin de bulunduğu Konsey üyesi 11 devlet tarafından imzalanmıştır. Akabinde Türkiye Sözleşmeyi, 18 Kasım 1959 tarih ve 7376 sayılı Kanun ile onaylanmıştır ve 26 Kasım 1959 tarih ve 10365 sayı ile Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir²⁵⁵. Böylelikle Sözleşme, Türk geri verme hukukunun önemli bir kaynağı haline gelmiştir. Sözleşme'ye bugün itibari ile Avrupa Konseyi üyesi 47 devletin tümü ve bunun dışında Konseye üye olmayan 3 devlet de taraftır²⁵⁶.

---

²⁵² Geri vermeye ilişkin iç hukuktaki düzenlemelerin de farklılıklar arz ettiği belirtilmelidir. Örneğin bazı devletler ceza kanunları bünyesinde geri verme kurumuna ilişkin hükümlere yer vermektedir. Ancak, bu düzenlemeler eksiklikleri nedeniyle kuruma ilişkin pek çok hususu çözümlenmekten uzak niteliktedir. **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 996.

²⁵³ **Gözübüyük**, *Suçluların Geri Verilmesi Hukukunun Birleştirilmesi*, s. 3-6; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 996.

²⁵⁴ SİDAS'ın tam metni için bkz. T.C Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü,

http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/adli_yardimlasma/adli_isbirligi_ceza/suclularin_iadesi_ek/SU%C3%87LULARIN%20%C4%BOADES%C4%BONE%20DA%C4%B0R%20AVRUPA%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0%20tur.pdf (ET. 10.12.2021). Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin ismi, kurumu tam anlamı ile karşılamadığı ve masumiyet karinesi ile bağdaşmadığı gerekçeleri ile eleştirilmiştir. Bkz. **Centel/Zafer/Çakmut**, Türk Ceza Hukuku, s.178; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 694; Ancak Sözleşmenin orijinal metninde iade anlamında kullanılan "extradition" kelimesine yer verildiği göz önüne alındığında esasen eleştirilmesi gereken hususun, sözleşmenin ismi yerine, sözleşmenin isminin Türkçe tercümesi olması gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. **Ergül**, *Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme*, s. 2. Bu kapsamda, Sözleşme'nin isminin Türkçe tercümesi için "Avrupa İade Sözleşmesi" veya "İadeye Dair Avrupa Sözleşmesi" ifadelerinin kullanılmasının daha yerinde olacağı belirtilmiştir. **Ertuğrul**, Hüseyin, Türk Ceza Hukukunda Hükümlülerin Nakli, Ankara, 2016, s.88.).

²⁵⁵ **Gözübüyük**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, s. 67.

²⁵⁶ SİDAS'a taraf Konsey üyesi olan devletler; Almanya, Andora, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Birleşik Krallık, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Karadağ, Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Monako, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Yunanistan'dır. SİDAS'a taraf fakat konsey üyesi olmayan devletler ise Güney Afrika, Güney Kore, İsrail'dir. Ertuğrul, Türk Ceza Hukukunda Hükümlülerin Nakli, s. 70. Bkz. Council of Europe, Chart of Signatures and Ratifications

Birçok devletin geri verme ilişkisini düzenleyen SİDAS'ın etkinliğini artıran en önemli özelliği ise Sözleşme'nin 28. maddesinde düzenlenmektedir²⁵⁷. Maddenin birinci fıkrasına göre Sözleşme, taraf devletlerin ikili geri verme antlaşmalarının geri vermeye ilişkin hükümlerini ortadan kaldırmaktadır. Yani Sözleşme'ye taraf her iki devlet bakımından onaylanıp yürürlüğe girmiş önceki ikili antlaşmaların geri vermeye ilişkin hükümleri yürürlükten kalkacak dolayısı ile geri verme ilişkisi SİDAS uyarınca gerçekleşecektir. Bu hükümden çıkarılabilecek bir diğer sonuç ise antlaşmaların bütün halinde yürürlükten kalkmadığı, yalnızca geri vermeye ilişkin hükümlerin yürürlükten kalktığıdır. Dolayısı ile antlaşmaların adli yardımlaşmaya yönelik başkaca hükümlerinin yürürlüğü devam etmektedir²⁵⁸.

Devletlerin SİDAS'a taraf olmadan önce yaptıkları ikili geri verme antlaşmalarına ilişkin hüküm getiren Sözleşme, yine etkinliğinin azaltılmaması amacıyla taraflara, geri vermeye ilişkin daha sonra yapabilecekleri antlaşmaların alanını daraltıcı ve etkisini sınırlayıcı hüküm getirmiştir. 28. maddenin devamında düzenlenen 2. fıkra ile taraf devletlere yalnızca söz konusu bu Sözleşmeyi tamamlayıcı ya da Sözleşmenin uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte antlaşmalar yapabilme imkanı tanınmaktadır²⁵⁹. Örneğin, sonradan imzalanacak ikili geri verme anlaşması ile geri vermenin mümkün olacağı asgari ceza miktarını azaltan hükümler getirilebilecektir²⁶⁰.

Bu açıdan bakıldığında SİDAS ile Avrupa ortak kamu düzeni doğrultusunda geri verme hukukuna yönelik yeknesak uluslararası kurallar oluşturulmaya, taraf devletlerin iç hukukları ile uluslararası hukuk kuralları uyumlaştırılmaya ve ikili geri

---

of 024, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=024> (ET. 10.1.2022).

²⁵⁷ Maddenin 1. fıkrası şu şekildedir: “İşbu Sözleşme, tatbik olduğu ülkeler bakımından, iki Akid taraf arasındaki iki taraflı muahede sözleşme veya anlaşmaların suçluların iadesine dair mütedair hükümlerini ilga eder”. **Van den Wyngaert**, Christine, “Applying the European Convention on Human Rights to Extradition: Opening's Box”, C. 39, ICLQ, (1990), 757-779; **Griffith/Harris** *Recent Developments in the Law of Extradition*, s. 24.

²⁵⁸ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 29; **Erem/Artuk/Danışman**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.210; **Ölçer**, Oktay, “Suçluların İadesi ve Avrupa Sözleşmesi”, S.2-3, (1974), s. 18; **Van den Wyngaert**, *Applying the European Convention on Human Rights to Extradition*, s. 760.

²⁵⁹ Söz konusu düzenleme şu şekildedir: “Akid taraflar aralarında sadece işbu Sözleşmenin hükümlerini itmam veya bunun ihtiva eylediği prensiplerin tatbikatını kolaylaştırmak üzere iki veya çok taraflı anlaşmalar akdedebilirler”.

²⁶⁰ **Dönmezer/Erman**, s.420; **Erem/Artuk/Danışman**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 209; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.1015. SİDAS'ın 28. maddesinin 2. fıkrasına göre; “Akid Taraflar aralarında sadece işbu sözleşmenin hükümlerini itmam veya bunun ihtiva eylediği prensiplerin tatbikatını kolaylaştırmak üzere iki veya çok taraflı anlaşmalar akdedebilirler.” Bkz. **Van den Wyngaert**, *Applying the European Convention on Human Rights to Extradition*, 762; **Griffith/Harris** *Recent Developments in the Law of Extradition*, s. 26.

verme antlaşmaları arasındaki uygulama farklılıklarının en asgari seviyeye indirilmeye çalışıldığı görülmektedir²⁶¹.

Her ne kadar Avrupa Konseyi bünyesinde imzalanan çok taraflı bir Sözleşme olsa bile SİDAS'ı, yalnızca Konsey'e üye ülkeler özelinde düzenlenmiş olan bir metin olarak düşünmek yanlış olacaktır. Yukarıda da ifade edildiği üzere, Konsey'e üye olmayan bazı devletlerin de Sözleşme'ye taraf olduğu bilinmektedir. Bu durum Sözleşme'nin 30. maddesinde açıkça ifade edilmiş olup Sözleşmeye taraf olan Konsey üyelerinin tamamının onayı ile başkaca ülkelerin de taraf olabilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır²⁶².

Gerek genel ve birleştirici hükümler içeren bir antlaşma olması, gerekse herhangi bir devletin katılımına açık olması gibi özellikleri bir arada düşünüldüğünde SİDAS'ın özellikle Avrupa ülkeleri arasındaki uluslararası bir geri verme kanunu gibi değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır²⁶³.

Söz konusu bu genel ve kapsayıcı özelliklerine rağmen SİDAS'ın evrensel nitelikte bir geri verme sözleşmesi olduğu söylenememektedir. Günümüzde Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde imzalanan antlaşmaların bazılarında her ne kadar sınırlı olarak geri vermeye ilişkin hükümlere yer verilse bile evrensel nitelikte kapsamlı bir geri verme sözleşmesi bulunmaması bu konuda önemli bir eksiklik olarak varlığını sürdürmektedir²⁶⁴.

Geri verme hukukuna kaynak teşkil etmesi bakımından SİDAS'ın, Türkiye açısından da diğer Avrupa ülkeleri gibi ayrı bir önemi bulunmaktadır. Türkiye her ne kadar geri verme ile ilgili çok sayıda devlet ile uluslararası antlaşma akdetmiş olsa da, gerek coğrafi konumu ve ulaşım yolları gerekse insan hareketlerinin yoğunluğu göz önüne alındığında daha çok Avrupa devletleriyle ilişkili olduğu bilinmektedir.

²⁶¹ **Van den Wyngaert**, *Applying the European Convention on Human Rights to Extradition*, s. 763; **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 62.

²⁶² İlgili düzenleme şu şekildedir: “Avrupa Konseyi Vekiller Komitesi Konsey âzası olmayan her Devleti işbu Sözleşmeye iltihaka davet edebilecektir. Bu daveti mutazammın karar, Sözleşmeyi tasdik etmiş bulunan konsey âzalarının hepsinin rızalarını, lâhik olmalıdır”.

²⁶³ Bir görüşe göre SİDAS, iade kurumunun Anayasa'sı niteliğinde bir metin olarak görülmektedir. **Anlar**, Umut, “Yeni Ceza Kanununda Suçluların İadesi Kurumu”, Hukuk Gündemi Dergisi, S.1, 2005, s. 34.

²⁶⁴ **Duman**, Berat, “Türk Hukukunda Geri Verme Kurumu ve Usulü”, TAAD, S.24, (2016), s.699-700. BM tarafından örgütlü suçların iadesine yönelik 1990 yılında kabul edilen, Suçluların İadesine İlişkin Model Antlaşma ile taraf ülkelerin örgütlü suçlarla uluslararası mücadelesine ilişkin daha önceden kabul edilen ilkeler bir antlaşma bünyesinde birleştirilmiştir. Bu Sözleşmenin yanı sıra, 29.09.2003 tarihinde BM Sınır Aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu Sözleşme'nin iade başlıklı 16. maddesi ile örgütlü suç kapsamında işlenen suçların faillerinin iadesi hükümleri düzenlenmiş ve bu suçlar doğrudan iadeye elverişli suçlar olarak kabul edilmiştir. **Soysal**, *Sınır Dışı (Deportation) ve Suçluların İadesi (Extradition) İlişkisi: Bağlantılar, Farklar Ve Değerlendirmeler*, s. 19-20.

Bu sebeple geri vermeye ilişkin bahsettiğimiz sözleşmeler arasında SİDAS, diğerlerine nazaran öne çıkmakta ve uygulamasına daha sık rastlanan bir Sözleşme olmaktadır²⁶⁵.

Yukarıda ifade edildiği üzere Türkiye, söz konusu bu Sözleşme'ye taraftır. Bu sebeple bazı devletler ile arasında akdedilmiş olan ikili sözleşmelerin geri vermeye ilişkin hükümleri ilga olmuştur. Dolayısı ile Türkiye açısından geri verme hukukuna ilişkin kaynaklar arasında SİDAS, taraf sayısı, uluslararası etkinliği, ikili geri verme sözleşmelerine referans olması gibi durumlar açısından da bugün itibari ile en önemli kaynak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır²⁶⁶.

Ancak belirtmekte fayda bulunmaktadır ki; Türkiye ile arasında ikili geri verme antlaşması bulunan bir devlet açısından SİDAS'ın kaynak olarak kabul edilmesi ancak diğer tarafın da Sözleşme'ye taraf olması halinde mümkün olabilecektir²⁶⁷. Bu durum, SİDAS'a taraf iki devlet arasında asıl hukuki kaynağın söz konusu bu Sözleşme olduğunu ikili geri verme anlaşmalarının ise ancak geri verme talep eden ya da edilen iki devletten en az birinin SİDAS'a taraf olmaması durumunda geri verme işlemlerine kaynak olabileceğini bize göstermektedir²⁶⁸.

Her uluslararası sözleşme gibi SİDAS'a da taraflarca konulan çekinceler tıpkı sözleşme metinleri gibi uluslararası kaynaklardan kabul edilmektedir. Bu kapsamda ifade edilmelidir ki Sözleşme'nin maddeleri hakkında taraf devletlerce konulmuş çok sayıda çekince bulunmaktadır. Devletler, koydukları söz konusu bu çekinceleri gerekçe göstererek geri verme hukukuna ilişkin işlemlerini gerçekleştirebilir ya da gerçekleştirmezken taraf diğer devletler ise karşılıklılık (mütekabiliyet) ilkesi gereği çekince koyan devletlere karşı koydukları bu çekinceleri ileri sürebileceklerdir²⁶⁹.

SİDAS'ın ana metninin yanı sıra kabul edildiği tarihten bu zamana kadar birçok ek protokolü bulunmaktadır. Bu protokoller de geri verme hukukuna kaynak teşkil etmektedir. SİDAS'a ait bugün itibari ile 4 adet Ek Protokol bulunmaktadır. Bunlardan Ek 2 No'lu²⁷⁰ Protokole Türkiye 1992 yılından bu yana taraf iken; Ek

²⁶⁵ **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 20-21.

²⁶⁶ **Van den Wyngaert**, *Applying the European Convention on Human Rights to Extradition*, s. 761; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.27.

²⁶⁷ **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku s. 420.

²⁶⁸ **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 811.

²⁶⁹ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.28. SİDAS'a getirilen çekincelerin tümü için bkz.; TC Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/adli_yardimlasma/adli_isbirligi_ceza/suclularin_iadesi_2_hukuki_da_yanaklar.html (ET. 10.12.2021).

²⁷⁰ 17/03/1978 tarihinde imzaya açılan SİDAS'a Ek 2'inci Protokol'de, mali suçlar bakımından SİDAS'ın uygulanmasını kolaylaştırmak için çifte cezalandırılabilirlik şartının bulunması kaydıyla

1²⁷¹, 3²⁷², ve 4²⁷³ No'lu Protokoller ise 2016 yılı içerisinde Türkiye tarafından imzalanmış, onaylanmış ve onay kanunu resmi gazetede yayınlanmıştır²⁷⁴.

C. Ulusal Kaynaklar

1. Anayasa

İç hukuka baktığımızda geri vermeye ilişkin temel kaynağın ilgili kanun hükümleri olduğu görülecektir. Ancak bu başlık altında kısaca değinilmesi gereken,

---

vergi, resim, gümrük ve kambiyo senetlerine ilişkin suçların da iade talebine konu olabileceği, geri verme talebinin hükümlünün yokluğunda verilen bir mahkumiyet kararına dayanması halinde hangi şartlar altında geri verme talebinin kabul edilebileceği, talep eden devlette çıkarılan af kanununun etkisi ve merkezi makamlar arasında doğrudan geri verme taleplerinin iletilmesi konuları düzenlenmiştir. 08/05/1991 tarihli ve 3732 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS Ek 2 Nolu Protokol'ün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulu kararıyla uygun bulunmuş ve Protokol 21/05/1991 tarihli ve 20877 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Protokol 08/10/1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokol hakkında detaylı bilgi için bkz. **Griffith/Harris***Recent Developments in the Law of Extradition*, s. 24 vd.

²⁷¹ 15.10.1975 tarihinde imzaya açılan SİDAS'a ek 1 No'lu Protokol'ün başlangıç bölümünde, insanlığın ve bireyin korunmasını güçlendirmek amacıyla Protokol'ün hazırlandığı belirtilmektedir. İki bölümden oluşan Protokol'ün 1. bölümünde, SİDAS'ın 3. maddesinde ret sebebi olarak düzenlenen siyasi suçun kapsamı ele alınmış ve 1948 tarihli BM Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi ile savaş kurallarına ilişkin Cenevre Sözleşmeleri kapsamındaki suçların siyasi suç olarak kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir. Protokol'ün ikinci maddesinde ise non bis in idem ilkesinin hangi hallerde geri verme talebinin reddine dayanak teşkil edeceği düzenlenmiştir. 25/04/2016 tarihli ve 6709 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS Ek 1 Nolu Protokolün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulu kararıyla uygun bulunmuş ve Protokol 22/05/2016 tarihli ve 29719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Protokol 09/10/2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokol hakkında detaylı bilgi için bkz. **Griffith/Harris***Recent Developments in the Law of Extradition*, s. 24 vd.

²⁷² 10/11/2010 tarihinde imzaya açılan SİDAS'a Ek 3'üncü Protokol'de, geri verilmesi talep edilen kişinin işleme rıza göstermesi durumunda, SİDAS'ta yer alan geri verme sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak suretiyle "basitleştirilmiş iade" usulü ve esasları belirlenmiştir. 26/04/2016 tarihli ve 6711 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS Ek 3 Nolu Protokol'ün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulu kararıyla uygun bulunmuş ve Protokol 22/05/2016 tarihli ve 29719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Protokol 01/11/2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokol hakkında detaylı bilgi için bkz. **Griffith/Harris***Recent Developments in the Law of Extradition*, s. 24 vd.

²⁷³ 20/09/2012 tarihinde imzaya açılan SİDAS'a Ek 4 üncü Protokol'de, taraf ülkeler arasında SİDAS'ın uygulanmasında zaman içerisinde ortaya çıkan güçlüklerin bertaraf edilmesi ile daha hızlı ve etkin geri verme prosedürü uygulanmasına katkı sağlamak açısından zamanaşımı, geri verme talepnameyi ve talepnameyi destekleyici belgeler, hususilik kuralı, üçüncü ülkeye geri verme ve transit geçiş konusunda SİDAS'a ilave düzenlemeler getirilmiştir. 26/04/2016 tarihli ve 6712 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS Ek 4 No'lu Protokol'ün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulularıyla uygun bulunmuş ve Protokol 22/05/2016 tarihli ve 29719 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Protokol 01/11/2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokol hakkında detaylı bilgi için bkz. **Griffith/Harris***Recent Developments in the Law of Extradition*, s. 24 vd.

²⁷⁴ **Soysal**, *Sınır Dışı(Deportation) ve Suçluların İadesi (Extradition) İlişkisi: Bağlantılar, Farklar Ve Değerlendirmeler*, s.19. Türkiye, İkinci Ek Protokol'ü 16.07.1987 tarihinde imzalamış, 16.07.1992 tarihinde onaylanmış, 08. 10.1992 tarihinde yürürlüğe koymuştur.

Türkiye, Birinci Ek Protokol'ü 22.03.2016 tarihinde imzalamış, 11.07.2016 tarihinde onaylamış, 09.10.2016 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Türkiye, Üçüncü Ek Protokol'ü 22.03.2016 tarihinde imzalamış, 11.07.2016 tarihinde onaylamış, 01.11.2016 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Türkiye, Dördüncü Ek Protokol'ü 22.03.2016 tarihinde imzalamış, 11.07.2016 tarihinde onaylamış, 01.11.2016 tarihinde yürürlüğe koymuştur. T.C Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflioz/ak.html> (ET. 10.1.2022).

aslında ileride daha ayrıntılı incelenecek olan bir anayasa hükmü mevcuttur. Kıta Avrupası ülkelerinde geri verme hukukunun temel kurallarından olan “*Vatandaş iade edilemez*” ilkesinin TC Anayasası’nın 38. maddesinin son fıkrasında düzenlendiği görülmektedir. Bu ilkeye göre, Türk vatandaşları bir suç sebebiyle yabancı ülkeye geri verilmeyeceklerdir. Hükmün tek istisnası olarak Uluslararası Ceza Divanı’na taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler oluşturmaktadır²⁷⁵. KKTC Anayasası’nda ise geri vermeye ilişkin doğrudan bir hüküm yoktur. Türk Anayasası’nda açıkça düzenlenmiş olan vatandaş iade edilmez ilkesi KKTC Anayasası’nın içinde örtülü olarak düzenlenmiştir. Bu husus çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylıca inceleneği için bu bölümde üzerinde durulmayacaktır.

2. Kanun

Geri verme hukukunu düzenleyen kuralları bir bütün olarak görmek gerekmektedir. Yani, geri verme kurumunun etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve kaynaklar arasında karmaşanın ortaya çıkmaması için konuyu düzenleyen ulusal ve uluslararası düzenlemelerin birbirlerine uygun ve tamamlayıcı nitelikte olması gerektiği açıktır. Aksi halde, var olacak mevzuat çatışmaları kurumu uygulanamaz hale getirecektir. Öte yandan her ne kadar geri verme, uluslararası niteliği ağır basan bir müessese olsa bile, geri vermeye konu kişilerin işlemleri gerçekleşinceye kadar hürriyet ve güvenliğine yönelik önlemler alınması gerektiğinden bu durumu düzenleyen iç hukuk hükümlerinin bulunması zorunluluğu, kurumun her iki türden kaynaklar ile düzenlenmesini gerekli kılmaktadır²⁷⁶.

İç hukuk kaynaklarına baktığımız zaman, devletlerin iç hukuk kurallarında kurumu çeşitli şekillerde düzenledikleri görülmektedir. Bazı devletler ceza kanunlarında yer alan hükümlerle düzenlemeyi tercih ederken, bazıları ise özel adli yardımlaşma kanunlarıyla geri vermeyi düzenlemektedir. Türk hukukuna baktığımızda ise geri verme kurumuna ilişkin ilke ve usullerin uzun süre ceza kanununda var olan hükümlerle düzenlendiği görülmektedir. Bu kapsamda, ilk olarak 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu’nun 9. maddesinde geri vermeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir²⁷⁷. 1 Haziran 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı

²⁷⁵ **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.797-798. Anayasa’nın 38. maddesinin son fıkrasına göre; “*Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.*”

²⁷⁶ **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 56-67.

²⁷⁷ 675 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu’nun 9. maddesine göre:“(1) Bir cürümden dolayı bir Türkün ecnebi devletlere iadesi talebi devletçe kabul olunamaz.(2) Siyasi veya ona murtabut cürümlerden dolayı bir ecnebinin ecnebi devletlere iadesi talebi devletçe kabul edilemez. (3) Ecnebi devletçe

TCK ile geri verme kurumu yeniden ele alınmış ve Kanun'un 18. maddesinde geri vermeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir²⁷⁸. Söz konusu bu madde, 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda yer alan geri vermeye ilişkin hükümlere göre daha ayrıntılı ve toparlayıcı nitelikte bir madde olduğu tespit edilebilmektedir. Hal böyle iken, 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu döneminden bu yana ceza kanunlarında yer alan geri vermeye ilişkin hükümlerin tam anlamı ile detaylı ve yeterli olmadığı, bu yüzden ayrı, özel bir geri verme kanununun yapılması gerektiği uzun müddettir dile getirilen önemli bir husustur²⁷⁹.

Bu durumun dikkate alınması ile birlikte, çalışmanın ilk bölümünde ayrıntılı olarak inceleme konusu yapılan, 2016 yılında 6706 Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu (CKUAİK)²⁸⁰ kabul edilmiş ve adli işbirliğine ilişkin diğer müesseseler ile birlikte geri verme kurumu da bu Kanun çatısında düzenlemiştir. Bu

---

vukubulan iade talebi üzerine istenilen kimsenin Türkiye'de bulunduğu mahal mahkemei asliyesince tabiiyeti ve cürmünün mahiyeti hakkında bir karar verilmesi lazımdır. (4) Türk tebaasından olduğu yahut cürmünün siyasi ve askeri veyahut bunlara murtabit cürümlerden bulunduğu mahkemece sabit olanların iadesi talebi kabul olunamaz. (5) Ecnebi olduğuna ve cürmünün adi ceraimden bulunduğuna karar verilen kimsenin iadesi talebi hükümetçe kabul olunabilir. (6) İadesi talep ve kabul olunan kimse hakkında mahalli müstantikliğinince tevkif müzekkeresi verilebilir."⁷⁶⁵ sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'ndaki iadeye dair hükümlere ilişkin ayrıntılı açıklamalar hakkında bkz. **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1010.

²⁷⁸ 5237 sayılı TCK'nın mülga 18. maddesine göre; "(1) Yabancı bir ülkede işlenen veya işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle hakkında ceza kovuşturması başlatılan veya mahkûmiyet kararı verilmiş olan bir yabancı, talep üzerine, kovuşturmanın yapılabilmesi veya hükmedilen cezanın infazı amacıyla geri verilebilir. Ancak, geri verme talebine esas teşkil eden fiil;

a) Türk kanunlarına göre suç değilse, b) Düşünce suçu veya siyasî ya da askerî suç niteliğinde ise, c) Türkiye Devletinin güvenliğine karşı, Türkiye Devletinin veya bir Türk vatandaşının ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş bir tüzel kişinin zararına işlenmişse, d) Türkiye'nin yargılama yetkisine giren bir suç ise, e) Zamanaşımına veya affa uğramış ise, Geri verme talebi kabul edilmez. (2) Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, vatandaş suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez. (3) Kişinin, talep eden devlete geri verilmesi hâlinde ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasî görüşleri nedeniyle kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri varsa, talep kabul edilmez. (4) Kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi, geri verme talebi hakkında bu madde ve Türkiye'nin taraf olduğu ilgili uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verir. Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. (5) Mahkeme geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verirse, bu kararın yerine getirilip getirilmemesi Bakanlar Kurulunun takdirine bağlıdır. (6) Geri verilmesi istenen kişi hakkında koruma tedbirlerine başvurulmasına, Türkiye'nin taraf olduğu ilgili uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verilebilir. (7) Geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi hâlinde, ayrıca Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre tutuklama kararı verilebilir veya diğer koruma tedbirlerine başvurulabilir.

(8) Geri verme hâlinde, kişi ancak geri verme kararına dayanak teşkil eden suçlardan dolayı yargılanabilir veya mahkûm olduğu ceza infaz edilebilir".

²⁷⁹ **Özgenç**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 11; **Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 250; **Tezcan**, Cezai Konularda Yurt Dışıyla İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli İşbirliği Kanununa Duyurulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, s.531; **Mahmutoğlu**, Fatih Selami, "Suçluların Geri Verilmesi", 70. Yılında Türk Ceza Kanunu, Beta Yayınevi, (1998), s. 65-66; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 27

²⁸⁰ 23.04.2016 tarihinde kabul edilen 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası İşbirliği Kanunu 05.05.2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

doğrultuda, 6706 sayılı Kanun'un 36. maddesi ile TCK'nın 18. maddesi ilga olmuş ve geri verme kurumuna ilişkin usul ve esaslara kanunun 10-22. maddeleri arasında detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

CKUAİK'in ilgili düzenlemesi esasen Türkiye'den geri verme talebinde bulunulması haline ilişkin hükümlere yer vermektedir. Türkiye'nin başka bir devletten geri verme talebinde bulunması haline ilişkin olarak ise, söz konusu maddede sadece özellik ilkesi düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre, Türkiye'den geri verme talebinde bulunulması halinde, geri verme sebebini oluşturan fiilin, Türk kanunlarına göre de suç oluşturması gerekir (CKUAİK, m. 10/2). Bunun yanı sıra, her iki ülke kanununa göre ilgili suçun "*üst sınırı bir yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren*" bir suç olması ya da hüküm verilmiş ise, "*hükmolunan cezanın en az dört ay hürriyeti bağlayıcı ceza olması gerekir*" (CKUAİK, m. 10/2). Özgeç'e göre bu hükmün uygulanabilirliği yoktur. Zira bu konuda ikili antlaşmalarda özel hükümler bulunmakta ve bu hükümlerdeki süreler genellikle Kanun'daki sürelerden farklıdır²⁸¹. Örneğin, çalışmamıza esas teşkil TC & KKTC Sözleşmesi'nde 1 yıl ve 6 aylık süreler öngörülmüştür. Aynı kişi hakkında birden fazla devlet tarafından geri verme talebinde bulunulması halinde, suçların ağırlığı ve işlendiği yer, taleplerin geliş sırası, kişinin vatandaşlığı ve yeniden iade edilme ihtimali gibi şartlar dikkate alınarak, geri verme taleplerinden hangisinin öncelikli olarak işleme alınacağı Adalet Bakanlığı tarafından belirlenir (CKUAİK, m. 10/3). Maddenin son fıkrasında ise, "*kişi ancak iade kararına dayanak teşkil eden suçlardan dolayı yargılanabilir veya kişinin mahkûm olduğu ceza infaz edilebilir*" denilerek özellik (hususilik) ilkesine ilişkin bir düzenleme getirilmiştir (CKUAİK, n. 10/4). Bu Kanun'un ilgili yerlerine, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yeri geldikçe atıfta bulunulacaktır.

KKTC hukukuna baktığımızda ise konunun 43 sayılı ve 1988 tarihli *Suçluların Geri Verilmesi, Mahkeme İlamlarının Karşılıklı Tenfizi ve Adli Yardımlaşma Yasası*'nda düzenlendiği görülmektedir. İlk bölümde değinildiği üzere bu Yasa, TC ile KKTC arasındaki Sözleşme'nin yapılmasından sonra yürürlüğe girmiştir ve geri verme işlemlerinin kapsamı bakımından Sözleşme ile neredeyse aynı hükümleri içerdiği görülmektedir. Bu Yasa'nın ilgili yerlerine çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yeri geldikçe değinilecektir. Yasa, geri verme kararı verme

---

²⁸¹ Özgeç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1006.

yetkisinin Bakanlar Kurulu'na ait olduğunu düzenlemektedir (m. 3/2). Ayrıca geri verilmesi söz konusu olan kişi hakkında uygulanacak geçici tutuklama tedbirine ilişkin hukuki düzenlemeler de bu Yasa kapsamında yapılmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu düzenlemelere yeri geldiğince değinilecektir.

III. GERİ VERMENİN KOŞULLARI

Geri verme, belirli koşulların varlığı halinde mümkündür. Bu koşullar sözleşmelerde ve iç hukuk düzenlemelerinde bulunmaktadır ve bazıları fiile bazıları ise geri verilmesi talep edilen kişiye ilişkindir. Bu başlık altında TC ile KKTC arasındaki geri verme işlemlerinin koşulları ve talebin reddini gerektiren durumlar incelenecektir.

Her şeyden önce kural olarak, geri verme talebinin bir yükümlülük olabilmesi için öğretide egemen olan görüşe göre, talep eden ile talep edilen devlet arasında geri verme imkanı tanıyan bir sözleşmenin varlığı gerekir. Bu sözleşme ikili olabileceği gibi, çok taraflı bir sözleşme de olabilir²⁸². Bir başka ifadeyle, uluslararası hukuk açısından geri verme yükümlülüğü ancak iki devlet arasında bir sözleşme varsa söz konusu olacaktır. Aksi takdirde talep edilen devlet ilgili kişiyi geri verebilir ise de; geri vermek zorunda değildir²⁸³. Geri verme işleminin tarafı olan devletler arasında herhangi bir sözleşmenin olmadığı hallerde de uluslararası teamül hukuku ve karşılıklılık ilkesine göre geri verme işlemleri gerçekleştirilebilir. Nitekim CKUAİK'in 3. maddesinin birinci fıkrası bu konuya açıklık getirmektedir²⁸⁴.

Yukarıda da değinildiği üzere karşılıklılık ilkesi devletlere geri vermenin gerçekleştirilmesi bakımından bir zorunluluk yüklememektedir. Antlaşmanın

---

²⁸² Ayrıca geri verme talebine esas oluşturan sözleşmenin, münhasıran geri vermeye veya adli yardımlaşmaya ilişkin olması da şart değildir. Yasadışı uyuşturucu ticaretiyle mücadele ve terörizmin önlenmesi gibi belirli konularda birden fazla devletin taraf olduğu çok taraflı anlaşmalarda da geri vermeyi mümkün kılan hükümler bulunduğu görülmektedir. Örneğin; organize suçlarla mücadelede ilk uluslararası düzenleme olma niteliğini haiz 15/11/2000 tarihli Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin (SASMUS) 16. maddesi "*suçların iadesi*" başlığını taşımaktadır. Maddenin 4. fıkrasında, geri vermenin bir anlaşmanın bulunması koşuluna dayandıran bir taraf devletin, antlaşma akdetmemiş olduğu diğer bir taraf devletten alabileceği bir geri verme talebi karşısında, SASMUS'u geri vermeye ilişkin yeterli bir yasal zemin olarak kabul edebileceği düzenlenmiştir.

²⁸³ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 8; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 196; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 114.

²⁸⁴ Madde metni şu şekildedir: "*Taraf olunan milletlerarası anlaşmalar veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde, yabancı devletlerin adli iş birliği taleplerinin kabulü ile Türk adli mercilerinin yapacağı iş birliği taleplerinin uygunluğu konusunda karar vermek*". Ayrıca Kanun'un 14. maddesinin ilk fıkrasında şöyle denmiştir: "*İade talebinin Merkezî Makama ulaşmasından önce, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşma hükümleri veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde, ilgili devletin talebi ve Merkezî Makamın uygun bulması üzerine kişi geçici olarak tutuklanabilir*".

bulunmadığı durumlarda geri verme talebinin kabul edilip edilmeyeceğine talep edilen devlet, adli konularda talep eden devletle süregelen iş birliğini göz önünde bulundurarak karar verecektir. Örneğin SİDAS'ın yürürlüğe girmesinden önce, Türkiye ile Fransa arasında geri verme antlaşması bulunmamasına rağmen Türkiye Chauvel B. isimli bir Fransız vatandaşının Fransa'ya geri verilmesine karar vermiş ve geri verme kararnamesinin iptali istemi Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulunun 06/11/1953 tarihli ve 1953/153 sayılı kararıyla reddedilmiştir²⁸⁵. Benzer şekilde, “kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve şantaj” suçlarından aranan bir Türk vatandaşı, Suudi Arabistan tarafından uluslararası teamül hukuku ve karşılıklılık ilkesi uyarınca Türkiye'ye geri verilmiştir. Buna karşılık, “çocuğun nitelikli cinsel istismarı” suçundan aranan bir Türk vatandaşına ilişkin geri verme talebi ise Kanada tarafından geri verme konusunda Türkiye ile Kanada arasında ikili veya çok taraflı bir antlaşma bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Yine Singapur'a yapılan bir geri verme talebi de *iki ülke arasında geri vermeye dair bir sözleşme bulunmadığı gerekçesiyle* reddedilmiştir²⁸⁶.

Geri verme, kişinin talep eden ülkeye tesliminin sağlanması için hürriyetinin sınırlandırılması da dahil olmak üzere, birden fazla adli tedbirin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Kanaatimizce devletlerin yasal dayanak olmadan bu tedbirleri uygulamaktan imtina etmeleri gerekmektedir. Öte yandan, suç işleyen kişilerin cezasız kalması, suçun işlendiği devletin kamu düzeninin bozulmasının yanı sıra tüm uluslararası toplumu olumsuz etkilemektedir. Ceza adaletinin sağlanmasının bir zorunluluğu olarak devletlerin, iç hukuk kurallarında bunun aksini emreden bir düzenleme bulunmaması halinde karşılıklılık ilkesine göre geri vermeyi gerçekleştirmeleri gerektiği de söylenebilir.

A. Eyleme İlişkin Koşullar

1. Eylemin Her İki Devlet Tarafından Suç Teşkil Etmesi (Çifte Cezalandırılabilirlik)

Geri verme talebinin sebebini oluşturan fiilin her iki devlet kanunlarına göre suç teşkil etmesi gerekir²⁸⁷. İlke, hiçbir devletin kendi hukukuna göre suç teşkil

---

²⁸⁵ Ergül, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 43.

²⁸⁶ Ergül, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 43.

²⁸⁷ Örneğin Türkiye'nin Almanya'dan 15 yaşından küçük mağdureye cinsel saldırıda bulunmak ve alıkoymak suçlarından 6 yıl 11 ay ağır cezasına mahkum bir hükümlünün geri verilmesi talebi, Alman Yüksek Mahkemesi tarafından isnat edilen fiilin Alman hukukunda suç oluşturmadığı gerekçesiyle

etmeyen bir eylemin takibine iştirak etmek istememesi, kendi hukuk düzeninin haklı bulmadığı yabancı bir devletin cezalandırma isteğine yardımcı olmak istememesi gibi gerekçelerle kendine kanunlarda ve uluslararası sözleşmelerde yer bulmaktadır²⁸⁸. Talep eden devlet tarafından kötü niyetli kovuşturmalardan sakınmak için bu nitelendirme, hem talep eden hem de talep edilen devlet kanununda mevcut olmalıdır²⁸⁹. Ne var ki öğretide çifte cezalandırılabilirlik koşulunun gerçekte geri verme sistemine yabancı olduğu, çünkü özelde geri verme ve genel çerçevede talep edilen devlete ait bir ceza soruşturması değil, yalnızca talep eden devlette başkası tarafından yapılan bir ceza kovuşturmasına bir yardım olma niteliği taşıdığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle bu görüşe göre, geri verme talebine konu yapılan davranışın aynı zamanda talep edilen devlette de cezalandırılabilirliğini aramaya gerek olmamalıdır²⁹⁰.

“Çifte suçluluk prensibi” veya “karşılıklı cezaya mütelzim olma” ve İngilizce’de “*double criminality*” diye adlandırılan bu kurala, bütün geri verme anlaşmalarında dolaylı da olsa yer verilmiştir²⁹¹. Nitekim SİDAS’ın 2. maddesinin birinci fıkrasına göre, “*gerek iadeyi talep eden tarafın ve gerek kendisinden iade talep edilen tarafın kanunlarınca ... cezayı mucip fiiller*” dolayısıyla iade yoluna gidilebilir hükmüyle bu noktaya değinilmiştir. CKUAİK’de ise, ister Türkiye’den

---

reddedilmiştir. Bir başka örnekte ise terör örgütü PKK’nın üyesi olmak suçundan aranan bir kişinin iadesi, Danimarka Yetkili Makamları tarafından geri vermeye esas teşkil eden fiilin Danimarka mevzuatına göre suç oluşturmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bkz. **Williams**, Sharon, “*The Double Criminality and Extradition: A Comparative Analysis*”, NLR, C. 15, S.2, (1991), 581-623, s. 581; **Fowler**, Thomas Land, “*Double Criminality in the Extradition Law of the United States: Freedman v. United States*”, UNC, Vol. 4(1), (1978), 33-40, s. 33; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 48-49; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 116; **Kömürcü/Çalışkan**, *Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenlenişi Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü*, s. 81; **Blaas**, Double Criminality in International Extradition Law, s. 3.

²⁸⁸ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 38; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 48; **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 16; **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 100; **Blaas**, Double Criminality in International Extradition Law, s. 3; **Williams**, *The Double Criminality and Extradition: A Comparative Analysis*, s. 582.

²⁸⁹ **Ergül**, Türk Hukukunda Yabancıların Geri Verilmesi, s. 6; **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 100; **Fowler**, *Double Criminality in the Extradition Law*, s. 35; **Blaas**, Double Criminality in International Extradition Law, s. 4.

²⁹⁰ **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 116.

²⁹¹ **Gözübüyük**, Devletlerarası Ceza Hukuku, s. 97; **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 38; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1010; **Blaas**, Double Criminality in International Extradition Law, s. 4.

ister Türkiye tarafından geri verme talebinde bulunulmuş olsun, geri verme talebinin sebebini oluşturan fiilin geri vermeyi talep eden devlet kanunlarının yanı sıra “*Türk kanunlarına göre*” de suç teşkil etmesi şartı aranmaktadır (CKUAİK, m. 10/2, m. 22/2).

Konumuza esas teşkil eden TC & KKTC Sözleşmesi’nin 35. maddesinin ilk cümlesinde “*her iki sözleşen taraf yasalarınca yukarı haddi en az 1 yıl*” ifadesine yer verilmiş olup bu hususa göndermede bulunulmuştur. İşlenen fiillerin suç teşkil etmesi ve belli bir yoğunlukta olması arandığından kabahatlerin geri verme ilişkisinin konusunu oluşturamayacağı belirtilmelidir²⁹².

Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus şudur; geri verme talebinin sebebini oluşturan fiilin her iki devlet kanununda aynı ad altında suç olarak tanımlanması gerekmez²⁹³. Eğer böyle bir şey aransaydı, TC ile KKTC arasında geri vermenin gerçekleşmesi neredeyse imkansız olurdu. Zira KKTC ceza hukukunda pek çok suç Türk hukukundan farklı isimle düzenlenmiştir. Ayrıca fiilin talep edilen devlet hukukuna göre suç teşkil edip etmediğinin belirlenmesi açısından fiilin fail tarafından işlendiği ispatlamaya yeterli delil bulunup bulunmadığı, talep edilen devlet tarafından inceleme konusu yapılmamalıdır²⁹⁴. Zira geri verme talebi ile ekindeki açıklama ve belgelerin doğruluğuna güven ilkesi esastır. Ne var ki, geri verilmesi talep edilen kişinin, fiili işlemediğini, örneğin suç yerinde olmadığını veya suçu işleyen kişi ile kimliğinin karıştırıldığını gösteren inandırıcı nitelikte ciddi deliller sürmesi halinde talep eden devletten bu konuda ek bilgi ve belge istenerek inceleme yapılması yoluna gidilebilecektir (CKUAİK, 18/2)²⁹⁵. Son olarak, talep eden devlette hükmedilmiş veya hükmedilecek cezanın, talepte bulunulan devlette

---

²⁹² **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1011; **Koca/Mahmut**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 799.

²⁹³ **Williams**, *The Double Criminality and Extradition*, s. 600; **Fowler**, Thomas Land, “*Double Criminality in the Extradition Law of the United States*”, 37; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlerin Nakli, s. 48; **Koca/Mahmut**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 799; **Turhan**, Faruk, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 16.

²⁹⁴ **Turhan**, Faruk, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 17; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 116

²⁹⁵ **Turhan**, Faruk, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 17.

mevcut olmaması (örneğin cezanın konutta infazı gibi) geri vermeye engel teşkil etmez²⁹⁶.

2. Suçun Belli Bir Ağırlığının Olması

Eylemin geri vermeye elverişli olması için yalnızca iki devlette de suç teşkil etmesi yeterli olmayıp belirli bir ağırlıkta da olması gerekir²⁹⁷. Bu koşulun aranmasının pek çok nedeni vardır; geri vermenin masraflı olması, ayrıntılı incelemeyi gerektiren birçok işleme başvurulmasının gerekmesi, devletler arasında mevzuat, uygarlık düzeyi, ırk, örf ve adet yönünden birçok farklılık olması, geri vermeye konu kişiye koruma tedbirleri uygulanacak olması gibi²⁹⁸. İşte sayılan tüm bu nedenler ve daha fazlasından dolayı geri vermeye konu olacak suçu oluşturan fiilin belirli bir ağırlıkta olması gerekmektedir.

Geri vermeye neden olan suçların belirlenmesi bakımından antlaşmalarda iki sistemin benimsendiği gözlemlenmektedir. Bunlardan ilki, suçları sayma sistemi, ikincisi ise asgari ceza sınırını belirleme sistemidir²⁹⁹. Suçları sayma sisteminde, geri vermeye neden olabilecek suçlar teker teker belirtilmiştir. Ne var ki, bu sistemin farklı ülkelerin kanunları arasındaki terim farklılıklarının ortaya çıkan uyumsuzluklar nedeniyle terkedilmeye yüz tuttuğu belirtilmelidir³⁰⁰. Asgari ceza sınırını belirleme

²⁹⁶ **Ergül**, Türk Hukukunda Yabancıların Geri Verilmesi, s. 7; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 116; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1011.

²⁹⁷ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 43 vd; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 200; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 800; **Turhan**, Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları, s. 24; **Ruhi**, *Türk Hukukunda Suçluların İadesi*, s. 504; **Ergül**, Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme, s. 7; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 694.

²⁹⁸ **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 518; **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 42; **Erem**, Suçluların Geri Verilmesinde Türk Sistemi, s. 227-228; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli s. 59; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1011; **Ergül**, Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme, s. 7.

²⁹⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 201; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1012; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 800; **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 103.

³⁰⁰ Bu sistemin kısmen benimsendiği bir antlaşma Türkiye – ABD İade Antlaşması'dır. 1980 yılında yürürlüğe giren Anlaşma asgari ceza sınırını belirlemenin yanında, geri verme kapsamına giren belirli suçları da saymaktadır (Ek Liste). Ancak bu suçların da gerektirdiği cezanın asgari sınırının bir yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı ceza olması şartı aranmaktadır. Tam metin için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda İkili Sözleşmeler, <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/b%C3%BCrolardan%20gelen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/D%C3%BCzenlenen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/ceza/ABD.pdf> (ET. 10.1.2022). Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Donay**, *Türkiye ile ABD Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım ve Ceza Yargılarının Yerine Getirilmesine İlişkin Anlaşmalar*, s. 10 vd. Yine Türkiye'nin 1938 yılında Belçika ile yaptığı Sözleşmenin ikinci maddesinde de hangi suçların geri vermeyi gerektireceği sayılmıştır. **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 201;

sistemine göre ise, bir suçun kanuni tanımındaki cezanın belirli bir sınırdan yukarı olması halinde geri vermeye neden olabilecektir³⁰¹. Nitekim Türkiye'nin taraf olduğu geri verme antlaşmalarında esasen bu ikinci sistemin benimsendiği görülmektedir³⁰². Söz konusu sistemde ceza sınırı, geri verilecek kişinin şüpheli veya sanık ya da hükümlü olmasına göre değişiklik göstermektedir³⁰³.

Türk iç hukukuna baktığımızda konunun CKUAİK'in 10. maddesinde düzenlendiği görülmektedir³⁰⁴. CKUAİK'in 10. maddesi ile geri vermeye konu suçların asgari ceza sınırını belirlenmiş ve dolayısıyla geri vermeye konu suçların ağırlığı belirlenirken, asgari ceza sınırı sisteminin kullanılacağı hüküm altına alınmıştır. Hükme göre, geri verilebilir nitelikte ağırlığa sahip olduğu kabul edilen suçlar, en az bir yıl ve üzeri hürriyeti bağlayıcı ceza verilmesi gereken suçlar ile en az dört ay kesinleşmiş mahkumiyet kararına konu olan suçlar olarak belirlenmiştir. Bu durumun istisnası geri vermenin, asgari cezalandırılabilirlik sınırına ulaşan başka bir suçla birlikte işlenmesi durumudur. Geri verilmesi talep edilen kişinin birden fazla suç işlemiş olması durumunda bunlardan bazılarının cezası belirtilen sürelerin altında kalsa dahi birlikte geri vermeye konu edilebilir (CKUAİK, m. 10/2 c.2)³⁰⁵. Türk hukukundaki bu düzenlemelerin SİDAS'ın ilgili hükümleriyle paralel olduğu görülmektedir³⁰⁶. Türk hukukunda daha önce TCK'nın konuyu düzenleyen mülga 18. maddesinde geri vermenin hangi ağırlıkta cezayı gerektiren fiillerle ilgili olarak uygulanabileceğine ilişkin bir düzenleme yoktu. Konu tamamen taraf olunan

---

Ergül, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 59; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 800.

³⁰¹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 201; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 59; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 800.

³⁰² Örneğin Türkiye'nin İran, Irak, Mısır, Polonya, Rusya vd. ülkelerle yapmış olduğu ikili sözleşmeler. Tümü için bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 10.1.2022).

³⁰³ SİDAS'a göre, şüpheli veya sanığın söz konusu olduğu hallerde iadeye neden olabilecek suçun "en aşağı bir sene müddetle" hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç olması gerekir (SİDAS, m. 2/1). İnfaz amaçlı iade için ise somut verilen ceza, en az 4 ay hürriyeti bağlayıcı nitelik taşımalıdır (SİDAS, m. 2/2).

³⁰⁴ Madde metnine göre: "Talep eden devlet hukuku ile Türk hukukuna göre, soruşturma veya kovuşturma aşamasında üst sınırı bir yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlardan dolayı iade talebi kabul edilebilir. Kesinleşmiş mahkûmiyet kararları bakımından iade talebinin kabul edilebilmesi için hükümlenen cezanın en az dört ay hürriyeti bağlayıcı ceza olması gerekir. İadesi istenen kişinin birden fazla suçu bulunması hâlinde, bunlardan bazılarının cezası belirtilen sürelerin altında olsa dahi birlikte iadeye konu edilebilir" (CKUAİK, m. 10/2).

³⁰⁵ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 200; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 801.

³⁰⁶ SİDAS'ın ilgili maddesi şu şekildedir: "Gerek iadeyi talebeden tarafın ve gerek kendisinden iade talep edilen tarafın kanunlarınca en aşağı bir sene müddetle hürriyeti selbedici mahiyette olan bir cezayı veya emniyet tedbirini veya daha ağır bir cezayı mucip fiiller suçunun iadesini istilzam eder. İadeyi talebeden tarafın ülkesinde bir cezaya mahkûmiyet hükmü veya bir mevkûfiyet kararı verilmişse, verilen ceza en aşağı dört aylık olmalıdır" (m. 2/1).

uluslararası sözleşmelerde benimsenen yönteme göre değerlendirilmekteydi. Bir görüşe göre, CKUAİK'un SİDAS'ın düzenlemesini aynen iç hukuka aktarması doğru olmamıştır. Zira Kanunun bu düzenlemesi, SİDAS'a taraf olmayan (örneğin KKTC) devletlerle Türkiye arasında gerçekleşecek geri verme konusunda uygulama imkanı olmayacaktır³⁰⁷. Özel hüküm niteliği gereği, bu konudaki ikili antlaşmalarda belirlenen hükme göre değerlendirme yapılacaktır.

Çalışmamıza esas teşkil eden TC & KKTC Sözleşmesi'nin 35. maddesinde ise konu şu şekilde düzenlenmiştir:

a. Aşağıdaki haller, suçluların geri verilmesini gerektirir:

(1) Her iki sözleşen taraf yasalarınca yukarı haddi en az 1 yıl hürriyeti bağlayıcı nitelikte veya daha ağır bir cezayı gerektiren fiiller,

(2) Yukarıda 1 nolu bentde öngörülen fiillerden ötürü isteyen taraf adli makamlarınca verilmiş en az 6 ay süreli hürriyeti bağlayıcı bir cezaya ilişkin mahkumiyet kararları,

(3) Yukarıda 1 nolu bentde öngörülen fiillerden ötürü çekilecek ceza süresi en az 6 ay kalmış olan bir hürriyeti bağlayıcı ceza mahkumiyet kararları.

b. Geri verme istemi, isteyen taraf ve istenilen taraf yasalarınca her ikisi bakımından da hürriyeti bağlayıcı bir cezayı gerektiren, ancak bir kısmı ceza süresine ilişkin koşulu karşılamayan birbirinden ayrı çeşitli fiillerle ilgili olduğu takdirde, istenilen taraf, bu sonuncu fiillerden ötürü de geri vermeyi kabul etmek yetkisine sahip olacaktır.

Bu düzenlemeye baktığımızda her şeyden önce gerek SİDAS, gerek CKUAİK, gerekse pek çok diğer ikili sözleşmelerde olduğu gibi kesinleşmiş mahkumiyet kararlarının infazı ve kovuşturma amaçlı yapılan geri verme talepleri için farklı süreler benimsenmiş olduğudur. Buna göre, istemde bulunan devlet soruşturma ve kovuşturma aşamasında *en az bir 1 yıl hürriyeti bağlayıcı nitelikte* cezayı gerektiren, kesinleşmiş mahkumiyet kararları bakımından geri verme isteminin kabul edilebilir olması için hükmolunan cezanın *en az 6 ay süreli hürriyeti*

³⁰⁷ Koca/Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 801.

bağlayıcı nitelikte bir ceza olması gerekir³⁰⁸. İnfazına hali hazırda başlanmış olan kesinleşmiş mahkumiyet kararları için yapılan geri verme taleplerinde de yine altı aylık süre koşulu vardır. Görüldüğü üzere kesinleşmiş mahkumiyet kararları için aranan süre CKUAİK'ten farklı olarak dört aylık değil 6 aylık zaman koşulu benimsenmiştir. Burada iki ülke arasında gerçekleşecek geri verme işlemlerinde dikkate alınacak süreler elbette Sözleşme'deki süreler olacaktır. Nitekim uygulama da bu doğrultudadır. Maddenin son fıkrasında ise geri verilmesi istenen kişinin birden fazla suçunun bulunması halinde, bunlardan bazılarının cezasının belirtilen sürelerin altında kalması halinde dahi, istenilen tarafın geri vermeyi kabul edebileceği düzenlenmiştir.

Burada değerlendirilmesi gereken bir diğer husus ise gerek Türk iç hukuku gerekse SİDAS'ta bahsi geçen bir yıllık asgari ceza sınırının nasıl belirleneceğidir. Ülkelerin ceza mevzuatlarında genellikle, özgürlüğü bağlayıcı cezalar sabit bir ceza şeklinde değil, aşağı ve yukarı iki sınır arasında gösterilmiş olduğundan öngörülen 1 yıllık ölçüde hangi sınır dikkate alınmalıdır? SİDAS'ın orijinal İngilizce metninde “*maximum period of at least one year*” ifadesi kullanılmış ve açıkça üst sınırın en az bir yıl olarak baz alınması gerektiği ifade edilmiştir³⁰⁹. Bu düzenlemenin, cezaların yalnızca üst sınır olarak belirlendiği Anglo-Sakson hukuk sistemi için de uygun olacağı belirtilmiştir³¹⁰. Ancak bu hüküm Türkçe metinde hatalı olarak “*en aşağı bir sene müddetle hürriyeti selbedici bir ceza*” şeklinde tercüme edilmiştir³¹¹. İşte söz konusu bu kafa karışıklığını ortadan kaldırmak amacıyla CKUAİK'in 10. maddesinin 2. fıkrasında “*üst sınırı bir yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı ceza*” ifadesine

---

³⁰⁸ Sözleşmede sadece mali nitelikte ceza yaptırımı öngörülen suçlar bakımından geri vermenin mümkün olup olmayacağına ilişkin açıklık bulunmadığı görülmektedir. Bu durum karşısında, sadece para cezasını veya mali nitelikte sair bir cezayı gerektiren suçların geri verme kapsamı dışında bırakıldığı sonucuna ulaşılabilir.

³⁰⁹ Maddenin orijinal metni şu şekildedir: “*Extradition shall be granted in respect of offences punishable under the laws of the requesting Party and of the requested Party by deprivation of liberty or under a detention order for a maximum period of at least one year or by a more severe penalty*”. Bkz. Council of Europe, European Convention on Extradition, <https://rm.coe.int/1680064587> (ET. 10.1.2022).

³¹⁰ Bu düzenleme doktrinde de kabul görmüştür. Bkz. **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 59; **Erem/Artuk/Danışman**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 212; **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, 102.

³¹¹ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 60.

yer vererek bir yıllık süre belirlenirken üst sınırın baz alınacağı belirtilmiştir³¹². Bu hususa ilişkin TC & KKTC Sözleşmesi'ne bakıldığında 35. maddenin a/1 fıkrasındaki “*yukarı haddi en az bir yıl hürriyeti bağlayıcı nitelikte ceza*” ifadesinden üst sınırın bir yıl olarak baz alınması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Zira KKTC ceza hukukunda diğer Anglo-Sakson ülkelerinde olduğu gibi cezaların yalnızca üst sınırı belirlenmiştir³¹³.

Burada değinilmesi gereken bir diğer konu ise asgari ceza sınırının belirlenmesi yapılırken suçların hangi hallerinin dikkate alınacağına ilişkindir. Bu soruya verilecek yanıtı göre asgari ceza sınırı belirlenecektir. Bu doğrultuda ilk görüş³¹⁴, asgari ceza sınırı belirlenirken suçun karşılığı olan soyut (yalın) cezanın dikkate alınması gerektiğini ifade ederken, başka bir görüş³¹⁵ ise suç teşkil eden fiilleri etkileyen ağırlaştırıcı-hafifletici haller gibi nedenlerin de işin içine katıldığı cezanın dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak, yine de cezayı etkileyen subjektif hallerin asgari ceza sınırı olarak belirlenen cezada dikkate alınmaması gerektiği belirtilmektedir.

Bu başlık altında değinilmesinde fayda olan son birkaç husus daha vardır. Geri verme işleminin yalnızca tamamlanmış suçlar için söz konusu olmayacağı belirtilmelidir. Bu doğrultuda suç teşebbüs aşamasında kalmış olsa da asgari ceza sınırının aşılması ve tabii ki diğer koşullarının da sağlanması halinde geri verme işlemi yine de gerçekleşebilecektir³¹⁶. Ayrıca, gerek Türkiye'nin taraf olduğu antlaşmalarda gerekse CKUAİK'de geri vermeye konu olabilecek suçun kasten ya da taksirle işlenmesi durumunda geri verme hakkında herhangi bir ayırım yapılmamakta, her iki türden fiillerin de geri verme kapsamında olduğu belirtilmektedir³¹⁷. Tüm bu açıklamalar TC & KKTC Sözleşmesi açısından da geçerli olduğu kabul edilmelidir.

3. Suçun Takip Edilebilir Olması

Geri vermeye konu bir eylemin, her iki devlet tarafından suç olarak tanımlanması ve geri verilebilir niteliğe ve ağırlığa sahip olması işlemin

³¹² Öztürk/Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 118.

³¹³ Bkz. KKTC Mahkemeler, Fasil 154 Ceza Yasası <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektrosharf.aspx?which-letter=C> (ET. 14.1.2022).

³¹⁴ İcel/Donay, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım, s. 237.

³¹⁵ Dönmezer/Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 423.

³¹⁶ Ergül, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 48.

³¹⁷ Koca/Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 799; Ergül, Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme, s. 9.

gerçekleşmesi için şarttır, fakat yeterli değildir. Ayrıca söz konusu suçun, geri vermeyi talep eden veya talep edilen ülkede takip edilebilir nitelikte olması gerekmektedir. Daha açık bir ifade ile geri vermeye konu bir suç için geri verme ilişkisi içerisinde bulunan devletlerin herhangi birinde af, zamanaşımı gibi suçun soruşturulması ve kovuşturulmasını engelleyen bir durumla karşılaşılması halinde geri verme işlemi gerçekleşmeyecektir³¹⁸.

Talep eden devlet bakımından söz konusu şartın aranması hususunda bir tereddüt bulunmamakla birlikte adli yardım isteminde bulunulan yani talep edilen devlet bakımından takip edilebilir olması şartının aranması gerekli midir? Baskın olarak ifade edilen görüşe göre, geri verme ilişkisi içerisinde bulunan her iki devlet bakımından da geri vermeye konu suçlar, takip edilebilir olmalıdır³¹⁹. Geniş çerçeveden bakıldığında, esasen bu durum çifte cezalandırılabilirlik prensibinin bir sonucudur. Zira bu prensip ile geri verme ilişkisinin gerçekleşme anında söz konusu olan suçların cezalandırılabilir nitelikte suçlar olması aranmaktadır. Dolayısı ile geri verme ilişkisi içerisindeki devletlerden herhangi biri açısından cezalandırılabilir nitelikte bir fiilin bulunmaması, aynı zamanda çifte cezalandırılabilirlik şartının da sağlanamadığı anlamına gelecek ve geri verme işlemi gerçekleşmeyecektir³²⁰.

Geri vermeye konu fiillerin takip edilebilir nitelikte olması geri vermeye ilişkin bir şart olarak zikredildikten sonra, ceza soruşturması veya kovuşturmasını etkileyen bazı hallerin geri verme kurumu ile ilişkisinin genel itibarıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan ele alınması gereken başlıca hususlar zamanaşımı, af, şikayet ve kesin hüküm halleridir³²¹. İşte bu bölümde söz konusu hallerin geri verme işlemine olan etkisi ayrıntılı biçimde ele alınmaya

---

³¹⁸ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 40; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 117; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 199; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku, s. 802.

³¹⁹ **Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 257; **Donay**, Süheyl, Türk Ceza Kanunu Şerhi, s.28; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, 802; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 117.

³²⁰ Dahası, bir devletin kendi hukukuna göre takibini yapamadığı bir fiilin takibine katılması da mümkün olamayacaktır. Örneğin, talep eden bir devletin geri verme işlemleri neticesinde teslim almış olduğu şahsı misalen zamanaşımı nedeniyle yargılayamayacağı gibi, geri verme talebinde bulunulan devlete göre suç zamanaşımına uğramışsa geri vermeye konu kişi hakkında teslim amacıyla tutuklama ya da gözaltı gibi zorlayıcı bir işleme başvurulamayacak ve kişi talep eden devlete geri verilemeyecektir. **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 40; **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 424-425.

³²¹ CKUAIK'te geri vermeye dayanak olan fiilin affa veya zamanaşımına uğramış olması durumunda geri verme istemi reddedilir demektir (m. 11/1-c). Kovuşturulabilirlik açısından yapılacak değerlendirmede yalnızca af ve zamanaşımına değinilmiş olması hatalıdır. Zira fiilin kovuşturulabilirliğini engelleyen şikayet, izin ve kesin hüküm gibi başka durumlar da vardır. Bkz. **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 117.

çalışılacaktır³²².

a. Zamanaşımı

Bu kapsamda ilk olarak değerlendirilecek olan zamanaşımı meselesidir. Geri vermeye konu fiilin, talep eden devlet hukukuna göre zamanaşımına uğraması durumunda, geri vermeye kesin olarak engel oluşturduğu konusunda bir duraksama yoktur. Buna karşılık ayrıca talep edilen devlet hukukuna göre zamanaşımının nasıl değerlendirileceği hususunda uluslararası ceza hukukunda yeknesak bir düzenleme yoktur³²³.

CKUAİK'ın 11. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde suçun zamanaşımına uğramış olması, geri vermenin kabul edilemeyeceği hallerden biri olarak zikredilmiştir. Her ne kadar burada zamanaşımı genel olarak ifade edilse de buradan hem ceza hem de dava zamanaşımı anlaşılması gerekmektedir³²⁴. Bu doğrultuda, SİDAS'ın 10. maddesinde söz konusu husus daha net olarak dile getirilmiştir. Hükümde, dava veya ceza zamanaşımı olarak bu durum özel olarak zikredilmiştir³²⁵. Ayrıca yukarıda değinildiği üzere CKUAİK'de de zamanaşımı açısından sadece talep eden devletin hukukunun mu, yoksa talep eden devlet hukuku yanında talep edilen devlet hukuku olarak Türk hukukun da mı dikkate alınacağı belirtilmemiştir.

---

³²² **Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 257. Stuttgart Eyalet Yüksek Mahkemesi'nin 12.03.1986 tarihinde verdiği bir kararda, Türkiye'de meşru savunmada sınırın aşılması gerekçesi ile dört yıl beş ay hapse mahkûm edilen bir kişinin Almanya'ya kaçması üzerine Türkiye'nin Almanya'dan iade talebinde bulunduğu olayda Mahkeme, iadeye konu fiillerin, Alman hukuku bakımından, meşru savunma nedeniyle hukuka aykırı olmadığı, iade ilişkisinin kurulabilmesi için aranan iadeye konu fiillerin her iki devletçe cezalandırılabilirlik olması şartının gerçekleşmediği dolayısı ile Türkiye'nin yapmış olduğu iade talebinin kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Söz konusu bu karar değerlendirildiğinde, hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı nedeniyle, cezalandırılabilirlik şartlarının gerçekleşmediğine hükmedip iade talebini reddetmenin ve fiillerin her iki ülke kanununa göre de cezalandırılabilir olması şartını maddi olay incelemesi yapmaya kadar götürmenin iadenin adli yardım amacına uygun düşmeyeceği ifade edilmiştir. İadenin amacının esas itibari ile kendi ceza kanununu uygulamak olmadığı, yabancı ceza yargılamasının yapılmasına yardım etmek olduğu belirtilerek bu karar eleştirilmiştir. Bkz. **Turhan**, Faruk, "Alman Suçluların İadesi Hukukunun Esasları", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S.3-4, (2003), s. 81.

³²³ **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 117.

³²⁴ Bu hususa ilişkin bir kararda Yargıtay, iade talebine konu suç teşkil eden fiillerin dava zamanaşımına uğramış olmasını bozma sebebi olarak değerlendirilmiştir. Buna göre; "Chalkida Üç Üyeli Sulh Ceza Mahkemesi'nin 03.09.2001 tarihli ilamına göre, ilgilinin 15.06.2001 tarihinde Yunan topraklarına girme hakkı bulunmayan on Irak vatandaşını İstanbul limanından alıp Yunanistan'a taşırken yakalandığı sabit kabul edilerek göçmen kaçakçılığı suçundan mahkûm edildiği ...SİDAS 7/1 ve 10. maddeleri ile 5237 sayılı TCK'nın 18/ 1(d-e). maddesi hükmüne göre Türkiye'nin yargılama yetkisine giren ve dava zamanaşımına uğramış olan bir suç nedeniyle iadenin söz konusu olamayacağı gözetilmeden, iade talebinin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması kanuna aykırıdır". Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 2012/10020 E., 2013/1180 K.

³²⁵ SİDAS'ın 10. maddesine göre; "Dava veya cezanın, kendisinden iade talep edilen taraf veya iade talebinde bulunan taraf mevzuatına göre müruruzamana uğramış olması halinde iadeye cevaz yoktur".

Doktrinde bu konuda hem talep eden devletin hukukunun hem de talep edilen devlet olarak Türk hukukunun dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir³²⁶.

Konuyla ilgili TC & KKTC Sözleşmesi'ne bakıldığında ise “*gerek isteyen taraf, gerekse istenilen taraf yasalarına göre, geri verme isteminin alındığı tarihte suçun kovuşturulması veya cezanın yerine getirilmesi zaman aşımına uğramışsa*” ifadesine yer verilmiş ve böyle bir durumda geri verme isteminin reddedileceği düzenlenmiştir (m. 36/I-3-e). Görüldüğü üzere Sözleşme'de hem ceza hem de dava zamanaşımını kapsayıcı nitelikte bir düzenlemeye gidilmiştir. Ayrıca *gerek isteyen taraf gerekse istenilen taraf* ifadesiyle zamanaşımının her iki devlet mevzuatı açısından da değerlendirilmesi gereken bir konu olduğu açıklığa kavuşturulmuştur.

Geri vermeye konu suçlara ilişkin zamanaşımı sürelerinin dolup dolmadığına ilişkin tespit yapılırken, zamanaşımını kesen veya durduran sebepler pek tabiki göz önüne alınacaktır. Ancak ifade edilmektedir ki, adli makamlarca tesis edilen işlemler dahil olmak üzere geri vermeye dair gerçekleştirilen her türlü işlem zamanaşımını kesmeyecektir³²⁷.

Bu konuya ilişkin bir diğer mesele de zamanaşımı tespiti yapılırken hangi tarihin esas alınacağı belirlenmesidir. Bazı antlaşmalarda zamanaşımı tespiti için geri verilmesi söz konusu olan şahsın teslim anının dikkate alındığına rastlanılmaktadır. Ancak, teslim anının dikkate alınması ile geri vermeye ilişkin işlemlerin geciktirilerek fiilin zamanaşımına uğratılması yoluyla geri verme işlemlerinin gerçekleştirilememesi gibi bir sonucun ortaya çıkabileceği ifade edilerek, bu belirleme sakıncalı olarak görülmüştür³²⁸. Bu bakımdan, zamanaşımının ne zaman dolacağına ilişkin eğer antlaşmada açık bir hüküm yoksa geri verme talebinin resmen alındığı tarih baz alınarak zamanaşımının hesaplanması objektif ve değişmez olması açısından daha yerinde olacaktır. TC & KKTC Sözleşmesi'ne

³²⁶ **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 20.

³²⁷ **Erem/Artuk/Danışman**, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, s. 222; **Özgenç**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 1013. Söz konusu hususa ilişkin Almanya Federal Yüksek Mahkemesi'nin 26.06.1984 tarihinde verdiği bir kararda, Türkiye tarafından iadesi talep edilen Türk vatandaşı bir kişinin iade talebine konu suçun Almanya'nın da yargı yetkisinde olduğu tespit edilmekle birlikte Alman yetkili makamları herhangi bir işlem tesis etmeyip Alman kanunlarına göre geçerli olan 5 yıllık zamanaşımı süresini geçirmiştir. Söz konusu kişi hakkında Yüksek Mahkeme, Alman yetkili makamlarının o zamana kadar herhangi bir işlem tesis etmediğini, 5 yıllık zamanaşımı süresinin geçtiğini dolayısı ile kişinin yargılanmasının ya da iadesinin mümkün olmayacağı ifade etmekle birlikte istemde bulunan devlet olan Türkiye'nin zamanaşımını kesmeye yönelik muhakeme tedbirlerine başvurduğu, söz konusu tedbirlerin Alman hukukuna göre de zamanaşımını kesici etkisinin olduğunu gerekçe göstererek iade talebinin kabul edilebilir olduğuna hükmetmiştir. Bkz. **Turhan**, *Alman Suçluların İadesi Hukukunun Esasları*, s. 83-84.

³²⁸ **Erem/Artuk/Danışman**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 222.

baktığımızda ise madde metninde açıkça geri verme isteminin alındığı tarihin dikkate alınacağı belirtilmiştir.

b. Af

Geri verilmesi söz konusu olan kişinin mahkum olduğu ya da işlediği iddia edilen suçun aynı zamanda geri verme ilişkisi içerisinde bulunan her iki devlette de affa uğramamış olması gerekir. Söz konusu bu şart, tıpkı zamanaşımı gibi CKUAİK'in geri vermenin kabul edilemeyeceği haller başlıklı 11. maddesinin 1. Fıkrasının c bendinin 5. cümlesinde yer almaktadır³²⁹. Buna göre, geri vermeye esas teşkil eden fiilin affa uğramış olması talebin reddedilmesini gerektirecektir.

Bu hususa ilişkin SİDAS'ın ana metninde bir hüküm bulunmamakla birlikte sonradan kabul edilen ve Türkiye'nin de taraf olduğu Ek 2. Protokol'ün 4. maddesinde bir düzenleme bulunmaktadır³³⁰. Bu düzenlemeye göre Ek Protokol'e taraf ülkeler bakımından geri vermeye konu suçlar hakkında ülkelerinde çıkarılan af düzenlemeleri geri verme talebinin reddedilmesi için yeterli olmayacak, ayrıca bu ülkelerin kendi ceza kanunlarına göre geri verilmesi söz konusu olan kişileri yargılama yetkisine de sahip olmaları gerekecektir. Diğer bir ifade ile Ek Protokol'e taraf devletler geri verilmesi söz konusu olan kişileri yargılama yetkisine sahip değilse, geri vermeye ilişkin suçlar af kapsamında bile olsa gelen geri verme talebini bu gerekçe ile reddemeyeceklerdir. Ancak söz konusu bu hükmün Türkiye açısından pratikte bir fark yaratmayacağı, yargı yetkisinin bulunduğu hallerde af sebebine gerek kalmadan doğrudan yargı yetkisinin varlığı sebebiyle geri verme taleplerinin reddedilebileceği belirtilmektedir³³¹.

TC & KKTC Sözleşmesi'nde af konusu geri vermenin reddedilebileceği haller arasında gösterilmiştir. Maddeye göre, "*Hükmedilen hürriyeti bağlayıcı ceza veya diğer önlemler tamamen çekilmiş veya tümü ya da yerine getirilmemiş kısmı itibariyle bir kişisel veya genel af konusu olmuşsa*" geri verme istemi reddedilebilecektir (m. 36/II-4-ii). Görüldüğü üzere, af konusu Sözleşme'de mutlak bir red nedeni olarak gösterilmemiş, istemin *reddedilebileceği* haller arasında

---

³²⁹ Zamanaşımı ayrıca aynı Kanun'un 8. maddenin 1-f bendinde genel olarak adli yardımlaşma taleplerinin reddedilebileceği haller arasında "*Kişi hakkında Türk mahkemelerince verilen mahkûmiyet veya beraat hükmü bulunması ya da suçun affa veya zamanaşımına uğramış olması hâlinde, aynı fiile ilişkin adli yardımlaşma talepleri yerine getirilmeyebilir*" denilerek gösterilmiştir.

³³⁰ SİDAS'ın Ek 2. Protokolü'nün 4. maddesine göre: "*İadeye konu olan suçun Talep edilen Devlette çıkarılan bir af kanunu kapsamına girmesi ve bu devletin kendi ceza kanununa göre bu suçta kovuşturma yetkisi olması halinde iade talebi kabul edilmeyecektir*".

³³¹ **Akbulut**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 176; **Köprülü**, "*Yeni Türk Ceza Kanununda Suçlu ve Sanıkların Geri Verilmesi*", Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 4, (2005), s. 227.

gösterilmiştir.

Geri verme bağlamında değerlendirdiğimiz af durumu bakımından ifade edilmesi gereken bir husus ise affin niteliğidir. Af, genel veya özel olmak üzere iki şekilde gerçekleşebilmektedir. Genel af bakımından herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Geri vermeye konu suçun genel af kapsamında olması halinde geri verme talebi reddedilecektir. Özel af için ise cezanın tamamen ortadan kaldırıldığı ya da adli para cezasına çevrildiği durumlarda yine talep reddedilecektir. Yalnızca ceza süresinin azaltılması şeklinde gerçekleşen özel af durumunda, eğer hala infazı devam eden bir ceza bulunuyor ve ağırlık koşulu da sağlanıyorsa geri verme söz konusu olabilecektir. Ancak, bahsi geçen özel af ile geri verme antlaşmalarında belirlenen mahkumiyet koşulunun altına düşen bir ceza söz konusu olduğunda geri talebi reddedilecektir³³².

c. Şikayet

Bir suçun kovuşturulabilmesi için gerekli şartlardan bir diğeri de kovuşturulması şikayete bağlı bir suçta süresinde yapılmış bir şikayetin varlığıdır. Talep eden devlette geri verme talebinin nedenini oluşturan suç soruşturması ve kovuşturması şikayete bağlı bir suç ise ve henüz şikayet yapılmamışsa veya geri alınmışsa geri verme talabi kabul edilmeyecektir. Öğretide bir görüşe göre, geri verme talebinde bulunulan devlet kanunlarına göre resen takip edilebilen bir suç nedeniyle geri verme yoluna gidilmelidir³³³. Esas olarak tartışma, talep eden ülkede resen kovuşturulan ya da şikayete tabi bir suç olmakla birlikte şikayetin yapılmış olduğu fakat talepte bulunulan ülkede geri vermeye konu suçun şikayete tabi bir suç olduğu durumda çıkmaktadır. Bu halde geri verme talebinde bulunulan ülke bakımından da şikayet şartının aranması gerektiği fikri eleştirilmiştir. Dolayısı ile geri verme talebinde bulunulan ülke bakımından şikayet (izin vb.) gibi kovuşturma şartları yerine getirilmese dahi geri verme gerçekleşebileceği belirtilmiştir³³⁴. Bu konuda CKUAİK'te herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir³³⁵.

Bu husus TC & KKTC Sözleşmesi'nin *Geri Vermenin Reddi Halleri* başlıklı

³³² Koca/Üzülmez, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 803.

³³³ Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1014; Turhan, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 24.

³³⁴ Özgenç, Suçluların Geri Verilmesi, s. 41; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1014.

³³⁵ Bu durum öğretide eleştiriyle karşılanmıştır. Öztürk/Erdem'e göre "Kanaatimizce fiilin kovuşturulabilirliği açısından hükümde yalnızca af ve zamanaşımından söz edilmesi yerinde olmamıştır. Fiilin kovuşturulmasını engelleyen söz gelimi şikayetin bulunmaması gibi durumlarda da geri verme isteminin reddedilebilmesi gerekir." Bkz. Öztürk/Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku*, s. 117.

36. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: “Sözleşen taraflardan birinin mevzuatına göre, geri verme istemine konu olan fiil, ancak zarar gören tarafın şikayeti üzerine kovuşturulabilir nitelikte ise veya böyle bir şikayet sonradan geri alınmışsa” (m. 36/II-3). Af konusunda olduğu gibi şikayet hususu da mutlak red nedeni olarak değil, talebin reddedilebileceği haller arasında gösterilmiştir. Bu düzenlemede hem geri vermeye konu suçun şikayete bağlı bir suç olması durumunda bu şartın gerçekleşmiş olması gerektiği, hem de geri alınmamış olması gerektiği hususu düzenlenmiştir. Ancak düzenlemeden bu şartın hem talep eden hem de talep edilen devlet açısından gerçekleşmesinin beklenip beklenmediği açıkça anlaşılmamaktadır. İşte bu noktada Türk hukukundan farklı olarak KKTC ceza hukukunda suçların hepsinin resen kovuşturulabilir olduğu ve şikayete bağlı suç olmadığı belirtilmelidir. Suçları soruşturmakla görevli olan soruşturma memurları (*tahkikat memuru*), bir suçun işlendiğini öğrendiği zaman o suçu soruşturmakla yükümlüdürler³³⁶. Böylelikle, Türkiye’nin talep eden devlet olması durumunda eğer geri vermeye esas teşkil eden suç şikayete bağlı ise geçerli bir şikayetin zamanında yapılmış olması ve bu şikayetin geri alınmamış olması aranacak ve KKTC hukuku açısından ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek olmayacaktır. Bu noktada elbette çifte cezalandırılabilirlik, asgari ceza süresi ve diğer koşulların da mevcut olması halinde geri verme talebi olumlu olarak sonuçlanabilecektir. Peki KKTC’nin talep eden devlet olması durumunda nasıl bir yol izlenmelidir? Böyle bir senaryoda ise suç KKTC ceza hukukunda zaten resen soruşturulabilir ve kovuşturulabilir durumdadır; ancak geri vermeye esas teşkil eden suç Türk hukukunda şikayete bağlı bir suç ise ne yapılacaktır? Kanımızca burada KKTC hukukunda şikayete bağlı suç olmaması nedeniyle pratikte şikayet koşulunun sağlanması zaten imkansız olduğu için bu durum geri vermeye engel teşkil etmemelidir.

Konuya ilişkin değerlendirilmesi gereken son bir husus ise, şikayete tabi bir suç için şikayet şartı gerçekleşerek geri verme talebinde bulunulmuş ve geri verme işleminin gerçekleşmiş olduğu durumda sonradan şikayetten vazgeçilmesi halinin geri verme işlemini ne şekilde etkileyeceğidir. Bu hususa ilişkin olarak, iki devlet arasında gerçekleşmiş bir işlemin bireylerin şikayet ve şikayetten vazgeçme hakları

---

³³⁶ Fasıll 155 Ceza Muhakemeleri Usulu Yasası’nın 4. maddesinde herhangi bir polis memurunun işlenen herhangi bir suçla ilgili olarak soruşturma yapabileceği belirtilmiştir. 5. madde ise “Her soruşturma memuru, soruşturmakta olduğu suçun olgu ve koşulları hakkında, herhangi bir kişinin bilgisi bulunduğu inandırması için sebebi bulunması halinde, o kişinin, o suç ile ilgili olarak sorguya çekilmesi ve kendisinden ifade alınması için göstereceği belirli bir yerde, belirli bir saatte bulunmasını yazılı bir belge ile isteyebilir” şeklindedir.

gerekece gösterilerek hükümsüz sayılamayacağı, dolayısıyla sonradan cereyan eden şikayetten vazgeçme durumunun gerçekleşen geri verme işlemine bir etkisi olmayacağı dile getirilmiştir³³⁷.

4. Siyasi Suçlarla Bunlara Bağlı Adi Suçlarda Geri Vermeme İlkesi

Geri vermeye neden olabilen suçların en önemli istisnasını siyasi suçlar oluşturmaktadır³³⁸. Kapsamı bakımından gerek sözleşme hükümlerinde gerekse uygulamada farklılıklar bulunmasına rağmen siyasi suç nedeniyle geri verme işlemlerinin gerçekleştirilemeyeceği uluslararası ceza hukukunda yerleşik bir kural halini almıştır³³⁹. Bu başlık altında ilk önce siyasi suçla ilgili genel bilgiler verilecek, ardından geri verme kurumu ile siyasi suç arasındaki ilişki değerlendirilecek ve siyasi suçtan dolayı geri vermeme ilkesi ve bu ilkenin istisnaları açıklanacaktır. Bunlar yapılırken de TC & KKTC Sözleşmesi ve yeri geldikçe SİDAS ve Türk iç hukukuna atıfta bulunulacaktır.

Siyasi suç kavramının genel kabul görmüş bir tanımı mevcut değildir³⁴⁰. Hiçbir geri verme antlaşması ya da kanunu da siyasi ve siyasi karakterli suç tanımını

³³⁷ **Erem/Artuk/Danışman**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 223.

³³⁸ **Özgen**, Suçların Geri Verilmesi, s. 186; **Tezcan**, *Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma*, s. 21; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s.118; **Öztürk/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 200; **Van den Vijngaert**, Christine, “*The Political Offence Exception to Extradition*”, Kluwer 1980, s. 3; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 698; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1016; **Ergül**, Suçların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 49; **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 64 vd.; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 806; **Peterson**, Antje C., “*Extradition and the Political Offence Exception in the Suppression of Terrorism*”, ILJ, Vol. 67(3), (1992), 767-796, s. 767; **Plachta**, Michael, “*Contemporary Problems of Extradition: Human Rights, Grounds for Refusal and the Principle of Aut Dedere Aut Judicare*”, 114th International Training Course Visiting Experts Papers, No. 57, 64-86, s. 66; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 806; **Ruhi**, Türk Hukukunda Suçların İadesi, s. 504; **Brown**, C. Enache/**Fried**, Ari, “*Universal Crime, Jurisdiction and Duty: The Obligation of Aut Dedere Aut Judicare in International Law*”, McGill Law Journal, C. 43, (1998), 614- 613; **Malik**, Marcella Dali, “*Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*”, FILJ, C. 2, S. 3, (1979), 141-164.

³³⁹ Siyasi suçlardan dolayı geri vermeme ilkesi ilk olarak İngiltere’de kabul edilmiş; ilkeyi kanunlaştıran ilk devlet ise 1833 tarihli kanunu ile Belçika olmuştur. Bu ilkeye ise ilk kez Fransa ile Belçika arasında 1834 yılında yapılan ikili bir antlaşmada yer verilmiştir. **Özgen**, Suçların Geri Verilmesi, s. 80; **Malik**, *Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*, s. 141; **Van den Vijngaert**, *The Political Offence Exception to Extradition*, s. 3.

³⁴⁰ Siyasi suç kavramı hakkında bkz. **Kantar**, Baha “*Siyasal Suçlar*”, Adliye Ceridesi, S.21, (1936), 3-12; **Şensoy**, Naci “*Siyasi Suçlar*”, İÜHF, C.17, S.1-2, (1951), 53-74; **Gözübüyük**, Abdullah Pulat, “*Milletlerarası ve Milli Hukuk Bakımından Siyasi Suçlar*”, Adelet Dergisi, S.4, (1954), 391-401; **Şıdım**, Arif “*Siyasi Suçlar*”, Adalet Dergisi, S.2, (1962), 161-170; **Hassan**, Ümit, “*Siyasi Suç Kavramı*”, AÜSBFD, C.26, S.1, (1971), 197-217; **Doğan**, Mehmet, “*Siyasi Suçlar*”, Yargıtay Dergisi, (Birinci-İkinci Kısım), C.3 S.1/3-4, (1977), 69-84/143-155; **Bayraktar**, Köksal, Siyasal Suç, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1982; **Zafer**, Hamide, “*Siyasi Suç*”, Kenan Tunçomağ’a Armağan, 1997, 535-560; **Malik**, *Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*, s. 141; **Van den Vijngaert**, Christine, “*The Political Offence Exception to Extradition*”, Kluwer 1980, s. 10 vd.

yapmamaktadır³⁴¹. Antlaşmalarda ve iç hukuklarda açık bir tanımı olmamasına rağmen siyasi suç iki yönlüdür: Bir yanda geri vermeye konu kişinin insan hakları, diğeri yanda talep edilen devletin talep eden devletin uluslararası siyasi ilişkilerinde yer almaktaki isteksizliği söz konusudur³⁴².

Siyasi suçun evrensel olarak kabul gören kesin bir tanımının olmadığına yukarıda değinmiştik. Pek çok ülkede siyasi suçun tanımı yapılmamış, doktrin ve içtihatlardaki gelişmelere bırakılmıştır³⁴³. Bir görüşe göre, bir an için böyle bir tanım yapılsa dahi, bu tanımın belli bir zaman ve mekan için geçerli olacağı daha sonra özellikle zaman geçtikçe değişiklik göstereceği savunulmaktadır³⁴⁴. Öğretide bir görüşe göre ise siyasi suç kavramının esasen maddi ceza hukukuna ilişkin bir kavram olmadığına işaret edilerek bu bakımdan genel olarak kabul gören bir tanımın bulunmadığı ifade edilmiştir³⁴⁵. Devletlere, devletin ulusal güvenliğine, bağımsızlığına, kamusal özgürlüklerin kullanılmasına ya da bunların ihlaline yönelik suçlar genellikle siyasi suçlardır³⁴⁶.

Siyasi suçun tanımı hakkında var olan belirsizlik, kavramı açıklamaya ilişkin birden çok teorinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu teorilerden ilki *objektif teori*

---

³⁴¹ **Blakesley**, Terrorism, Drugs, International Law and the Protection of Human Liberty, s. 264; **Elagab**, Omer, International Law Documents Relating To Terrorism, Londra 1995, s.647; **Malik**, *Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*, s. 141; **Van den Vijngaert**, Christine, “*The Political Offence Exception to Extradition*”, Kluwer 1980, s. 5.

³⁴² **Gilbert**, Aspects of Extradition Law, s. 113-114; **Malik**, *Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*, s. 144.

³⁴³ Uygulamada, Türkiye’de bir terör örgütüne karşı yürütülen operasyonda Çeçen kökenli bir Rus vatandaşı olan R.E. yakalanmıştır. Konsolosluk İlişkileri Hakkındaki Viyana Sözleşmesi uyarınca adı geçen kişinin tutuklandığının bildirilmesi akabinde, R.E.’nin Türkiye’de olduğunu haber alan Rus adli organları R.E. hakkında ülkelerinde yürütülen soruşturmalar nedeniyle geri verme talebinde bulunmuşlardır. Diplomatik yoldan alınan talebin Adalet Bakanlığına iletilmiş, Gaziantep Ağır Ceza Mahkemesi, geri verme talebine konu fiilleri siyasi suç ve siyasi suçla bağlantılı suçlar bularak reddetmiştir. Mahkemenin gerekçesine göre, “*Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 3’üncü maddesinin 1’inci fıkrası, iade talebine sebep olan suç kendisinden iade talep edilen tarafça siyasi suç veya böyle bir suç ile murtabit küll olarak telakki edildiği takdirde suçlu iade edilmeyecek, hükmünü taşımaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun 18/1-b maddesinde “düşünce suçu veya siyasi ya da askeri suç niteliğinde ise, geri verme talebi kabul edilmez” hükmü bulunmaktadır. Bu kurallara göre yapılan değerlendirmede R.E.’ye isnat edilen “Rusya Federasyonu’nun anayasal sisteminin bütünlüğünü bozmak ve silahlı fesada katılmak” suçunun “siyasi bir suç” olduğu, bunun dışındaki “kanunsuz silahlı gruplar oluşturma” ve “kanunsuz silah, cephane ve patlayıcı maddeleri satın alma, bulundurma” suçlarının da siyasi suçla murtabit suçlar olduğu kanaatine varılmıştır”. Bkz. **Ergül**, *Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme*, s. 13.*

³⁴⁴ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 67-68.

³⁴⁵ **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1017.

³⁴⁶ **Bayraktar**, Siyasal Suç, s. 84-88; **Gözübüyük**, Milletlerarası ve Milli Hukuk Bakımından Siyasi Suçlar, s. 391; **Kantar**, Siyasal Suçlar, s. 1488; **Ruhi**, Türk Hukukunda Suçluların İadesi, s. 504; **Elagab**, International Law Documents Relating To Terrorism, s. 650.

olarak nitelendirilmektedir³⁴⁷. Bir suçun siyasi olup olmadığının tespitine yönelik olarak bu teori ihlal edilen hakkın niteliğine bakmakta, devlete karşı işlenen suçun siyasi suç saymaktadır³⁴⁸. Bir başka ifadeyle, objektif teoriye göre suçun hukuki konusunu devletin siyasi düzeni oluşturuyorsa, suç siyasidir³⁴⁹. Bu teori bakımından failin hangi saikle hareket ettiğinin bir önemi bulunmamaktadır³⁵⁰.

Siyasi suç tespitine ilişkin diğer bir teori ise *subjektif teoridir*. Bu teori sanıktaki saik veya gayeye üstünlük vermektedir³⁵¹. Eğer failin suçu işlemekteki saiki, gayesi, amacı siyasi ise suç siyasi olarak kabul edilmelidir. Aksi halde işlenen siyasi bir suçtan bahsedilemeyecek ve bu suç adi bir suç olarak kabul edilecektir³⁵². O halde, siyasi suç değerlendirmesi yapılırken subjektif teori esas alındığında siyasi amaçla işlenen örneğin yağma suçu niteliğindeki adi bir fiil de siyasi suç olarak kabul edilebilecektir. Ancak bu teori, failin asıl saikinin, gayesinin, amacının, her zaman açık bir şekilde ortaya konulmasının zor olacağı, bu yüzden gerçekleşen eylemlerin siyasi suç teşkil edip etmediğinin tespitinin güç olacağı şeklinde eleştirilmiştir³⁵³. *Karma teori* ise her iki teoriyi birleştirmeye çalışmaktadır³⁵⁴.

Öğretide *tam siyasi suçlar* ve *nispi siyasi suçlar* ayrımı yapılmaktadır³⁵⁵. Tam siyasi suç kavramı ile “*devletin varlığına ve siyasal mekanizmasının işleyişine karşı ve bireylerin siyasal hak ve özgürlüklerine ya da bu hak ve özgürlüklerin*

---

³⁴⁷ **Malik**, *Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*, s. 147.

³⁴⁸ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 202; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 698; **Şensoy**, *Siyasi Suçlar*, s. 57; **Şıdım**, *Siyasi Suçlar*, s. 165; **Gilbert**, *Aspects of Extradition Law*, s. 117.

³⁴⁹ Burada bahsi geçen siyasi düzen tabirinden, devletin varlığına, egemenliğine, bütünlüğüne yani dış siyasi düzenine yönelik olarak gerçekleşen eylemler anlaşılacağı gibi hükümetin şeklini değiştirmek, Anayasa’yı bozmak, seçimlerde hile yapmak gibi devletin iç siyasi düzenine yönelik eylemlerin de anlaşılacağı ifade edilmiştir. Bkz. **Malik**, *Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*, s. 147; **Van den Vijngaert**, Christine, “*The Political Offence Exception to Extradition*”, Kluwer 1980, s. 19.

³⁵⁰ **Şıdım**, *Siyasi Suçlar*, s. 165; **Gilbert**, *Aspects of Extradition Law*, s. 117; **Van den Vijngaert**, Christine, “*The Political Offence Exception to Extradition*”, Kluwer 1980, s. 19..

³⁵¹ **Van den Vijngaert**, Christine, “*The Political Offence Exception to Extradition*”, Kluwer 1980, s. 18.

³⁵² **Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 264; **Şıdım**, *Siyasi Suçlar*, s. 165; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 202; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 698; **Gilbert**, *Aspects of Extradition Law*, s. 117.

³⁵³ **Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 265.

³⁵⁴ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 202; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 698; **Van den Vijngaert**, Christine, “*The Political Offence Exception to Extradition*”, Kluwer 1980, s. 16.

³⁵⁵ **Van den Vijngaert**, Christine, “*The Political Offence Exception to Extradition*”, Kluwer 1980, s. 15.

kullanılmasına ilişkin işlenen suçlar” ifade edilmektedir³⁵⁶. Bu itibarla, doğrudan doğruya devlete, devletin varlığına, anayasal düzenine, bağımsızlığına, iç ve dış güvenliğine, yönetim şekline, bireylerin seçme ve seçilme hakkına yönelik olarak işlenen suçlar tam siyasi suç olarak nitelendirilmektedir. Sayılan suçlar bakımından ihlal edilen hak veya menfaatin devletin siyasi veya sosyal yapısı olduğu dikkate alındığında, tam siyasi suç değerlendirmesinin yukarıda değinilen objektif teori esas alınarak yapıldığı görülmektedir. Bu türden suçların siyasiliği noktasında bir tereddüt bulunmamaktadır³⁵⁷. Esas itibari ile adi bir suç olarak kabul edilen fiillerin siyasi bir suçla olan irtibatı nedeniyle siyasi suç kategorisine dahil edilebilecek nitelikteki suçlar, nisbi siyasi suç olarak ifade edilmektedir. Nisbi siyasi suçların, *karma (muhtelit) siyasi suç* ve *bağlantılı (murtabit) siyasi suç* olmak üzere iki başlık altında incelendiği görülmektedir³⁵⁸. *Karma (muhtelit) siyasi suç* kavramı ile ifade edilen suç çeşidi, bünyesinde hem tam bir siyasi suç hem de bir adi suçun unsurlarını birlikte taşıyan bileşik suç türüdür³⁵⁹. Diğer bir ifade ile bu suç türü bakımından bir fiille hem mutlak siyasi suça hem de adi suça ilişkin hükümler ihlal edilmiş olmaktadır. Bu türden suçlar bakımından verilen en klasik örnek devlet başkanlarına karşı gerçekleştirilen suikast girişimleridir³⁶⁰. *Bağlantılı (murtabit) siyasi suç* kavramı ile ifade edilen suç çeşidi ise meydana gelen adi bir suçun, bir siyasi suçu gerçekleştirmek amacıyla işlenmesi halidir³⁶¹. Esasen gerçekleştirilen adi suçlar bakımından siyasi bir nitelik söz konusu değilken, hedeflenen siyasi suç ile arada kurulan bağlantı neticesinde siyasi bir nitelik atfedilebilecek suçlardır³⁶². Bu suç türü bakımından, bir plan dahilinde gerçekleştirilen ihtilal girişimi amacıyla; kaçak yollardan silah temin etmek, devletin gizli belgelerini ele geçirmek, banka soygunu gerçekleştirmek, kişilere ya da kamuya ait mallara zarar vermek gibi eylemler örnek olarak gösterebilecektir³⁶³.

Bu konuda 15 Ekim 1970 tarihinde Sovyet yolcu uçağının kaçırılarak

---

³⁵⁶ Bayraktar, *Siyasal Suç*, s. 102.

³⁵⁷ Özgen, Suçluların Geri Verilmesi, s. 74; Malik, *Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*, s. 147.

³⁵⁸ Özgen, Suçluların Geri Verilmesi, s. 74; Malik, *Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception*, s. 149.

³⁵⁹ Özgen, Suçluların Geri Verilmesi, s. 74.

³⁶⁰ Kalabalık, Halil, “Suçluların İadesi ve Siyasi Suçlarda Suçlunun İade Edilmezliği”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı, C. II, İstanbul 2001, s. 1378; Van den Vijngaert, Christine, “The Political Offence Exception to Extradition”, Kluwer 1980, s. 23.

³⁶¹ Van den Vijngaert, Christine, “The Political Offence Exception to Extradition”, Kluwer 1980, s. 23.

³⁶² Kalabalık, *Siyasal Suçlarda Suçlunun İade Edilmezliği*, s. 1379.

³⁶³ Bayraktar, *Siyasal Suç*, s. 59; Şıdım, *Siyasal Suç*, 113; Özgen, Suçluların Geri Verilmesi, s. 74.

Trabzon'a indirilmesi, uçakta görevli bir hostesin bu amaçla öldürülmesi ile uçağın pilotunun ve mürettebatının ağır şekilde yaralanması suçlarının failleri olan iki Sovyet vatandaşının Sovyetler Birliği'ne geri verilmesine ilişkin yargılamada, Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin 23/11/1970 tarihli ve 338 sayılı kararıyla *“Sanıkların aksi sabit olmayan savunmalarına göre memleketlerine değişik bir rejimin geldiği, eziyete, nezaret ve takibe maruz kaldıkları, rejimde baskı ve tazyik olduğu, devamlı insan hak ve hürriyetleriyle uzaklaştırılmaz baskıya dayanamayarak canlarını kurtarmak için bu def'aki fiilleri işledikleri, sanıkları uçak kaçırma ve uçak mürettebatına saldırı fiillerini işlemeye sürükleyen saik siyasi olup meydana gelen cürümlerde murtabit siyasi suç mahiyetinde belirlediği, nitekim son öldürme ve öldürmeye teşebbüs hadiselerinde öldürülen ve yaralananlar arasında herhangi bir düşmanlık bulunmadığı, fiillerinin sebep ve saikine ve toplanan delillere göre ve subjektif nazariye bakımından cürümlerin murtabit (nisbi) siyasi suçlar niteliğinde kabulünün gerektiği” hüküm altına alınmıştır. Anılan karara karşı yazılı emir yoluna başvurulması üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulu 1971/1-490 Esas-1971/65 Karar sayılı ilamıyla; “sanıkların Sovyetler Birliği'ndeki rejim dolayısıyla, kendilerine gelecekte tazyikte bulunulabileceği ihtimaliyle öldürme ve ağır surette yaralama suçlarını işlemelerin siyasi veya ona murtabit suçlardan sayılmayacağı” ve “devletin Anayasa ile tesis edilmiş nizamına ilişkin veya siyasi maksat ve gaye ile tebaanın siyasi haklarını ihlale ve hatta geniş anlamda devletin dahili veya harici emniyetini bozmaya yönelmiş eylem ve hareket olmadığı gibi bunlarla ilgili tasarlanmış, kastedilmiş bir hale de tesadüf olunmadığı” gerekçeleriyle Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin 23/11/1970 tarihli ve 338 sayılı kararının bozulmasına karar verilmiştir.*

Siyasi suçtan dolayı geri verme talebinin kabul edilmeyeceği ilkesinin temelinde, kişinin geri verilmesi halinde siyasi görüşlerinden dolayı haksız bir yargılamaya konu edileceği ve hatta işkence ile kötü muameleye maruz kalabileceği düşüncesi bulunmaktadır. Bu konuda AİHM, *Isakov/Rusya* kararında “...kişisel durumu bakımından Mahkeme, başvuranın siyasi suçlarla suçlandığını gözlemlemiştir. Başvuran ile ilgili bir tutuklama emrinin düzenlendiği dikkate alındığında, iadesinden sonra doğrudan göz altına alınması ve dolayısıyla ciddi bir kötü muamele riski altında olması olasıdır. Hükümet, başvuranın işkenceye veya kötü muameleye maruz bırakılmayacağını belirten herhangi bir diplomatik teminat sunmamıştır.” gerekçesiyle Özbek vatandaşı Isakov'un aşırılık yanlısı bir hareketin

yıkıcı faaliyetlerine aktif olarak katılmak suçundan Rusya'dan Özbekistan'a geri verilmesine karar verilmesini AİHS'in 3. ve 5. maddesine aykırı olduğuna hükmetmiştir³⁶⁴.

Tüm açıklamalara rağmen ifade etmek gerekir ki ne nisbi siyasi suçlara ilişkin yapılan ayırım bakımından, ne de nisbi siyasi suçların siyasi suç vasfı bakımından doktrinde bir uzlaşımın olmadığı görülmektedir. Ancak, bir suçun siyasi suç olarak kabul edilmesinin ortaya çıkaracağı en önemli sonuçlardan biri konumuza esas teşkil eden geri verme ilişkisi bakımından olmaktadır. Bu kapsamda, geri verme isteminde bulunulan devlet tarafından geri verme talebine konu fiillerin siyasi suç olarak vasıflandırılması halinde bu talep kabul edilmeyecektir. Günümüzde artık siyasi bir suçtan dolayı geri verme işleminin gerçekleşmeyeceğine ilişkin bu kuralın uluslararası teamül hukuk kuralı haline geldiği kabul edilmektedir. Her ne kadar siyasi suçun kapsamı, çeşitleri, açıklamaya ilişkin teoriler üzerinde bir birlik bulunmasa dahi siyasi suçtan dolayı geri verilmezlik ilkesinin geri verme hukukunun yerleşik bir kuralıdır.

SİDAS'ın 3. maddesinin 1. fıkrasına göre, *“iade talebine konu olan suç talep edilen taraf tarafından siyasi veya böyle bir suç ile bağlantılı bir fiil olarak görülürse, suçlu iade edilmeyecektir”*. Yukarıda değinildiği üzere, SİDAS'ta da siyasi suç tanımlanmamış siyasi suçları ve siyasi suçlarla irtibatı olan, siyasi amaçlarla işlenen adli suçları işleyenlerin geri verilmeyeceği prensibi kabul edilmiştir. Düzenleme bu yönüyle siyasi suçtan dolayı geri vermeme ilkesinin kapsamını oldukça geniş yorumlamaktadır. Böylece, siyasi suçlarla irtibatı olan, siyasi amaçlarla işlenen adli suçların da siyasi suç sayılacağı hükmü benimsenmiştir³⁶⁵. SİDAS'ın 3/2. maddesine göre; *“Kendisinden iade talep edilen Taraf, adi bir suç için vaki iade talebinin bir şahsı ırk, din, milliyet veya siyasi kanaat cihetinden takip veya cezalandırmak gayesiyle yapıldığına veya bu şahsın vaziyetinin bu sebeplerden biri dolayısıyla ağırlaşabileceğine dair ciddi sebepler mevcut olduğuna kanaat hasıl ettiği takdirde de aynı kaide tatbik edilecektir.”* SİDAS'ın uygulanması bakımından, bir Devlet Başkanının veya aile efradından birinin hayatına yönelik suçlar da siyasi suç sayılmayacaktır (m. 3/3). Devlet Başkanlarının hayatlarına karşı kast fiillerinin siyasi suç sayılmayacağına dair söz konusu kural doktrinde Belçika şartı (Clause

³⁶⁴ AİHM'in 08.07.2010 tarihli Isakov kararı, BN. 14049/08.

³⁶⁵ **Ergül**, Suçların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 49; **Gilbert**, Aspects of Extradition Law, s. 115.

Belge) olarak adlandırılmaktadır³⁶⁶.

Türk hukukunda CKUAİK'in 11. maddesinin 2. fıkrası geri verme istemine konu olan fiilin siyasi suç veya siyasi suçla bağlantılı bir suç niteliğinde olmasını bir geri verme engeli olarak düzenlenmiştir. Kanun'da siyasi suçun tanımı yapılmamış, ancak siyasi suçun kapsamını ve dolayısıyla geri verme engelini sınırlayan bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, *“iade talebinin dayanağını teşkil eden fiilin bütün unsurları, özellikle işleniş şekli, suçun işlenmesinde kullanılan araçların veya ortaya çıkan sonuçların ağırlığı dikkate alınarak fiil siyasi suç olarak kabul edilmeyebilir. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar, siyasi suç olarak kabul edilemez”* (CKUAİK, m. 2)³⁶⁷. Bu düzenleme siyasi suç kavramını belirsiz hale getirdiği gerekçesiyle eleştirilmiştir³⁶⁸. Ayrıca, yine maddede geçen *“siyasi suç olarak kabul edilmeyebilir”* ifadesi de eleştiriyle karşılanmıştır. Turhan'a göre: *“UAİK'da ise “fiil siyasi suç olarak kabul edilmeyebilir” denilerek, takdir yetkisine ilişkin bir ifade tarzı kullanılmıştır. UAİK'in bu ifade tarzı yerinde değildir. Çünkü, söz konusu unsurlar dikkate alındığında fiilin siyasi suç özelliğinin ağır bastığının tespit edilmesi halinde fiili siyasi suç olarak kabul edip etmeme konusunda bir takdir yetkisi söz konusu olamaz. Böyle bir durumda iade konusunda karar verecek mahkemenin talebe esas teşkil eden suçun siyasi suç olduğunu tespit ederek iadenin kabul edilemez olduğuna karar vermesi gerekir. Md. 11/2'de, belirtilen durumların dikkate alınarak suçun siyasi özelliğinin ağır bastığının tespit edilmesi halinde iade talebinin kabul edilmeyeceğine ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmesi isabetli olurdu”*. Maddenin bir diğer eksikliği ise, siyasi suç sayılmayan fiiller arasında

³⁶⁶ 1854 yılında iki Fransız vatandaşı, Fransız İmparatoru III. Napolyon'u öldürmek amacıyla içinde bulunduğu treni saatli bomba ile havaya uçurma teşebbüsünde bulunurlar. Başarısız olan suikastçiler Belçika'ya kaçarlar. Fransa'nın iade talebi Belçika Yargıtay'ınca, 1833 tarihli Suçluların İadesi Kanunu'nun siyasi suçluların iadesini kabul etmemesi nedeniyle reddedilir. Bu kararın oluşturduğu olumsuz tepkiler üzerine Belçika, 22 Mart 1856 tarihli Kanunla yabancı bir Devlet Başkanının şahsına veya aile efradına karşı işlenen suikast ya da suikast teşebbüslerinin siyasi veya ona bağlı suç olarak kabul edilmeyeceğini öngörür.

³⁶⁷ Benzer düzenlemelere başka ülkelerin kanunlarında da yer verildiği görülmektedir. Örneğin, Avusturya Kanunu m. 14/1'de siyasi suçlardan dolayı geri verme talebinin kabul edilmeyeceğini düzenlemektedir. m. 14/2'de ise, temelinde siyasi saik veya amaçlar bulunan diğer suçlardan dolayı da iade talebinin kabul edilmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ancak siyasi bir amaç veya saikle işlenen suçlarda, somut olaydaki bütün durumlar, özellikle fiilin işleniş şekli, fiilin işlenmesinde kullanılan veya kullanılma tehdidine bulunulan araçlar veya fiilin işlenmesi ile ortaya çıkan veya amaçlanan sonuçlar dikkate alındığında, fiilin adi suç (kriminel) özelliği siyasi özelliğine baskın gelen hallerde, fiil siyasi suç olarak kabul edilmeyecektir. Avusturya Kanunu'nun bu düzenlemesine göre, mutlak siyasi suçlarda iade talebi kabul edilmeyecektir. Buna karşın siyasi bir saik veya amaçla işlenen adi suçlarda ise siyasi amaç veya saik ile suçun adi suç karakteri arasında bir karşılaştırma yapılarak, siyasi özelliğin ağır bastığı hallerde de iade talebi kabul edilmeyecektir. Bkz. **Turhan, Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları**, s. 65.

³⁶⁸ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 202.

sadece soykırım ve insanlığa karşı suçların sayılmış olmasıdır. Bu düzenleme yerinde olmakla birlikte eksiktir. Zira uluslararası sözleşmelerde bu iki suç tipinin yanında savaş suçlarının da sayıldığı görülmektedir³⁶⁹. Bu nedenle, maddenin savaş suçlarının da siyasi suç sayılmayacağı şeklinde düzenlenmiş olması daha yerinde olurdu.

Konu hakkında TC & KKTC Sözleşmesi'nde ise geri verme istemine konu olan suçun siyasi veya siyasi suça murtabit bir suç olması durumunda talebin reddedileceği belirtildikten sonra hangi tür fiillerin siyasi suç sayılmayacağı sayılmıştır. Düzenlemeye göre, Devlet Başkanlarına veya aile üyelerine karşı işlenmiş suçlar, uluslararası çok taraflı sözleşmeler uyarınca kovuşturma yükümlülüğü bulunan suçlar ve siyasi maksatla da olsa her türlü şiddet ve terör kastıyla işlenen suçlar siyasi suç kapsamının dışında bırakılmıştır (m. 36/I).

Siyasi suçlardan dolayı geri verilmeme kuralına uluslararası sözleşmeler ve uluslararası teamül kurallarıyla getirilmiş bazı istisnaları vardır. Buna göre, kişi siyasi bir amaçla dahi işlemiş olsa aşağıda belirtilen suçları işlemesi halinde geri verme söz konusu olabilecektir³⁷⁰. Bu istisnalar; Belçika kaidesi, terör suçları, soykırım ve insanlığa karşı suçlar, uçak kaçırma suçları, diplomatlara ve uluslararası korunan kişilere karşı işlenen suçlar ve terörün finansmanı şeklinde sayılabilir³⁷¹.

a. Belçika Kuralı

Siyasi suçlardan dolayı geri verilmeme kuralının istisnalardan ilki olan *Belçika kaidesine* göre, devlet başkanların ve onun aile üyelerine karşı işlenen saldırı fiilleri siyasi suç olarak kabul edilmeyecek ve dolayısıyla bu suçların failleri geri verilebilecektir³⁷². Bu kural, tüm ikili ve çok taraflı sözleşmelerde yer almaktadır³⁷³.

---

³⁶⁹ 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme'nin 7. maddesinde soykırım suçunu oluşturan fiillerin geri verme bakımından siyasi suç kabul edilmeyeceği ve taraf devletlerin bu tür fiilleri ya cezalandırmak ya da bu tür fiilleri işleyen kişileri geri vermekle yükümlü oldukları belirtilmiştir. Yine Türkiye'nin de taraf olduğu SİDAS'a Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinde soykırım ve insanlığa karşı suçlar ile 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinde tanımlanan savaş suçlarının SİDAS md. 3 kapsamında siyasi suç sayılmayacağı belirtilmiştir. Türkiye'nin henüz taraf olmadığı UCM Statüsü'ne göre ise Mahkemenin yargı yetkisine giren soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçunda taraf devletler talep edilen kişiyi Mahkemete teslim etmekle yükümlüdür. Nitekim Türkiye henüz Statü'ye taraf olmamasına rağmen bu yükümlülüğü Anayasası'nın 38/son hükmünde düzenlenmiştir.

³⁷⁰ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 89 vd.; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 203 vd; **Ruhi**, *Türk Hukukunda Suçluların İadesi*, s. 505.

³⁷¹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 203-204.

³⁷² Kuralın ortaya çıkması, 1854 yılında III. Napolyonu öldürmek için seyahat ettiği trenin havaya uçmasına teşebbüs edilmesi, fakat başarısız olup Belçika'ya kaçan faillerin Fransa tarafından istenmesi ve bunun Belçika tarafından reddedilmesi üzerine, Belçika Temyiz Mahkemesi'nin bu konuda verdiği kararın, Belçika'da çıkarılan 22 Mart 1856 tarihli kanunla kabul edilmesiyle

Nitekim SİDAS'ın 3. maddesinin 3. paragrafında, “bir devlet reisinin veya ailesi efradından birinin hayatına kasıt siyasi suç sayılmayacaktır”düzenlemesine yer verilerek söz konusu kural benimsenmiştir. Nitekim TC & KKTC Sözleşmesi'nin 36. maddesinde de devlet başkanlarına veya aile üyelerine karşı işlenmiş suçların siyasi suç sayılmayacağı dolayısıyla geri vermeye engel bir durum olmayacağı belirtilmiştir.

Burada yanıtlanması gereken bir soru; kural yalnızca devlet başkanına yönelik saldırıda mı uygulanacak, yoksa devlet başkanlığına vekalet eden kişiye, örneğin, meclis başkanı vekalet ettiği sırada saldırıya uğrar ve failleri de yurtdışına kaçarsa, bu kişiler Belçika Kuralı nedeniyle geri verilecek midir? Bu sorunun yanıtı olumlu olmalıdır. Çünkü burada korunan yarar bizzat devlet başkanının şahsına ait bir yarar olmayıp, onun makamına ilişkin bir korumadır³⁷⁴. Ayrıca kural devlet başkanının görevde olduğu süreçte kendisine ve yakınlarına yönelik öldürme ve yaralama suçlarını kapsadığından görevden herhangi bir nedenle ayrılmış devlet başkanlarına karşı işlenen suçlar bu kapsamda değerlendirilmeyecektir³⁷⁵.

b. Terör Fiilleri ve Terörizmin Finansmanı

Siyasi suçtan geri verilmezlik ilkesinin en önemli istisnalarından bir diğeri şüphesiz ki *terör suçlarıdır*³⁷⁶. Konuya ilişkin olarak literatüre bakıldığında, önceleri tedhişçilik olarak tanımlanan eylemlerin, günümüzde genellikle terör eylemleri olarak tanımlanmakta olduğu görülmektedir³⁷⁷. Uluslararası hukukta henüz genel

---

gerçekleşmiştir. Bu kural ilk defa Belçika'da çıkarılan kanunda yer aldığı için de adı Belçika kuralı olarak kalmıştır. Bkz. **Tezcan**, *Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma*, s. 21.

³⁷³ **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 203; **Özgen**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 92; **Özgenç**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 1024; **Ulutaş**, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi*, s.157-158; **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 68. Kural devlet başkanı ve onların aile bireylerinin hayatlarına diğer siyasiler veya vatandaşların yaşam haklarına oranla daha fazla değer atfedildiği düşüncesiyle eleştirilmiştir. Bkz. **Özgen**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 92-93.

³⁷⁴ **Köprülü**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 101; **Ulutaş**, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi*, s. 158.

³⁷⁵ **Ulutaş**, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi*, s. 158.

³⁷⁶ **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 203; **Özgen**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 92; **Özgenç**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 1024; **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 68; **Beltran de Felip**, **Miguel/Nieto Martín**, Adan, “*Post 9/11 Trends in International Judicial Cooperation: Human Rights as a Constraint on Extradition in Death Penalty Cases*”, ICJ, S. 10, (2012), 581-640, s. 582; **Joyner**, Christopher, “*International Extradition and Global Terrorism: Bringing International Criminals to Justice*”, LAICLR, C. 25, (2003), 493-541.

³⁷⁷ Arapça kökenli “*tedhiş*” kelimesi; “*şaşırtma, ürkütme, yıldırma*”, anlamlarına gelmektedir. Latince’de “*terrere*” olarak kullanılan bu kelime, Fransızca’ya “*terreur*”, İngilizce’ye de “*terror*” olarak geçmiştir. 13. yüzyılda Latince “*terreur*” olarak kullanılan bu kelime; peur, frayeur, effroi, epouvante şeklinde, korku, endişe gibi psikolojik bir durumu gösteren bir anlam taşımaktadır. Bkz. **Döner**, İsa, *Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Terör ve Terörizm*, s.1. <http://www.e->

kabul görmüş bir terörizm tanımı yapılmamıştır³⁷⁸. Tezcan'a göre, “toplumlarda korku heyecan ve aşırı öfke yaratarak siyasi amaçlar için insanlar arasında güvensizlik duygusunu genişletmeye yönelik suçlara terör veya tedhiş suçları denmektedir”³⁷⁹. Terör fiillerinin halk üzerinde korku ve panik yaratmak amacıyla iflenen fiiller olduğu şeklinde genel bir tanımlama yapmak doğru olacaktır. Terörizmin tanımının yapılmamış olması ve işlenen terör fiillerin devletler tarafından farklı şekil ve bağlamlarda algılanması, bu fiilleri işleyen ve “terörist” olarak nitelenen kişilerin, saklandıkları devletlerde farklı muameleler görmesi sonucunu doğurmaktadır³⁸⁰. Çünkü bir devlet tarafından “terörist” olarak kabul edilen kişi, diğer bir devlet tarafından “özgürlük savaşçısı” olarak kabul edilebilmektedir. Durum böyle olunca da terör fiillerini işleyen ve terörist olarak nitelendirilmesi gereken kişilerin, bazı devletler tarafından siyasi suçlu olarak kabul edilip, “siyasi suçlar iade edilmez” kuralının uygulanarak talep eden devlete geri verilmedikleri görülmektedir³⁸¹. Ayrıca, uluslararası hukuk sujelerinden biri olan devletlerin büyük çoğunluğunun taraf olduğu SİDAS'ın siyasi suçları düzenleyen 3. maddesinde de bu konuda bir düzenleme yapılmamış olması, durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Ancak, söz konusu maddenin 4. paragrafında, bu maddenin, âkit tarafların imzalamış oldukları çok taraflı sözleşmelerle yükledikleri veya yüklenecekleri taahhütlerine etki etmeyeceğinin düzenleme altına alınması,

---

akademi.org/incele.asp?konu=ULUSLARARASI%20HUKUKTA%20VE%20TDCRK%20HUKUKUNDA%20TER%D6R%20VE%20TER%D6R%DDZM&kimlik=1129233217&url=makaleler/ider-1.htm (ET. 17.1.2022).

³⁷⁸ Konu hakkına daha fazla bilgi için bkz. **Pazarıcı**, Uluslararası Hukuk, s. 217-218. Ayrıca bkz. **Saul**, Ben, “*Defining Terrosim in International Law*”, Globalex, (2021), https://www.nyulawglobal.org/globalex/Defining_Terrorism_International_Law.html (8.2.2022); **Stuurman**, Ziyanda, “*Terrorism as Controversy: The Shifting Definition of Terrorism in State Politics*”, E-International Relations, (2019), <https://www.e-ir.info/2019/09/24/terrorism-as-controversy-the-shifting-definition-of-terrorism-in-state-politics/> (ET. 8.2.2022).

³⁷⁹ **Tezcan**, *Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma*, s. 19.

³⁸⁰ **Joyner**, *International Extradition and Global Terrorism: Bringing International Criminals to Justice*, s. 500.

³⁸¹ Örneğin, Türkiye'ye yurt dışından siyasi amaçlı uçak kaçırımlarda işlenen öldürme ve yaralama suçları geçmişte siyasi suça dahil edilmiş ve suç sanıkları işlemiş oldukları bu suçlardan dolayı geri verilmemişlerdir. 1948 yılında Bulgaristan'da Türkiye'ye kaçırılan uçakta işlenen bu fiillerden dolayı Yargıtay, evrensel yetki kapsamına girmediği için söz konusu kişilerin Türkiye'de yargılanamayacağına karar vermişti. Yargıtay'ın daha sonra 1971 yılındaki bir olayda görüş değiştirdiği belirtilmelidir. Bugün artık gerek terör suçlarının siyasi suç sayılmayacağı ilkesinin tamamen benimsenmiş olması, gerek konu hakkındaki uluslararası sözleşmeler nedeniyle uçak kaçırma suçları, her nerde işlenirse işlensin geri vermeye ve adli yardımlaşmaya konu olabilmekte ve böylelikle cezası kalmamaktadır. Bkz. **Tezcan**, *Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma*, s. 23; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 204. Konu hakkında benzer örnekler için bkz. **Joyner**, *International Extradition and Global Terrorism: Bringing International Criminals to Justice*, s. 503 vd; **Cryer**, Robert/**Friman**, Hakan/**Robinson**, Darryl/**Wilmshurst**, Elizabeth, *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge, 2. Baskı, Londra 2010, s. 307 vd.

imzalanan ya da imzalanacak olan sözleşmelerde siyasi suçlarla ilgili istisnaların getirilebileceğine izin verildiği şeklinde yorumlanabilir.

Terör eylemlerinin siyasi bir amaç güdülerek gerçekleştirilmesine rağmen, faillerinin cezasız kalmalarını önlemek için ve terörle mücadelede uluslararası dayanışmanın bir gereği olarak; bu suçların siyasi suç nedeniyle geri verme yasağı dışında tutulması yönünde uluslararası bir irade mevcuttur³⁸². Zira her suç gibi terör suçları da kovuşturulmayı ve cezalandırılmayı zorunlu kılar³⁸³. İşte bu iradenin yansımaları olarak pek çok uluslararası sözleşmede, terör eylemi niteliğini haiz farklı bazı fiillerin siyasi suç olarak kabul edilemeyeceği dolayısıyla, talep halinde bu fiilleri gerçekleştiren kişilerin geri verilmesine, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise yargılanmalarına ilişkin hükümler yer almaktadır. Avrupa Konseyi'nin terörizmin önlenmesine ilişkin sözleşmeleri başta olmak üzere 1970'li yıllardan itibaren terör suçlarının siyasi suç sayılmayıp geri verilmesi gerektiğine ilişkin düzenlemeler yapıldığı bazı sözleşmeler şu şekildedir:

1963 tarihli Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Tokyo Sözleşmesi'nde her ne kadar siyasi suç kavramı ile ilgili bir değerlendirme yapılmamış olmakla birlikte faillerin teslimi ve geri verilmesine ilişkin hükümler yer almaktadır³⁸⁴.

1970 tarihli Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkındaki La Haye Sözleşmesi'nin 8. maddesinde Sözleşme kapsamındaki fiillerin geri verme müessesesine konu teşkil edeceği ifade edilmiştir³⁸⁵.

1971 tarihli Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Montreal Sözleşmesi'nin 1. maddesinde Sözleşme kapsamında

---

³⁸² **Tezcan**, *Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma*, s. 19; **Beltran de Felip/Nieto Martín**, *Post 9/11 Trends in International Judicial Cooperation: Human Rights as a Constraint on Extradition in Death Penalty Cases*, s. 60.

³⁸³ **Tezcan**, *Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma*, s. 19.

³⁸⁴ Bu sözleşme Türkiye tarafından 17.04.1975 tarihinde 1889 sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 8.12.1975 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur.

³⁸⁵ Bu Sözleşme, Türkiye tarafından 30.11.1972 tarihinde 1634 sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 31.03.1973 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur. Uçak kaçırma suçları ile alakalı olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 1949 yılında verdiği karara konu olayda Bulgaristan rejiminden kaçmak amacıyla Bulgar uçağını kaçırarak sanıklar pilot ve telsizci olmak üzere iki kişinin ölümüne sebep olmuşlardır. Bu olaya ilişkin verilen kararda Yargıtay, sanıkların ülkelerindeki rejimden kurtulmak amacı ile işledikleri suçların siyasi saikle işlendiğini, dolayısıyla söz konusu fiillerin siyasi suçla bağlantılı suç kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gerekçesi ile iade talebinin reddedilmesine karar vermiştir. Y.C.G.K 31.10.1949 tarih 108/93 sayılı kararı. Ancak daha sonra benzer nitelikteki başka bir olaya ilişkin 1971 yılında verdiği kararda ise Yargıtay Ceza Genel Kurulu bu içtihadını değiştirerek, mevcut bir siyasal rejimi beğenmemenin siyasi suç olarak kabul edilemeyeceğine karar vermiştir. YCGK. 08.03.1971 tarih 490/5 sayılı kararı.

sayılan suçlar bakımından taraf devletlere geri verme yükümlülüğü getirilmiştir³⁸⁶.

1973 tarihli BM Diploması Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korunmaya Sahip Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair New York Sözleşmesi'nde de benzer şekilde Sözleşme kapsamında değerlendirilen fiillerden ötürü faillerin, geri verilmesi veya buldukları ülkelerde ceza takibi yapılacağından bahsedilmiştir³⁸⁷.

Bu hususta değinilmesi gereken belki de en kapsamlı uluslararası düzenleme ise Avrupa Konseyi bünyesinde kabul edilen Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'dir³⁸⁸. Sözleşmenin açıklayıcı raporunda bu Sözleşme ile geri vermeye dair ikili ve çok taraflı anlaşma hükümlerinin tamamlanmasının amaçlandığı bu yolla terör eylemleri gerçekleştiren kişilerin siyasi suçlu sayılmak suretiyle geri verilmemesinin önüne geçilmek istendiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda bahse konu Sözleşme'nin 1. maddesinde, yukarıda ifade ettiğimiz sözleşmelere konu fiillerin de dahil olduğu bazı fiiller sayılarak geri verme uygulamaları bakımından taraf devletlerin bu fiilleri siyasi suç, siyasi suça murtabit suç veya siyasi nedenle işlenmiş suç olarak kabul edemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca Sözleşme'nin 3. maddesinde, SİDAS dahil olmak üzere taraf devletler arasında imzalanmış olan ikili ya da çok taraflı geri verme antlaşmalarının bu Sözleşme hükümleri ile bağdaşmayan hükümlerinin değiştirildiği de ifade edilmiştir³⁸⁹.

³⁸⁶ Bu Sözleşme, Türkiye tarafından 17.04.1975 tarihinde 1888 sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 29.11.1975 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

³⁸⁷ Bu Sözleşme, Türkiye tarafından 21.01.1981 tarihinde 2374 sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 01.05.1981 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

³⁸⁸ Bu Sözleşme, Türkiye tarafından 27.10.1980 tarihinde 2327 sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 28.10.1980 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

³⁸⁹ Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre;

“Akit Devletlerarasında suçluların iadesi maksadıyla, aşağıda belirtilen suçların hiçbiri siyasi suça murtabit suç veya siyasi nedenle işlenmiş suç niteliğinde telakki edilmeyecektir.

a) 16 Aralık 1970 tarihinde La Haye'de imzalanan uçakların kanun dışı yollarla ele geçirilmesinin önlenmesine ilişkin Sözleşmenin kapsamına giren suçlar;

b) 23 Eylül 1971 tarihinde Montreal'de imzalanan sivil havacılığın güvenliğine karşı kanun dışı eylemlerin önlenmesine ilişkin Sözleşmenin kapsamına giren suçlar;

c) Diplomatik Ajanlar dahil olmak üzere uluslararası bir himayeye tabi olan şahısların hayat, fiziki bütünlüğü veya hürriyetine bir saldırıyı kapsayan vahim suçlar;

d) Adam kaldırma, rehin alma veya gayri kanuni hürriyeti tehdit eden suçlar;

e) Şahısların hayatı için tehlike teşkil ettiği ölçüde bomba, el bombası, roket, otomatik ateşli silah veya bombalı mektup veya koli kullanmak suretiyle işlenen suçlar;

f) Yukarıda sayılan suçlardan birini işlemeye teşebbüs veya böyle bir suçu işleyen veya işlemeye teşebbüs eden bir şahsın fiiline suç ortağı olarak iştirake ilişkin suçlar”.

Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 1. maddesinde sayılan siyasi suçlara istisna niteliğindeki eylemler, 15.05.2003 tarihinde kabul edilen Sözleşme'ye ek Protokol önemli ölçüde genişlemiştir.

Bu Sözleşme bakımından en önemli eleştirilerin Sözleşme'nin 2. ve 13. maddeleri bakımından getirildiği görülmektedir. Buna göre, Sözleşme'nin 2. maddesinde, 1. maddede sayılan suçlar dışında kalan ve aynı zamanda kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü, hürriyeti aleyhine gerçekleştirilebilecek ciddi nitelikteki eylemlerin siyasi suç olarak kabul edilmesi noktasında taraf devletlere takdir hakkı tanınması ve yine Sözleşme'nin 13. maddesinde taraf devletlere, 1. maddede sayılan suçlar bakımından çekince koyma imkânının verilmesi nedeniyle Sözleşme'nin etkinliğinin azaldığı ifade edilmiştir³⁹⁰.

Bununla birlikte, söz konusu Sözleşme'nin 6. ve 7. maddesinde “*Aut dedere aut judicare/aut punier*” yani “*Ya iade et ya da yargıla/cezalandır*” kuralı kapsamında bir hükme yer verilmiştir³⁹¹. Söz konusu maddeler doğrultusunda, 1.

Ek Protokolün 2. maddesine göre;^[1] “Sözleşme'nin 1'inci maddesinin 1'inci paragrafı aşağıdaki dört alt paragraf ile tamamlanmıştır: g. Roma' da 10 Mart 1988' de akdedilen, Denizde Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme'nin uygulama alanındaki suçlar; h. Roma'da 10 Mart 1988'de akdedilen, Kıta Sahaneliğinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol'ün uygulama alanındaki suçlar; i. New York'ta 15 Aralık 1997'de kabul edilen, Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin uygulama alanındaki suçlar; j. New York'ta 9 Aralık 1999'da kabul edilen Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme'nin uygulama alanındaki suçlar.”

Sözleşme'nin 1. maddesinin uygulaması bakımından değinilebilecek Sabancı suikastı olarak bilinen meşhur örnek olay, Fahriye Erdal isimli şahsın Türkiye'de bir terör örgütü faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirdiği öldürme niteliğindeki fiillerinden ötürü sığındığı Belçika'dan iade talebini konu almaktadır. Söz konusu bu talep, Belçika makamları tarafından eylemin gerçekleştirildiği yarı otomatik silahın, Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 1.maddesinin (e) bendinde zikredilen “*otomatik ateşli silah*” tanımına uymadığı gerekçesi ile eylemin 1. madde kapsamında değerlendirilmeyip siyasi suç olarak kabul edilmesi sonucu reddedilmiştir. Bkz. **Köprülü**, Timuçin, “*Belçika'nın Terörle İmtihani*”, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.4, (2005), s. 222-224.

Bununla birlikte, terör suçu-siyasi suç ayırımına ilişkin yaptığı bir değerlendirmede Yargıtay, iadeye konu terör faaliyeti niteliğindeki eylemlere dair delillerin somut olay bakımından etraflıca değerlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir. Buna göre; “*Sanığın iadesine konu silahlı terör örgütü olduğu iddia edilen örgütün kuruluşu, yapısı, amacı, faaliyetleri ile eylemleri hakkında somut bilgi ve belgeler temin edilmeden; iade dosyasındaki tanık beyanlarının aslı veya onaylı örnekleri getirilmeden; fotoğraflardaki patlayıcı oldukları belirtilen maddelerin ne surette ele geçirildiği, niteliği ve patlayıcı madde olup olmadığına dair uzman kişilerce hazırlanan inceleme raporları bulunup bulunmadığı tespit edilmeden... eksik inceleme sonucu yazılı şekilde karar verilmesi...*” bozma sebebi olarak kabul edilmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 2016/7545 E., 2017/211 K.

³⁹⁰ **Köprülü**, *Belçika'nın Terörle İmtihani*, s. 224. Bu hususa ilişkin örnek bir olayda Türkiye'nin geri verme talebi Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ne getirilen çekince nedeniyle reddedildiği ifade edilmiştir. Buna göre; “*Devletin yönetimi altındaki topraklardan bir kısmını devlet yönetiminden ayırmak amacıyla yasa dışı bölücü örgüt üyesi olmak, silahlı eylemlerde bulunmak suçundan Diyarbakır Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesince yargılanan ve söz konusu suç nedeniyle anılan mahkemece düzenlenen giyabi tevkif müzekkeresine istinaden uluslararası düzeyde kırmızı bültenle aranan H.A'nın İsveç'ten geri verilmesi talep edilmiş, ancak bu talep İsveç makamlarınca adı geçen İsveç vatandaşı olması ve eylemlerinin, Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 1. maddesine getirilen çekince nedeniyle, siyasî suç olarak kabul edilmesi nedeniyle reddedilmiştir.*” Bkz. **Güler**, *Türk Ceza Kanununa Göre Suçluların Geri Verilmesi*, s. 65.

³⁹¹ **Stuurman**, Ziyanda, “*Terrorism as Controversy: The Shifting Definition of Terrorism in State Politics*”, E-International Relations, (2019), <https://www.e-ir.info/2019/09/24/terrorism-as-controversy-the-shifting-definition-of-terrorism-in-state-politics/> (ET. 8.2.2022).

maddede zikredilen suçları işlediğinden şüphelenilen kişilerin geri verilmesinin talep edilmesi ve bu talebin kabul edilmemesi halinde talepte bulunulan devletin, söz konusu fiillerden ötürü gerekli ceza takibatını yapmak üzere meseleyi adli mercilere iletme yükümlülüğü bulunduğu kabul edilmiştir³⁹².

Bu sözleşmelerin yanı sıra 1999 tarihli BM Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Sözleşme'nin 8. ve 9. maddesinde, Sözleşme kapsamında olduğu kabul edilen eylemlerin, taraf devletlerin aralarında mevcut olan herhangi bir geri verme antlaşmasına geri verilebilir nitelikteki suçlar olarak dahil edileceği ve ayrıca Sözleşme'ye konu suçlar bakımından “*Ya iade et ya da yargıla / cezalandır*” kuralının işletilmesi gerektiği kabul edilmiştir³⁹³.

Son olarak 1999 tarihli BM Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi'nin 14. maddesi ile Sözleşme'nin 2. maddesinde ifade edilen suçlardan hiçbirinin, geri verme veya adli yardımlaşmanın amaçları bakımından siyasî bir suç veya siyasî suçla bağlantılı bir suç veya siyasî saiklerle işlenmiş bir suç olarak değerlendirilemeyeceği ve bu nedenle geri verme taleplerinin geri çevrilemeyeceği kabul edilmiştir³⁹⁴.

c. Soykırım ve İnsanlığa Karşı Suçlar

Suçların suçu olarak nitelendirilmiş olan soykırım suçu, uluslararası toplum yararını tehlikeye atan bir suçtur³⁹⁵. Soykırım suçunun insanlığa karşı işlenen en büyük suçlardan birisi olduğu konusunda bir duraksama bulunmazken, doktrinde bu suçun tanımı üzerinde bir uzlaşma yoktur³⁹⁶. Bir tahmine göre 20. yüzyılda soykırıma maruz kalan insan sayısı 19-28 milyon arası iken, bir başka tahmin bu sayıyı 60 milyon olarak vermektedir. Birbirinden oldukça değişik bu rakamların, soykırımın

---

³⁹² **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1022; **Beltran de Felip/Nieto Martin**, *Post 9/11 Trends in International Judicial Cooperation: Human Rights as a Constraint on Extradition in Death Penalty Cases*, s. 63.

³⁹³ Bu Sözleşme, Türkiye tarafından 11.01.2002 tarihinde 4740 sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 19.01.2002 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bkz. **Centel/Zafer/Çakmut**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 190.

³⁹⁴ Bu Sözleşme, Türkiye tarafından 10.01.2002 tarihinde 4738 sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 17.01.2002 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bkz. **Öztürk/Erdem**, Uygulmalı Ceza Hukuku, s. 119; **Beltran de Felip/Nieto Martin**, *Post 9/11 Trends in International Judicial Cooperation: Human Rights as a Constraint on Extradition in Death Penalty Cases*, s. 63.

³⁹⁵ Ruanda MCM Kambanda Kararı, Dava No: ICTR 97-23-S, 4 Eylül 1998, prg. 16 <https://www.amnesty.org.tr/public/index.php> (ET. 29. 12. 2017). Bkz. **Kocaoğlu**, Sinan, “Uluslararası Ceza Hukuku ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Bağlamında Soykırım Suçu”, ABD, 2005(3), 147-166.

³⁹⁶ **Pazarcı**, Uluslararası Hukuk, s. 214-216.

tanımındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır³⁹⁷. Türkçe’de kullanılan “soykırım” ifadesi, Yunanca “*genos*” (ırk, kavim) ve Latince “*caedere*” fiilinden türetilmiş “*cide*” (öldürme) sözcüklerinin oluşturduğu ve Fransızca bir terim olan “*genocide*” kavramının karşılığıdır³⁹⁸. Winston Churchill tarafından “*isimsiz bir suç*”³⁹⁹ olarak tanımlanmışsa da, daha sonra soykırım kavramı ilk kez, bir Polonya Yahudisi olan Rafael Lemkin tarafından ortaya atılmış ve kavramsallaştırılmıştır⁴⁰⁰. Soykırım kavramını ilk kez “*İşgal Altındaki Avrupa’da Mihver Yönetimi*” isimli eserinde kullanan Lemkin, soykırımı;

“*Ulusal grupların yok edilmesini ve yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlayan kurumların tahribini amaçlayan çeşitli eylemlerin eş güdümlü bir planıdır. Planın amacı ulusal grupların kültür, dil, ulusal duygular, din ve ekonomik varlığının siyasi ve sosyal kurumlarını parçalamak ve bu gruplara mensup bireylerin kişisel güvenlik, özgürlük, sağlık, esenlik ve de hayatlarının yok edilmesi olmalıdır. Soykırım, bir varlık olarak ulusal gruba yönelmeli ve suçu oluşturan eylemler bireysel özelliklerinden ötürü değil, o ulusal gruba mensup oldukları için kişilere yönelmelidir*” şeklinde açıklamaktadır⁴⁰¹. Lemkin bu tanımıyla soykırımın politik, sosyal, kültürel, ekonomik, biyolojik, fiziki, ahlaki ve dini alanlarda meydana gelebilen oldukça geniş kapsamlı bir kavramı ifade ettiğini ortaya koymaktadır.

9 Aralık 1948’de kabul edilip 12 Ocak 1951’de yürürlüğe giren Soykırım Sözleşmesinin 2. maddesinde tanımlanmış ve hukuki kaynağını bu Sözleşmeden almıştır. Bir başka ifadeyle soykırım suçu, bağımsız bir suç tipi olarak uluslararası

³⁹⁷ **Gibney**, Mark, “*Genocide and State Responsibility*”, 7 Human Rights Law Review, (2007), 760-773; **Değirmenci**, *Soykırım Suçu*, s. 55.

³⁹⁸ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, Seçkin, s. 481; **Kocaoğlu**, *Soykırım Suçu*, s. 148; **Gibney**, *Genocide and State Responsibility*, s. 762; **Değirmenci**, *Soykırım Suçu*, s. 50; **Beşiri**, Arzu, “*Soykırım ve Soykırıma İlişkin Uluslararası Mekanizmalar*”, TBBD, S. 108, 2013, 179-210, s. 180.

³⁹⁹ Winston Churchill’in 1942 yılında Nazilerin “*holocaust*” eylemi üzerine “*Bizler adı olmayan bir suça hazır bulunuyoruz (We are in the presence of a crime that has no name)*” beyanının doğruluğu, savaşı müteakiben kurulan Nurenberg Mahkemelerinde holocaustla suçlanan Nazi komuta heyetinin henüz ayrı bir suç olarak kabul edilmemesinden dolayı soykırım suçundan değil “*insanlığa karşı suçtan*” yargılanmasıyla kendisini göstermiştir. Bkz. **Gibney**, *Genocide and State Responsibility*, s. 765.

⁴⁰⁰ Rafael Lemkin, soykırım (genocide) kavramını ilk olarak 1944 yılında yayımlanan Axis Rulen in Occupied Europe: Laws of Occupation, Analysis of Government Proposals for Redress (İşgal Altındaki Avrupa’da Mihver Yönetimi) isimli kitabında kullanmıştır. Bkz. **Simon**, Thomas W., “*Defining Genocide*”, Wisconsin International Law Journal, (1996), S. 15, 243-265, s. 243; **Göktepeoğlu**, Ercan, “*Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Soykırım Suçu*”, TAAD, Y. 5, S. 19, (2014), 797-840, s. 799; **Kocaoğlu**, *Soykırım Suçu*, s. 148.

⁴⁰¹ **Gomar**, Konjit, “*Heartbreak in Darfur: When Does Genocide Become Genocide*”, International Law Review, (2004), 153-168, s. 157; **Değirmenci**, *Soykırım Suçu*, s. 50.

hukukta ancak bu tarihten sonra yerini almıştır⁴⁰². Sözleşme'nin 2. maddesinden soykırım suçu şu şekilde tanımlanmıştır:

“Bu sözleşmeye göre soykırımın anları, milli, etnik, ırki veya dini bir grubu, sırf bu niteliği nedeniyle, kısmen veya tamamen yok etmek kastıyla, aşağıda sayılan fiillerin işlenmesidir:

- a) Grup üyelerini öldürmek;*
- b) Grup üyelerine ciddi, bedensel veya zihinsel zarar vermek;*
- c) Bir grubun üyelerini, kasten, bunların fiziki olarak veya kısmen veya tamamen yok edilmesi sonucunu doğuracağı önceden hesaplanan yaşam koşulları altına sokmak;*
- d) Grup içinde doğumları bilinçli olarak önlemeye yönelik tedbirler dayatmak;*
- e) Gruba ait çocukları bir başka gruba zorla nakletmek.”*

Bu tanım herhangi bir değişikliğe uğramadan Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü (m. 6), Eski Yugoslavya Ceza Mahkemesi Statüsü (m. 4/2) ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde (m. 2/2) aynen yer bulmuştur⁴⁰³. Ne var ki Soykırım Sözleşmesi'nde yer alan tanım, doktrinde çeşitli açılardan eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, tanımın çok dar olmasından dolayı, normalde soykırım olarak kabul edilebilecek birçok vakanın, soykırım olarak tanımlanamaması noktasında odaklanmaktadır⁴⁰⁴. Özellikle korunan gruplara siyasal ve sosyal grupların dahil edilmemiş olması ve makul şüphenin ötesinde özel kastın ispatının çok güç olması tanıma getirilen eleştirilerdendir⁴⁰⁵.

Türkiye Cumhuriyeti 25 Mart 1950 tarihinde kabul edilen 5630 sayılı Yasa ile herhangi bir çekince koymaksızın Sözleşme'ye taraf olmuştur. 5630 sayılı Onay Yasası 29 Mart 1950 tarih ve 7469 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır⁴⁰⁶. Buna

---

⁴⁰² **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 482; **Simon**, *Defining Genocide*, s. 244; **Kocaoğlu**, *Soykırım Suçu*, s. 149.

⁴⁰³ **Kocaoğlu**, *Soykırım Suçu*, s. 150; **Pazarcı**, Uluslararası Hukuk, s. 215.

⁴⁰⁴ Bkz. **Akhavan**, Payam, “*Cultural Genocide: Legal Label or Mourning Metaphor*”, 62 McGill Law Journal, (2016), 243-272; **Krieken**, Robert van, “*Cultural Genocide Reconsidered*”, 12 Australian Indigenous Law Review, (2008), 76-81.

⁴⁰⁵ Bkz. **Mascagni**, Evan, “*The Legal Process of Cultural Genocide: Chinese Destruction of Tibetan Culture v U. S. Destruction of Native American Culture*”, UDC/DCSL Law Review, S. 14, (2011), 241-260; **Wald**, Patricia M., “*Genocide and Crimes against Humanity*”, 6 Washington University Global Study Law Review, (2007), 621-634; **Chaim**, Chatterley, “*Cultural Genocide in Tibet – A Look at China's Linguistic Policies and Possible Breaches of International Law*”, 11 Asia-Pacific Journal on Human Rights, (2010) 39-55.

⁴⁰⁶ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Önok**, Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin, Ankara 2016, s. 54-71; **Bayraktar**, Köksal, Soykırım,

karşılık söz konusu suçu cezalandıracak bir hükme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na kadar ceza hukukunda yer verilmemiştir. TCK'nın 76. maddesinde düzenlenen soykırım suçu ve 77. maddesinde düzenlenen insanlığa karşı suçlar ile Türkiye, uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmiştir.

1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme'nin 7. maddesinde, Sözleşme'de belirtilen soykırım ve bununla bağlantılı suçların, geri verme bakımından siyasi olarak kabul edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Türk hukukunda da Sözleşmede yer alan düzenleme uyarınca, soykırım ve insanlığa karşı suçların geri verme bakımından siyasi suç sayılamayacağı kabul edilmiştir. Nitekim, CKUAİK'in 11. maddesinin 1. fıkrasının son cümlesinde "*soykırım ve insanlığa karşı suçlar, siyasi suç olarak kabul edilmez*" denilmek suretiyle bu husus belirtilmiştir. Bu düzenleme ile 5237 sayılı TCK'nın mülga 18. maddesinden farklı olarak ilk kez soykırım ve insanlığa karşı suçların siyasi suç kapsamında değerlendirilemeyeceği zikredilmiş, dolayısı ile geri vermenin kabul edilemeyeceği hallerden biri olarak ileri sürülemeyeceği belirtilmiştir. Bu sayede uluslararası sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülük kanuni hüküm haline getirilmiştir⁴⁰⁷.

TC & KKTC Sözleşmesi'ne baktığımızda ise siyasi suç kapsamında değerlendirilmeyecek fiiler kapsamında "*uluslararası çok yanlı sözleşmeler uyarınca kovuşturma yükümlülüğü bulunan suçlar*" ifadesinden soykırım ve insanlığa karşı suçların siyasi suç olarak sayılmayacağı, dolayısıyla bu tür fiillerin geri verme engeline takılmayacağı anlaşılmaktadır.

5. Askeri Suçtan Geri Verilmezlik İlkesi

Geri vermenin istisnalarından biri de, işlenen suçun askeri suç kapsamına girmesidir⁴⁰⁸. Nitekim TC & KKTC Sözleşmesi'nin 36. maddesinin I/3-b fıkrasında "*geri verme istemine konu olan suç, umumi ceza hukukuna göre suç oluşturmayan münhasıran askeri bir suçsa*" geri verme talebinin reddedileceği belirtilmiştir.

Hangi suçların askeri suç olduğu konusunda görüş birliği yoktur. Askeri suç ikiye ayrılır: genel ceza hukukunda yer almayan sırf askeri suçlar ve genel ceza hukukunda da yer alan, sivil kişiler tarafından da işlenmesi mümkün olan, ancak

---

(Özel Ceza Hukuku, C. 1, Uluslararası Suçlar), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 18-65; **Değirmenci**, *Soykırım Suçu*, s. 50-116

⁴⁰⁷ **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 810.

⁴⁰⁸ Türk hukukunda CKUAİK'in 11/1. maddesinde suçun sırf askeri suç niteliğinde olması geri verme engeli olarak düzenlenmiştir. Benzer şekilde SİDAS'ın 4. maddesinde "*cezai hukuka göre suç teşkil etmeyen askeri suçlar dolayısıyla iade işbu Sözleşme'nin tatbik sahası dışındadır*" denilmiştir.

askeri menfaatleri korumak amacıyla Askeri Ceza Kanunu'nda açıkça ya da atıf yoluyla belirtilmiş murtabit askeri suçlar⁴⁰⁹. Askeri suçun tespitinde önemli olan kişinin asker olması değil işlenen suçun niteliğidir.

Sırf askeri suç, asker şahıslar tarafından askeri bir hizmetin ya da görevin ihlali suretiyle işlenen ve kısmen ya da tamamen başka bir kanunda suç olarak öngörülme fiilleridir⁴¹⁰. Buna göre sırf askeri suçta bulunması gereken unsurlar: Failin asker kişi olması, fiilin askeri bir hizmet veya görevin ihlali suretiyle işlenmesi ve fiilin başka bir kanunda suç olarak öngörülmemesidir⁴¹¹.

Sırf askeri suçlardan dolayı geri vermenin mümkün olmadığı genellikle kabul edilmektedir. Antlaşmalarda bu konuda bir yeknesaklık yoktur. Bazı antlaşmalarda sırf askeri suçların, bazılarındaysa askeri suçlarla buna murtabit fiillerin geri verilmeyeceği hükme bağlanmıştır⁴¹².

Asker olmayan kişilerce işlenmesi de mümkün olan, askeri bir menfaati koruma amacı güden, tüm ya da bir kısım unsurları genel ceza kanununda öngörülen, askeri ceza kanunlarında ayrıca belirtilen ve yapılan atıfla bu kanunların kapsamına alınan suçlara murtabit askeri suç (askeri suç benzerleri) denilir⁴¹³. İşte asker kişi tarafından işlenmesine rağmen genel ceza hukuku kapsamına giren bu tür suçlardan dolayı geri verme kabul edilebilecektir⁴¹⁴.

Askeri Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulu 20/6/1975 tarihli, 1975/6 esas, 1975/4 karar sayılı kararında, kıtaya geç kalma suretiyle işlenen bakaya suçunun sadece Askeri Ceza Kanunu'nda yer almasına rağmen suçun failinin suç ve ceza yönünden asker sayılamayacağı ve bundan dolayı da bu suçun sırf askeri suç niteliğinde bulunmadığını belirtmiştir⁴¹⁵. Askeri Yargıtay bu kararında TCK'ya atıf

⁴⁰⁹ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 108.

⁴¹⁰ **Erman**, Sahir, Askeri Ceza Hukuku, Umumî Kısım ve Usul, İstanbul 1983, s. 148-149; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 702.

⁴¹¹ **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.349; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 702.

⁴¹² **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 108.

⁴¹³ **Erman**, Askeri Ceza Hukuku, 1983, s. 151-156.

⁴¹⁴ **Blakesley**, *Extradition Between France and the United States: An Exercise in Comparative and International Law*, s. 263.

⁴¹⁵ Söz konusu kararın gerekçesi şudur: "...Askeri Ceza Kanununun 1'inci maddesine göre bu Kanunda yazılı suçlar askeri suçtur. Buna göre askeri suçlar üç grupta mütalaa edilebilir: I. Unsurlarının ve cezalarının tamamı Askeri Ceza Kanununda yazılı olan, bir diğer ifade ile Askeri Ceza Kanunu dışında hiçbir ceza kanunu ile cezalandırılmayan suçlar, II. Unsurları kısmen Askeri Ceza Kanununda kısmen de diğer ceza kanunlarında gösterilen suçlar, III. TCK'ya atıf suretiyle askeri suç haline getirilen suçlar. Bunlardan III'üncü gruba girenler TCK'ya atıf suretiyle askeri suç haline getirildikleri ve dolayısıyla unsurları ile cezalarının tamamı TCK'da yer alıp bu nedenle genel nitelikte olduklarından bunları sırf askeri suç niteliğinde kabul etmek mümkün değildir. Sırf askeri suçları tayin ve tespit ederken şu üç esasın dikkate alınması gerekir: 1.Failin statüsü, 2.Suçun

suretiyle askeri suç haline getirilen ve unsurları ile cezalarının tamamı TCK'da yer alan suçların sırf askeri suç olmadığını, buna karşılık yalnızca Askeri Ceza Kanunu'nda yazılı olan ve hiçbir ceza kanununda bulunmayan suçların da sırf askeri suç sayıldıklarını, unsurlarının tamamı ya da bir kısmı TCK'da yer alan suçların sırf askeri suç olup olmadığının tespitinde “askeri menfaat ve gereklerin korunması” ölçütünün göz önüne alınması gerektiğini ifade etmiştir.

TC & KKTC Sözleşmesi'nin 36. maddesi sırf askeri suçlardan dolayı geri vermeyi yasaklamakta, ancak genel ceza hukukuna göre suç sayılan fiillerin asker şahıs tarafından işlenmesi ve Sözleşme'de öngörülen diğer koşulların da varlığı durumunda, geri vermenin mümkün bulunduğu belirtilmiştir⁴¹⁶.

6. “Non Bis in Idem” Kuralı

Geri vermede eyleme ilişkin bir başka koşul, bu suçun yargılanmamış olmasıdır⁴¹⁷. Aynı eylemden ötürü birden çok yargılama yapılamaması anlamına gelen non bis in idem kuralına uyarınca eğer geri vermeye konu eylemden ötürü daha önce bir yargılama yapılmışsa geri verme istemi reddedilecektir⁴¹⁸.

Bu ilke, Türk hukukunda dayanağını CKUAİK'in 11/1-ç maddesinde bulmaktadır⁴¹⁹. Düzenlemeye göre, “isteme konu fiil nedeniyle daha önce Türkiye'de

---

unsurlarının yalnızca Askeri Ceza Kanununda yer alması, 3.Unsurlarının tamamı ya da bir kısmı TCK'da yer alan askeri suçların yurt savunması sanatını öğrenmek ve yapmak görevine doğrudan doğruya etken olanla ilişkisi. Diğer hiçbir ceza kanunu ile cezalandırılmayan askeri suçlardan “yalnız askerler tarafından işlenebilen suçlar” hem failinin yalnızca asker olabilmesi hem de suçun tüm unsurları ve cezalarının yalnız Askeri Ceza Kanununda yer alması nedenleriyle “sırf askeri suç” niteliğini kazanmaktadır. ...Unsurlarının tamamı veya bir kısmı TCK'da yer alan askeri suçların hangilerinin sırf askeri suç olabileceği tespit edilirken askeri menfaat ve gereklerin korunması göz önüne alınmalıdır. Bütün askeri suçlar bu hususu sağlamaya yönelik olmakla birlikte Askeri Ceza Kanununun 3'üncü baş 5'inci fıkrasında “askeri itaat ve inkiyadı bozan suçlar” başlığı altında yer alanlarda askeri menfaat ve gereklerin özellikle ve doğrudan doğruya korunması amacının güdüldüğü görülür. Bu nedenle unsurlarının tamamı veya bir kısmı TCK'da yer alsa bile askeri suçlardan askeri itaat ve inkiyadı bozan suçları “sırf askeri suç” niteliğinde kabul etmek gerekmektedir”...

⁴¹⁶ Türk hukukunda da uygulama bu yöndedir. Bkz. **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı, Ceza Hukuku, s. 120; **Ergül**, *Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme*, s. 13; **Ergül**, *Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli*, s. 58; **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 70; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 205.

⁴¹⁷ **Wasmeirer**, Martin, “The Principle of Ne Bis in Idem”, LJIL, (2006), C. 77, S. 1-2, 321-339, 337.

⁴¹⁸ **Özgen**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 117; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 209; **Wasmeirer**, *The Principle of Ne Bis in Idem*, s. 321.

⁴¹⁹ Türk hukukunda “Non Bis In Idem” kuralı CMK m. 223/7'de yer bulmuş, ayrıca bu ilke mevzuatımızda uluslararası sözleşmeler çerçevesinde yer almıştır. 5271 sayılı CMK madde 223 fıkra 7 bu hususu şöyle belirtmiştir; “Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir”. Yargıtay da bir kararında, bir vatandaşının bir başka Türk vatandaşına karşı İrlanda'ya dahil olan İrlanda karasularında ve bu ülke limanına bağlı bir gemide gerçekleştirdiği öldürme eylemiyle ilgili olarak; “CORK Şehri Bölge mahkemesinden verilmiş yargısal bir karar varsa bunun araştırılarak, belgeleri getirilip tespit edilmek suretiyle, “Non bis in idem” kuralı gereğince ancak yabancı ülkede verilen kesinleşmiş mahkeme kararlarının Türk yargıcını bağlayacağına” hükmederek ne bis in idem kuralının Türk hukukunda uluslararası geçerliliğini kabul etmiştir.

beraat ya da mahkumiyet kararı verilmiş olması” bir geri verme engeli oluşturacaktır. SİDAS’ta ise ilke en geniş biçimiyle ifade edilmiştir: “İstemde bulunulan kişi hakkına kendisinden geri verme istenen tarafın yetkili makamlarınca geri verme istemine konu olan bir veya birkaç fiilden dolayı kesin olarak karar verilmişse geri vermeye olanak yoktur. Kendisinden geri verme istenen tarafın yetkili makamlarınca aynı fiil veya fiiller hakkında kovuşturma yapılmasına veya yaptıkları kovuşturmayla son verilmesine karar verilmiş ise geri verme istemi reddolunabilir” (m. 9). Görüldüğü üzere, CKUAİK’te yalnızca beraat ve mahkumiyet kararlarına non bis in idem etkisi tanınmış olup bunlar dışında kalan hüküm çeşitleri (CMK m. 223) geri vermeyi engelleyici bir etkiye sahip değildir. Bu doğrultuda, soruşturma evresi sonunda verilen kovuşturmayla yer olmadığı kararları geri vermeyi engelleyici etkiye sahip değildir⁴²⁰. Ayrıca geri verilmesi talep edilen kişi hakkında aynı fiille ilgili olarak ceza soruşturması ve kovuşturması yapılmakta olması, CKUAİK’te bir geri verme engeli olarak düzenlenmemiştir⁴²¹. SİDAS ise ilkenin kapsamını daha geniş tutmuş ve geri verilmesi talep edilen kişi hakkında daha önce aynı fiilden dolayı kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı verilmiş olmasını mutlak surette bir geri verme engeli olarak saymışken; talep edilen ülkede kovuşturma yapılmakta olması ve kovuşturmayla yer olmadığı kararlarının olması halinde talep edilen devletin istemi reddedebileceğini belirtmiştir⁴²². SİDAS’ın ilgili 9. maddesine göre: “*Talep edilen şahıs hakkında kendisinden iade talep edilen tarafın salahiyyetli makamlarınca iade talebine sebep olan bir veya birkaç fiilden dolayı nihai olarak karar verilmiş ise iadeye cevaz yoktur. Kendisinden talep edilen tarafın salahiyyetli makamlarınca aynı fiil veya fiiller hakkında takibat yapılmasına veya yaptıkları takibata son verilmesine karar verilmiş ise iade talebi red olunabilir”*. Maddede kullanılan nihai karar terimi kesin hükmü ifade eder.

---

⁴²⁰ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 210.

⁴²¹ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 210.

⁴²² Esasen geri vermeye konu olan suç hakkında üçüncü bir ülkede verilmiş kesinleşmiş yargı kararının geri vermeye engel teşkil edip etmeyeceği geri verme sözleşmelerinde ve iç hukuktaki kanunlarda düzenlenmemektedir. SİDAS’a Ek 1 No’lu Protokol’de ise bu husus düzenlenmiş ve üçüncü bir devletteki kararını geri verme engeli olarak düzenlenmiştir. Türkiye, Protokol’ü onaylamıştır. Suçluların İadesine İlişkin Avrupa Sözleşmesine Ek Protokolün onaylanmasının uygun bulunduğuna dair 25.04.2016 tarih ve 6709 sayılı Kanuna istinaden Bakanlar Kurlununun 22.05.2016 tarih ve 2016/8846 sayılı Kararı ile söz konusu Protokol onaylanmıştır. Protokolün Türkçe metni 22.05.2016 tarih ve 29719 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Ek Protokolün 2. maddesi ile SİDAS’ın 9. maddesi değiştirilerek, geri vermeye esas teşkil eden suç nedeniyle geri verilmesi talep edilen kişinin üçüncü bir devlette kesinleşmiş bir hükümlerle beraat etmiş, hapis cezasına mahkum olup cezası infaz edilmiş veya cezasının affa uğramış olması belli koşullar altında geri verme engeli olarak kabul edilmiştir.

TC & KKTC Sözleşmesi'ne baktığımızda ise ilkenin yine SİDAS'ta olduğu gibi geniş bir biçimde düzenlendiği görülmektedir. Buna göre, talep edilen tarafta aynı fiilden veya fiillerden dolayı *kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı* verilmiş olması, geri verme isteminin reddedilmesine neden olmaktadır (Sözleşme, m. 36/I/3-d). Ayrıca talep edilen kişi, geri verme istemine neden olan aynı fiillerden ötürü istenilen tarafça kovuşturulmakta ise veya istenilen taraf veya yetkili makamlarınca aynı fiil veya fiillerden dolayı kovuşturılmaya yer olmadığı kararı olması durumunda istem reddedilebilecektir (Sözleşme, m. 36. II/2).

TC & KKTC Sözleşmesi'nde geri verme isteminde bulunulmasına neden olan aynı fiil veya fiillerden ötürü, talep edilen kişi hakkında üçüncü bir devlette kesinleşmiş beraat kararı verilmesi, hükmedilen bir hürriyeti bağlayıcı ceza veya diğer önlemler tamamen infaz edilmiş veya tümü ya da yerine getirilmemiş kısmı itibarıyla bir kişisel veya genel af söz konusu olması ve suçu işleyen kişinin suçluluğu mahkeme kararıyla saptanmakla birlikte hakkında bir ceza yaptırımına hükmedilmemiş olması geri verme isteminin reddedilebileceği haller olarak gösterilmiştir (Sözleşme, m. 36/II-4). Sözleşme'nin bu hükmü SİDAS ile paralel doğrultudadır.

7. Geri Verme Talep Edilen Devletin Yargı Hakkı Bulunması

Geri verme isteminde bulunulan devlet, geri vermeye konu fiil hakkında yargılama yetkisine sahip ise egemenlik hakkı sonucu olarak geri verme talebi kabul edilmez⁴²³. Devletin iki halde yargılama yetkisi olabilir. Suçun talep edilen devlet ülkesinde veya ülke sayılan bir yerde işlenmiş olması veya başka bir bağlantı noktası bulunmasından dolayı yargı hakkı olması. İşte bahsedilen her iki ihtimalde de geri verme talebinde bulunulan devletin, geri vermeye konu kişiyi yargılama yetkisi bulunduğu kural olarak bu talep reddedilecektir⁴²⁴.

SİDAS'ın 7. maddesinin 1. fıkrasına göre, "*kendisinden geri verme istenilen taraf, mevzuatına göre kısmen veya tamamen kendi ülkesinde veya ülkesi sayılan bir yerde işlenmiş sayılan bir suçtan dolayı istenilen kişiyi geri vermekten kaçınabilir*". Burada yalnızca suçun talep edilen devlet ülkesinde veya ülkesi sayılan bir yerde

⁴²³ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 115; **Öztürk/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 207; **Erem/Artuk/Danışman**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 221.

⁴²⁴ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 116-117; **Erem**, Suçluların Geri Verilmesinde Türk Sistemi, s. 223-224; **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 11; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 207; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 121; **Külçür**, Erdem İzzet, Ceza Hukukunda Yer Bakımından Uygulama, İstanbul 2017, s. 287

işlenmiş olmasına değinilerek ülkesellik ilkesi kapsamında yargı yetkisinin söz konusu olması durumunda geri verme talebinin reddedilebileceği belirtilmiştir. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrasında “geri verme isteminde bulunulan taraf mevzuatının, ülkesi dışında işlenen aynı çeşit bir suçun kovuşturulmasına izin vermemesi veya isteme konu oluşturan suç için geri vermeye olanak vermemesi durumunda geri verme reddolunabilir” talep edilen ülkenin yaptığı yargılamanın ülkesinde işlenmeyen bir suça ilişkin olması durumunda da geri verme talebinin reddedilebileceği belirtilmiştir. Burada değinilmesi gereken bir husus, Sözleşme’nin bu durumları mutlak bir red hali olarak düzenlenmemiş olmasıdır.

CKUAİK’in 11. maddesinin 1. fıkrasının (c-4) bendinde, geri vermenin kabul edilmeyeceği haller arasında geri vermeye konu suçun Türkiye’nin yargılama yetkisine giren bir suç olması sayılarak bu husus açıkça düzenlenmiştir⁴²⁵. Ayrıca 11. maddenin yine 1. fıkrasının alt bent 3’e göre de “Türkiye devletinin güvenliğine karşı, Türkiye Devletinin veya bir Türk vatandaşının ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş bir tüzel kişinin zararına işlenmesi” bir geri verme engeli olarak düzenlenmiştir⁴²⁶. Burada değinilmesi gereken ilk husus, CKUAİK’in SİDAS’tan farklı olarak Türkiye’nin yalnızca mülkilik ilkesi uyarınca yargılama yetkisinin olduğu halleri değil yargı yetkisinin doğabileceği diğer bağlantı noktalarının bulunması halinde de bu durumu mutlak red sebebi olarak düzenlemiş olmasıdır. Buna göre gerek temel ilke olan mülkilik (ülkesellik)⁴²⁷, gerekse faile göre

⁴²⁵ Yargıtay’ın konuyla ilgili bir kararı şu şekildedir: “6706 sayılı Yasa’nın 11. maddesi de Türkiye’nin yargılama yetkisine giren suçlarda geri verme talebinin kabul edilmeyeceğine amirdir. Burada suçun hangi ülkede işlendiğine ise iade talep edilen devlet karar verecektir. 5237 sayılı TCK’nın 8. maddesine göre “Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi veya neticenin Türkiye’de gerçekleşmesi hâlinde suç, Türkiye’de işlenmiş sayılır.” ve aynı Kanunun 9. maddesine göre “Türkiye’de işlediği suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmiş olan kimse, Türkiye’de yeniden yargılanır.” Bu ilkeler ışığında somut olay incelendiğinde; 24.01.1986 doğumlu Kırgızistan vatandaşı R. A. adına tanzim olunan ... pasaportu kullanarak ülkemize giriş yaptığı tespit edilen sanığın, pasaportunun sahte olup olmadığı belirlenmeden ... sanık hakkında eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi, bozmayı gerektirmiştir”. Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 2017/3111 E., 2017/4650 K.

⁴²⁶ Öğretilerde bu düzenleme gereksiz olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Koca/Üzülmez’e göre, “Ancak hemen belirtelim ki Türkiye’nin yargılama yetkisine giren bir suçtan dolayı iadenin kabul edilmeyeceği belirtildikten sonra tekrar böyle bir düzenlemeye yer verilmesi gereksiz olmuştur”. Bkz. **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 804; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 698.

⁴²⁷ İlke, fiili işleyen kişinin uyruğuna bakılmaksızın fiilin işlendiği ülkede, o ülke adli makamlarınca ve o ülke kanunlarına göre yargılanabilmesini ifade eder. Devletin ülkesel bütünlüğünün korunması, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması amaçlarıyla suç failinin vatandaşlığının önem taşımadığı, ülke sınırları içinde işlenen suçlar bakımından cezalandırmanın egemenliğin doğal sonucu olduğu konusunda şüphe yoktur. TCK’nın 8. maddesinde “Türkiye’de işlenen suçlar hakkında Türk Kanunları uygulanır” denilmek suretiyle yer bakımından uygulama konusunda esas ilke olan mülkilik sistemi ifade edilmiştir. Buna göre kim tarafından ve kime karşı işlenirse işlensin, Türkiye’de işlenen

kişisellik⁴²⁸ ve mağdura göre kişisellik⁴²⁹ ile gerçeklik ilkesine⁴³⁰ göre Türkiye'nin yargı yetkisine giren bir suçtan dolayı failin yabancı bir ülkeye geri verilmesi

suçlar hakkında Türk kanunları uygulanacaktır. Bir suçun Türkiye'de işlenmiş sayılması için “*fili kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi veya neticenin Türkiye’de gerçekleşmesi*” (m. 8/1) gerekir. Ayrıca suçun hangi hallerde Türkiye’de işlenmiş sayılacağına ilişkin maddede şöyle denmiştir “*a) Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında, b) Açık denizde veya bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz veya hava araçlarında veya bu araçlarla, c) Türk deniz veya hava savaş araçlarında veya bu araçlarla, d) Türkiye’nin kıt’a sahanlığında veya münhasır ekonomil bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı*”. İlke hakkında detaylı bilgi için bkz. **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 74 vd.; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 749 vd.; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 943 vd; **Külçür**, Ceza Hukukunda Yer Bakımından Uygulama, s. 65 vd; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 679-680; **Şahin**, İlyas, “*Ceza Kanunlarının Yer Bakımından Uygulanması ve Türk Ceza Kanununda Esas Alınan İlkeler*”, ERÜHFD, C. 10, S. 1, (2015), 107-144; **Çiftçioğlu**, Cengiz Topel, “*Vatandaş Tarafından Yurt Dışında İşlenen Suçların Yurt İçinde Soruşturulması ve Kovuşturulması*”, TBB 2013/106, 115-138, s. 118-120.

⁴²⁸ Bu ilke, devletlere vatandaşlarının yurt dışında işlediği suçlar üzerinde cezalandırma yetkisini kullanmasına imkan tanımaktadır. Bu ilke uyarınca Türk vatandaşlarının yabancı ülkelerde suç işlemeleri durumunda belirli koşulların sağlanması halinde bu ilke uyarınca Türkiye’de yargılama yapılabilecektir. TCK’nın konu hakkındaki düzenlemesi 11. maddededir. Maddeye göre: “(1) Bir Türk vatandaşı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı bir yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye’de bulunduğu takdirde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve Türkiye’de kovuşturulabilirliğin bulunması koşulu ile Türk kanunlarına göre cezalandırılır.

(2) Suç, aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektirdiğinde yargılama yapılması zarar görenin veya yabancı hükümetin şikayetine bağlıdır. Bu durumda şikayet, vatandaşın Türkiye’ye girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yapılmalıdır”. İlke hakkında detaylı bilgi için bkz. **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 92 vd.; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 762 vd.; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 954 vd; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 681-684; **Külçür**, Erdem İzzet, Ceza Hukukunda Yer Bakımından Uygulama, İstanbul 2017, s. 104 vd; **Şahin**, Ceza Kanunlarının Yer Bakımından Uygulanması, s. 118 vd; **Çiftçioğlu**, *Vatandaş Tarafından Yurt Dışında İşlenen Suçların Yurt İçinde Soruşturulması ve Kovuşturulması*, s. 120-130.

⁴²⁹ Mağdura göre kişisellik ilkesi bir devletin vatandaşlarının yurt dışında mağduru olduğu suçlar üzerindeki yetkisini ifade etmektedir. Mağdura göre kişisellik ilkesinin kabulü devletlerin vatandaşlarını ülke dışında koruma görevine dayanmaktadır. Her devletin ülke sınırları dışına çıkan vatandaşlarının güvenliğini korumada meşru menfaati olduğu kabul edilmektedir. Türk vatandaşı olmayan bir kimse tarafından yabancı bir ülkede bir suç işlenmesi durumunda fail hakkında belli şartlarda Türkiye’de Türk kanunlarına göre yargılama yapılacaktır. TCK’nın 12. maddesine göre: “(1) Bir yabancı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye’nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye’de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Yargılama yapılması Adalet Bakanının istemine bağlıdır. (2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen suçun bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi ve failin Türkiye’de bulunması halinde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması koşulu ile suçtan zarar görenin şikayeti üzerine fail, Türk kanunlarına göre cezalandırılır”. İlke hakkında detaylı bilgi için bkz. **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 96 vd.; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 765 vd.; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 960 vd; **Külçür**, Erdem İzzet, Ceza Hukukunda Yer Bakımından Uygulama, İstanbul 2017, s. 111 vd; **Şahin**, Ceza Kanunlarının Yer Bakımından Uygulanması, s. 120 vd; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 684-685; **Çiftçioğlu**, Cengiz Topel, “*Vatandaş Tarafından Yurt Dışında İşlenen Suçların Yurt İçinde Soruşturulması ve Kovuşturulması*, 130-135.

⁴³⁰ Devletin iç ve dış güvenliğine, varlığına ve bütünlüğüne karşı işlenen suçlarda, suçun işlendiği yere ve uyuşuna bakmaksızın Devletin kendini yetkili saymasından hareket eden ilkeye gerçeklik (koruma) ilkesi denir. İlke TCK’nın 13/1’in a-b bentlerinde düzenlenmiştir. İlke hakkında detaylı bilgi için bkz. **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 98 vd.; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 765 vd.; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 960 vd; **Külçür**, Erdem İzzet, Ceza Hukukunda Yer Bakımından Uygulama, İstanbul 2017, s. 111 vd; **Şahin**, Ceza Kanunlarının Yer Bakımından Uygulanması, s. 120 vd.

mümkün değildir⁴³¹. Ancak Türkiye'nin yargı yetkisi, evrensellik ilkesine (ikame yargı yekisi) dayanmakta ise, bu durumda Türkiye'de yargılama yapılması, failin yabancı ülkeye geri verilmemesi koşuluna bağlı olduğundan, artık Türkiye'nin yargılama yetkisine sahip olduğu gerekçesiyle geri verme talebi reddedilemeyecektir⁴³².

KKTC ceza hukukuna baktığımızda ise konunun Fasıl 154 Ceza Yasası'nın 5. ve 6. maddelerinde düzenlenmiştir⁴³³. Ceza Yasası, Türk hukukunda olduğu gibi

---

⁴³¹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 208; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 121.

⁴³² **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 122.

⁴³³ İlgili maddeler şu şekildedir:

Madde 5 – Ceza Yasasının Uygulanması

(1) Bu Yasa ve bir suç öngören başka herhangi bir Yasa, aşağıda gösterildiği üzere işlenen bütün suçlara uygulanır :

(A) Cumhuriyet toprakları dahilinde; veya

(B) Bir Kıbrıslı tarafından bir Kıbrıslı aleyhinde veya onunla ilgili olarak Egemen Üs Bölgelerinde; veya

(C) Herhangi yabancı bir ülkede Cumhuriyet hizmetinde olduğu müddetçe bir Cumhuriyet yurttaşı tarafından ; veya

(D) Herhangi yabancı bir ülkede bir Cumhuriyet yurttaşı tarafından, suçun, Cumhuriyet dahilinde iki yıldan fazla hapis cezasını gerektirmesi, aynı zamanda suçu oluşturan fiil veya ihmalin yer aldığı ülke yasası ile cezayı gerektirmesi halinde; veya

(E) Herhangi yabancı bir ülkede herhangi bir kişi tarafından, suçun

(i) Hıyanet veya Cumhuriyet güvenliği veya Anayasal düzen aleyhinden işlenmiş bir suç; veya

(ii) Korsanlık; veya

(iii) Cumhuriyetin kağıt veya madeni paraları ile ilgili; veya

(iv) Tehlikeli ilaçlarla yasa dışı muamele yapmakla ilgili; veya

(v) Cumhuriyeti bağlayan herhangi bir Uluslararası Anlaşma ve Konvansiyon gereğince Cumhuriyet yasalarının uygulandığı, bir suç olması halinde.

(2) Yabancı bir ülkede işlenen bir suç ile ilgili olarak sanığın bu gibi ülkede hüküm giymiş veya beraat etmiş olması halinde, Cumhuriyet dahilinde hiç bir cezai kovuşturma yapılmaz.

(3) Bu madde amaçları bakımından “yabancı ülke” Cumhuriyet dışında herhangi bir ülkeyi anlatır ve Egemen Üs Bölgelerini ve bu gibi bir ülkede veya bökgede tescil edilmiş gemi veya uçağı da içerir;

“Egemen Üs Bölgeleri”, Lefkoşada 16 Ağustos, 1960'ta imza edilen Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulması ile ilgili Anlaşmanın 1'inci maddesinde tarif edildiği üzere Ağrotur Egemen Üs Bölgesi ile Dikelya Egemen Üs Bölgesini anlatır;

“Cumhuriyet toprakları”, Cumhuriyet sahillerinden, cezir halindeki sahil haddinden ölçülmek üzere oniki millik saha dahilindeki kara sularını ve Cumhuriyette tescil edilmiş olan ve uluslararası yasa hükümleri gereğince ilgili zamanda yabancı bir yasaya tabi olmadıkça, herhangi bir yerde bulunan herhangi bir gemi veya uçağı içerir.

Madde 6 – Yabancı Bir Ülkede İşlenen Suçlar Hakkında Dava Görülmesi

(1) Yabancı bir ülkede işlenmiş olan ve 5'inci madde hükümleri gereğince bu Yasa veya başka herhangi bir Cumhuriyet Yasası kapsamına giren bir suç hakkında davalar, Anayasanın 159'uncu maddesi hükümlerine tabi olarak Yüksek Mahkemenin tayin edeceği yetkili bir mahkeme tarafından görülür.

(2) Bu madde bakımından “yabancı ülke” 5'inci maddenin (3)'üncü fıkrasında bu tabire verilen anlamı içerir.

temel ilke olarak mülkilik ilkesini benimsemiş, bunun yanında suçun ülke toprakları dışında işlendiği hallerde de belirli bağlantı noktalarının bulunması halinde suçun KKTC’de adli makamlarınca kovuşturulabileceğini açıklığa kavuşturmuştur.

TC & KKTC Sözleşmesi’nde suçun kısmen veya tamamen talep edilen devletin topraklarında veya toğrağı sayılan bir yerde işlenmiş olması mutlak bir geri verme engeli olarak düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre: “*geri verme isteminin konusu olan suç, tamamen veya kısmen, istenilen tarafın ülkesinde veya kaza yetkisine tabi bir yerde işlenmişse*” geri verme istemi reddedilecektir (m. 36/I-3/f). Sözleşme geri verme talebinde bulunulan devletin, geri vermeye esas teşkil eden fiilden dolayı mülkilik ilkesi uyarınca yargı yetkisine sahip olmasını bir geri verme engeli olarak düzenlemiştir. Ne var ki CKUAİK’ten farklı, olarak talep edilen devletin yukarıda bahsedilen diğer ilkelerden biri uyarınca yargılama yetkisi olması durumunda bu durumun nasıl değerlendirileceğine ilişkin aynı fıkrada bir açıklık yoktur. Ancak “*istenilen kişi, geri verme istemine neden olan aynı fiil veya fiillerden dolayı istenilen tarafça kovuşturulmakta ise*” ifadesine yer verilerek bu gibi bir halde talebin reddedilebileceği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere talep edilen devletin mülkilik ilkesi dışında bir başka ilke uyarınca yargı yetkisi olması durumu talebin mutlak surette reddedileceği bir hal olarak değil reddedilebileceği bir hal olarak düzenlenmiş ve bu noktada talepte bulunulan devlete takdir hakkı tanınmıştır.

TC & KKTC Sözleşmesi’nin 37. maddesinde ise geri verme isteminin reddedilebileceği bir hal daha düzenlenmiştir. Söz konusu madde şu şekildedir: “*Geri verme istemine konu olan suç, isteyen taraf ülkesi dışında işlenmiş olduğu takdirde, geri verme ancak istenilen taraf mevzuatının, kendi ülkesi dışında işlenmiş aynı türden bir suçun kovuşturulmasına olanak vermemesi veya isteme konu olan suçtan ötürü geri vermeyi kabul etmemesi halinde reddolunabilecektir*”. Bu maddede düzenlenmiş olan iki hal de üçüncü bir ülkede işlenen suçlar içindir. O halde, suçun talepte bulunan devlet toprakları dışında bir yerde işlenmiş olması halinde talepte bulunulan devletin mevzuatı eğer o şekilde işlenmiş bir suçu kovuşturmaya elverişli değilse geri verme istemini reddedebilecektir. Yine üçüncü bir devlette işlenen suçtan ötürü talep edilen devletin kural olarak geri vermeyi kabul etmediği türden bir suç olması halinde geri verme talebini reddedebilecektir. Bu noktada öncelikle KKTC’nin talepte bulunulan devlet olması durumunda nasıl bir yol izleyeceği açıklığa kavuşturulmalıdır. KKTC iç hukukunda bu konudaki düzenlemenin 1988 tarihli Adli Yardımlaşma Yasası olduğuna yukarıda değinmiştik. Söz konusu

Yasa'da düzenlenen geri vermenin reddi halleri TC ile KKTC arasındaki Sözleşme'deki mutlak ve nispi red halleriyle aynıdır. Yani Türk iç hukukunda olduğu gibi iç hukuktaki Yasa'da daha kapsamlı veya farklı düzenlemelere gidilmiş değildir. Dolayısıyla TC'den yapılacak bir geri verme isteminde, talepe konu olan üçüncü ülkede işlenmiş suçun geri vermeye elverişli bir suç olup olmadığının değerlendirmesi yapılırken göz önünde bulundurulması gereken mevzuat bu Yasa olacaktır. Türkiye'nin talepte bulunulan devlet olması durumunda ise Türk adli makamları söz konusu değerlendirmeyi yaparken CKUAİK'ten faydalanabilecektir.

Ayrıca Sözleşme'nin *yardımlaşmanın reddi halleri* başlıklı 7. maddesinde *“istenilen taraf, adli yardımlaşma isteminin yerine getirilmesini ülkesinin egemenlik, güvenlik, kamu düzeni veya diğer öz çıkarlarına halel getirecek nitelikte görüyorsa”* reddedilebileceği düzenlenmiştir. Bu husus sadece geri verme isteminin reddi halleri altında düzenlenmemiş ancak sayılan bu red nedeni tüm adli yardımlaşma çeşitleri için kapsayıcı nitelikte olduğu için geri verme için de geçerli olacaktır. Bu tarihe kadar iki ülkeden herhangi biri tarafından yapılan adli yardımlaşma isteminin bu nedenden dolayı reddedilmişliği olmadığı belirtilmelidir.

8. Sözleşmede Yer Almayan Geri Verme Engelleri

Bu başlık altında son olarak TC & KKTC Sözleşmesi'nde yer almayan eyleme ilişkin geri verme engelleridir. Bu kapsamda mali suçlardan geri verilmezlik ilkesi, düşünce suçlarından geri verilmezlik ilkesi, geri vermeye konu oluşturan suçun ölüm cezasını gerektirmesine değinilecektir. Bu başlık altında bu üç red nedenine yer vermemizin nedeni bunlardan bazılarının SİDAS, bazılarının ise CKUAİK'te düzenlenmiş olmasıdır. SİDAS'ın TC ile KKTC arasındaki geri verme işlemlerinde bir bağlayıcılığı olmasa da Türk hukukundaki düzenlemelerin bu iki devlet arasındaki geri verme işlemlerine nasıl yansıtacağına değinmek önemlidir.

a. Mali Suçlardan Geri Verilmezlik İlkesi

Mali suçlar, devletin mali egemenliğine karşı işlenen suçlar olarak tanımlanabilir. Mali suçlardan dolayı geri vermeme, sözleşmelerde yer alabilen bir kuraldır. Bu suçlar, bir bakıma devletin egemenliğini ilgilendirdiği için geri verme kapsamında tutulabilmektedir. Böylesi bir kuralın konuluş nedeni *“hiçbir Devletin diğer Devletin vergi tahsildarı olmayışdır”* denilebilir⁴³⁴.

⁴³⁴ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 206; **Öztürk/Erdem**, Uygulmalı Ceza Hukuku, s. 120-121; **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 32.

SİDAS'ın 5. maddesinde mali suçlara yer verilmiştir⁴³⁵. Maddede mali suçların tanımı yapılmamış olmakla birlikte, vergi, resim, kambiyo ve gümrük konularında geri vermenin gerçekleştirilmesi, akit tarafların bu hususta aralarında anlaşmaları şartına bağlanmıştır. Akit taraflar arasında bu suçlardan dolayı geri verme için bir antlaşma yapılmamışsa, geri vermenin yasak olduğu hüküm altına alınmıştır⁴³⁶.

Türkiye'nin geri veme hukukuna dair kaynaklarına bakıldığında geri vermeye dair ikili antlaşmaların bazılarında mali suçlardan dolayı geri verme işleminin gerçekleşmeyeceğine ilişkin hükümlere yer verilmekle birlikte aksine hükümlere ya da mali suçlara ilişkin hiçbir düzenleme yapılmadığına da rastlanmaktadır⁴³⁷. Bu hususta CKUAİK'de de özel bir hükme yer verilmemiş olması durumu da Türk geri verme hukuku bakımından aksine bir uluslararası antlaşma hükmü olmadığı sürece mali suçlardan ötürü geri verme işleminin gerçekleşebileceğini söylemek mümkündür.

TC & KKTC Sözleşmesi'nde de mali suçlara ilişkin bir hüküm yoktur. Bu durumda mali suçlardan ötürü geri verme işlemlerinin gerçekleşmesinin önünde bir engel olmadığı belirtilmelidir.

b. Düşünce Suçundan Geri Verilmezlik İlkesi

CKUAİK'in 11. maddesinin birinci fıkrasının c bendine göre, “*İade talebine esas teşkil eden fiilin, düşünce suçu, siyasi suç veya siyasi suçla bağlantılı bir suç niteliğinde olması*” geri verme talebinin reddedilebileceği hallerden biri olarak gösterilmiştir. Görüldüğü üzere *düşünce suçu* siyasi suç ve siyasi suçla bağlantılı fiillerle ilgili fıkra düzenlenmiştir ancak bu deyimden ne anlaşılması gerektiği esasen belirsizdir⁴³⁸. TCK ile birlikte Türk ceza hukukuna girmiş olan bu kavramla

---

⁴³⁵ Madde metni şöyledir: “*Vergi, resim, kambiyo ve gümrük mevzularında işbu Sözleşmedeki şartlara tevfi kanunların iadesi, ancak her suç veya suç kategorisi için bu hususun Âkid Taraflar arasında kararlaştırılmış olması halinde mümkündür*”.

⁴³⁶ Mali suçlardan dolayı söz konusu olan bu geri verme engelinin artık yerinde görülmediği belirtilmelidir. Bu doğrultuda SİDAS'a Ek 2 No'lu Protokol'ün 2. Maddesi mali suçlarda geri vermenin mümkün olabileceği ilkesine açıklık getirmektedir. Bu konu geri verme sözleşmelerindeki şartlara bağlı olmalıdır. Suç 2. maddeye göre hem talep eden hem de talep edilen devlet kanunlarına göre cezalandırılabilir olmalıdır. Bkz. **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 206; **Altner**, Sümeyra, “*Uluslararası Hukuk Kurallarına ve Türk Ceza Kanunu Hükümlerine Göre Suçların İadesi*”, ÇÜHFD, C.8, S. 1, (2011), 21-50, s. 36.

⁴³⁷ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 206; **Öztürk/Erdem**, Uygulmalı Ceza Hukuku, s. 120-121; **Altner**, *Uluslararası Hukuk Kurallarına ve Türk Ceza Kanunu Hükümlerine Göre Suçların İadesi*, s. 36.

⁴³⁸ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 206; **Öztürk/Erdem**, Uygulmalı Ceza Hukuku, s. 120-121; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 805; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s 697.

neyin kastedildiği ne madde metninde ne de madde gerekçesinde açıklanmış değildir.

SİDAS'ta “*düşünce suçu*” şeklinde bir geri verme engeli düzenlenmiş değildir. Ceza hukukunda, düşüncenin suç sayılarak cezalandırılması mümkün değildir. Şayet bu kavramla kastedilen düşüncenin söz veya yazı olarak dış dünyaya yansması ise bu durumda da zaten artık bir fiilden bahsedilebilecektir. Düşünce suçu kapsamında değerlendirilen pek çok suç zaten siyasi suç kapsamında değerlendirilmekte ve geri verme istemi reddedilebilmektedir. Öztürk/Erdem/Önok'a göre, düşünce suçu “*“gazetecilik jargonunda” sıkça kullanılan “düşünce suçu” kavramının “hukuksal” bir kavram haline getirilmesi yerine olmamıştır*”. TC & KKTC Sözleşmesi'nde bu yönde bir düzenlemeye isabetli olarak yer verilmemiştir.

c. Geri Vermeye Konu Suçun Ölüm Cezasını Gerektirmesi

Geri verme hukukunun insan haklarının korunması konusunda devletlere getirdiği yükümlülük gözetilerek ölüm cezasının infaz edilmesi ihtimalinin bulunduğu durumlarda geri vermenin kabul edilmeyeceği ilkesi benimsenmiştir⁴³⁹. Geri verilmesi talep edilen kişinin cezasının, talep eden devlet kanunlarında ölüm cezasını gerektirmesi, geri verme talebinin reddilmesine neden olur.

Cezanın amaçlarından biri, kuralları ihlal eden suçlunun yeniden kurallara uymasını sağlamak, dolayısıyla suçluluğu azaltmaktır. Devletin ceza yaptırımını uygulaması ancak iki amacı olduğu takdirde meşru olacaktır: Suçun azaltılmasını ve ceza kanunlarına riayeti sağlamak. Bu amaçlardan yalnızca biri gözetilerek ceza yaptırımını uygulamak hata olacaktır. Günümüzde cezanın ıslah amacı önem kazanmıştır. İyi bir cezada bulunması gereken özelliklerden biri olan cezanın tamir edilebilir ve geri alınabilir olması ölüm cezasında yoktur⁴⁴⁰. Özellikle hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında hükümlünün ıslahı ve eğitilmesi amaçlanmaktadır. Bu

⁴³⁹ Ölüm cezasının tarihsel gelişimi ve bu konudaki uluslararası düzenlemeler için bkz. **Bayraktar**, Köksal, “*Ölüm Cezası*”, MHAD, Y. 2, S. 3, (1968), 53-75. **Tezcan**, Durmuş, “*Ölüm Cezasını Gerektiren Suçlarda Suçluların Geri Verilmesi Sorunu*”, AÜSBHFD, S. 38, (1983), 159-167; **Hassan**, Ümit, “*Ölüm Cezası Sorunu: Kritik Bir Yaklaşım*”, AÜSBFD, C. 27, S. 1, (1972), 96 vd.; **Beltran de Felip**, Miguel/**Nieto Martin**, Adan, “*Post 9/11 Trends in International Judicial Cooperation: Human Rights as a Constraint on Extradition in Death Penalty Cases*”, ICJ, S. 10, (2012), 581-640; **Turhan**, Faruk, “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Suçluların İadesinde Ölüm Cezası ve Avrupa İnsan Hakları Divanının Soering Kararı*”, Yargıtay Dergisi, Cilt: 24, Sayı 1-2, Ocak-Nisan 1998. s. 84-106; **Turhan**, Faruk, “*Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Gelişmeler ve Suçluların İadesi Hukukuna Etkisi*”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (Güz 1999), s.239-258; **Gören**, Zafer, “*Yaşama Hakkı ve Ölüm Cezası*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 5, S. 10, (Güz 2006/2), 77-97; **Greenberg**, David/**West**, Valerie, “*Siting the Death Penalty Internationally*”, LSI, C. 33, S. 2, (2008), 295-343.

⁴⁴⁰ **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 458.

amaca hizmet etmediği gerekçesiyle birçok devlet hukukunda ölüm cezası kaldırılmıştır⁴⁴¹.

Türkiye, AİHS'e Ek Ölüm Cezasının Her Şartta Kaldırılmasına Dair 13 Nolu Protokolü onaylayarak, ölüm cezasının her durumda kaldırılması için gerekli adımı atmıştır⁴⁴². TC Anayasası'nın 38. maddesinde, 7/5/2004 tarihli ve 5170 Sayılı Kanunla 266 yapılan değişiklikle, herhangi bir istisna öngörülmezsizin "*ölüm cezası ..verilemez*" hükmüne yer verilmiştir. Böylelikle ölüm cezası TC Anayasası'dan tamamen çıkarılmıştır. TC Anayasası'nda yapılan bu değişiklikten sonra, kanunlarda yer alan çeşitli suçlar karşılığında öngörülen ölüm cezası, 14 Temmuz 2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanunla, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına dönüştürülmüştür⁴⁴³. Nitekim 5237 Sayılı TCK'da da ölüm cezasına bir yaptırım türü olarak yer verilmemiştir.

KKTC hukukuna baktığımızda ise ölüm cezasının 20/2014 sayılı Değişiklik Yasası ile Fasıl 154 Ceza Yasası'nda *cezanın türleri* arasından kaldırıldığı görülmektedir. Ancak, KKTC Anayasası'na bakıldığında ölüm cezasının bazı hallerde halen var olduğu görülmektedir. Hayat ve vücut bütünlüğü hakkını düzenleyen 15. maddede *herkes hayat ve vücut bütünlüğü hakkına sahiptir*" ifadesine yer verildikten sonra 2. fıkrada "*yanının ölüm cezası ile cezalandırıldığı bir suçtan dolayı hakkında yetkili bir mahkemece verilen bir hükmün yerine getirilmesi dışında*

⁴⁴¹ Akıncı, Cezalandırmada Amaç ve Ölüm Cezası, s. 673-74, **Ulutaş**, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, s. 202.

⁴⁴² 6/10/2005 tarihli ve 5409 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan "*İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesine Ek Ölüm Cezasının Her Şartta Kaldırılmasına Dair 13 Nolu Protokol*"ün onaylanması, Dışişleri Bakanlığının 8/11/2005 tarihli ve AKGY/443621 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanununun 3. maddesine göre, Bakanlar Kurulu tarafından 17/11/2005 tarihinde kararlaştırılmıştır. Protokol Metni 13/12/2005 tarihli ve 26022 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/12/20051213.htm> (ET. 2.1.2022).

⁴⁴³ Türkiye'de resmi olarak en son ölüm cezası infazı 1984 yılında gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra her ne kadar mevzuatta ölüm cezası bir ceza hukuku yaptırımı olarak bulursa dahi fiili olarak uygulanan bir yaptırım türü olmamıştır. O tarihlerde mevzuatta bulunan fakat infaz edilememesi şeklinde süregelen ölüm cezası uygulaması, Türkiye'nin geri verme taleplerine ret gerekçesi olarak kullanıldığı yönüyle eleştirilmekteydi. Uygulamanın ölüm cezasının infaz edilememesi şeklinde devam etmesi isteniyorsa bu uygulama yerine zikredilen sebep de dikkate alınarak ölüm cezasının tümden ortadan kaldırılmasının daha yerinde olacağı ifade edilmekteydi. Bkz. **Şen**, Ersan, "*Ölüm Cezası*", İSBFD, S. 11, (1995), s. 12-13. Gerçekten de 1973 yılından 1981 yılı sonlarına kadarki süreçte ölüm cezaları infaz edilmemiş ancak 12 Eylül 1980 sonrası pek çok ölüm cezasının infaz edilmesi yoluna gidilmiştir. Hal böyle olunca Türkiye'nin belirttiği güvence pek çok ülke tarafından yeterli bulmamaya başlamış ve Türkiye'nin talepleri geri çevrilmiştir. **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 213. Ancak uygulamada Türkiye'nin verdiği güvencenin yeterli bulunup geri vermenin kabul edildiği örnekler de vardır. Örneğin 1999 yılında Fransa Türkiye'de ölüm cezası olduğu gerekçesi ile A.Ç.'nin Türkiye'ye geri verilmesini yalnızca yalnızca adı geçenin ölüm cezasına çarptırılmaması şartıyla kabul etmiş ve geri verme talabını kabul etmiştir. Bkz. **Kömürcü/Çalışkan**, *Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenlenişi Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü*, s 83.

kimsenin hayatına son verilemez” denilmiştir. Maddenin 3. fıkrasında ise yerinde olmayarak ölüm cezasının uygulanabileceği haller yine bu fıkra düzenlenmektedir. Buna göre, *“yasa böyle bir cezayı, ancak savaş halinde vatana ihanet, devletlerarası hukuka göre korsanlık veya tedhiş suçları için veya müebbet hapis cezası gerektiren bir suçtan mükerrer mahkumiyet halinde koyabilir”* denilmiştir. Görüldüğü üzere KKTC’de ölüm cezası sadece savaş halinde işlenen vatana ihanet, uluslararası hukuka göre terör ve korsanlık suçları ile ömür boyu hapis cezasını gerektiren suçlardan mükerrer olan kişilerle sınırlandırmıştır⁴⁴⁴. KKTC Anayasası’nın Geçici 13. maddesinde ise *“anayasanın 15. maddesinin (2.) fıkrasında öngörülen ölüm cezaları dışında yürürlükteki mevzuatta ölüm cezasını gerektiren suçlar için öngörülen ölüm cezaları, bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak, müebbet hapse dönüştürülür”* denilmiştir. Ayrıca kesinleşmiş ölüm cezalarının yerine getirilmesinin ancak meclis kararıyla olabileceği de Anayasanın 78. maddesinde belirtilmiştir. KKTC’nin kuruluş tarihi olan 15 Kasım 1983 tarihinden kaldırıldığı tarihe kadar ölüm cezasının hiç infaz edilmediği belirtilmelidir⁴⁴⁵. Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus ise Türkiye’de olduğu gibi AİHS’in KKTC’nin de iç hukukunun bir parçası olduğudur⁴⁴⁶. Ancak çalışmanın birinci bölümünde değindiğimiz üzere KKTC tanınmayan bir taraf olduğu için Avrupa Konseyi’ne üye olmadığı gibi AİHS’e de taraf değildir.

Bugün Avrupa Konseyi de ölüm cezasından arındırılmış bir alandır⁴⁴⁷. Her ne kadar, AİHS’in temel metni ölüm cezası konusunda kesin yasak içermese de, Sözleşmeye Ek 6 ve 13 Nolu Protokollerde⁴⁴⁸ yer alan düzenlemeler karşısında, artık bir kişinin ölüm cezası ile cezalandırılma tehdidi altında olduğu bir devlete geri

---

⁴⁴⁴ Sağlam’a göre KKTC Anayasası’nın bu düzenlemesi ölüm cezasını zamanına göre oldukça sınırlı tutmuştur. Türk Anayasası ile karşılaştırıldığında 2001 Anayasa değişikliğine kadar Türkiye’de bu yönde bir sınırlama olmadığı görülmektedir. 2001 Anayasa Değişikliği, *“savaş, çok yakın savaş tehdidi ve terör suçları”* dışında ölüm cezasını kaldırmıştır (m. 38/). 1985 tarihli KKTC Anayasası’nın bu tür suçları dahi *“devletlerarası hukuka göre korsanlık ve tedhiş”* olarak daha dar turruğu gözlemlenmektedir. **Sağlam**, Fazıl, Kuzey Kıbrıs Anayasa Hukuku Dersleri, s. 142 vd.

⁴⁴⁵ Zamanına göre sınırlı tutulmuş olsa da bugün gerek Avrupa’da gerekse pek çok başka ülkede yürürlükten kaldırılan bu ceza, 2004 Anayasa Değişiklik Paketi’nde değiştirilmesi istenen maddelerden biriydi. Değişiklik paketi kabul edilseydi Anayasa’nın 15/2 maddesi, *“ölüm cezası verilemez”* şeklinde değiştirilecek ve ölüm cezası istisnası olmaksızın KKTC’de kaldırılmış olacaktır. Bkz. **Sağlam**, Fazıl, Kuzey Kıbrıs Anayasa Hukuku Dersleri, s.143.

⁴⁴⁶ Konu hakkında ayrıntılı bilgi çalışmanın birinci bölümünde verildiği için burada tekrarlanmayacaktır.

⁴⁴⁷ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 210.

⁴⁴⁸ 13 No’lu Protokol’in 1. maddesi *“Ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiç kimse ne böyle bir cezaya çarptırılabilir, ne de bu ceza infaz edilebilir”* hükmünü içermektedir. Söz konusu Protokol’ün 2. maddesinde Protokol hükümlerine hiçbir istisna getirilemeyeceği, 3. maddesinde ise hiçbir çekince konamayacağı düzenlenmiştir.

verilmesi AİHS'ye Ek Protokollerin ihlalini oluşturur⁴⁴⁹. Ancak işlediği suçun talep eden devlette ölüm cezasını gerektirmesi ve geri verme talep eden devlet tarafından yeterli güvence verilmemesi nedeniyle hakkındaki geri verme talebi reddedilen kişinin durumunun ne olacağı hususu Sözleşmede gösterilmemiştir. Bu durum Sözleşme için bir eksiklik olarak görülebilir ve eleştiri konusu yapılabilir. Ancak, suç ve suçlulukla mücadelede “dünya kamu düzeni” anlayışından hareket eden çağdaş dünyanın medeni devletlerinden, bu kişinin yargılanması için gereken önlemleri alması beklenir⁴⁵⁰.

Bu hükümlerin yanı sıra ölüm cezası bağlamında geri vermenin, esas itibari ile Sözleşme'nin 3. maddesinde yer alan işkence ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya ceza yasağı etrafında tartışıldığı görülmektedir. AİHM'in konuyu 3. madde açısından ele alındığı ilk ve en meşhur örnek Soering / *Birleşik Krallık* (1989) kararı olduğu bilinmektedir⁴⁵¹. Bu kararda mahkeme ilk olarak, geri verilmesi talep edilen kişinin ölüm cezasına çarptılacağı bir ülkeye teslim edilmesi halinin başlı başına Sözleşme'nin 2. ya da 3. maddesinin ihlali anlamına gelmeyeceğini tespit etmiştir. Bunun akabinde mahkeme, geri vermeye konu kişinin teslim edileceği ülkede ölüm cezasına mahkumiyetten cezanın infaz edilmesine kadar geçen zamanın ortalama 6 ile 8 yıl arasında olduğu ve bu süre zarfında kişinin yaşayacağı korkunun yol açacağı zihinsel kaygı süreci olarak nitelendirilen “ölüm bekleyişi olgusu (*death row phenomenon*)” ya da “ölüm koridoru olgusu” durumunun 3. madde bağlamında insanlık dışı ya da aşağılayıcı bir muamele olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir⁴⁵². Bununla birlikte daha yakın tarihli *Al-Saadoon ve Mufdhi / Birleşik*

---

⁴⁴⁹ **Turhan**, *Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Gelişmeler ve Suçluların İadesi Hukukuna Etkisi*, s. 240; **Ulutaş**, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi*, s. 204; **Öztürk/Erdem**, *Uygulamalı Ceza Hukuku*, s. 124.

⁴⁵⁰ Geri verilmeyen adi suç faillerinin buldukları devletlerde yargılanmaları hususunda 28 Mayıs 1970 tarihli “*Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi*” ve 15 Mayıs 1972 tarihli “*Ceza Kovuşturmalarının Aktarılması Konusunda Avrupa Sözleşmesi*”nin uygulanması akla gelmektedir. Konu hakkında bkz. **Ulutaş**, **Ahmet/Atabey**, **Ömer Serdar**, *Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi*, Ankara 2011.

⁴⁵¹ AİHM'in İngiltere'ye karşı 7.7.1989 tarihli Soering kararı, BN. 14038/88.

⁴⁵² **Duffy**, Peter, “*Article 3 of the European Convention on Human Rights*”, C. 32, (2013), 316-346. Konuya ilişkin olarak Türkiye'den yapılan *Çınar / Türkiye (1994)* başvurusunda, anayasal düzeni bozma ve üç kişiyi öldürmekten dolayı ölüm cezasına mahkûm edilen TİKKO üyesi Çınar'ın serbest bırakılacağı kadar ölüm bekleyişi sendromu etkisi altında olduğu ve sözleşmenin 3. maddesinin ihlal edildiğine dair iddialar komisyon tarafından Türkiye'de 1984 yılından beri hiçbir ölüm cezasının infaz edilmemiş olması ve Terörle Mücadele Kanunu'nda yapılan değişiklik ile 1991'den önceki ölüm cezalarının infaz edilmeyeceği gibi bunun yanında on yıl hapiste kalan mahkûmların serbest bırakılacağı düzenlenmiş olduğundan ölüm cezasının infaz edilmeyeceği sonucuna varılmıştır. Bu itibarla Çınar'ın ölüm bekleyiş sendromuna ilişkin iddiaları açıkça dayanaktan yoksun bulunmuştur.

*Krallık*⁴⁵³ kararında ise mahkeme, Sözleşme'nin hazırlandığı dönemde ölüm cezasının uluslararası standartları ihlal eden bir ceza olmadığı düşünülse de gelinen noktada Konsey'e üye devletlerin tamamına yakınında ölüm cezasının uygulanmıyor olduğu, ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin Sözleşme'ye ek iki adet protokolün kabul edildiği ve bu protokollerin de Birleşik Krallık tarafından onaylandığını ifade ederek ölüm cezasının her koşulda yasaklandığına işaret etmektedir⁴⁵⁴. Bu doğrultuda mahkeme önceden bilinerek ve devlet yetkilileri tarafından kişiye fiziksel acı ve psikolojik eziyet yaşatılarak gerçekleştirilen ölüm cezasının bizatihi kendisinin insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğine ve Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olduğuna hükmetmiştir⁴⁵⁵. O halde, bugün itibari ile AİHS ve söz konusu Ek Protokollere taraf bir devletin, kendisinden geri verme talebinde bulunulan bir kişiyi, ölüm cezasına mahkûm edilme noktasında ciddi risk bulunan bir yere geri vermesi durumu ölüm cezası sendromundan bağımsız olarak sözleşmenin ihlali anlamına gelecektir. Dolayısı ile bu şartlar altında AİHS bakımından geri verme işleminin gerçekleştirilmemesi gerekmektedir⁴⁵⁶.

SİDAS'ın ölüm cezasını düzenleyen 11. maddesine göre geri verme talebinde bulunan devlet yasalarına göre talebe konu oluşturan suç hakkında öngörülen cezanın ölüm cezası olmasına karşılık, talepte bulunulan devlet yasalarında ölüm cezasının bulunmaması ya da bulunmasına rağmen genellikle uygulanmaması durumunda, talepte bulunan devletin ölüm cezasının uygulanmayacağına ilişkin olarak, talepte bulunulan devlete ancak güvence vermesi durumunda geri verme talebi kabul edilecektir⁴⁵⁷. Burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta; güvencenin ölüm cezasına hükmedilmeyeceğine ilişkin değil, söz konusu cezanın infaz edilmeyeceğine ilişkin

---

⁴⁵³ AİHM'in İngiltere'ye karşı 2.3.2010 tarihli Saadon ve mufdi kararı, BN. 61498/08. Karara yansıyan olay, Iraklı iki sünni müslümanın 2003 yılında Irak istilası sırasında iki İngiliz askeri öldürdükleri gerekçesi ile Irak gözetimindeki bölgeye gönderilmeleri neticesinde asılarak ölüm cezasına çarptırılma riskiyle karşı karşıya bırakılmalarını ve bu sebeple yaptıkları AİHM başvurusunu konu almaktadır. AİHM Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Tematik Bilgi Notu, https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Death_penalty_TUR.pdf (ET. 29.10.2021).

⁴⁵⁴ **Duffy**, *Article 3 of the European Convention on Human Rights*, s. 330.

⁴⁵⁵ **Duffy**, *Article 3 of the European Convention on Human Rights*, 330.

⁴⁵⁶ **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, *İnsan Hakları El Kitabı*, s. 153-154.

⁴⁵⁷ Madde metni şu şekildedir: "*Talep eden tarafın kanununda iade talebine sebep olan fiilin ölüm cezasını müstelzim olmasına mukabil, kendisinden iade talep edilen tarafın mevzuatında ölüm cezasının bulunmaması veya bu memlekette veya bu memlekette ölüm cezasının umumiyetle tatbik edilmemesi halinde ancak talep eden taraf ölüm cezasının infaz edilmeyeceğine dair talep edilen tarafa kafî teminat verdiği takdirde iade yapılabilir*". Bkz. **Bagheri**, *Uluslararası Hukukta Suçluların İadesi ve Suçları Kovuşturma Yükümlülüğü*, s. 25.

olmasıdır⁴⁵⁸. Ayrıca verilen güvencenin yeterli olup olmadığını takdir hakkı, talepte bulunulan devlete aittir.

TCK'nın mülga 18. maddesinde geri verme talep eden devlet kanunlarında talebin sebebini oluşturan suçun karşılığında ölüm cezası öngörülmüş olması, bir geri verme engeli olarak gösterilmemişken; CKUAİK, talep eden devlet kanunlarına göre talebin sebebini oluşturan suçun ölüm cezası veya insan onuru ile bağdaşmayan bir ceza ile cezalandırılmayı gerektiren bir suç olması halinde, geri vermenin kabul edilmeyeceğini düzenlemektedir. Bu düzenleme CKUAİK'in getirdiği önemli yeniliklerden biri olarak kabul edilebilir⁴⁵⁹. Ancak, söz konusu düzenlemenin devamında talep eden devletin ölüm cezasının infaz edilmeyeceği konusunda Türkiye'ye yeterli teminat vermesi halinde bu suç sebebiyle de geri verme yoluna gidilebilecektir (CKUAİK, m. 11/1-d, 11/3)⁴⁶⁰.

TC & KKTC Sözleşmesi'nde geri vermeye konu oluşturan suçun ölüm cezası gerektirmesi halinde geri verme işleminin akıbetinin ne şekilde olacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Yürürlüğe girdiği tarihte her iki ülkenin mevzuatında da ölüm cezası varken, bu durumun neden bir geri verme engeli olarak düzenlenmediği anlaşılabilir değildir. Esasen SİDAS dışında Türkiye'nin taraf olduğu adli işbirliği ve geri verme sözleşmelerinde ölüm cezasına mahkumiyet veya ölüm cezasının infazı

---

⁴⁵⁸ Nitekim SİDAS'ta yer alan düzenleme ve açıklayıcı raporda yer alan açıklamalar irdelendiğinde; talep edilen devlet hukukunun ölüm cezasını öngörmesinin iadenin reddi için kendi başına yeterli ret gerekçesi olmadığı ve talep eden devlet tarafından verilecek teminatın ölüm cezasına hükmedilmeyeceğinden ziyade ölüm cezasının infaz edilmeyeceğine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. **Turhan**, *Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Gelişmeler ve Suçluların İadesi Hukukuna Etkisi*, s. 248.

⁴⁵⁹ **Turhan**, *Ceza, Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme*, s. 47.

⁴⁶⁰ Görüldüğü üzere gerek SİDAS'da gerekse CKUAİK'te teminat verilmesi istenen konu, talep edilen kişiler hakkında ölüm cezası yaptırımına hükmedilmemesi değildir. Burada talep eden devletten beklenen şey, talep ettiği kişiler hakkında hükmedilebilecek olan ölüm cezasının infazının gerçekleştirilmeyeceğine ilişkin bir teminattır. Bu teminat, ölüm cezasının infaz edilmeyeceğine ilişkin olabileceği gibi ölüm cezasının başka bir cezaya çevrilmesi ya da talep edilen kişinin ölüm cezasına çarptırılması halinde sınır dışı edileceği taahhüdü gibi farklı şekillerde olabilecektir. Pek tabii ki bu durumda iadenin kabul edilebilmesi hali ilgili devletin söz konusu teminatı yeterli bulmasına bağlıdır. Aksi halde teminat verilmiş olsa dahi iade işlemi gerçekleşmeyecektir. Bu konuda takdir hakkı talepte bulunulan devlete aittir. Bkz. **Özgenç**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 1016. Konuya ilişkin örnek bir kararda Yargıtay, iade talebinde bulunulan aynı zamanda ABD vatandaşı olan kişi hakkındaki ölüm cezasının, infaz edilmeyeceği noktasında yeterli bir teminat alınmış olması sebebiyle iade talebinin kabul edilebilir olduğuna dair kararı onamıştır. Karara göre; "ABD ve Irak'ın çifte vatandaşı olan şüpheli Fraydun A.K.'nin, Kaliforniya Eyaleti'nde bir kişiyi öldürüp, üç kişiyi öldürmeye teşebbüs ederek kaçtığından bahisle, İstanbul'da yakalandığı, ABD'nin, geri verme amacıyla tutuklanmasını talep ettiği, bu istem üzerine adı geçenini geçici olarak tutuklanmasına karar verildiği, ...hakkında idam cezasının uygulanmayacağına ilişkin teminat verilen Fraydun A.K.'nin 5237 sayılı Yasa'nın 18/b ve 18/5 maddeleri uyarınca iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesinde bir isabetsizlik görülmediğinden...onanmasına" Yargıtay 1.Ceza Dairesinin 20.04.2007 tarih ve 7407/3049 sayılı kararı.

tehlikesi halinde geri vermeyi reddetme veya güvence verilmesini istemeyi öngören bir düzenleme yer almamaktadır⁴⁶¹. Ancak uygulamada AİHM içtihatları da göz önünde bulundurularak geri verme talebinde bulunan devletten ölüm cezasının infaz edilmeyeceğine ilişkin güvence istenmektedir. Bugüne baktığımızda, Türkiye’de ölüm cezası mutlak surette kaldırıldığından Türkiye’nin talepte bulunan ülke olması durumunda herhangi bir sakınca çıkmayacağı belirtilmelidir. Ancak, kısıtlı bazı hallerde de olsa KKTC hukukunda halen varlığını koruyan ölüm cezası KKTC’nin talepte bulunan devlet olması ve talebe konu oluşturan suçun ölüm cezasını gerektirmesi halinde bir geri verme engeli olabilecek midir? Bu soruya cevap verirken CKUAİK’in ilgili hükmü dikkate alınmalıdır. Bu doğrultuda 11. maddenin 3. fıkrası uyarınca ölüm cezasının infaz edilmeyeceği konusunda yeterli teminat verilmesi halinde bu suç sebebiyle de geri verme yoluna gidilebilecektir. İşte bu noktada ölüm cezasının KKTC’nin kuruluşundan bu yana hiç infaz edilmemiş olması yeterli bir teminat olarak görülebilir.

B. Geri Verilmesi İstenen Sanık veya Hükümlüye İlişkin Koşullar

1. Vatandaş Geri Verilmez Kuralı

Vatandaşın geri verilmemesi uygulaması geri verme hukukunda yerleşmiş bir ilkedir. Geri verme konusunda özellikle Kıta Avrupası hukukunda devletin kendi vatandaşını en azından onun istediğine aykırı olarak bir başka devlete geri vermeyeceği kuralı egemendir⁴⁶². Anglo-Sakson hukukunun egemen olduğu ülkelerde ise vatandaş geri verilebilir⁴⁶³. İşte bu anlayış çerçevesinde ABD ve İngiltere vatandaşın geri verilebileceğini kabul etmişlerdir⁴⁶⁴. Esasen İngiltere mevzuatı, vatandaşın geri verilmesine dair hüküm içermemektedir; ancak aranan şart diğer devletin de “karşılıklı olarak” vatandaşını İngiltere’ye geri vermesidir.

⁴⁶¹ **Turhan**, *Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları*, s. 51.

⁴⁶² **Öztürk/Erдем**, *Uygulamalı Ceza Hukuku*, s. 127. Vatandaşın geri verilmezliği kuralının tarihçesine baktığımızda esasen bu kuralın tam tersinin işlediği görülmektedir. Nitekim 1378 yılında Charles V ile Savoie arasında yapılan antlaşmalarda vatandaşın geri verileceği açıkça belirtilmiştir. Kural, ilk kez 1736 yılında Fransa ile Hollanda arasında yapılan bir antlaşmada kabul edilmiş daha sonra yapılan antlaşmalarda da benimsenerek günümüze kadar gelmiştir. Kuralın ilk kez 1830 Fransa Anayasası’nda yer aldığı görülmektedir. **Özgen**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 56; **Önder**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 259. Bazı ülkelerde vatandaş kavramı yanında daimi ikametgah sahibi kimse kavramına da yer verildiği görülmektedir. Örneğin Romanya Ceza Kanunu’nun 4., İzlanda Ceza Kanunu’nun 6/3. maddesi gibi. Bkz. **Tezcan**, *Yurt Dışında İşlenen Suçlarda Türk Hukuku Bakımından Yabancı Ceza Kanununun Değeri Sorunu*, s. 117.

⁴⁶³ **Tezcan/Erдем/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 218; **Bereket**, Zuhul, “*Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*”, YD, C. 2, S.1-2, (1998), 21-41, s. 26

⁴⁶⁴ **Özgenç**, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 1035; **Ruhi**, *Türk Hukukunda Suçluların İadesi*, s. 501; **Bereket**, *Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*, s. 26.

ABD’de aynı şekilde karşılıklı işlem şartıyla vatandaşın geri verilmesine imkan tanıyan hükümleri, yaptığı geri verme antlaşmalarına koymaktadır. Bu devletlerin vatandaşlarını geri vermeyi kabul etmelerinin nedeni, ceza kanunlarının “*sırf mülklik*” sistemini kabul etmesi ve dolayısıyla vatandaşın yabancı ülkede işlediği suçlardan cezasız kalması tehlikesini önlemektir⁴⁶⁵.

Günümüzde geri verme hukukuna yerleşen bir kural haline gelen vatandaşın geri verilmezliği ilkesi lehinde ve aleyhinde görüşler ileri sürülmüştür⁴⁶⁶. Kuralın altında yatan başlıca nedenler, her devletin kendi vatandaşına etkili koruma sağlama yükümlülüğü, vatandaşın kendi ülkesinde ikamet etme hakkı, yabancı hakime karşı olan güvensizlik ve onun tarafsızlığından şüphe duyulmasıdır⁴⁶⁷. Ayrıca, yabancı bir devlet mahkemesi huzurunda yargılanan kişinin o ülkenin vatandaşına göre daha elverişsiz bir durumda olacağı savunulmaktadır. Çünkü yabancı dili, hayat şartlarını, usul ve savunma imkanlarını bilmemek kişiyi yargılamayı zor duruma sokacaktır⁴⁶⁸. İlke lehindeki bir diğer görüş ise, her devletin koruması gereken milli ve egemenlik prensibinin, vatandaşını yabancı bir mahkeme huzuruna göndermesine engel teşkil ettiği, aksi halde, egemenliğinin bir kısmından feragat etmiş olacağıdır⁴⁶⁹. Öte yandan ilkeyi eleştiren ve vatandaşın geri verilmesi gerektiği görüşünde olan yazarlar da vardır. Bu görüşe göre, vatandaşın kendi vatandaşını korumakla yükümlü bulunduğu konusunda bir duraksama olmasa da bunun sınırının yabancı ülkede suç işleyen vatandaşın kendi ülkesini sığınılacak bir yer olarak görebilmesi kadar geniş olmaması gerektiği belirtilmektedir⁴⁷⁰. Ayrıca vatandaşın yabancı devlette tarafsız yargı organları bulamayacağı görüşü, geri verme kurumunun anlam ve mantığı ile örtüşmemektedir. Bir adli yardımlaşma türü olan geri verme, devletlerin birbirlerine güvenmelerini gerektirir. Aynı devletin yargı organlarına bir yabancıyı verilmesi söz konusu olunca o devletin yapacağı yargılamaya güvenildiği sonucu çıkmaktadır. Yabancı için güvenilen mahkemeye, vatandaşın geri verilmesi söz konusu olunca

---

⁴⁶⁵ **Gözübüyük**, Devletlerarası Ceza Hukuku, s. 98; **Bereket**, *Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*, s. 26.

⁴⁶⁶ Bkz. **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 219.

⁴⁶⁷ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 58; **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 449-452; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 219.

⁴⁶⁸ **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 449-452; **Bereket**, *Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*, s. 28.

⁴⁶⁹ **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 449-452; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 219.

⁴⁷⁰ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 219.

güvenilmemesi çelişkili bir tutumdur⁴⁷¹. Ayrıca suçun işlendiği yerde yargılamanın yapılmasının pek çok faydası vardır. Her şeyden önce delillerin toplanması ve mahkeme önüne getirilmesi daha kolaydır. Geri vermeye yanaşmayan devletin, yabancı ülkede işlenen suçu kendi ülkesinde kovuşturması deliller açısından birtakım zorlukları beraberinde getirecektir⁴⁷². İşte tüm bu nedenlerden dolayı vatandaşın geri verilmezliği kuralı artık “*zamana uygun düşmeyen*” bir anlayış olarak görülmeye başlanmıştır⁴⁷³. Biz de vatandaşın geri verilmesi gerektiği yönündeki görüşlere katılmaktayız.

SİDAS'ta vatandaşın geri verilmezliği ilkesi mutlak bir ilke olarak düzenlenmemiştir. “*Her akit Taraf kendi tebaasını iade etmemek hakkını haiz olacaktır*” denilerek vatandaşın geri verilmesi konusunu devletlerin kendi aralarında yapacakları ikili antlaşmalara ve iç hukuk düzenlemelerine bırakmıştır (m. 6/1-a)⁴⁷⁴.

Türk hukukunda vatandaşın geri verilmezliği kuralı sıkı sıkıya uygulanmaktadır. Kural, anayasal düzeyde ilk defa 1982 TC Anayasası'nda yer almaya başlamıştır. Anayasanın 38. maddesinin son fıkrası “*Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez*” şeklindedir. Bu hüküm CKUAİK'te şu şekilde ifade edilmiştir: “*Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, iadesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olması*” halinde “*iade talebi kabul edilemez*” (CKUAİK, m. 11/1-a). Ayrıca, Türkiye'nin taraf olduğu ikili geri veme antlaşmalarının neredeyse tümünde vatandaşın geri verilmeyeceği kuralına yer verilmiştir⁴⁷⁵.

⁴⁷¹ **Erem**, TCK Şerhi, s. 110; **Bereket**, *Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*, s. 29.

⁴⁷² **Erem**, TCK Şerhi, s. 110; **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 220.

⁴⁷³ **Tezcan/Erdem/Önok**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 219. Aslında henüz daha 1880 yılında Oxford'da gerçekleştirilen Devletler Hukuku Enstitüsü toplantısında şu esas tespit edilmiştir: “*Mevzuatı benzer esaslara dayanan ve adli kurumları bakımından ilişkilerinde karşılıklı güven bulunması gereken ülkeler arasında, vatandaşın geri verilmesi adaletin iyi bir şekilde dağıtılmasını sağlamak hususunda bir araçtır. Çünkü, suçun işlendiği yer hakiminin, mümkün olduğu sürece davaya bakması gerekir*”. Benzer şekilde 1900 yılında toplanan Bruxelles Milletlerarası Tenfiz Kongresi, Ceza Hukukunun Birleştirilmesi 1935 Kopenhag Konferansında da vatandaşın geri verilmesi lehinde karar verilmiştir. Bkz. **Erem**, TCK Şerhi, s. 110; **Bereket**, *Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*, s. 28.

⁴⁷⁴ **Öztürk/Erdem**, *Uygulamalı Ceza Hukuku*, s. 127; **Bereket**, *Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*, s. 28.

⁴⁷⁵ Ancak ABD ile yapılan 1980 tarihli geri verme antlaşmalarında Amerika'nın vatandaşının geri vermesinin mümkün olduğu kabul edilmiştir (m. 4). Buna karşılık Türkiye için böyle bir zorunluluk yoktur. Böylelikle vatandaşın geri verilmesi kabul etmeyen Türk sistemi ile aksini kabul eden Amerikan sistemi arasında bir orta yol bulunmuştur. Bkz. <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/b%C3%BCrolardan%20gelen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/D%C3%BCzenlenen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/ceza/ABD.pdf> (28.1.2022). Bkz.

Kuralın KKTC hukukundaki yerine baktığımızda ise Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası'ndan başlayarak bir değerlendirme yapılması gerekmektedir⁴⁷⁶. 1975 yılında kabul edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası, sadece yabancı kişilerin sınırdışı edilebileceği ilkesini kabul etmişti. Öte yandan AİHS'in 5/1 maddesini Anayasanın Kişi Güvenliği başlıklı 26/2-e maddesi olarak kabul etmekte ve Federe Devlet yurttaşlarının da, yasayla düzenlendiği zaman geri verilebilmesine olanak tanıdığı belirtilmekteydi⁴⁷⁷. *İlgili madde şu şekildeydi: “ (1) Herkes özgürlük ve kişisel özgürlük hakkına sahiptir. (2) Bir kişi, özgürlüğünden ancak aşağıdaki hallerde yasayla konduğu zaman ve öngörüldüğü biçimde yoksun bırakılabilir: (e) Bir kişinin, Devlet topraklarına izinsiz girmesini önlemek için veya geri verilmesi işlemine girişilmesi nedeniyle yakalanması veya tutukluluğu”*. Görüldüğü üzere bu fıkrada vatandaş/yabancı ayrımı yapılmadan “bir kişi” ifadesi kullanılmıştır. Bu nedenle, söz konusu Anayasa'da vatandaşın geri verilmeyeceğine ilişkin bir kural olduğu sonucunun çıkarılması zordur. KTFD Başsavıcısı Zaim Necatigil konu hakkında şu yorumda bulunmuştur: “*Suçluların iadesi konusunda Anayasamızdaki metin esasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki metnin tıpatıp aynısıdır. Ancak yine Anayasamızda belirtildiği gibi bu konuda bir yasa yapılması gerekir. Federe Devlet Anayasamız kişi deyimini kullandığı için yasa sadece yabancıların iade edilebileceğini ve Kıbrıs Cumhuriyeti veyahutta Kıbrıs Türk Federe Devleti vatandaşlarının iade edilemeyeceklerini öngörebilir. Bu mümkündür. Ancak, 1960 Anayasası sadece yabancıları iade edileceğine dair hükümler koymakta idi.*

Öztürk/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 221; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1036; **Koca/Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 800; **Bereket**, *Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*, s. 31.

⁴⁷⁶ Daha da geriye gidecek olursak konunun ilk anayasal temeline 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nde rastlanmaktadır. 1960 Anayasası'nın 11. maddesinin 2. fıkrası şu şekildedir: “*Bir şahıs hürriyetinden ancak aşağıdaki hallerde kanunla konduğu zaman ve gösterildiği tarzda mahrum edilebilir: (f) bir şahsın Cumhuriyet topraklarına müsaadesiz girmesini önlemek için veya bir yabancıların sınırdışı edilmesi veya iadesi muamelesine girişilmesi sebebiyle, yakalanması veya tutukluluğu”*. Görüldüğü üzere, söz konusu anaysal kural ancak bir yabancıların sınırdışı edilmek veya geri verme amacıyla tutuklanabileceğini düzenlemekteydi. Bu madde AİHS m. 5/1-f maddesinden aynen alınmıştı ve iki metin arasındaki tek fark; AİHS'in ilgili maddesinde “yabancı” ifadesi yerine “kişi” sözcüğünün geçmesidir. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi 1961 yılında verdiği bir kararı ile iki metin arasındaki farkı dikkate alarak, bu madde kapsamında yakalama ve tutuklama yetkisinin sadece yabancıların sadece yabancıların sınırdışı ve geri verme işlemlerine münhasır olduğuna hükmetmiştir. Bu görüşe göre, sadece yabancıların sınırdışı ve geri verme işlemlerinin muhatabı olabileceğini belirtmeliyiz. Ayrıca zaten 1960 Anayasasının 14. maddesi, bir vatandaşın hangi şartlar altında olursa olsun Cumhuriyet dışına sürülmesini veya Cumhuriyet topraklarına dönmesinin yasaklanmasını yasaklamaktadır. Konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. **Necatigil**, Zaim, “*Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri*”, Kıbrıs Türk Federe Devletinin Milletlerarası Hukuka İlişkin Bazı Sorunları Sempozyumu”, (6-7 Mayıs 1982), s. 110

⁴⁷⁷ **Necatigil**, *Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri*, s. 111.

*Hernekadar Anayasamız kişi demekle daha geniş tutmuşsa da yapılacak olan yasa ile Meclisimizin suçluların iadesine dair Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen ilkelere uyararak Kıbrıs Cumhuriyeti veya Kıbrıs Türk Federe Devleti yurttaşlarının da iadesinin söz konusu olamayacağını öngörebilir*⁴⁷⁸. Ne var ki, kanımızca buradaki tutum, AİHS'in 5. maddesini aynen Anayasa'ya geçirmekten kaynaklanmaktaydı. Burada her şeyden önce AİHS'in 5. maddesini devletin kendi vatandaşlarını da kapsar biçimde yorumlamak hatalıdır. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı elbette anayasalarda düzenlenir; ancak bu haktan bahseden maddede sınırdışı ve geri verme işlemlerinin kimlere uygulanabileceği de açıkça belirtilmelidir. Söz konusu bu maddedeki "kişi" ifadesinden gerek yabancıların gerekse KTFD yurttaşlarının geri verme işlemine maruz bırakılabileceğine cevaz verir görülmektedir. Anca, yine Anayasa'nın *Gezi ve Yerleşme Özgürlüğü* başlıklı 14. maddesinin dördüncü fıkrası: "*Hiçbir Türk yurttaşı isteği dışında devlet sınırları dışına çıkarılamaz ve aynı şekilde girmekten alıkonamaz*" demektedir. Bu noktada Anayasa'nın söz konusu bu iki maddesi arasında çelişki var gibi görünmektedir. Ayrıca kurucu meclisin o dönem KTFD yurttaşlarının geri verilmesine olanak tanımak için böyle bir düzenleme getirdiğini belirtmekte fayda vardır. Burada açıkça bir anlam karmaşası olduğu görülmektedir⁴⁷⁹. Bu karmaşayı açıklığa kavuşturmak Anayasa'da değişikliğe gitmek veya daha kolay bir yöntem olarak bir yasa çıkarmakla olabilirdi ancak o dönem bunun yapılmadığını da belirtmeliyiz.

1985 tarihli KKTC Anayasası'na baktığımızda ise vatandaşın suç sebebiyle yabancı ülkeye geri verilmeyeceğine ilişkin doğrudan bir kuralın yine olmadığı görülmektedir. Ancak bu Anayasa'da *Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği* başlıklı 16. maddesinde belirtilen kişi özgürlüğünün sınırlanabileceği haller arasındaki f bendinde "*Bir kişinin, Devlet topraklarına izinsiz girmesini önlemek için veya bir yabancının sınırdışı edilmesi veya geri verilmesi işlemine girişilmesi nedeniyle yakalanması veya tutukluluğu*" ifadesine yer verilerek ancak yabancı kişilerin sınırdışı edilebileceği ve geri verileceği sonucuna varmak mümkündür. Suçluların Geri Verilmesi, Mahkeme İlamlarının Karşılıklı Tenfizi ve Adli Yardımlaşma Yasası'nın 5 maddesi ise "*geri verilmesi istenen kişi, istenilen taraf uyuşu ise*" geri verme isteminin reddedileceğini açıkça belirtmektedir (m. 5/1-c).

⁴⁷⁸ **Necatigil**, *Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri*, s. 118.

⁴⁷⁹ Konu hakkında detaylı tartışma için bkz. **Necatigil**, *Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri*, s. 118-124.

TC & KKTC Sözleşmesi'ne bakıldığında ise *geri vermenin reddi halleri* başlıklı 36. maddesinin I/3- c bendinde geri verilmesi istenilen kişinin, istenilen taraf uyruğu olması halinde istemin reddedileceği belirtilmiştir.

Geri verme istemi hakkında karar verirken, hangi andaki vatandaşlığın göz önüne alınması gerekeceği doktrinde tartışmalıdır⁴⁸⁰. Çünkü, devletler arasında kabul edilmiş olan “*her kişinin vatandaşlığını serbestçe değiştirme*” ilkesi uyarınca geri verilmesi talep edilen kişinin çeşitli sebeplerle vatandaşlığını sonradan değiştirmesi mümkündür. Hatta sırf geri vermeyi önlemek amacıyla kişi vatandaşlığını değiştirerek geri verme talep edilen devlet vatandaşlığına geçebilir. Bu sebeple vatandaşlığın hangi ana göre belirleneceği önemlidir⁴⁸¹. Konuyla ilgili TC & KKTC Sözleşmesi'nde açık bir hüküm olmadığı görülmektedir. SİDAS, *geri verme kararının verildiği andaki vatandaşlığın* göz önünde bulundurulması gerektiği kabul edilmiştir⁴⁸². Ancak kural bu olmakla birlikte vatandaşlık, geri vermeye karar verildikten sonra ve henüz teslim edilmeden önce kazanılmışsa, talepte bulunulan devlet, vatandaşı olması nedeniyle ilgili kişiyi iade etmemek hakkına sahip olacaktır. Türk hukukuna bakıldığında vatandaş ibaresi “*filii işlediği sırada Türk vatandaşı olan kişi*”yi ifade etmektedir (TCK, m. 6/1-a). Ancak kanımızca, burada esas alınması gereken geri vermenin gerçekleştiği tarihte söz konusu olan vatandaşlıktır. Zira TC Anayasası'nın 38. maddesi vatandaşın mutlak anlamda vatandaşın geri verilmeyeceğini düzenlemiştir. Dolayısıyla, vatandaşlığın tespiti için TCK'nın 6. maddesinin dikkate alınması, suçu işlediği sırada yabancı devlet vatandaşı olup, sonrasında Türk vatandaşlığı kazanan kişinin geri verilmesine neden olacaktır. Ne var ki, sonradan Türk vatandaşlığı kazanan ve geri verme sırasında Türk vatandaşı olduğu için geri verilmeyen kişi, suçu işlediği sırada Türk vatandaşı olmadığı için faile göre kişisellik ilkesine göre Türkiye'de de yargılanamayacak ve neticede işlenen fiil cezasız kalacaktır⁴⁸³. Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus ise, suçu işlediği sırada Türk vatandaşı olan ancak, sonradan Türk vatandaşlığından çıkarılmış veya herhangi bir nedenle Türk vatandaşlığını yitirmiş kişilerin geri verilmesinde bir

---

⁴⁸⁰ Bkz. **Erem**, TCK Şerhi, s. 112; **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 61; **Gözübüyük**, Devletlerarası Hukuk, s. 90.

⁴⁸¹ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 61.

⁴⁸² İlgili madde şu şekildedir “*Şahsın milliyeti iadeye dair karar esnasında tespit edilecektir. Bununla beraber, talep edilen şahıs kendisinden iade talep edilen tarafın tebaası olarak karar anı ile teslim için kararlaştırılan tarih arasında tanınsa bile, mezkûr taraf bu paragrafın (a) Bendi hükmünden istifade edebilecektir*” (m. 6/1-c).

⁴⁸³ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 221.

engel olmadığıdır⁴⁸⁴. Neticede TC ile KKTC arasında gerçekleşen geri verme işleminde vatandaşlığın tespitinde geri vermenin gerçekleştiği tarihteki vatandaşlık göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu başlık altında değerlendirilmesi gereken bir diğer husus ise *çifte vatandaşlık* ve *vatansızlık* halidir. Bir ülkede suç işledikten sonra diğer bir devlet ülkesine geçmiş olan kişi, her iki ülkenin vatandaşı (çifte vatandaş) olabileceği gibi vatansız bir kimse de olabilir. Bu konuda TC & KKTC Sözleşmesi'nde herhangi bir hüküm yoktur. Sorun genel kurallardan hareket edilerek çözümlenmelidir. Bir geri verme isteminde bulunulan devlet, geri verilmesi istenen kişinin kendi vatandaşı olup olmadığını kendi hukukuna göre belirler⁴⁸⁵. Ayrıca bir başka devletin vatandaşı olup olmaması verilecek karar açısından önemli değildir⁴⁸⁶. Dolayısıyla, çifte vatandaşlığa sahip kişiler de vatandaşlık koşulunu sağladığı için bunlar hakkındaki geri verme talepleri de reddedilecektir⁴⁸⁷.

Vatansız hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan, herhangi bir devletin mevzuatına göre vatandaş olarak kabul edilmeyen kişidir. Bu kişiler devletin vatandaşlığını kazanmamış olan kimseler olduğundan ve yabancı statüsünde oldukları için geri verilmelerinin önünde herhangi bir engel yoktur⁴⁸⁸. Bu kişiler devletin vatandaşlığını kazanmamış olan kimseler olduğundan ve yabancı statüsünde oldukları için geri verilebileceklerdir. Zira gerek TC & KKTC Sözleşmesi'nde gerekse her iki devletin içi hukuklarında bu sınırlama sadece vatandaşlar açısından kabul edilmiştir.

Burada değinilecek son bir husus ise, vatandaşın geri verilmezliği ilkesinin sakıncalarının önlenmesi için Sözleşme'nin içerdiği güvencedir. Vatandaşın geri verilmezliği ilkesinin sonucu olarak kişi geri verilmekten kurtulmaktadır. Bu durum, geri vermeye esas alınan suçun işlenmediği anlamına gelmemektedir. İşte devletler suçlunun cezasız kalmasının önüne geçmek, bir yandan kendilerine vatandaşlık bağı ile bağlı olan bireyleri geri vermeden kaçınırken, diğer yandan suç işleyerek kamu düzenini bozan kişiyi korur duruma düşmemek için önlem alma yoluna gitmişlerdir. Bu doğrultuda Sözleşme'nin *Geri Verilmeyen Suçluların Kovuşturulması* başlıklı 38.

---

⁴⁸⁴ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 221.

⁴⁸⁵ CKUAIK'te geri verilmesi istenen kişinin Türk vatandaşı olup olmadığı, bulunduğu yer Ağır Ceza Mahkemesi tarafından tespit edileceği düzenlenmiştir (m. 15/1).

⁴⁸⁶ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 44; **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 560; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 802.

⁴⁸⁷ **Ünal**, Şeref, *TC İle KKTC Arasındaki Adli Yardım Sözleşmesinin Uygulanması*, s. 179.

⁴⁸⁸ **Bereket**, *Türk Hukuku Açısından Vatandaşlığın İade Edilmezliği Kuralı*, s. 32.

maddesinde şöyle denmiştir: “İstenilen taraf kendi uyuşunu geri vermediği takdirde isteyen tarafın istemi üzerine, konuyu, gerekli görülecek adli kovuşturma işlemlerinin yapılabilmesi için yetkili makamlarına iletme zorunda olacaktır. Bunun için, suçla ilgili dosya, bilgi ve eşyalar, işbu Sözleşmenin 40. maddesinde öngörülen yoldan, karşı tarafa meccanen ulaştırılacaktır”. Uluslararası hukukta bu ilke, devletlerin yargı yetkilerinin egemenlik alanları ile sınırlı olduğu kuralına istisna getirilmesini gerektirmiş olup, getirilen istisna ile geri verilmeyen kişinin yargılanması imkanı kabul edilmiştir. Bu ilkeye doktrinde “*iade et ya da yargıla*” ilkesi denilmektedir. Buna göre; vatandaşını geri vermeyen devlet, talep eden devletten adli yardım talebiyle atılı suça ilişkin bilgi ve belgeleri isteyerek ilgili kişinin kendi mahkemelerinde yargılanmasını sağlamayı güvence altına almaktadır. Böylelikle, bir taraftan vatandaşın geri verilmezliği ilkesinin sakıncaları bir ölçüde giderilmekte, diğer taraftan da işlenen suçun cezasız kalmayacağı mesajı verilerek ceza adaletinin gayelerinden birisi olan caydırıcılık etkisi temin edilmiş olmaktadır.

Ne var ki, çalışmamızın birinci bölümünde değinmiş olduğumuz 10.11.1994 tarihli KKTC AYM kararı KKTC Anayasa Mahkemesi'nin 10.11.1994 tarihinde 11/93 sayılı davada verdiği kararla, KKTC Anayasası'nın yukarıda iktibas edilen 16. maddesinin 2. fıkrasının g bendi kuralına getirilen yorumla KKTC yurttaşı olan bir kişi aleyhine Türkiye Cumhuriyeti adli makamlarınca verilen mahkumiyet kararının KKTC'de infazına olanak tanınmamıştır⁴⁸⁹. AYM'nin bu kararından sonra Sözleşme'ye taraf devletlerden birisinde suç işleyip kendi ülkesine kaçan kişilerin yargılanmaları olanağı ortadan kalktığı gibi mahkum edilmeleri durumunda da mahkumiyet kararının infazı olanağı da kalmamıştır. AYM'nin bu kararından sonra Sözleşmesi'nin 38. maddesi ile düzenlenen kurallara uygun hareket edilmesi çoğu durumda ortadan kalkmıştır. Sözleşme'nin ilgili maddelerinde geri verme ve mahkumiyetle ilgili hususlarda Sözleşme'ye taraf devlet uyuşu için tek veya çift uyruklu olma yönünden bir ayırım yapılmamış olmakla birlikte KKTC Anayasası'nın 16. maddesinin 2. fıkrasının g bendi kurallarında birden fazla uyruklu Cumhuriyet yurttaşlarından bahsedilmektedir. KKTC AYM'nin kararından sonra adli

---

⁴⁸⁹ KKTC AYM'nin 11.10.1994 tarihli, D. 9/1994 sayılı kararı. KKTC AYM'nin kararına konu olan işlemler, Kırşehir Ağır Ceza Mahkemesi'nin KKTC yurttaşı İsmail Sadık Bundak'ın aleyhine 12/1271089 tarihinde verdiği Esas No. 1985/8 Karar No. 1989/126 sayılı ilam ile kesinleşen 3 yıl 4 ay ağır hapis ve 5416 TL para cezasına dayanan mahkumiyet kararının infaz edilmesi için alt mahkeme huzurunda yapılan işlemlerde etken olan 43/88 sayılı Adli Yardımlaşma Yasası'nın 16. maddesi kurallarını, Anayasa'nın 16. maddesinin 2. fıkrasının g bendi kuralları ışığında yorumlamak suretiyle bu karara varmıştır.

makamlarından gelen taleplere olumlu yanıt verilmesi mümkün olmadığından Sözleşme'deki mütekabiliyet ilkesi nedeniyle KKTC'de suç işleyip Türkiye'ye kaçan TC yurttaşlarının yargılanmaları ve/veya aleyhlerine verilen mahkumiyet kararlarının infazı da mümkün olmayacaktır. Yargılama işlemleri bu karardan sonra KKTC açısından ancak Fası 154 Ceza Yasası'nın 5. maddesi kurallarına tabi olarak yapılabilecektir. Bunun yapılabilmesi için de soruşturmanın ve soruşturma ile ilgili tüm işlemlerin KKTC Polis Teşkilatı tarafından yapılması gerekmektedir.

IV. GERİ VERME USULÜ VE SONUÇLARI

Geri verme, niteliği itibarıyla iki devlet arasında gerçekleşen ve iki devletin birbiri ile temasa geçmesini gerektiren diplomatik bir işlemdir⁴⁹⁰. Nitekim TC & KKTC Sözleşmesi'nde geri verme isteminin diplomatik yol kullanılarak yazılı biçimde yapılacağı belirtilmiş; gecikmesi sakıncalı olan hallerde ise istemin, TC Adalet Bakanlığı'na, KKTC'de İçişleri'nden sorumlu bakanlığa doğrudan iletebileceği belirtilmiştir (m. 40). Bu sebeple geri vermenin gerçekleşebilmesi için, hem talepte bulunan hem de talepte bulunulan devletin yapması gereken birtakım işlemler vardır. Her devlet kendi iç hukuk düzenlemeleriyle veya yapacağı antlaşmalarla geri vermede nasıl bir yol izleyeceğini serbestçe belirleyebilir.

Geri verme kurumunun, ceza hukuku, ceza muhakemesi hukuku, anayasa hukuku ve uluslararası hukuk gibi pek çok hukuk dalıyla ilişkisi vardır. Geri verme yargılamasında, ceza yargılaması anlamında bir soruşturma ve kovuşturma yapılmamakta; suç şüphesi ile ilgili bir soruşturma yürütülmemektedir. Geri verme yargılamasında yapılan değerlendirme gerek iç hukukta ve gerekse uluslararası hukukta geri verme için öngörülen biçimsel ve maddi koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğinden ibarettir⁴⁹¹. Geri verme usulünün amacı, ceza hukuku alanındaki uluslararası işbirliğinde yasal işlemleri basit hale getirmek, süratli ve seri bir şekilde sonuca ulaşmayı sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için konunun geri vermeyi talep eden devletin yapacağı işlemler ve istemde bulunulan devletin yapacağı işlemler olarak incelenmesinde yarar vardır.

---

⁴⁹⁰ Öztürk/Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 225. Ancak taraf devletler, geri verme talebinin iletilmesi konusunda başka bir yolu da kabul edebilirler. Örneğin SİDAS'a Ek 2 No'lu Protokol'ün 5. maddesi, geri verme talebinin doğrudan adalet bakanlıkları arasında yazışmak suretiyle yapılmasını kural haline getirmiştir.

⁴⁹¹ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 225.

A. Geri Verme Talebinde Bulunulması ve Geri Verme Talepnamesi

Geri verme kurumu ikili bir ilişkiyi gerektiren bir adli yardım olup, bu yardımın başlatılabilmesi için iki taraftan birinden talep gelmiş olmalıdır. Yani şüpheli/sanık veya mahkumu geri isteyen devlet, kişinin bulunduğu devletten talepte bulunmalıdır. Geri verme kurumu taleple işlemektedir⁴⁹². Talepte bulunacak olan devlet, bir *talepname* düzenleyerek geri verme talebini kişinin bulunduğu devlete iletmelidir. Talepname geri verme isteminde bulunacak devletçe hazırlanan ve istemde bulunulan devlete gönderilen şu manaya haiz bir belgedir; “*Sanık veya mahkum şahsı takip veya cezasını infaz edecek devlet tarafından, bu şahsın ülkesinde bulunduğu devlete verilen ve söz konusu şahsın kendisine teslimi istemini kapsar*”⁴⁹³.

Talepnamenin içeriği ve buna eklenecek belgeler TC & KKTC Sözleşmesi’nin 41. maddesinde düzenlenmiştir⁴⁹⁴. Buna göre:

a. Geri verme istemi işbu Sözleşmedeki Ek 3 numaralı örneğe uygun olarak isteyen taraf adli makamınca doldurulacak formüllerle yapılacaktır.

b. Geri verme istem formülleri, asgari şu belge ve bilgileri içerecektir:

(1) Soruşturma veya kovuşturma evresinde:

- İstemde bulunan makamın tam adı,
- İstemde bulunulan makamın tam adı,
- Geri verme istemi,
- İsteyen taraf yasası gereklerine uygun şekilde çıkarılmış tutuklama müzekkeresi ve aynı güçte başka bir adli belge,
- İşlenen suçun, tarih, yer ve özelliklerini belirten özet açıklama,
- Sanığın kimliğini gösteren nüfus kayıt örneği,
- Sanığın tanımını içeren belge ve mümkün olduğu takdirde fotoğrafı ile parmak izi fişi,
- İşlenen suça uygulanabilecek yasa hükümleri metinleri;
- Mümkün olduğu takdirde, soruşturma ile görevli adli makamca düzenlenmiş

⁴⁹² **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 226; **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Genel, s. 1086; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 812.

⁴⁹³ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 120.

⁴⁹⁴ Talepnamenin neleri içermesi gerektiği her antlaşmada farklı şekilde düzenlenmiştir. Örneğin SİDAS’a göre, geri verilmesi talep edilen kişinin mümkün olduğu kadar açık eşkali, uyruğu ve kimliğine ait diğer bilgiler, geri vermenin sebebini oluşturan fiilin türü ve hukuki niteliği, fiilin işlendiği yer ve zaman, ihlal ettiği kanun hükümleri ve bu hükümlere kadar suçun ne kadar cezayı gerektirdiği, talepte bulunan devlet kanununa uygun olarak verilmiş ve infazı mümkün bir mahkumiyet hükmü, tutuklama kararı veya yakalama emri ya da aynı güce sahip diğer bir kararın aslı veya örneği ve delillerin özeti yer almalıdır (SİDAS, m. 12/2).

onaylı tutanaklar.

Henüz kesinleşmemiş bir mahkumiyet kararı bulunması halinde istenen belgeler aynı maddenin ikinci fıkrasında gösterilmiştir. Buna göre, talepte bulunan makamın tam adı, talepte bulunulan makamın tam adı, geri verme istemi, sanık hakkında çıkarılan tutuklama müzekkeresi veya aynı güçte başka bir adli belge, mahkumiyet kararı, sanığın kimliğini gösteren nüfus kayıt örneği, sanığın tanımını içeren belge ve mümkün olduğu takdirde fotoğrafı ile parmak izi fişi, işlenen suçta uygulanmış olan yasa hükümleri metinleri, mümkün olduğu takdirde, suç ile ilgili olarak yargıç tarafından onaylanmış tutanaklar (Sözleşme, m. 41/2).

Kesinleşmiş mahkumiyet kararlarına ilişkin yapılan geri verme istemlerinde talepnameye eklenmesi gereken belgeler ise şu şekildedir: İstemde bulunan makamın tam adı, istemde bulunulan makamın tam adı, geri verme istemi, hükümlü hakkında çıkarılmış yakalama müzekkeresi veya aynı kapsamda başka bir adli belge, mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olduğu belirtilen aslına uygun onaylı örneği, hükümlünün kimliğini gösteren nüfus kayıt örneği, hükümlünün tanımını içeren bir belge ve mümkün olduğu takdirde fotoğrafı ile parmak izi fişi, işlenen suçta uygulanmış olan yasa hükümlerinin metinleri (Sözleşme, m. 41/3). Görüldüğü üzere Sözleşme, henüz kesinleşmemiş bir mahkumiyet kararı veya kesinleşmiş mahkumiyet kararları için değişik belgeler aramaktadır.

Söz konusu maddenin son fıkrasında ise bu maddede belirtilen belgeleri kapsamaması durumunda sırf öngörülen formüllerin eklenmemiş olması nedeniyle geri verme isteminin reddedilemeyeceği düzenlenmiştir (Sözleşme, m. 41/c).

İstenilen taraf, bir önceki madde gereğince sağlanan bilgiler yetersiz olduğu takdirde, tamamlayıcı bilgi isteminde bulunabilir⁴⁹⁵. Diğer taraf, bu takdirde, en geç bir aylık süre içinde isteme uymak zorundadır. İsteyen tarafın gerekçeli istemi üzerine, bu süre bir defaya mahsus olmak üzere bir ay daha uzatılacaktır (Sözleşme, m. 42). Nitekim Türkiye'den bir geri verme talebinin söz konusu olduğu hallerde, talep kendisine intikal eden Adalet Bakanlığı'nın bu talepleri inceleyeceği, lüzum görmesi halinde ek bilgi ve belge talebinde bulunabileceği ve nihayet gerekli şartları taşımayan geri verme taleplerinin bu aşamada reddedilebileceği öngörülmüştür (CKUAİK, m. 13). Buna karşılık, gerekli şartları taşıdığı belirlenen geri verme

---

⁴⁹⁵ Benzer bir hüküm SİDAS'ın 13. maddesinde de bulunmaktadır. Bu maddeye göre; "Eğer talep edilen devlet talepnameyedeki bilgileri ve ekli belgeleri karar vermek için yetersiz bulursa, talep eden devletten gerektiğinde uygun bir süre vererek ek bilgi isteyebilecektir" denilmektedir.

talepleri, yetkili ağır ceza mahkemesi nezdindeki Cumhuriyet başsavcılıklarına gönderilecektir. Geri verme talebi hakkında karar vermeye, kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi yetkilidir. Kişinin bulunduğu yer belli değilse, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi yetkilidir (CKUAİK, m. 15/1).

Geri verme iki devlet arasındaki ilişkileri ilgilendirdiği için, bu talep kural olarak diplomatik yolla yapılır⁴⁹⁶. Talepte bulunacak Devlet, talepnameyi Elçilik aracılığıyla talepte bulunulan Devletin Dışişleri Bakanlığı'na gönderir. Talepte bulunulan Devletin Dışişleri Bakanlığı dosyayı Adalet Bakanlığı'na gönderir. Genellikle kabul edilen usul diplomatik yol olmakla beraber Sözleşme'de bu kuralın istisnasına da yer verilmiştir. Buna göre, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Bakanlıklar aracılığıyla doğrudan doğruya iletişime geçilebileceği belirtilmiştir (Sözleşme, m. 40).

Geri verme talepnamesinin gönderilmesinden sonra talepte bulunan Devletin bu talebini geri alıp alamayacağı hususu konusunda Sözleşme'de hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Öğretide bir görüşe göre, talepte bulunulan Devlet talepname hakkında bir karar vermeden önce meşru sebeplerle (örneğin suçun zamaşımına uğradığının anlaşıldığı halde) talebini geri verebilir. Buna karşılık geri verme talebinin kabulünden sonra talepten vazgeçilemez ve talep eden Devlet bu kişiyi teslim almakla yükümlüdür⁴⁹⁷.

Talepnamenin incelenerek sonuca bağlanması konusunda *idari, adli ve karma* olmak üzere üç farklı sistem vardır⁴⁹⁸. Türk hukukunda karma sistem

---

⁴⁹⁶ Geri verme talebinin diplomatik yolla gerçekleştirilmesinin uzun zaman alacağı bir gerçektir. Bu süre içinde, geri verilmesi talep edilen kişinin kolayca ülkeyi terk edip izini kaybettirme ihtimali nedeniyle eleştirilmiştir. Diploması yolunu savunanlar ise, kurumun devletlerarası niteliğine dayanmakta ve devletler arasındaki ilişkilerin diplomatik kanaldan geçmesinin zorunlu olduğunu savunmaktadırlar. **Önder**, Ceza Hukuku, s. 287; **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 123. Nitekim SİDAS da kural olarak geri verme talebinin kural olarak yazılı ve diplomatik yoldan yapılacağını belirttikten sonra, iki veya daha fazla taraf arasında doğrudan doğruya anlaşma suretiyle başka bir talep şeklinin tespit edilebileceğini belirtmektedir (SİDAS, m. 12/1). Sözleşme'ye Ek 2 No'lu Protokol'ün 5. maddesi ile Sözleşme'nin 12. maddesinin 1. fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir: "*İade talebi talebeden taraf Adalet Bakanlığınca yazılı olarak talebedilen Adalet Bakanlığına hitaben yapılacaktır. Bununla birlikte diplomatik kanalın kullanılması kapsam dışı bırakılmıştır. İki veya daha ziyafe taraf arasında doğrudan varılacak mutabakat ile başka haberleşme yolları tesis olunabilir*". Ancak Türkiye Ek Protokol'ün 5. maddesi bakımından çekince koymuş olduğu için geri verme işlemi diploması çerçevesinde yürütülecektir. Bkz. Council of Europe, Reservations and Declarations for Treaty No. 098 – Second Additional Protocol to the Convention on Extradition, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=declarations-by-treaty&numSte=098&codeNature=0> (ET. 11.11.2021).

⁴⁹⁷ **Özgen**, Suçluların Geri Verilmesi, s. 125.

⁴⁹⁸ İdari sistemde geri verme talebinin kabul veya reddi hakkında karar yetkisi hükümete bırakılmıştır. Adli sistemde geri verme konusunda münhasıran mahkemeler yetkilidir. Karma sistemde ise adli ve idari makamlar geri vermeye birlikte karar vermektedirler. Bu sistemler hakkında detaylı bilgi için

benimsenmiştir. Buna göre talepname, önce Dışişleri Bakanlığı'na, bilahare Adalet Bakanlığı'na nihayet geri verme talebinin gerekli şartları taşıdığıının belirlenmesi halinde nihai kararı vermek üzere şüpheli, sanık veya hükümlünün Türkiye'de bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi nezdindeki Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Dosya kendisine ulaşan başsavcılık, geri verme talebine ilişkin karar vermek üzere ağır veza mahkemesinden talepte bulunur (CKUAİK, m. 15/2).

B. Geri Verme Yagılaması

Ağır ceza mahkemesi, Cumhuriyet savcılığı tarafından kendisine tevdi edilen dosyayı CKUAİK'te öngörülen şartlara ve Sözleşme hükümlerine göre inceleyerek geri verme talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir (CKUAİK, m. 18/1). Mahkeme ilk olarak, geri verilmesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olup olmadığını belirler. Şayet geri verilmesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olduğu tespit edilirse, başka bir hususun incelenmesine geçilmez. Geri verilmesi talep edilen kişi vatandaş değilse, bu takdirde geri verme kapsamına giren bir suç olup olmadığı ve geri vermenin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği araştırılır. Bu araştırma sırasında talep eden devlet tarafından gönderilen belgelerin yeterli görülmemesi halinde Mahkeme, uygun bir süre içinde ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini isteyebilir (CKUAİK, m. 18/3).

Yargılama sonunda Mahkeme, geri verilmesi talep edilen kişiyle ilgili olarak geri vermenin şartlarının gerçekleşmediği sonucuna varırsa, “*geri verme talebinin reddine karar*” verir. Buna karşılık, yargılama sonucunda geri verme şartlarının gerçekleştiği sonucuna varırsa “*geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar*” verilir⁴⁹⁹. Mahkemenin kararına karşı *temyiz* yoluna başvurulabilir. Yargıtay temyiz başvurusunu üç ay içinde sonuçlandırır. Kararın kesinleşmesi halinde, geri verme dosyası karar ile birlikte Adalet Bakanlığı'na gönderilir (CMKUAİK, m. 18/4).

Mahkemenin geri verme talebinin reddine karar vermesi halinde, talep edilen kişinin geri verilmesi artık mümkün değildir. Fakat Mahkeme geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verir ve bu karar kesinleşirse, bu kararın yerine getirilmesi Dışişleri ve İçişleri bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanının teklifi ve Cumhurbaşkanı'nın onayına bağlıdır (CKUAİK, m. 19/1). Adalet Bakanlığı,

---

bkz. **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 2320; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 704; **Artuk/Gökçen/Yenidünya**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1041.

⁴⁹⁹ **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 815.

geri verme talebinin kabul veya reddedildiğini, talep eden devlete ve geri verilmesi talep edilen kişiye bildirir (CKUAİK, m. 19/2). Bu husus TC & KKTC Sözleşmesi'nin 45. maddesinde, “*istenilen taraf, geri verme istemi konusundaki kararını isteyen tarafa gecikmeksizin bildirecektir. İstemin tamamen veya kısmen reddedilmesinin gerekçeleri kısmen belirtilecektir*” şeklinde düzenlenmiştir. Hakkındaki geri verme talebi kabul edilen kişi, geri verme kararına karşı idari yargıda iptal davası açabilir.

1. Rızaya Dayalı Geri Verme Usulü

Türk hukukunda geri verilmesi talep edilen kişi hakkında *rızaya dayalı geri verme* usulü de işletilebilir. Geri vermeye dair usuli işlemler ve yargılama sürecinin uzun zaman alması göz önüne alınarak bu işlemlerin basitleştirilmesine yönelik bir takım adımlar atılmaya çalışılmaktadır. Rızaya dayalı geri verme usulü de bu adımlardan biridir.

Esasen bu usulün, 2010 yılında çalışmalarını tamamlanarak imzaya açılan 01.11.2016 tarihinde de Türkiye tarafından yürürlüğe konulan SİDAS'ın Ek 3. Protokol'ü hükümleri doğrultusunda kanunumuza dahil edildiği anlaşılmaktadır. Başlangıcında da ifade edildiği üzere Protokol, iadeye konu kişilerin iadeye rıza göstermesi halinde, süreci kolaylaştırmak ve hızlandırmak suretiyle Sözleşme'yi desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu bakımdan Protokol'ün, temelde iade işlemine ve teslim sonrası başkaca suçlardan da yargılanmaya gösterilecek rıza üzerine kurgulanmış olduğu görülmektedir. Protokol'de ifade edilen geri verme işlemine gösterilecek rıza pek tabi ki, kişinin hukuki sonuçlarının tamamen farkında olduğu, bilinçli ve gönüllü bir şekilde göstereceği rızadır. Bu kapsamda, geri verilmesi söz konusu olan kişinin tercüman ve gerekirse avukat desteği gibi yardımlardan mahrum bırakılmaması gerektiği yine Protokol'de ifade edilmiştir⁵⁰⁰.

Tüm bunlara ek olarak Protokol'de, geri verme işlemine rıza gösterilmesi halinde bu rızanın geri alınamayacağı belirtilmiştir. Fakat konulacak çekinceler yoluyla bu hükmün, geri verme konusunda nihai karar verilene kadar rızanın geri alınabileceği şeklinde bertaraf edilebileceği de ifade edilmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin, Protokol'ün ilgili 4. maddesinin 5. fıkrasına koyduğu çekince uyarınca geri verme işlemine gösterilecek olan rızanın geri alınması mümkün

---

⁵⁰⁰ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Benli, Salih, “*Geri Vermede Basitleştirilmiş Usul*”, TAAD, C.1, S.6, (2011), s. 257-258.

gözükmektedir⁵⁰¹.

Bu usul Türk hukukuna ilk kez CKUAİK'in 17. maddesiyle girmiştir⁵⁰². Buna göre, kişi geri vermeye rıza göstermesi halinde normal geri verme usulü uygulanmadan talep eden devlete geri verilebilir (CKUAİK, m. 17/1)⁵⁰³. Ağır ceza makemesi tarafından kişiye, CMK'da belirtilen haklarıyla birlikte rızaya dayalı geri vermenin mahiyeti ve sonuçları anlatılır. Kişinin geri vermeyi kabul edip etmediği sorulur (CKUAİK, m. 17/2)⁵⁰⁴. Kişinin rızaya dayalı geri vermeyi kabul etmesi halinde Mahkeme, CKUAİK ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşma hükümlerine göre geri vermenin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir (CKUAİK, m. 17/3). Kararın kesinleşmesi halinde geri vermeye ilişkin dosya Adalet Bakanı'nın onayına bağlıdır (CKUAİK, m. 17/4)⁵⁰⁵.

C. Koruma Tedbirleri ve Geçici Tutuklama

Geri vermeye dair işlemlerin uzun sürmesi ve bu süre zarfında talep edilen kişilerin kaçma ya da izlerini kaybettirme ihtimalleri bir arada düşünüldüğünde, söz konusu bu kişiler hakkında bazı tedbirler alınması zorunluluk arz etmektedir. İşte bu nedenle geri verme süresinde koruma tedbirlerine başvurulabilir. Koruma

⁵⁰¹ **Benli**, *Geri Vermede Basitleştirilmiş Usul*, s. 263. SİDAS'ın Ek 3. Protoklü'nün 4. maddesinin 5. fıkrasına göre; "Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, or at any later time, declare that consent and, where appropriate, renunciation of entitlement to the rule of speciality, may be revoked."

Ek 3. Protoklü'nün 4. maddesinin 5. fıkrasına getirilen çekince metnine göre; "In accordance with Article 4, paragraph 5, of the Third Additional Protocol to the Convention on Extradition, the Republic of Turkey declares that consent to extradition under the simplified procedure and renunciation of entitlement to the rule of speciality may be revoked." Reservations and Declarations for Treaty No.209 - Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition (CETS No. 209), Bkz. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/209/declarations?p_auth=dwjb9oqt (ET 17.09.2021.)

⁵⁰² Madde metni şöyledir: " (1) Kişi, iadeye rıza göstermesi hâlinde normal iade usulü uygulanmadan talep eden devlete iade edilebilir.

(2) Ağır ceza mahkemesince kişiye, Ceza Muhakemesi Kanununda belirtilen haklarıyla birlikte rızaya dayalı iadenin mahiyeti ve hukukî sonuçları anlatılır. Kişiye rızaya dayalı iade usulünü kabul edip etmediği sorulur.

(3) Mahkeme, kişinin rızaya dayalı iade usulünü kabul etmesi üzerine bu Kanun ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümlerine göre iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir. Bu karara karşı itiraz yoluna başvurulabilir. Kararın kesinleşmesi hâlinde iade evrakı Merkezî Makama gönderilir.

(4) Rızaya dayalı iade usulü uygulanarak verilen iade kararının yerine getirilmesi, Merkezî Makamın onayına bağlıdır"

⁵⁰³ **Koca/Üzülmez**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 813; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 695.

⁵⁰⁴ Yargıtay bir kararında, başlı başına rızaya dayalı geri verme usulünün gereği gibi işletilmemesini bir bozma sebebi olarak zikretmiştir. Söz konusu karara göre; "6706 sayılı Kanun'un 17/2. maddesinde düzenlenen rızaya dayalı iade edilmesi hususunu kabul edip etmediği hakkında, mahiyeti ve hukukî sonuçları hatırlatılmak suretiyle, sanığın beyanının alınması gerektiğinin gözetilmemesi..." Bkz. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 2016/7545 E., 2017/211 K.

⁵⁰⁵ **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 816; **Centel/Zafer/Çakmut**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 178.

tedbirlerine, ya geri verme talebinden önce geri verme talebinin hazırlanması sürecini güvence altına almak için veya geri verme yargılaması sırasında bu süreci güvence altına almak için ya da geri verme kararı verildikten sonra geri vermeyi mümkün kılabilmek için başvurulabilir⁵⁰⁶.

Geri verme kapsamında bahsi geçen tedbirlerden ilki ve belki de sürecin devam edilmesi anlamında en önemlisi, geri verilmesi söz konusu olan kişilerin geçici olarak tutuklanmalarına imkan sağlayan “geçici tutuklama” tedbiridir. Bu itibarla geçici tutuklama tedbiri, geri verilmesi söz konusu olan kişi hakkında henüz bir talepten önce gönderilmediği dönemde istemde bulunacak olan devletin, diploması ya da yapacağı doğrudan doğruya başvuru yoluyla geri vermeye konu şahsın yakalanıp tutuklanmasını istemde bulunulacak olan devletten talep etmesi işlemi olarak ifade edilebilecektir. Bu sayede, geri vermeye dair evrakların hazırlanması ve diploması yoluyla talepten önce gönderimi gibi zaman alan işlemler esnasında izini kaybettirebilecek ilgili kişilere mümkün olan ilk anda ulaşılmış olacaktır. Geri verme tutuklaması, kovuşturulan kişinin kaçmasını önleme amacına yöneliktir⁵⁰⁷.

1. Talepten Önce

Talepte bulunacak devlet, geri verme talepten önce hazırlanmaya kadar, talep edilecek ülkeden, kişi hakkında koruma tedbiri alınmasını talep edebilir. Örneğin, geri verilmesi talep edilen kişinin, tutuklanmasına veya adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

Bu husus Türk hukukunda CKUAİK’in 14. maddesinde düzenlenmiştir⁵⁰⁸.

⁵⁰⁶ Geri verme talebi ve geri verme talebinin hazırlanabilmesi için koruma tedbiri talep edilmesi birbirinden farklı iki taleptir. Geri verme talepten önce hazırlanmaya kadar, talep edilecek ülkeden, kişi hakkında koruma tedbiri alınmasını talep edebilir. Örneğin, geri verilmesi talep edilen kişinin, tutuklanmasına veya adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir. Bkz. **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 706.

⁵⁰⁷ **Tezcan/Erdem/Öztürk**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 228.

⁵⁰⁸ İlgili madde şu şekildedir: “(1) İade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiğinin kabulü için kuvvetli şüphe bulunması hâlinde, iade talebinin Merkezî Makama ulaşmasından önce, Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümleri veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde, ilgili devletin talebi ve Merkezî Makamın uygun bulması üzerine kişi geçici olarak tutuklanabilir. (2) İade talebine konu olabilecek ve 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 12 nci maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendi kapsamına giren bir suç işlediği yönünde kuvvetli şüphe bulunan kişi, ilgili devletin talebi aranmaksızın geçici olarak tutuklanabilir.

(3) İlgili devletin geçici tutuklama talebi, Merkezî Makam tarafından iade amacıyla yakalanması ve Cumhuriyet başsavcılığına sevki için İçişleri Bakanlığına gönderilir. Yakalanan kişi, geçici tutuklama hususunda karar verilmek üzere en geç yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır. Sulh ceza hâkimi geçici tutuklanmasını talep edilen kişiye, rızaya dayalı iade imkânı ile bunun hukukî sonuçları hakkında bilgi verdikten sonra talep hakkında karar verir. (4) Geçici tutuklama süresi ilgili

Geride verme işlemeine özgü bir tedbir olan bu işlem için CMK'daki tutuklama şartları aranmayacaktır⁵⁰⁹. Bu kapsamda geçici tutuklama tedbirinin uygulanabilmesi için Kanunun aradığı ilk şart, geride verme talebine konu olabilecek nitelikte bir suç işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunmasıdır⁵¹⁰. İkinci olarak ise, geçici tutuklamanın geride verme taleptnamesi gönderilecek olan devletten talep edilmiş olmasıdır. Kanun'da bu talebin, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşme hükümleri ve karşılıklılık esasına göre Adalet Bakanlığı tarafından değerlendirilerek uygun bulunması halinde icra edilebileceği ifade edilmektedir⁵¹¹. Adalet Bakanlığı tarafından yapılan bu inceleme bir nevi ön inceleme niteliğindedir. Şartları ifade edilen geçici tutuklama tedbiri hakkında karar vermeye yetkili merci ise Kanun'da, sulh ceza hakimlikleri olarak gösterilmiştir (CKUAİK, m. 14/3). Bu hususa ilişkin kanunun belirlediği usule göre, geçici tutuklanması söz konusu olan kişiler hakkında gelen talepler ilk olarak, yakalama ve Cumhuriyet Başsavcılıklarına sevk işlemlerinin yapılabilmesi için Merkezi Makam tarafından İçişleri Bakanlığı'na gönderilecektir. Daha sonra yakalanmaları halinde talebe konu bu kişilerin, en geç yirmi dört saat içinde talebe ilişkin karar verilmek üzere sulh ceza hâkiminin önüne çıkarılması gerekmektedir (CKUAİK, m. 14/3). Sulh ceza hakimi ilgili kişiye öncelikle rızaya dayalı iade usulü ve olası hukukî sonuçları hakkında bilgi verecektir. Ardından geçici tutuklama talebi hakkında karar verecektir⁵¹². Sulh ceza hakimi bu

---

milletlerarası andlaşma hükümlerine göre belirlenir. Müteakabiliyet ilkesi çerçevesinde kişi, en fazla kırk gün geçici tutuklu kalabilir. (5) Geçici tutuklama yerine kişinin kaçmasına engel olacak şekilde Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesi uyarınca adli kontrol kararı verilebilir. (6) İlgili devlet tarafından dördüncü fıkrada belirtilen süre içinde iade evrakının gönderilmemesi hâlinde geçici tutuklama veya adli kontrol kararı kaldırılır. Bu durum, iade talebinin alınmasından sonra iade amacıyla koruma tedbirleri uygulanmasına engel teşkil etmez”.

⁵⁰⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 228.

⁵¹⁰ CKUAİK'in geçici tutuklamaya ilişkin 14. maddesinde “bir suçun işlendiğinin kabulü için kuvvetli şüphe bulunması “ her ne kadar bir şart olarak zikrediliyor olsa bile taleptname ve eklerinin henüz iletilmediği bu evrede başka bir ülkede gerçekleşen fiiller için aranan kuvvetli suç şüphesinin tespiti bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile hükmün bu kısmının tatbiki oldukça güç olacaktır. **Tezcan/Erdem/Önok**'a göre, “ 6709 s. K., yalnızca geride verme istemine konu olabilecek bir suçun işlendiğinin kabulü için kuvvetli şüphe bulunması koşulu aranmakla yetinmiş olduğu için, kaçma şüphesi ya da delilleri karartma tehlikesi sorunu, geride verme muhakemesi ile bağlantılı olarak ele alınmalı, bunun için ayrıca somut tutanak noktalarının da bulunması aranmalıdır”.

⁵¹¹ Bu hususa ilişkin olarak verilen bir kararda Yargıtay, “...sözleşmenin 16. maddesi uyarınca Letonya Devleti'nde yargılanmakta olduğu suç nedeniyle mahkeme kararı ile tutuklu olan ilgilinin iadesi amacıyla tutuklanması isteminde bulunulduğu halde istem dışına çıkılarak iade ile ilgili inceleme yapılarak yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” şeklinde yerinde bir değerlendirme yapmıştır. Bkzç Yargıtay 6. Ceza Dairesi 12.07.2007 tarihli 8782/8971 sayılı kararı.

⁵¹² Bu konuya ilişkin olarak ifade edilen bir görüşe göre, her ne kadar geçici tutuklama tedbirine ilişkin karar verme yetkisi Sulh Ceza Hâkimlikleri'nin takdirinde olsa bile Türkiye'nin taraf olduğu iade anlaşmalarının birçoğunda geçici tutuklama talebinde bulunulduğu takdirde bu tedbire karar verilmesi gerektiği için bu hallerde takdir hakkından söz edilemeyeceğinden bahsedilmektedir. Bkz. **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1049.

aşamada geçici tutuklama tedbiri yerine kişinin kaçmasını engelleyecek şekilde CMK uyarınca adli kontrol tedbirlerine de başvuru olacaktır (CKUAİK, m. 14/4)⁵¹³. Geçici tutuklama tedbirinin uygulanabileceği süre ile alakalı olarak Kanun'da bir düzenlemeye yer verilmiş ve 14. maddenin 4. fıkrasında geçici tutuklamanın süresi ilgili uluslararası antlaşma ile belirleneceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, karşılıklılık ilkesi dikkate alınarak bu sürenin 40 günü geçemeyeceği de ifade edilmiştir. Esasen bu düzenleme SİDAS ile de uyumludur⁵¹⁴. Sulh ceza hakimi tarafından geçici tutuklama kararı verilmesi halinde bu husus ilgili savcılık kanalı ile Adalet Bakanlığı'na iletilir. Adalet Bakanlığı belirlenen sürede geri vermeye dair evrakların Türkiye'ye gönderilmesinin beklendiğini geçici tutuklama talebinde bulunan devlete bildirilir. Ayrıca, hakkında geçici tutuklama kararı verilen kişinin bu karara karşı itiraz etme hakkına da sahiptir⁵¹⁵.

KKTC hukukuna baktığımızda ise konunun 1988 tarihli Adli Yardımlaşma Yasası'nın *Geçici Tutuklama* başlıklı 8. maddesinde düzenlendiği görülmektedir. Buna göre, ivedi olan hallerde geri verme taleplerinin gönderilmesinden önce kişinin geçici olarak tutuklanması talep edilebilir. Tutuklama işlemlerinin yapılması konusunda Anayasa kurallarına uyulması gerekmektedir (m. 8/2). Geçici tutuklama

---

⁵¹³ Geçici tutuklama tedbiri yerine adli kontrol tedbirinin uygulanmasına ilişkin örnek bir karar için bkz.; “*Sahtecilik suçundan hakkında hükmedilen 3 yıl hapis cezasının infazı için Makedonya'ya geri verilmesi amacıyla aranmakta iken Türkiye'ye giriş yaparken yakalanan A.D. geçici olarak tutuklanmamış hakkında Edirne Birinci Sulh Ceza Mahkemesinin 06.10.2006 tarihli kararı ile “yurt dışına çıkışı geçici olarak yasaklanarak ülkemizde ikamet adresi olarak bildirdiği adrese en yakın karakola her hafta imza atmak üzere gelmesine” karar verilmiştir.*” Güler, *Türk Ceza Kanununa Suçluların Geri Verilmesi*, s. 86-87.

⁵¹⁴ SİDAS'a göre geçici tutuklama talebinin ilgili devlete iletilmesinden itibaren 18 gün içerisinde iadeye dair talepname ve eklerinin istemde bulunulacak devlete gönderilmemesi halinde bu tedbir ortadan kalkacaktır. Söz konusu bu süre herhalde 40 günü geçemeyecektir. Bir diğer ifade ile herhangi bir gerekçe ile talepname ve eklerinin gönderimi gecikmiş olsa dahi tutukluluk süresinin 40 günü aşması halinde geçici tutuklama tedbiri sona erdirilecektir. Ayrıca geçici tutuklama tedbiri, ilgili kişinin kaçmasına engel olmak için gerekli tedbirler alındığı sürece her an sona erdirilebilir. Gerek bahsedilen sürelerin dolması gerekse tedbirin sonlandırılması halleri, daha sonradan iade talebinin alınması ile birlikte şahsın iadesi amacıyla tedbirler alınmasına mani olmayacaktır. Geçici tutuklama tedbiri süresi içerisinde iade evraklarının Türkiye'ye iletilmemesi sonucu tedbirin sona erdirilmesine ilişkin karar için bkz.; “*Sahte kimlik belgesi kullanmak*” suçundan mahkûm edildiği 2 yıl 6 ay hapis cezasının infazı için Romanya'ya geri verilmesi amacıyla uluslararası düzeyde aranmakta olan S.R.N. Türkiye'de yakalanmış ve Bakırköy 3. Sulh Ceza Mahkemesince anılan ülkeye geri vermek amacıyla 30 gün süreyle geçici olarak tutuklanmıştır (bilâhare bu geçici tutukluluk süresi bahse konu mahkemeye 10 gün süreyle uzatılmıştır). Adı geçeninin geçici olarak tutuklandığı ve geçici tutukluluk süresi sona ermeden geri verme evrakının gönderilmesi gerektiği Romanya makamlarına bildirilmesine rağmen, geri verme evrakı geçici tutukluluk süresi bitmeden diplomatik yoldan gönderilmemiş, bunun üzerine Bakırköy Üçüncü Sulh Ceza Mahkemesi SİDAS'ın 16/4'üncü maddesi gereğince S.R.N.'nin tahliyesine karar vermiştir.” Güler, *Türk Ceza Kanununa Göre Suçluların Geri Verilmesi*, s. 84.

⁵¹⁵ Güler, *Türk Ceza Kanununa Göre Suçluların Geri Verilmesi*, s. 84.

talebinde, tutuklama müzekkeresinin veya aynı tesirde herhangi başka bir adli belgenin veya aranan kişi hakkında mahkumiyet kararının bulunduğu belirtilerek işlenen suçun niteliği, tarihi ve yeri ile talepte bulunulan kişinin kimliğine ilişkin eldeki tüm veriler gönderilicaktır (m. 8/2). Bu istem, diplomatik yol kullanılarak yazılı biçimde yapılacaktır. Gecikmesi sakıncalı olan hallerde istem, Türkiye Cumhuriyeti'nde Adalet Bakanlığı'na, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İçişlerinden sorumlu Bakanlığa doğrudan iletilebilir (m. 8/3). Talepte bulunulan taraf, geçici tutuklamaya ilişkin gerekli işlemleri yapacak ve talepte bulunan tarafa en seri yoldan, tutuklama tarihinden itibaren otuz günlük süre içinde geri verme belgeleri ulaştırılmadığı takdirde tutuklanan kişinin serbest bırakılacağını belirterek alınan sonuçlardan bilgi verecektir. Bununla beraber, gerektiği takdirde ve talep eden tarafın talebi üzerine geçici tutuklama süresi 20 günü geçmemek üzere makul bir süre uzatılabilir. Geri verme istem dosyası öngörülen süre içinde verildiği takdirde, geçici tutuklama hali, istenilen taraf yetkili makamlarınca geri verme konusunda bir karar alınıncaya kadar sürdürülecektir. Söz konusu tutuklama, talep edilen kişinin teslimi işleminin yapılacağı ana değin devam edecektir (m. 8/5). Aranan kimsenin serbest bırakılması, geri verme istem dosyasının öngörülen sürelerin bitiminden sonra ulaşması halinde, talep edilen kişinin yeniden tutuklanmasına veya geri verilmesine engel teşkil etmez. Adli Yardımlaşma Yasası kapsamında verilecek bir tutuklama kararında yetkili mahkeme Lefkoşa Kaza Mahkemesi'dir. Yasa'da ayrıca habeas corpus dilekçesi yapma hakkını düzenlemektedir⁵¹⁶. Nitekim, "*Herhangi bir tutuklama veya hürriyeti kısıtlayıcı işlem veya eylemin bu Yasa kurallarının uygun olmadığı veya yetkisiz yapıldığı gerekçesiyle ilgili kişinin, onun adına veya onun tarafından Yüksek Mahkeme'ye habeas corpus yapma hakkı saklıdır*" denilmek suretiyle bu husus düzenlenmiştir (m. 17).

2. Talepnameden Sonra

Geri verme talepnamesi ve eklerinin diplomatik yolla iletilmesi ile birlikte kabul edilebilirlik değerlendirmesi yapmak ile yetkili ağır ceza mahkemesi, mevcut ise geçici tutuklamaya ilişkin bir karar verecek ve bu aşamadan itibaren geri verme amacıyla her türlü koruma tedbirine hükmedebilecektir. Bu husus CKUAİK'ın 16.

---

⁵¹⁶ KKTC hukukunda habeas corpus, yetkisiz tutuklamanın kaldırılması için emirname olup, Anayasal bir güvencedir. Bu güvenceye göre, özgürlüğü kısıtlanan kişi, özgürlüğünü kısıtlayan işlemin yasaya aykırılığını ileri sürebilmek ve bu savını dinletebilmek için yargıca başvurabilmek hakkına sahiptir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Keskin**, Serap, "Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkında Anayasal Değişiklikler", İÜHFM, C. 60, S. 1-2, (2002), 49-61.

maddesinde düzenlenmiştir⁵¹⁷. Hükme göre, talepname ve eklerinin iletilmesi ile resmen başlayan geri verme sürecinin her aşamasında ağır ceza mahkemesi koruma tedbirlerine hükmedebilecektir. Bu tedbirlerin geçici tutuklama tedbirinden farkı ise 5271 sayılı CMK hükümlerine göre yapıyor olmasıdır⁵¹⁸. Dolayısı ile geri verme amacıyla uygulanabilecek tedbirler, CMK'nın koruma tedbirlerine ilişkin 90. maddesi ve devamında yer alan maddeleri doğrultusunda gerçekleştirilecektir. Ağır Ceza Mahkemesi'nin yapacağı değerlendirmede geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna hükmetmesi ve bu kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerisinde talep edilen kişinin geri verilmesine ilişkin bir karar verilmemesi halinde ise hükmedilen koruma tedbirleri sona erecek ve kişi serbest bırakılacaktır⁵¹⁹. Kanunda bu tedbirlerden geri verme amacıyla tutuklama bakımından birkaç ayrı hususa yer verilmiştir. Kişinin geri verme amacıyla tutuklanmasından teslimine kadar geçen sürede tutukluluk durumunun en geç 30'ar günlük periyotlar halinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kişinin toplam tutuklu kalabileceği sürenin ise geri verme talebinde bulunulan suçtan dolayı mahkum olunan ya da olunabilecek ceza süresini geçemeyeceği belirtilmiştir. Ayrıca, kişinin geri verme amacıyla tutuklu kaldığı sürenin teslim edildiği ülkeye bildirilmesi ve bu tutukluluk süresinin de kişinin teslim edilen devlette alacağı cezadan mahsup edilmesi gerektiği de ifade edilmektedir⁵²⁰.

Sözleşen taraflar, geri verme isteminin ve eki belgelerin alınmasından sonra,

---

⁵¹⁷ CKUAİK'in 16. maddesine göre: "(1) Ağır ceza mahkemesi iade sürecinin her aşamasında iadesi talep edilen kişi hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uyarınca koruma tedbirlerine karar verebilir.(2) İade sürecinde kişinin tutuklanması durumunda teslimine kadar geçen süre içindeki tutukluluk durumu, ağır ceza mahkemesince en geç otuzar günlük sürelerle incelenir.

(3) Ağır ceza mahkemesinin iade talebinin kabulüne ilişkin kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde 19 uncu maddeye göre iade kararı verilmemesi hâlinde kişi hakkındaki koruma tedbirleri kaldırılır. (4) Toplam tutukluluk süresi, kişinin iade talebine konu suçtan dolayı alabileceği veya mahkûm olduğu cezanın infaz süresini geçemez".

⁵¹⁸ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 211.

⁵¹⁹ **Centel/Zafer**, Çakmut, Türk Ceza hukukuna Giriş, s. 198; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 797.

⁵²⁰ AİHM'in geri verme amacıyla tutuklamaya ilişkin olarak verdiği kararlarda adli yardımlaşma amacıyla olsa dahi uzun süren tutukluluk hallerinin AİHS'in kişi özgürlüğü ve güvenliğine ilişkin 5. maddesinin ihlaline sebep olacağına hükmetmektedir. Bu kapsamda, *Quinn / Fransa (1995)* kararında yaklaşık 2 yıl süren iade amacıyla tutukluluk süresinin sözleşmenin 5. maddesinin ihlali niteliğinde olduğunu tespit etmiştir. AİHM'in Fransa'ya karşı 22.3.1995 tarihli Quinn kararı, BN. 38665/07. Ayrıca Bkz. **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 32. Aynı yönde ve daha yakın tarihli *Gallardo Sanchez / İtalya (2015)* kararında AİHM, geri verme amacıyla gerçekleştirilen tutuklama işleminin yaklaşık bir yıl altı ay sürmüş olmasını, esasen çok karmaşık olmayan bir usulün İtalya adli makamları tarafından yol açılan haksız gecikmeler neticesinde uzadığını gerekçe göstererek Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlal edildiği kanaatine varmıştır. AİHM'in İtalya'ya karşı 24.3.2015 tarihli Gallarda Sanchez kararı, BN. 11620/07.

istenen kişinin aranması da dahil olmak üzere, gerekli her türlü önlemi almayı ve geri verme istemleri tamamlanıncaya kadar istenen kişiyi tutukluluk altında bulundurmaya üstlenirler (Sözleşme, m. 43).

TC & KKTC Sözleşmesi'nde hem geri verme istemi dosyasının gönderilmesinden önce, hem de dosya gönderildikten sonra uygulanabilecek geçici tutuklama tedbiri 44. maddede düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre, Sözleşen taraflar, ivedi olan hallerde geri verme istemi dosyasının gönderilmesinden önce, istenen kişinin geçici tutuklanmasını isteyebilirler. Geçici tutuklama isteminde, tutuklama müzakeresinin veya aynı tesiri haiz herhangi bir adli belgenin veya aranan kişi hakkında bir mahkûmiyet kararının bulunduğu belirtilerek işlenen suçun niteliği, tarihi ve yeri ile istenen kişinin kimliğine ilişkin eldeki tüm veriler gönderilecektir (m. 44/a). İstenilen taraf, geçici tutuklamaya ilişkin gerekli işlemleri yapacak ve isteyen tarafa en seri yoldan, tutuklama tarihinden itibaren 30 günlük süre içinde geri verme belgeleri ulaştırılmadığı takdirde tutuklanan kişinin serbest bırakılacağını belirterek alınan sonuçlardan bilgi verecektir (m. 44/c). Bununla beraber, gerektiği takdirde ve isteyen tarafın talebi üzerine, geçici tutuklama süresi 20 günü geçmemek üzere makûl bir süre uzatılabilir (m. 44/c). Geri verme istem dosyası öngörülen süre içinde verildiği takdirde, geçici tutuklama hali, istenilen taraf yetkili makamlarınca geri verme konusunda bir karar alınıncaya kadar sürdürülecektir. Söz konusu tutuklama, istenen kişinin teslimi işleminin yapılacağı ana değin devam edecektir (m. 44/d). Aranan kimsenin serbest bırakılması, geri verme istem dosyasının öngörülen sürelerin bitiminden sonra ulaşması halinde, istenen kişinin yeniden tutuklanmasına veya geri verilmesine engel teşkil etmez (m. 44/e).

D. Teslim

1. Geri Verilecek Kişinin Teslimi

Hakkında geri verme kararı verilen kişinin bu durumunun talepte bulunan devlete bildirilmesi ile birlikte teslim ilişkisi başlayacaktır. Talepte bulunulan taraf, geri verme konusundaki kararını talepte bulunan tarafa gecikmeksizin bildirmelidir. İstem tamemen veya kısmen reddedilmesinin gerekçelerinin belirtilmesi gerektiği Sözleşme'de belirtilmiştir (m. 45/a).

Geri verme kabul edildiği takdirde kararla birlikte önerilen teslim tarihi ve yeri de bildirilir (m. 45/b). Talep edilen kişi, belirlenen tarih ve yerde talepte bulunan tarafça teslim alınmazsa, o tarihi izleyen iki gün içinde talep eden tarafın bir erteleme

isteminde bulunmaması halinde kişi serbest bırakılacaktır (m. 45/c). Yapılacak bir erteleme istemi 15 günden fazla olamaz. Talep eden taraf bu şekilde serbest bırakılmış bir kimsenin aynı suçtan geri verilmesini yeniden isterse, talepte bulunulan tarafın talebi reddetme hakkı vardır (m. 45/d)⁵²¹. Geri verilen kimsenin, firar ederek talep edilen ülkesine dönmesi halinde, bu kimse, Sözleşme'nin 41. maddesinde belirtilen belgelerin tekrar gönderilmesi gerekmeksizin aynı fiil veya fiiller nedeniyle yeni bir geri verme istemine konu olabilecektir (m. 45/e).

2. Teslimin Ertelenmesi ve Şartlı Teslim

Hakkında geri verme talebi verilen kişinin, bazı hallerde talepte bulunan ülkeye teslimi ertelenebilecektir. Talep edilen ülkesinde, geri verilmesi istenen kimse hakkında geri verme istemine konu olan suçtan başka bir suç nedeniyle kovuşturma yürütülmekte veya verilmiş bir mahkumiyet kararı bulunmakta ise, istenilen taraf, geri verme istemi konusunda alacağı karardan sonra, bu kimsenin teslimini, yapılan kovuşturmanın sonuçlanmasına veya cezanın çekilmesine, affına ya da kaldırılmasına kadar erteleyebilir (m. 46/a)⁵²².

Geri verilmesine dair karar verilip teslim aşamasına geline şahısların tesliminin ertelenmesi bazı olumsuz sonuçları ortaya çıkarabilecektir. Bu açıdan

---

⁵²¹ CKUAİK'e göre hakkında geri verme kararı verilen kişinin, talepte bulunan devlet makamları tarafından haklı bir mazeret bulunmaksızın teslim alınmaması halinde, söz konusu tarihten itibaren 30 gün sonra ağır ceza mahkemesi tarafından kişi hakkında verilen koruma tedbirleri kaldırılacaktır (CKUAİK, m. 20/2). SİDAS'da bu süre 15 gün ve her halükârda 30 gün olarak belirlenmiştir. Dahası Sözleşme, geri verme talebinde bulunan devletin belirlenen sürede teslim almadığı şahıs hakkında aynı suçtan dolayı göndereceği yeni geri verme taleplerinin kendisinden geri verme talep edilen devlet tarafından reddedilmesine de imkan sağlamaktadır. Buna ek olarak SİDAS'ın 18. maddesinin 5. fıkrasında teslimin mücbir sebepten ötürü gerçekleşmeyecek olması haline de değinilmiştir. Sözleşme'ye göre böyle bir durumda teslim ilişkisinin diğer tarafı haberdar edilerek yeni bir teslim tarihi belirlenecek ve bu aşamadan sonra artık 4. madde tatbik edilecektir. Bu kapsamda SİDAS'ın 18. maddesinin 4. fıkrasını ifade etmek gerekirse; "*Talep edilen şahıs, tespit olunan tarihte teslim alınmadığı takdirde, işbu maddenin 5 inci paragrafında derpiş olunan mahfuz kalmak kaydıyla, bu tarihten itibaren 15 günlük bir müddetin hitamında serbest bırakılabilir; her halükârda 30 günlük bir müddetin geçmesinden sonra serbest bırakılacaktır; kendisinden iade talep edilen taraf bu şahsı aynı suçtan dolayı iade etmeyi reddedebilir*".

⁵²² Bu hususa ilişkin olarak hem SİDAS'da hem de CKUAİK'te benzer nitelikte hükümler bulunmaktadır. Bu düzenlemelere göre, geri verme talebinde bulunulan bir devlet geri verilmesi söz konusu olan şahsı talebe konu suç dışında başka bir suçtan ötürü soruşturacak, kovuşturacak ya da mahkumiyet hükmünü infaz edecek ise teslimi erteleyebilecektir. Bununla birlikte, teslimin ertelenecek olması geri verme hakkında karar vermeye engel teşkil etmeyecektir. "*İki kişiyi kasten öldürmek, ateşli silah ile mühimmatlarını yasa dışı yollardan satın almak, taşımak ve bulundurmak suçlarından Odessa makamlarınca aranmakta olan Ukrayna uyruklu D.Y. ile Azerbaycan uyruklu R.A. 14.10.2001'de İstanbul'da yakalanmışlar, Ukrayna'nın talebine istinaden geri verilmek amacıyla tutuklanmışlar, yapılan yargılamanın akabinde Bakanlar Kurulu tarafından söz konusu ülkeye geri verilmelerine karar verilmiş, ancak adı geçenler teslim edilmeden önce İstanbul Özel Tıp Cezaevinde 14.03.2002'de işledikleri adam öldürme suçundan Eyüp İkinci Ağır Ceza Mahkemesince 15 yıl ağır hapis cezasına mahkûm edilmişlerdir. Bunun üzerine D.Y. ve R.A.'nın Ukrayna'ya teslimleri SİDAS'ın 19'uncu maddesi gereğince haklarındaki hürriyeti bağlayıcı cezanın infazının sona ermesine kadar ertelenmiştir*". Güler, *Türk Ceza Kanununa Göre Suçluların Geri Verilmesi*, s. 87.

bakıldığında ilk olarak akla, teslimin ertelenmesi zaman zarfı içerisinde geri vermeye konu suçlara ilişkin delillerin ortadan kalkması, zamanaşımına ilişkin sürelerin dolması gibi problemler gelmektedir. Bahse konu bu problemlerin bertaraf edilmesi adına teslimin ertelenmesi yolu yerine, kişinin geri teslim edilmesi şartına bağlı ve geçici olarak ilgili devlete teslim edilmesi de mümkündür. Teslimin ertelenmesi, talep eden devlette, davanın zamanaşımına uğramasına neden olabilecek veya ceza usulünün yürütülmesini ciddi biçimde engelleyebilecekse veya özel koşullar gerektirdiği takdirde, istenilen taraf, gerekçeli istem üzerine, geri verilmesi istenen kimseyi, soruşturma işlemlerinin yapılabilmesi veya olası bir mahkumiyet kararının alınabilmesi için, geçici olarak teslim edebilir (m. 46/b). Şartlı teslim edilen kimse, talep eden Devlet ülkesinde tutukluluk altında bulundurulacak ve teslim tarihinden başlayarak en geç üç aylık süre içinde talep edilen tarafa geri gönderilecektir (m. 46/b).

3. Eşyanın Teslimi

Geri verme kurumunda hükümlü veya sanık ile birlikte delil olabilecek eşyanın nakledilmesi genel olarak kabul edilen bir prensiptir. Geri verme kararının sebebini oluşturan suçla ilgili olan ve talepte bulunulan devletin ülkesinde bulunan eşya ve değerlere el konularak, bunlar da ilgili kişi ile beraber veya daha sonra talepte bulunulan devlete teslim edilecektir.

TC & KKTC Sözleşmesi'nin 48. maddesi bu hususu düzenlemektedir. Talepte bulunulan tarafın istemi üzerine, talepte bulunulan tarafın, kendi mevzuatının elverdiği ölçüde, aşağıdaki eşya ve değerlere el koyup bunları teslim edeceği düzenlenmiştir:

(1) Suçun işlenmesinde kullanılmış olan veya kanıt olarak gerekli olabilecek eşya ve değerler,

(2) Suç sonucu elde edilmiş olup da tutuklandığı sırada geri verilmesi istenen kimsenin zilyetliğinde bulunan veya sonradan ortaya çıkarılan eşya ve değerler; veya

(3) Suç sonucu elde edilmiş eşya karşılığında sağlanmış eşya ve değerler.

Söz konusu eşya ve değerlerin, talep eden tarafa geri verilecek kişi ile birlikte veya bunun mümkün olmaması halinde daha sonra teslim edileceği düzenlenmiştir (m. 48/a).

Geri verme talebi kabul edilmiş olmakla birlikte, talep edilen kişinin ölümü veya firarı nedeniyle yerine getirilememesi halinde de işbu maddenin (a) fıkrasında belirtilen eşya ve değerler teslim edilecektir (m. 48/b). Eşya ve değerlerin teslimi

önemli giderleri gerektirdiği takdirde, bu giderlerin talep edilen tarafça karşılanacağı düzenlenmiştir (m. 48/c). Talepte bulunulan taraf, bu maddenin (a) fıkrasında belirtilen eşya ve değerlerin teslimini görülmekte olan dava ile ilgili işlemler için geçici olarak erteleyebilir veya bu eşya ve değerler geri gönderilmek kaydıyla teslim edilebilir (m. 48/d). Ancak, talep edilen tarafın veya istenilen taraf ülkesinde bulunan üçüncü kişilerin bu eşya ve değerler üzerinde kazanmış olabilecekleri hakları saklıdır. Bu hakların var olduğu hallerde, söz konusu eşya ve değerler, işlemler sona erdiğinde, talepte bulunulan tarafa mümkün olan en kısa sürede ve meccanen geri gönderilecektir (m. 48/e).

E. Geri Vermede Hususilik (Özellik) İlkesi

Talep üzerine geri verilen kişinin, gönderildiği ülkede ancak geri vermeye dayanak oluşturan suç veya suçlardan dolayı yargılanabilmesine ya da mahkum olduğu cezasının infaz edilebilmesine geri vermede hususilik (özellik) kuralı denilmektedir⁵²³. Daha geniş bir anlatımla ilke; “*iade edilen kişinin iadesinden önce işlediği ve iadesine neden olan fiilden başka herhangi bir fiilden dolayı tatbikata uğramaması, hakkında iadeye esas fiilden başkası dolayısıyla yargılama yapılamaması, ceza ya da herhangi bir güvenlik tedbirinin infazı amacıyla tutuklanmaması ve kişisel hürriyeti bakımından herhangi bir sınırlandırmaya tabi tutulmaması*” şeklinde tanımlanabilir⁵²⁴.

Özellik ilkesinin kabulündeki amaç, geri veren devletin iradesinin korunmasıdır⁵²⁵. Bu kural olmasaydı örtülü istemlerle gerçek amaçlar gizlenmek

---

⁵²³ **Özgen**, Suçluların geri Verilmesi, s. 155; **Dönmezer/Erman**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, s. 584; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 818; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 94; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 233; **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku, s. 134; **Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 1048; **Zafer**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 709; **Forstein**, Carolyn, “*Challenging Extradition: The Doctrine of Speciality in Customary International Law*”, CJTL, C. 53, (2015), 364-395, s. 367; **Kömürcü/Çalışkan**, *Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenlenişi Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü*, s. 83.

⁵²⁴ Cezai Konularda Adli Yardımlaşmayla İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Uygulaması, TC. Adalet Bakanlığı, Cezai Konularda Adli Yardımlaşmayla İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Uygulaması, (2000) <https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/turkiye-de-cezai-konular-ile-ilgili-uluslararasi-adli-is-birliginin-gelistirilmesi-projesi30032021035815>. (ET. 10.8.2021).

⁵²⁵ **Önder**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 275; **Koca/Üzülmez**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 818; **Centel/Zafer/Çakmut**, Türk Ceza Hukukuna Giriş, s. 200; **Forstein**, *Challenging Extradition: The Doctrine of Speciality in Customary International Law*, s. 367; **Morvillo**, Christopher, “*Individual Rights and the Doctrine of Speciality: The Deterioration of United States v*

suretiyle, bir kimseye herhangi bir suç isnat edilerek geri verilmesinin sağlanması ve akabinde siyasi suçtan dolayı hakkında kovuşturma yapılması sağlanabilirdi. Ancak bu kural sayesinde geri veren devletin, yabancı devlet iradesinin basit bir aleti olmaktan çıkacağı görülmüştür⁵²⁶. İlke, aynı zamanda geri verilen kişinin çıkarlarını da içermektedir⁵²⁷. Özellik ilkesinin uluslararası hukukun genel bir ilkesi olarak geri verme sözleşmesinde açık bir düzenleme olmasa bile geçerli olduğu kabul edilmektedir⁵²⁸. Belirtilmelidir ki bu ilke, geri verildikten sonra kişinin gittiği ülkede işlediği yeni suçlar bakımından geçerli değildir⁵²⁹.

Geri vermede özellik kuralı SİDAS'ın 14. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin 1. fıkrasına göre, “*Teslim edilen kişi geri verilmesinden başka geri vermeden önce işlediği bir fiil nedeniyle kovuşturulamaz, yargılanamaz, bir ceza ya da emniyet tedbirinin infazı amacıyla tutuklanamaz, keza herhangi bir şekilde bireysel özgürlüğüne kısıtlama getirilemez*”. SİDAS' a göre kural şu hallerde sona erer. 1- Geri veren devlet, sanığın diğer suçlarda yargılanmasına izin verebilir. Bunun için sanığı alan devletin bu maksatla usulüne uygun yeni bir talepte bulunması gerekir. 2- Geri verilen şahıs cezasını çekip kesin surette özgürlüğüne kavuşmasından sonra kırk beş gün içinde geri verildiği devlet ülkesini elinde imkan olmasına rağmen terk etmezse veya terk ettikten sonra geri dönerse artık geri

---

Rauscher”, FILJ, C. 14, S. 2, (1992), 987-1026; **Kömürcü/Çalışkan**, *Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenlenişi Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü*, s. 83.

⁵²⁶ **Tezcan/Erdem/Öztürk**, *Uluslararası Ceza Hukuku*, s. 233. Geri vermede özellik kuralının gelişimi 19. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Bu yüzyıl başlarında Napoli Devleti tarafından birkaç suçtan arandığı sırada, Fransa'da bulunan Galotti adlı bir kişiyi geri veren Fransa, bu kişinin yalnızca geri vermeye konu suç nedeniyle yargılanmasına izin verdiğini de bildirmişti. Ancak, Napoli bu kişiyi değişik eylemleri ve özellikle geçmişte gerçekleştirdiği siyasi suçları nedeniyle de yargılamış ve çok ağır cezalara çarptırmıştı. Bu durum karşısında Fransa Napoli'yi savaşla da tehdit ederek, Galotti'nin geri vermeye konu suçlar dışındaki eylemlerinden verilen cezaların kaldırılmasını istemiş, küçük Napoli Devleti de hemen yaptığı hatayı düzeltmek zorunda kalmıştı. Ancak, Fransa bu yaşanan olay doğrultusunda tüm geri verme antlaşmalarını yürürlükten kaldırarak, geri vermede özellik kuralının eklenmesini sağlamıştır. Kuralın ilk kez bir geri verme antlaşmasında yer alması, 1850 tarihli Fransa İspanya geri verme antlaşması ile olmuştur. Bkz. **Önder**, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 275.

⁵²⁷ **Dönmezer/Erman**, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, s. 585.

⁵²⁸ **Tezcan/Erdem/Öztürk**, *Uluslararası Ceza hukuku*, s. 234; **Morvillo**, *Individual Rights and the Doctrine of Speciality*, s. 992; **Kömürcü/Çalışkan**, *Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenlenişi Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü*, s. 83.

⁵²⁹ **Tezcan/Erdem/Öztürk**, *Uluslararası Ceza hukuku*, s. 237; Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 709; **Forstein**, *Challenging Extradition: The Doctrine of Speciality in Customary International Law*, s. 371; **Morvillo**, *Individual Rights and the Doctrine of Speciality*, s. 994.

vermede özellik kuralı işlemez (m. 14/a-b)⁵³⁰. Görüldüğü üzere, özellik kuralının kişiye sağladığı koruma süre ile sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla, geri verilen kişinin serbest bırakılmasından sonra belli bir süre içinde, kendi iradesi dışında bir engelleme olmaması kaydıyla onu teslim almış devlet ülkesini terk etmemesi veya terk ettikten sonra geri dönmesi halinde özellik kuralı işlemeyecektir⁵³¹.

Özellik ilkesi, CKUAİK'te “*iade halinde, kişi ancak iade kararına dayanarak teşkil eden suçlardan dolayı yargılanabilir veya kişinin mahkum olduğu ceza infaz edilebilir*” denilmek suretiyle düzenlenmiştir (m. 10/4)⁵³². KKTC Adli Yardımlaşma Yasası'nda ise özellik ilkesine ilişkin bir hükme rastlanmamaktadır.

Özellik kuralı, TC & KKTC Sözleşmesi'nin *Hususilik Kuralı* başlıklı 49. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre:

a. İşbu Sözleşme'ye uygun olarak geri verilmiş olan kimse, tesliminden önceki ve geri verme konusu suçtan başka bir suç veya mahkumiyetten ötürü, hiçbir biçimde kovuşturulamaz, tutuklanamaz veya kişisel hürriyeti başka herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulamaz veya üçüncü bir Devlete geri verme konusu olamaz.

b. Yukarıdaki fıkrada öngörülen muafiyet, aşağıdaki hallerde uygulanmaz:

(1) İstenilen tarafın bu konuda açık rızası varsa,

(2) Geri verilen kimse, isteyen taraf ülkesini, kesin olarak serbest bırakıldığı tarihi izleyen 45 gün içinde terketmek fırsatına sahip olduğu halde terketmezse veya terkettikten sonra kendi isteği ile tekrar bu ülkeye

---

⁵³⁰ Bkz. “Aşağıdaki haller müstesnadır. a) İade eden tarafın buna muvafakat etmesi. Muvafakati istihsal için bir talepte bulunulacak ve buna 12 inci maddede mezkûr belgeler ile iade edilen şahsın suçu mütaallik olarak yaptığı beyanın zaptı eklenecektir. Muvafakat ancak şahsın talep edilmesine sebep olan suçun bizatihi bu Sözleşmeye göre iadeyi icap ettirmesi halinde gösterilir. b) İade edilen şahsın, nihai olarak serbestisine kavuşmasını takip eden 45 gün zarfında iade edildiği tarafın arazisini elinde imkân olduğu halde terk etmemesi veya terk ettikten sonra buraya geri dönmesi halinde”.

⁵³¹ **Forstein**, *Challenging Extradition: The Doctrine of Speciality in Customary International Law*, s. 373; **Ergül**, *Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli*, s. 96; **Morvillo**, *Individual Rights and the Doctrine of Speciality*, s. 997.

⁵³² Bu duruma örnek olarak, Azerbaycan devleti tarafından 31.03.2010 tarihinde Türkiye'ye geri verilen edilen sanıkların, 12.02.1996 tarihinde gerçekleştirdikleri yağma suçu niteliğinde fakat iade talebinde yer almayan fiillerinden ötürü Türkiye'de yapılan yargılama kapsamında önüne gelen olayda Yargıtay, “... Sanıkların iadesine ilişkin Azerbaycan ülkesinin mahkemesince verilen 31.03.2010 tarihli... suçluların iadesi kararı resen araştırılıp, sonucuna göre uygulama koşullarının takdirinde zorunluluk bulunması” gerekçesi ile ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 2015/7995 E., 2018/1675 K. No'lu karar.

dönmüşse. Söz konusu sürede serbest bırakılan kimsenin kendi isteği dışındaki nedenlerle bu Devlet ülkesini terkedemediği süre hariçtir.

c. Tesliminden önceki ve geri verme konusu suçtan başka bir suçtan ötürü kovuşturma yapılması veya bir cezanın yerine getirilmesi amacıyla istenilen tarafın rızası istenildiğinde, isteyen taraf, işbu Sözleşme'nin 41. maddesinde öngörülen geri verme istem formüllerini istenilen tarafa iletme zorundadır. İsteyen taraf, bu formüllere, geri verilmiş olan kimsenin beyanını belgeleyen ortak imzalı bir tutanağı ekleyecektir⁵³³. Bu tutanakta, geri verilen kimse, hakkında yeni bir kovuşturmanın açılacağı ve istenilen tarafa bununla ilgili olarak savunmasını göndermek hakkına sahip olduğu konusunda kendisine gerekli bildirimde bulunulduğunu doğrulayacaktır.

d. Suç konusu fiilin niteliği dava sırasında değiştiği takdirde, geri verilmiş olan kimse, ancak, yeni niteliklerine göre suçun temel unsurları geri vermeye elverişli olduğu ölçüde, kovuşturulabilecek veya yargılanacaktır.

Böylelikle geri verme isteminde bulunulan ülkede teslimden önce işlenmiş olup da geri vermenin kabul edildiği suçtan başka herhangi bir suçtan ötürü kovuşturulamaz, cezalandırılmaz ve kişisel özgürlüğü de sınırlandırılmaz. Özellik ilisinin, geri verilen kişi hakkında özel hukuka ilişkin bir dava açılmasını ya da disiplin soruşturması yapılmasına karşı bir güvence içermediği belirtilmelidir⁵³⁴. Kişiyi geri veren devletin açık rızasının alınması halinde başka suçtan da yargılama yapmak mümkündür. Geri verilen kişi, teslim edilmiş olduğu devlet ülkesini, kesin serbest bırakıldığı tarihten sonra 45 gün içinde geri verildiği devleti elinde imkan olmasına rağmen terk etmez veya terk ettikten sonra geri dönerse, önceki suçlardan yargılanabilecektir. Buradaki 45 günlük sürenin SİDAS ile paralel doğrultuda olduğu görülmektedir. Ancak, kişinin kendi isteği dışındaki nedenlerden dolayı geri verildiği Devleti terk edememesi durumunda bu süre mehile değildir.

Geri verme talebinde bulunulan fiillerin sonradan vasfının değişmesi durumunun özellik kuralına olan etkisi belirtilmesi gereken bir diğer husustur. Bu durumda geri verilmiş olan kimse ancak, yeni niteliklere göre suçun temel unsurları geri vermeye elverişli olduğu ölçüde kovuşturulabilecek veya yargılanabilecektir.

---

⁵³³ Çalışmanın sonunda Ek 1'de gösterilen formüllerin uygulamada kolaylık sağladığı belirtilmektedir. Ünal, Şeref, "TC İle KKTC Arasındaki Adli Yardım Sözleşmesinin Uygulanması", s. 178.

⁵³⁴ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 235.

III. BÖLÜM

HÜKÜMLÜLERİN NAKLİ

Sınıraşan sosyal nüfus hareketlerinin önemli ölçüde artması, insanların farklı ekonomik ve kültürel çevrelere ait oluşu, ticari ilişkilerin uluslararası düzeyde fazlalaşması, infazda genel disiplin, güvenlik sebepleri, hastalık, eğitim ve öğretim gibi sebepler ile hükümlü statüsünde bulunan kişilerin buldukları yerlerden farklı bir ülkedeki ceza infaz kurumuna nakli gerekebilmektedir⁵³⁵.

Uluslararası ceza hukukunda hükümlü nakli, “*hükümlünün mahkumiyet kararının verildiği devlette (hüküm devleti) çekmekte olduğu hürriyeti bağlayıcı cezasının tamamının veya bakiye kısmının, diğer bir devlette (yerine getiren devlet) infazı için her iki devletin anlaşması ve hükümlünün rızası çerçevesinde o devlete gönderilmesidir*”⁵³⁶. Hükümlü naklinin temelini, hükümlünün ıslahını sağlamanın yabancı bir ülkede zorluğu dikkate alınarak kural olarak vatandaşı olduğu veya güçlü sosyal bağının olduğu devlette cezanın çektirilmesi oluşturmaktadır⁵³⁷.

Çalışmanın bu bölümünde, hükümlülerin TC ile KKTC arasındaki nakil işlemleri değerlendirilecektir. Bu kapsamda öncelikle, bazı temel kavramlar açıklanacak olup, hükümlülerin nakli hukukunun kaynakları, iki ülke arasındaki nakil şartları ve bu nakillerin usulü ile sonuçları incelenecektir.

⁵³⁵ CKUAİK’in 30. Maddesinin gerekçesine göre, “*Düzenlemeyle; sınıraşan sosyal nüfus hareketlerinin önemli ölçüde fazlalaşması, uluslararası ticari ilişkilerin yoğunlaşması, çifte vatandaşlık uygulamalarının ve yabancı evliliklerin artması gibi gerçekler gözetilerek, hükümlü naklinden beklenen sosyal rehabilitasyon ve ekonomik faydanın sınırları genişletilmektedir*” denilerek hükümlülerin nakli kurumuna duyulan amacın nedenleri belirtilmiştir. Bkz. Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Ceza Konularında Uluslararası Adli İş Birliği Mevzuatı, <https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2462021115200CEZA%C3%8E%20KONULARDA%20ULUSLARARASI%20KONULARDA%20ADL%C4%B0%20%C4%B0%20C5%9E%20C4%B0%20C4%B0%20MEVZUATI.pdf>, s. 47. (ET. 1.1.2022). Ayrıca Bkz. **Mujuzi**, Jamil Ddamullira, “*Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons in practice: highlighting the jurisprudence of the European Court of Human Rights on the transfer of sentenced persons within and to Europe, The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*”, NLR, C. 47, S. 2, (2015), 324-346.

⁵³⁶ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 259; **Borlini**, Leonardo/**Montanaro**, Francesco, “*The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The “Hardening” of FATF Standards Within the EU*”, Georgetown Journal of International Law, C.48, S. 2, (2018), 1009-1062, s. 1022; **Abdelwagad**, Elisabeth Lambert, The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights, AK Yayını, Strasbourg 2008, s. 253; **Wree**, Eveline De/**Vander Beken**, Tom/**Vermeulen**, Gert, “*The Transfer of Sentenced Persons in Europe*”, Punishment & Society, (2009), C.13, S. 2, 111-128, s. 111.

⁵³⁷ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 259; **Turhan**, 6706 Sayılı Ceza Konularında Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3077; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, The Transfer of Sentenced Persons, s. 111; **Mujuzi**, Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons, s. 325.

I. GENEL OLARAK

A. Hüküm ve Hükümlü Kavramları

Hükümlü naklinden bahsederken her şeyden önce hükmün ne olduğu ve hükümlünün kim olduğu üzerinde kısaca durulmalıdır. Bunun nedeni kimlerin bu kurumun muhatabı olabileceği ve hangi tür yargı kararlarının bu kurumun çarklarını döndürmeye başlayabileceğini kavramaktır. İşte bu başlık altında kısaca bu kavramlar açıklanacaktır.

1. Hüküm Kavramı

Hüküm, “ceza muhakemesine konu uyumsuzluğun esas ve usulden çözülmesine ve yargılamanın sonlanmasına sebep olan karardır”⁵³⁸. Bu yönüyle muhakemeyi sonlandırır nitelikte bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Ancak, muhakeme aslında hüküm ile sonlanmayıp verilen hükmün kesinleşmesi de gerekmektedir⁵³⁹. Bu husus konumuz açısından ayrıca önem taşımaktadır. Zira aşağıda detaylıca inceleneceği üzere, hükümlü nakli için mahkumiyet hükmü yeterli olmayıp verilen hükmün kesinleşmiş olması da aranmaktadır.

TC ile KKTC arasındaki Sözleşme’de hüküm; “bir suç dolayısıyla mahkeme tarafından verilip sınırlı veya sınırsız bir süre için hürriyeti bağlayıcı herhangi bir ceza veya tedbir anlamındadır” şeklinde tanımlanmıştır (m. 55/a). Bu tanımın ne derece doğru olduğu aşağıda tartışılacaktır.

Türk ceza hukukunda hüküm çeşitleri CMK’nın 223. maddesinde gösterilmiştir. Buna göre; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi hüküm çeşitleridir.

2. Hükümlü Kavramı

Hükümlü, ceza yargılaması neticesinde hakkında verilen mahkumiyet hükmü kesinleşmiş kişidir⁵⁴⁰. Hükümlülük kavramının ceza sistemindeki yerinin infaz mevzuatı olduğunu ifade etmek şarttır. Kişinin, bu sıfatı kazandığı andan itibaren cezası infaz edilebilir hale gelmektedir. Kişinin sanıklık sıfatının sona ermesi ve hükümlü olmasıyla birlikte, hakkında verilen kararın infazına da başlanabilecektir.

⁵³⁸ **Balcı**, Murat, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, Ankara 2013, s. 12; **Bekar**, Elif, “Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri (CMK m. 223)”, İÜHFİM, C. 75, S. 1, (2017), 15-60, s. 18.

⁵³⁹ **Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Tütüncü/Altınok Villemin/Tok**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 655; **Balcı**, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, s. 7; **Bekar**, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, s. 18.

⁵⁴⁰ **Balcı**, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, s. 12; **Bekar**, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, s. 19.

Sanık hakkında verilen örneğin hapis cezasının infazına başlanabilmesi için hakkında verilen kararın kesinleşmesi gerekeceğine göre, maddi ceza ve usul hukuku alanında verilmiş bir kararın kesinleşmesiyle hükümlülük sıfatının kazanılması arasında sıkı bir bağ olduğu anlaşılacaktır. Başka bir anlatımla, hükümlülüğün başlangıç noktasının sanık hakkında verilen kararın kesinleşme anı olduğu sonucuna ulaşmakta herhangi bir sakınca bulunmamaktadır⁵⁴¹. CGTİHK'nın 4. maddesinde bahsettiğimiz bu husus infazın temel koşulu olarak öngörülmüştür⁵⁴².

Beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına dair kararlar mahkumiyet hükmü içermediğinden, bu kararlar neticesinde hükümlülükten bahsedilemez. Sanık hakkında güvenlik tedbirine hükmedilmesi halinde ise kanaatimizce hükümlülük söz konusudur. Gerçekten de CGTİHK'nın 1. maddesinde güvenlik tedbirleri infaz edilecek hükümlerden birisi olarak gösterilmiştir. Zira güvenlik tedbirine hükmedilmesi halinde de infaz edilmesi gereken bir karar bulunmaktadır.

Ceza muhakemesi hukukunda hüküm kavramının anlamını bulduğu CMK'nın 223/1. maddesinde gösterilen hüküm şekillerinden davanın düşmesi ve reddi hallerinde de herhangi bir mahkumiyet hükmü ve beraberinde infaz edilmesi gereken bir ilam bulunmadığından hükümlülük kavramından söz edilemez.

CGTİHK'nın 1. maddesinde “*Bu Kanunun amacı, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir*” denilmektedir. Bu şekliyle infaz edilmesi gereken hükümlerin ceza içeren mahkumiyet hükümleri ile güvenlik tedbirine hükmedilen hükümler olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlar dışında kalan hükümlerde yerine getirilmesi gereken bir mahkeme kararı bulunmadığından mahkumiyet ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi dışında kalan hükümler infaz edilecek hükümler arasında sayılamaz.

Hakkında verilen mahkumiyet kararı ertelenen kişi hakkında infaz edilmesi gereken bir karar olup olmadığı meselesi erteleme rejimi ile ilgili bir durumdur. Nitekim 765 sayılı eski TCK'nın 95. maddesi gereğince verilen erteleme kararlarında

---

⁵⁴¹ CMK'nın 2/1-b maddesinde sanıklık sıfatının kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar süreceği belirtilmekle, aslında hükümlülük kavramının kovuşturma aşamasından sonraki infaz aşamasına tekabül edeceği kabul edilmiştir. Hükümlü, yapılan soruşturma ve kovuşturma sonucunda hakimin kendisine mahkumiyet hükmü vermiş olduğu, yapılan yargılama neticesinde suçlu bulunan ve kendisi hakkında verilen bu yargı kesinleşmiş bulunan kişidir. Bkz. **Yılmaz**, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Hukuk Yayınları, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 1996, s. 510.

⁵⁴² Mahkumiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz. **Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Tütüncü/Altınok Villemin/Tok**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 655; Balcı, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, s. 7; **Bekar**, Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri, s. 18.

denetim süresinin iyi halli geçirilmesi halinde ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkmakta ve bu bağlamda meydana gelen hükümlülük vaki olmamış sayılmakta iken; yürürlükteki TCK'nın 51. maddesine göre, erteleme halinde belirlenen denetim süresinin iyi halli geçirilmesi halinde ertelenen cezanın infaz edilmiş sayılacağı açıkça düzenlenmiştir⁵⁴³. Bununla birlikte, burada infaz edilmesi gereken bir hüküm bulunsa bile hükümlünün cezası infaz edilmekteyken, hükümlü cezaevinde olmayacak ve bu bağlamda bu kişilerin nakilleri de söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle, ertelenmiş mahkumiyetlerin infaz edilmesi gereken hükümlerden olup olmamasının pratikte konumuz için bir değeri bulunmamaktadır. Ancak, kanaatimizce eski Kanun'da düzenlenen erteleme kurumunun neticesi dikkate alındığında infaz edilmesi gereken bir hüküm bulunmadığı, buna karşılık TCK'da düzenlenen ertelemenin sonucu dikkate alındığında infaz edilmesi gereken bir hüküm bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. Her iki halde de aslında ceza infaz kurumunda infaz edilen bir hüküm bulunmamakta, ancak son halde denetim süresini iyi halli geçiren hükümlü ceza süresini ceza infaz kurumunda geçirmiş gibi düşünülmektedir⁵⁴⁴. Ayrıca denetim süresi içerisinde her iki halde de takip edilmesi gereken birer hüküm bulunduğu kuşkusuzdur.

Hükmün açıklanmasının geriye bırakılması halinde netice doğuracak açıklanmış bir hüküm bulunmadığından⁵⁴⁵ ve diğer bir yönüyle de aslında sanık hakkında tamamlanmış bir kovuşturma olmadığından hükümlülükten söz edilemez⁵⁴⁶. Zira hükmün açıklanmasının geriye bırakılması öncesinde yazılan ancak açıklanmayan hüküm bir çeşit durma kararı olarak değerlendirilebilecektir. Üstelik CMK hükmün nelerden ibaret olduğunu açıklarken eski Kanun'dan farklı olarak durma kararını hüküm olarak kabul etmemiştir. Bu bakımdan, hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararlarında mahkemece verilmiş nihai bir karardan değil bir ara karardan söz edilebileceğinden kovuşturmanın burada sonuçlandırılmış olduğu da kabul edilemeyecektir. Ancak CMK'nın 223. maddesi tümüyle değerlendirildiğinde, kanaatimizce bu karar hüküm olarak kabul edilemeyecektir. Bu yönüyle denetimli serbestlik tedbirinin infazı bir bakıma

---

⁵⁴³ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Öztürk/Erdem**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s. 481 vd.

⁵⁴⁴ **Artuç**, Mustafa /**Hırslı**, Tahir, Hüküm Kurma Esasları, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2008, s. 258.

⁵⁴⁵ **Artuç**, Mustafa, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Adalet Yayınevi, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2009, s. 302.

⁵⁴⁶ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma Gezer/Saygılar Kırıt/Alan Akcan/Özaydın/Tütüncü/Altınok Villemin/Tok**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 644 vd.

tutuklama kararının infazı gibi değerlendirilebilecektir.

Hükümlülüğün bir diğer şartı ise, kişi hakkında sonuçlandırılmış bir kovuşturma bulunmasıdır. Bu bağlamda, ön ödeme ve idari makamlar ile Cumhuriyet Savcılıkları tarafından verilen idari para cezalarında bir mahkumiyet bulunmadığı sabittir. Zira bu hallerde kişi hakkında açılmış bir kovuşturma bulunmamaktadır.

Sonuçlandırılmış bir kovuşturma olması hükümlülüğün olmazsa olmaz koşulu olarak belirlemektedir. Bununla birlikte, hükümlülük söz konusu olmasa bile infaz edilmesi gereken kararlar olabilmektedir. Nitekim tutuklama kararlarının infazı da bu bağlamda değerlendirilebilir. Ancak bu hallerde, infaz edilmesi gereken bir karar bulunmakla birlikte, infaz edilmesi gereken bir hüküm bulunmamaktadır.

Yukarıda izah ettiğimiz üzere hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararlarında da sonuçlandırılmış bir kovuşturmada söz edilemeyecektir. Yine yukarıda izah ettiğimiz üzere hükmün açıklanmasının geriye bırakılması nedeniyle hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen sanığın durumu da hükümlülük olmayıp bu halde sadece infaz edilmesi gereken bir karardan söz edilecektir.

Her ne kadar yapılan soruşturma ve kovuşturma neticesinde mahkemece uyuşmazlık konusu meseleyi esastan çözen karara hüküm⁵⁴⁷ ve hakkında hüküm tesis edilen kişiye hükümlü denilse de bu tanım yönünden hakkında beraat, düşme, davanın reddi ya da ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilen kişi yönünden de filolojik anlamda bir hükümlülük söz konusu olmakla birlikte bu kişilerin infaz hukuku bağlamında teknik olarak hükümlü sayılamayacakları açıktır⁵⁴⁸. Zira bu hükümlüler hakkında verilen hükümlerde infaz edilmesi gereken herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Zira CYMDKAS'ın 1/b maddesinde mahkumiyet, bir müeyyidenin uygulanması olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde hükümlü kavramının “*mahkum*” kelimesi ile eş anlamlı olarak gösterildiği kaynaklara rastlamak da mümkündür⁵⁴⁹.

Kanaatimizce, teknik olarak hükümlü kavramı, şüpheli hakkında yapılan soruşturma ve iddianame ile açılan kamu davası neticesinde iddianamenin kabulü kararı ile sanık statüsüne giren kişinin yapılan kovuşturma neticesinde ceza veya güvenlik tedbiri ile mahkum edilmesi ve bu kararın da kesinleşmesi halinde

⁵⁴⁷ Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, s. 341.

⁵⁴⁸ Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, s. 342.

⁵⁴⁹ Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, s. 342.

kendisinin hukuki durumunu açıklamak üzere kullanılan kavramdır. Bu tanımdan da açıkça anlaşılacağı üzere, hükümlülük sonuçlandırılmış bir soruşturma ve kovuşturma ile kesinleşmiş bir hükmü gerektirmektedir. Başka bir anlatımla, açıkladığımız şartlar ve gerekçelere göre; *hükümlülük, hakkında ceza yargılaması bağlamında bir kovuşturma yapılan ve bu kovuşturma neticesinde mahkumiyet ya da güvenlik tedbirine hükmedilmesine dair karar verilen ve hakkında verilen ve bu karar kesinleşen kişinin hukuki durumu olarak tanımlanabilecektir. Zira bu hallerde hükümlü hakkında infaz edilmesi gereken bir karar bulunmaktadır. Hükümlülük konumunda bulunan kişiye de hükümlü denilmektedir.*

B. Hükümlünün Nakli Kavramı

Genel olarak nakil, bir yerden alıp başka bir yere iletme, aktarma, taşıma, geçirme, aktarım anlamında kullanılmaktadır⁵⁵⁰. Esasında çalışmamız itibariyle nakil kelimesi de bu anlamda kullanılmaktadır. Transfer kelimesi de nakil kelimesinin İngilizce'den Türkçe'ye girmiş karşılığıdır⁵⁵¹.

Hükümlü, hükmen tutuklu ve tutukluların nakilleri bakımından şeklen bir fark bulunmasa da⁵⁵² yakalanan ve gözaltına alınan kişilerin nakilleri farklı usul kurallarına tabidir. Zira bu kişiler hakkında henüz kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı yoktur. Bu nedenle, bu kişilerin kişi güvenliği ve hürriyetleri konusunda sıkıntı yaşanmaması için mevzuatta geliştirilmiş bazı şekil kuralları da bulunmaktadır. Her şeyden önemlisi hükümlü, tutuklu ve hükmen tutukluların nakillerine ilişkin kurallar infaz kanunlarında ve buna bağlı yönetmeliklerde hükme bağlanmışken; yakalanan ve gözaltına alınan kişilerin nakillerinin özellikle ceza muhakemesi normları ile bağlantısı kopmamaktadır.

Nakil kavramı teknik anlamda hükümlü ve tutuklular ile hükmen tutuklular ve yakalanıp gözaltına alındıktan sonra nakledilmeleri için tutuklanan kişilerin buldukları ceza ve tutukevlerinden başka ceza ve tutukevlerine taşınmaları olarak tanımlanabilir. Hükümlülerin nakilleri yurt içinde yapılabileceği gibi yurtdışından Türkiye'ye ve Türkiye'den yurt dışına da yapılabilir.

Uluslararası ceza hukukunda "*hükümlülerin nakli ya da transferi*" suçlunun hakkında mahkumiyet hükmünün verildiği devlette (Hüküm Devleti) çekmekte

⁵⁵⁰ Bkz. Türk Dil Kurumu, <https://www.tdk.gov.tr/icerik/diger-icerikler/tumsozlukler/> (ET. 11.12.2021).

⁵⁵¹ Transfer kelimesinin nakil kelimesi ile eşanlamlı olmakla birlikte, Türkçe bir kelime olması nedeniyle çalışmamızda nakil kavramı tercih edilecektir. Ancak, literatür taraması yapıldığında transfer kelimesinin de kullanıldığı gözlemlenmiştir.

⁵⁵² Nakledilen kişinin sadece nakil şekli değil, nakil şartları ve usulleri de bu kapsamdadır.

olduğu hürriyeti bağlayıcı cezasının tamamını ya da bir kısmını bir başka devlette (Yerine Getiren Devlet) infazı için nakledilmesidir⁵⁵³. Bir başka ifadeyle, suçlunun hakkında hüküm kurulan devlette çekmekte olduğu hürriyeti bağlayıcı cezasının tamamının veya kalan kısmının bir başka devlette infazı için nakledilmesidir⁵⁵⁴.

CKUAİK'in 30. maddesinin gerekçesinde hükümlü nakli ise; "*hükümlünün mahkumiyet kararının verildiği devlette infazına başlanılan hürriyeti bağlayıcı cezasının bakiye kısmının, diğer bir devlette infazı için her iki devletin anlaşması ve hükümlünün rızası çerçevesinde o devlete gönderilmesi sürecidir*" şeklinde tanımlanmıştır. TC ile KKTC Sözleşmesi'ne baktığımızda ise " *taraflardan birinde mahkum edilen bir kişi, hakkında verilen hükmün yerine getirilmesi için, bu Sözleşme hükümlerine uygun olarak diğer tarafa nakledilebilecektir*" denmiştir (m. 56).

Yabancı uyruklu hükümlülerin cezalarını kendi ülkelerinde çekmelerine esas olan temel görüş, cezanın hükümlünün aile bağları, dil, din ve kültürü, sosyal ilişkileri yönünden kendisine yakın olan toplumda infaz edilmesidir. Bu kural uluslararası düzeyde de kabul edilmiştir⁵⁵⁵.

Ekonomik, turistik ve daha pek çok nedenden dolayı ülkeler arası kişi dolaşımının arttığı günümüzde, yabancı ülkelerde işledikleri suçlar sebebiyle mahkum edilenleri, aile bağları, dil, din, kültür gibi sosyal değerleri yönünden hürriyeti bağlayıcı cezalarını uyuşu buldukları ülkelerde infazının suçluların topluma kazandırılmalarında sağlayacağı olumlu etki ve sonuçları gözetilerek hükümlülerin nakli çağdaş infaz hukukunun önemli bir kurumudur⁵⁵⁶.

---

⁵⁵³ Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme uyarınca, "*Hüküm Devleti*" nakledilebilecek veya nakledilmiş olan kişi hakkında hükmün verildiği Devlet anlamına gelmektedir. "*Yerine Getiren Devlet*" mahkum edilen kişinin, mahkumiyetinin infazı için nakledilebileceği veya nakledildiği Devlet anlamına gelmektedir (HÜNADAS, m. 1). **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 107; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 111.

⁵⁵⁴ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 259; **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 107; **Ulutaş**, Ahmet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 218, Ankara 2012, s. 47.

⁵⁵⁵ Nitekim uyuşturucu kaçakçılığı suçundan Portekiz'de hükümlü bir Türk vatandaşının nakli teklifinde, Portekiz Başsavcılığı şu gerekçelere dayanmıştır: "*Mahkumun tüm aile üyeleri, onu en azından arada sırada ziyaret etmek istiyorlar. Arada bulunan mesafe ve maliyet dikkate alındığında yakınları için burada ziyaret olanağı çok zordur. Hapis cezasının Türkiye'de bir cezaevinde geçirilmesi, kişinin sıkıntısının ve özlemine kesinlikle azaltacaktır. Aynı zamanda islam dinin gerekleri, oruç zamanları ve günde beş vakit namazın ve sözü edilen bu inancın yaşanması için zorunlu olan durum ve şartların tümü de unutulmamalıdır.*", **Ergül**, Suçluların İadesi, s. 107; **Ulutaş/Atabey**, Hükümlülerin Uluslararası Nakli Hukuku, s. 1. Benzer örnekler için bkz. **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 116.

⁵⁵⁶ Fransa, Hollanda, Belçika, Almanya ve İsveç gibi dışarıdan göç alan ülkelerin hapisanelerinde çok sayıda yabancı ülke vatandaşı mahkum bulunmaktadır. Bazı Avrupa ülkelerinde cezaevindeki yabancı mahkum oranı %44'ü bulmaktadır. Bunların bir bölümü de Türk vatandaşlarıdır. Bu

C. Hükümlülerin Naklinin Benzer Kurumlardan Farkı

Hükümlülerin nakli kurumu, cezai işlerde adli yardımlaşmanın başka türleriyle bazı benzerlikler içeren bir kurumdur. Bu başlık altında kurumun, geri verme ve infazın devri kurumlarından farkları ortaya konacaktır.

1. Hükümlülerin Naklinin Geri Vermeden Farkı

Uluslararası adli yardımlaşma alanında gerçekleştirilen hükümlülerin nakli meselesi ile geri verme meselesi birbirine karıştırılmaya müsait kavramlardır. Burada bu iki kavramın benzerlikleri ve farklılıkları gösterilmek suretiyle iki kurumun temel farklılıklarının ortaya konulması gerekmektedir.

Geri verme çalışmanın ikinci bölümünde etraflıca incelendiği üzere, bir devlet ülkesinde bulunan bir kişinin, başka bir devlet ülkesinde işlemiş bulunduğu bir suçtan dolayı şüpheli veya sanık olması itibarıyla, hakkında soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin yapılabilmesi amacıyla ya da hükümlü olması itibarıyla hakkında hükümlenen cezanın infazı amacıyla yetkili diğer bir devlete müracaatı halinde teslim edilmesinden ibaret bir işlemdir⁵⁵⁷. Geri verme, hükümlülerin nakline göre daha eski bir adli yardımlaşma türüdür. Hükümlü nakli kavramı ise, daha yeni bir kavramdır⁵⁵⁸.

Hükümlülerin naklinde hakkında kesinleşmiş mahkumiyet hükmü bulunan kişilerin nakli söz konusu iken, geri vermede hakkında kesinleşmiş mahkumiyet hükmü bulunmayan kişilerin de geri verilmesi mümkün olabilir⁵⁵⁹. Hükümlülerin nakli kurumu, geri vermenin bir alt şekli olarak görülebilmektedir. Gerçekten de aslında hükümlü nakli geri verilmesine karar verilen hükümlünün nakledilmesinden

---

mahkumların ait olmadıkları bir çevreden yeniden topluma kazandırılmaları çok zordur. **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 107.

⁵⁵⁷ Bkz. tezin II. Bölümü.

⁵⁵⁸ Adli yardımlaşmanın bir türü olan hükümlü nakli ilk olarak aslında Venedik'te ortaya çıkmış bir kavramdır. Gerçekten de Orta Çağ'da İtalya çeşitli devletlerle sözleşmeler yapmak suretiyle yabancı devletlerden verilen yargı kararlarını infaz etmekteydi. Aslında bu gelişmenin İtalya'nın o dönemde devlet olarak kudretinden ileri geldiği söylenebilir. Ayrıca milli devlet kavramının ortaya çıkmadığı o dönemlerde bir çeşit birlik şeklinde hareket eden Avrupa'da naklin günümüzde görüldüğü şekilde çağdaş yöntemlerle yapıldığı söylenemezdi. Türk hukuk sisteminde hükümlülerin nakli kavramı ilk defa 13.07.1965 tarih ve 647 sayılı CİK'in 18. maddesi ile hukuk sistemine girmiştir. 1973 yılında bu düzenlemede kapsamlı değişikliklere gidilmiş ve 1984 yılında da 3002 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte 647 sayılı CİK'in 18. maddesi ilga edilmiş ve bu düzenleme daha kapsamlı bir şekliyle 3002 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun çeşitli değişiklikler ile halen günümüze değin gelmiş ve uygulama alanı bulmaktadır. Türk hukuk sisteminde uygulama alanı bulan bazı ikili ve çok taraflı antlaşmalar da günümüzde TBMM tarafından onaylanarak kanun hükmü ile yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemeler de halen yürürlüktedir. Bu kapsamda kalan uluslararası antlaşmalara aşağıda değinilecektir.

⁵⁵⁹ **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 112.

ibarettir. Bununla birlikte, nakil sözleşmeleri ayrıca düzenlenmiş olduğundan nakledilecek hükümlüler hakkında ayrıca bir de geri verme kararı verilmez⁵⁶⁰. Bu bağlamda hükümlülerin nakli, hükümlünün hakkında mahkumiyet hükmünün verildiği devlette çekmekte olduğu hürriyeti bağlayıcı cezasının tamamını ya da kalan kısmını diğer bir devlette çekmesi olarak tanımlanabilir⁵⁶¹.

Hükümlü naklinden söz edilebilmesi için hükümlünün cezasının kesinleşmiş ve infaz edilebilir olması şarttır⁵⁶². Başka bir anlatımla, hükümlünün teknik anlamda hükümlü olarak tarif edilebilir bir kişi olması gerekmektedir. Bu anlamda tutuklu kişilerin nakli söz konusu değildir. Bununla birlikte hakkında verilen hüküm kesinleşmemiş ve hatta soruşturması devam eden kişilerin geri verilmeleri söz konusu olabilmektedir⁵⁶³.

İki kurum arasındaki bir diğer fark ise hükümlü naklinin rızaya dayalı bir işlemken, geri vermenin rıza aranmaksızın gerçekleşmesidir⁵⁶⁴. Ancak, CKUAİK bu noktada geri verme sürecini kısaltmak amacıyla bir yenilik getirerek 17. maddede⁵⁶⁵ rızaya dayalı geri verme usulünü düzenlemiştir. Önceleri Türk hukukunda bulunmayan bu müesseseye göre kişinin geri vermeye rıza göstermesi halinde, olağan geri verme usulü izlenmeksizin talep eden devlete iade edilmesi söz konusu olacaktır. Yine de kişinin rızaya dayalı geri verme usulünü kabul etmemesi halinde mahkeme, geri verme şartlarını Kanun ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşma hükümlerine göre inceleyerek iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir (CKUAİK, m. 17/1). Dolayısıyla, rıza koşulu hala iki kurum arasındaki farklılıklardan biri olmaya devam etmektedir.

2. Hükümlülerin Naklinin İnfazın Devrinden Farkı

İnfazın devri, bir devletin yetkili makamları tarafından hükmedilmiş olan

⁵⁶⁰ **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 112.

⁵⁶¹ **Ergül**, *Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli*, s. 107.

⁵⁶² **Ulutaş**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 48; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 113.

⁵⁶³ **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 113.

⁵⁶⁴ **Ulutaş**, *Suçluların Geri Verilmesi*, s. 48.

⁵⁶⁵ Rızaya dayalı iade usulü MADDE 17- (1) Kişi, iadeye rıza göstermesi hâlinde normal iade usulü uygulanmadan talep eden devlete iade edilebilir.

(2) Ağır ceza mahkemesince kişiye, Ceza Muhakemesi Kanununda belirtilen haklarıyla birlikte rızaya dayalı iadenin mahiyeti ve hukukî sonuçları anlatılır. Kişiye rızaya dayalı iade usulünü kabul edip etmediği sorulur.

(3) Mahkeme, kişinin rızaya dayalı iade usulünü kabul etmesi üzerine bu Kanun ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşma hükümlerine göre iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir. Bu karara karşı itiraz yoluna başvurulabilir. Kararın kesinleşmesi hâlinde iade evrakı Merkezî Makama gönderilir.

(4) Rızaya dayalı iade usulü uygulanarak verilen iade kararının yerine getirilmesi, Merkezî Makamın onayına bağlıdır.

ceza yaptırımlarının infazının, daha kolay ve etkin şekilde yerine getirilebilmesi amacıyla diğer bir devletin yetkili makamlarına devredilmesi şekilde tanımlanabilir⁵⁶⁶. İnfazın devrinde, hakkındaki mahkumiyet kararı kesinleşmiş olan bir hükümlü söz konusu olmakta ve bu kişi infazın devredileceği ülkede bulunmaktadır⁵⁶⁷. Ancak hükümlü, çoğunlukla bulunduğu ülkenin vatandaşı olduğu ve vatandaşın geri verilmesi de bu ülke tarafından kabul edilmediği için hükümlünün cezasını vatandaşı olduğu ya da devamlı ikametgahı olduğu ülkede çekmesi sağlanarak işlediği suçun cezasız kalması önlenmektedir⁵⁶⁸. Öte yandan infazın devri yoluyla, hükümlünün cezasını kendi ülkesinde veya güçlü sosyal bağlarının bulunduğu ülkede çekmesi sağlanarak topluma yeniden katılması kolaylaştırılmış olmaktadır.

Türk hukukunda kural olarak yabancı ülke mahkemeleri tarafından verilen mahkumiyet kararlarının Türkiye’de çektirilmesi söz konusu değildir⁵⁶⁹. Buna karşılık 6706 sayılı CKUAİK, yabancı devlet mahkemeleri tarafından verilen mahkumiyet kararlarının bazı koşulların bir arada bulunması durumunda Türkiye’de infaz edilebileceğini öngörmektedir⁵⁷⁰.

Hükümlülerin nakli ve infazın aktarılması birbirleriyle benzer özellikler barındıran kurumlardır. Öyle ki her iki kurumda da hükümlünün, infazın yerine getirileceği devletin vatandaşı olması veya bu devlet ile güçlü sosyal bağlarının bulunması aranmaktadır. Her iki kurumun da amaçlarından biri hükümlünün topluma yeniden kazandırılmasının kolaylaştırılmasıdır. Her iki kurum da kesinleşmiş bir yabancı mahkumiyet hükmünün infazı amacıyla gerçekleştirilmektedir. Ne var ki, infazın devrinde hükümlü hali hazırda cezasının infaz edileceği devlette bulunurken

---

⁵⁶⁶ TC Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Cezai Konularda Adli İşbirliği Rehberi, s. 117. Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Cezai Konularda Adli İşbirliği Rehberi, <https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2492019164244CEZA%C3%8E%20KONULARDA%20ADL%C3%8E%20%C4%B0%C5%9EB%C4%B0RL%C4%B0%C4%9E%C4%B0%20REHBER%C4%B0.pdf> (ET. 12.12.2021).

⁵⁶⁷ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3076.

⁵⁶⁸ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu’nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3076.

⁵⁶⁹ **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 257.

⁵⁷⁰ Bu koşullar, hükümlünün Türkiye’de bulunması, mahkumiyet kararının kesinleşmiş olması, mahkumiyete esas teşkil eden fiilin Türk hukukuna göre de suç teşkil etmesi ve zaman aşımına uğramamış olması, infazı gereken ceza özgürlüğü bağlayıcı bir ceza ise, Adalet Bakanlıklarınca aksi kararlaştırılmadıkça istem tarihinde hükümlünün ceza infaz kurumunda infazı gereken cezasının en az 6 ay olması, aynı suçtan dolayı Türkiye’de soruşturma veya kovuşturma yapılmamış olmasıdır (CKUAİK, m. 26). Aynı Kanununun 28. maddesinde ise Türk mahkemeleri tarafından verilen mahkumiyet kararlarının yabancı devlette infaz edilebilmesinin koşulları açıklanmaktadır.

hükümlünün nakli kurumunda hükümlü, bu devlete naklini talep etmektedir. Ayrıca hükümlü naklinde kural olarak hükümlünün rızası aranırken, infazın devrinde ise bu yönde bir rıza aranmamaktadır⁵⁷¹. İşte iki kurum arasındaki en önemli fark da budur.

II. KURUMUN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Öncelikle uluslararası ceza hukukunda adli yardımlaşma bağlamında hükümlülerin nakli kurumuna yer verilmesinin nedenleri üzerinde durularak kavramın içi doldurulmaya çalışılacaktır. Kanaatimizce, uluslararası ceza hukuku bağlamında hükümlülerin nakli meselesinin anlaşılmasının yolunun bu kurumun doğuş sebeplerinde aranması ve bu şekilde kavramın tanımlanmasından geçtiğini ifade etmek gerekir. Bu kapsamda, her şeyden önce kısaca uluslararası ceza hukuku bağlamında hükümlülerin nakli kurumuna neden ihtiyaç duyulduğunu anlatarak konuya başlanmalıdır.

A. Genel Olarak

Uluslararası ceza hukuku bağlamında en önemli konulardan biri olarak karşımıza çıkan hükümlülerin nakli meselesi aslında çeşitli nedenlerle uluslararası ilişkilerin ve dolaşımın gelişmiş bulunduğu dünyada, yabancı konumunda bulunan kişilerin yabancısı oldukları devletlerde işlemiş oldukları suçlar nedeniyle yine yabancısı oldukları ülkede infaz kurumuna girmeleri ve burada cezalarını çekmeleri nedeniyle ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla geliştirilmiş bir uluslararası ceza infaz hukuku konusu olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁷². Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşmenin Başlangıç kısmında hükümlü naklinin “*hükümlülerin sosyal rehabilitasyonunu kolaylaştıracağı*” ve “*adaletin amaçlarına hizmet edeceği*” belirtilmiştir. Aynı husus, CKUAİK’in 30/3 ve 32/3. maddelerinde “*naklin, hükümlünün sosyal rehabilitasyonuna katkı sağlamayacağı, ceza adaletinin amaçlarına hizmet etmeyeceğinin*” anlaşılması halinde nakil talebi reddedilebileceği belirtilerek ifade edilmiştir.

Bu uygulamanın ortaya çıkışında sosyal, kültürel ve ekonomik nedenler birinci başlık, hukuki boyutta infazın amaçlarına ilişkin nedenler ikinci başlık ve

⁵⁷¹ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3077.

⁵⁷² Benzer konularda benzer görüşler için bkz. **Aksar**, Yusuf, Uluslararası Ceza Mahkemesi Ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, s. 70; **Ferraro**, Francesca, “EU Rules on Transfer of Sentenced Persons”, Library of the European Parliament, (2013), 1-6, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130411/LDM_BRI\(2013\)130411_REV2_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130411/LDM_BRI(2013)130411_REV2_EN.pdf) (ET. 17.9.2021).

insani mülâhazalar da üçüncü başlık olarak değerlendirilebilir.

1. Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Nedenler

Hükümlülerin nakli şeklinde bir kurumun ortaya çıkışı aslında sosyal, kültürel, ekonomik, filolojik ve dinsel sebeplere dayanmaktadır⁵⁷³. Bir başka anlatımla, hükümlülerin mahkum oldukları cezalarını infaz etmek için kendi sosyal ve kültürel çevrelerini seçmek istemeleri, ekonomik bakımdan kendi ekonomik düzeylerine yakın bir ortamda bulunmak istemeleri, kişilerin temel hak ve hürriyetlerinden birisi olan din ve vicdan hürriyetinin kullanılması için uygun zeminin hazırlanmak istenmesi, hükümlünün kendisinden tamamen farklı dilleri konuşan diğer hükümlülerin yanında olmaktansa kendisi ile aynı dili konuşan ve aynı dine mensup kişiler ile birlikte yaşayarak cezasını infaz etmek istemesi gibi sebepler hükümlülerin nakli meselesinin doğuşundaki temel sebepleri yansıtmaktadır⁵⁷⁴. Bu hususları biraz daha açarak ve birer örnek vererek işlemekte fayda görmekteyiz.

Örneğin; Türkiye’de ekonomik durumunun bozulması nedeniyle Türk vatandaşı olan ancak İspanya’da birkaç aylığına çalışmak için bulunan İslam dinine mensup bir kişinin Türkiye’ye dönüşüne birkaç gün kalmışken burada taksirle bir kişinin ölümüne neden olmak dolayısıyla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edildiğini düşünelim. Burada hükümlü olarak bulunan kişinin ailesinin onu ziyaret etme haklarını İspanya’da ekonomik ve siyasal olarak ne şekilde gerçekleştirecekleri, İslam dinine mensup olan bu mahkumun Ramazan ayları oruç tutmak istemesi halinde bu ibadetini yerine getirebilmesi için gerekli ortamın hükümlüyü mahkum eden devlet tarafından ne şekilde sağlanacağı, bu kişinin namaz kılmak istemesi durumunda bu kişinin namaz ibadetini yerine getirebilmesi için gerekli olan mekanın ne şekilde sağlanacağı, yüksek ihtimalle İspanyolca bilmeyen hükümlünün burada İspanyolca konuşan hükümlülerle ne şekilde irtibat kuracağı, bu yönüyle hükümlünün ne şekilde rehabilite edileceği sorunları karşımıza çıkmaktadır. Buna benzer örnekleri çoğaltmak elbetteki mümkündür. Bu sorunların birçoğu

⁵⁷³ **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 118.

⁵⁷⁴ **Mujuzi**, Jamil Ddmulira, “*Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons (Offenders/Prisoners) between the United Kingdom and Asian, African and Latin American Countries*”, CLCJR, C.20, (2011), 377-414, s. 378; **Mujuzi**, Jamil Ddmulira, “*Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons (Offenders/Prisoners) between the United Kingdom and Asian, African and Latin American Countries*”, CLCJR, C.20, (2021), 377-414, 378; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 118; **Ferraro**, *EU Rules on Transfer of Sentenced Persons*, s. 2. Benzer görüşler için bkz. **Ergül**, s. 107; **Dönmezer**, Sulhi/**Erman**, Sahir, *Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku* Cilt: 3, Beta Yayınevi, 12. Bası, İstanbul 1997, s. 402; **Vincent**, *The International Transfer of Sentenced Prisoners*, s. 45.

hükümlünün kendi vatandaşı olduğu devlette cezasını infaz etmesi halinde çözüme kavuşabilecek sorunlardır⁵⁷⁵.

Gerçekten de HÜNADAS'ın başlangıç bölümünde “suç işlemleri sonucu hürriyetlerinden mahrum edilen yabancılara mahkumiyetlerini kendi toplumsal çevrelerinde çekme imkanı tanınması” amacıyla sözleşmenin imzaya açıldığı da gösterilmiştir. Bu Sözleşme'ye Ek Protokol olarak hazırlanan 18.12.1997 tarihli Sözleşme'nin başlangıç bölümünde de aynı gerekçeler tekrarlanmıştır⁵⁷⁶.

İzah etmeye çalıştığımız üzere bu sebepler aslında temel sebepler olmakla birlikte, hükümlülerin nakli meselesinin doğuşunun sadece bu sebeplere dayandığı da söylenemez.

2. İnfazın Amaçlarına İlişkin Nedenler

Hükümlülerin naklinin uluslararası ceza infaz hukuku alanına da genişleyerek ortaya çıkışının bir başka sebebini ise, cezanın ve neticesinde infazın amacında aramak gerekir. İnfazda evrensel bir amaç bulunduğu reddedilemez⁵⁷⁷. Gerçekten de CGTİHK'nın 3. maddesinde⁵⁷⁸ infazın evrensel amaçları izah edilmeye çalışılmıştır. Konu bu kapsamda incelendiğinde, infazın evrensel olduğu kabul edilen amaçlarının gerçekleştirilebilmesi bakımından hükümlünün psikolojik bakımdan kendisinin rahat ettirilebileceği bir ortamda bulundurulmasının şart olduğu da açıktır⁵⁷⁹.

Cezaların infazındaki amaçları aslında cezanın amacında aramak gerekir. Zira ceza içeren kanunlar, neticede eğer bir ceza verilecekse, verilecek cezanın infazını da amaçlamaktadır. Gerçekten de infaz edilmeyen bir ceza, cezanın hiçbir amacına hizmet etmemektedir. Bu bağlamda cezanın amacının da incelenmesi gerekmektedir. Bu şekliyle cezanın amacı ile cezaların infazının amacı mukayese edilecek ve bu amaçlar arasındaki paralellik de görülecektir.

---

⁵⁷⁵ Portekiz'de hükümlü olarak bulunan bir İslam dini mensubunun nakil talebinde Portekiz Savcılığı benzer görüşlerle nakil talebinin kabulüne karar vermiştir. Bu olayla ilgili olarak daha geniş bilgi için bkz. **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 107.

⁵⁷⁶Bkz. İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı,

https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2812020084231167_tur.pdf (ET. 11.11.2021).

⁵⁷⁷ **Ferraro**, *EU Rules on Transfer of Sentenced Persons*, s. 3; **Mujuzi**, *Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 380; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 117.

⁵⁷⁸ Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen temel amaç, öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır. Bkz. **Centel**, Nur, “*Cezanın Amacı ve Belirlenmesi*”, DEÜHFD, Özel Sayı, Prof. Dr. Turhan Yüce'ye Armağan, (2001) 337-372; **Karakaş Doğan**, Fatma, Cezanın Amacı ve Hapis Cezası, İstanbul 2010; **Öztürk/Ertem**, *Uygulamalı Ceza Hukuku*, s. 452 vd.

⁵⁷⁹ **Soyaslan**, *Ceza Hukuku (Genel Hükümler)*, s. 164.

TCK'nın 1. maddesinde Kanun'un amacı, kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek olarak belirlenmiştir. Kanun'da, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir. Bu bağlamda ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı da büyük önem arz etmektedir. İlk bakışta ceza kanununun amacını düzenleyen bu hüküm incelendiğinde bu amaçlardan herhangi birisinin uluslararası ceza infaz hukuku bağlamında hükümlülerin nakli meselesi ile doğrudan irtibatlandırılması mümkün görünmemektedir. Ancak başka bir açıdan bakıldığında hükümlülerin nakli meselesinin kişilerin temel hak ve özgürlüklerini daha kolay kullanmasına yönelik bir kurum olduğu da reddedilemez. Yukarıda hükümlülerin nakli uygulamasının doğuşuna neden olan sorunlardan sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlar olduğuna ilişkin incelenme sırasında yapılan değerlendirmeler de bu amaç ile bağlantılı görünmektedir. Kanunun lafzında ifadesini bulan diğer nedenlerin de bu kavram ile bir şekilde bağlantılarının kurulması mümkündür.

İnfazdaki diğer amaçlar incelendiğinde, hükümlülerin nakli uygulamasının aslında hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmeye, yeniden sosyalleşmesini teşvik etmeye, üretken ve kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine hükümlü olan bireyin uyum sağlaması amaçlarına hizmet ettiği düşünülebilir⁵⁸⁰. Bu bağlamda, hükümlülerin rehabilitasyonu olarak adlandırılacak bu faaliyetlerin de hükümlülerin nakli kurumunun doğuşunda ve çağdaş infaz hukukunun en önemli kurumlarından biri haline gelmesinde rolünün büyük olduğu kabul edilmelidir⁵⁸¹.

HÜNADAS'ın başlangıç bölümünde de "*hükümlülerin sosyal rehabilitasyonunu kolaylaştıracağından ve adaletin amaçlarına hizmet edeceği*" gerekçesiyle Sözleşme'nin imzaya açıldığı ifade edilerek bu gerekçe yinelenmiştir. Bu Sözleşme'ye ek 18.12.1997 tarihli Ek Protokol'ün başlangıç bölümünde de bu hususa yeniden açıkça vurgu yapılmıştır.

3. İnsani Mülahazalar

Hükümlülerin uluslararası alanda nakillerinin insani mülahazalara da

---

⁵⁸⁰ **Mujuzi**, *Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 379; **Vincent**, *The International Transfer of Sentenced Prisoners*, s. 47; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 117.

⁵⁸¹ **Vincent**, *The International Transfer of Sentenced Prisoners*, s. 48; **Mujuzi**, *Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 379; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 117.

dayandığını kabul etmek gerekir. Dil zorlukları, yerel kültüre yabancılık, aile ve akrabalar ile temastan yoksunluk yabancı mahkumlar üzerinde çok tahrip edici etkiler yaratmaktadır⁵⁸².

İnsani mülahazaların aslında zikrettiğimiz hükümlünün rehabilitasyonuna ilişkin amaçları içerdiği ve yine bu sebeplerin de aslında sosyal ve kültürel sebepler olduğu ortada olmakla birlikte bu sebeplerle naklin yapılmasının insani mülahazalara dayanmamasını da gerektirmeyecektir⁵⁸³. Başka bir anlatımla, yukarıda sayılan sebepler aslında insani mülahazalar nedeniyle ortaya çıkmış sebepler olarak nitelendirilebilmektedir. İnsani mülahazalar, yukarıda iki başlık altında ifade etmeye çalıştığımız gerekçelerin bir şemsiye altında toplanmış hali, aynı gerekçelerin farklı bir anlatımdır denilebilir.

Sonuç olarak, aslında bahsettiğimiz üç neden birbiri ile bağlantılı olarak hükümlülerin uluslararası alanda nakli kurumuna duyulan ihtiyacı ortaya koymakta olup, bu sebepler birbirinden ayrılmadan bir bütün halinde değerlendirildiğinde hukuk dünyasında bu kuruma neden ihtiyaç duyulduğu daha da güzel anlaşılacaktır. Nitekim, uluslararası alanda hükümlülerin nakli insancıl mülahazalarla, hükümlü yabancıların mahkumiyetlerine esas cezalarını kendi toplumsal çevrelerinde çekmelerine imkan tanımak suretiyle sosyal olarak rehabilitasyonlarının sağlanması amacıyla ortaya çıkmış ve çağdaş ceza infaz hukukunun en önemli kurumlarından birisi olarak mevcudiyetini halen geliştirerek sürdürmektedir⁵⁸⁴.

III. HÜKÜMLÜLERİN NAKLİ HUKUKUNUN KAYNAKLARI

Hükümlülerin nakli kurumu mevzuatta ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi gereken bir konudur. Zira kişi hürriyetini ilgilendiren bu kadar önemli bir meselede hakkı olan kişilerin imkanları kullanamaması ve bazı şekil kurallarına uyulmaması önemli sorumlulukları da doğuracaktır⁵⁸⁵. Bu bakımdan konunun aydınlatılması açısından yol gösterici nitelikteki kaynaklar aşağıda ayrıntılı bir şekilde izah

---

⁵⁸² **Dönmezer/Erman**, s. 402; **Mujuzi**, *Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 382; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 119.

⁵⁸³ **Vincent**, *The International Transfer of Sentenced Prisoners*, s. 49; **Mujuzi**, *Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 382; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 117.

⁵⁸⁴ **Mujuzi**, *Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 380; **Dönmezer/Erman**, s. 402; **Ergül**, *Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli*, s. 107; **Vincent**, *The International Transfer of Sentenced Prisoners*, s. 48.

⁵⁸⁵ **Mujuzi**, *Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 380; **Dönmezer/Erman**, s. 402; **Ergül**, *Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli*, s. 107; **Vincent**, *The International Transfer of Sentenced Prisoners*, s. 48.

edilecektir.

Geri verme konusunda olduğu gibi, hükümlülerin nakli kurumunu iç hukuk ve uluslararası hukuk kuralları birlikte düzenlemektedir⁵⁸⁶. Bu bağlamda, öncelikle uluslararası hukuk kaynakları ardından ise iç hukuk kuralları açıklanacaktır.

A. Uluslararası Kaynaklar

Günümüzde, devletlerin gerek ikili antlaşmalarında ve gerekse iç hukuklarında ve BM ve bölgesel örgütlenmeler bünyesinde suçla mücadele alanında hazırlanan çok taraflı sözleşmelerindeki, Avrupa Konseyi bünyesinde gerçekleştirilen “*Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi*”, “*Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme*” ve “*Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşmeye Ek Protokol*”deki kurallar hükümlülerin nakli alanında ortak hukuku oluşturmaktadır.

1. Ceza Yargılarının Milletler Arası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi (CYMDKAS)

CYMDKAS aslında hükümlülerin nakli ile doğrudan ilgili bir Sözleşme değildir. Ancak ceza yargılarının hükmün verildiği devletten başka devletlerde anlam bulmasına imkan sağlayan bu Sözleşme, esasen nakil sözleşmeleri ile birlikte değerlendirildiğinde bir bütün oluşturmaktadır⁵⁸⁷. Ancak bu Sözleşme’ye taraf olmayan bir devletin hiçbir şekilde hükmünün başka devletlerde tanınabilecek bir hüküm olmadığını kabul etmek mümkün değildir. Zira bu Sözleşme’nin tarafı olmayan bir devletin başka bir Sözleşme ile bu yetkiyi kullanması mümkündür.

Bu Sözleşme’de nakledilen aslında hükümlü değildir. Nakledilen hükümdür⁵⁸⁸. Sözleşme’nin de esasında bu bağlamda değerlendirilmesi gerekmektedir; ancak hükmün nakledilmesi hükümlünün de naklini beraberinde getirmesi bakımından konumuz açısından değinilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu Sözleşme’nin konumuzu doğrudan ilgilendiren bir boyutu bulunmadığından ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gereği duymamaktayız. Başka bir

---

⁵⁸⁶ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 109; **Mujuzi**, Jamil Ddmulira, “*Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*”, s. 42; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 117.

⁵⁸⁷ Sözleşme, Türkiye tarafından 1.3.1977 tarih ve 2081 sayılı Kanunla uygun bulunarak onaylanmış, 14 Aralık 1977 tarih ve 16139 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin Türkçe metni için bkz. TC Adalet Bakanlığı, Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/adli_yardimlasma/adli_isbirligi_ceza/cz_istinabe_ek/sozlesmeler/ceza%20yarg%C4%B1lar%C4%B1n%C4%B1n%20milletleraras%C4%B1%20de%C4%9Feri%20konu%20av.kon.s%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf (ET. 13.11.2021).

⁵⁸⁸ **Soyaslan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 114.

anlatımla, bu Sözleşme'ye taraf olan ancak aralarında nakil sözleşmesi bulunmayan devletler arasında hükümlü nakli değil hüküm nakli söz konusu olabilecektir. Burada yabancı mahkeme hükmünün yerine getirilmesine ilişkin olarak iç hukukta bir yerine getirme kararı verilmektedir.

CYMDKAS sadece hürriyeti bağlayıcı cezaların aktarılmasından değil, para cezaları ile müsadere ve çeşitli güvenlik tedbirlerinin de aktarılmasını kabul etmektedir (m. 2).

2. Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme (HÜNADAS)

Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme (Avrupa Konseyi Sözleşme No. 112) 21 Mart 1983 tarihinde imzaya açılmış bir Avrupa Konseyi sözleşmesidir⁵⁸⁹. Sözleşme, kendi ülkelerinden başka bir ülkede hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkum edilen şahısların belirli şartlar altında cezalarının kendi ülkelerinde infazına olanak tanımakta; bu konuya dair ilke ve prensipleri ortaya koymaktadır⁵⁹⁰. Sözleşme'nin amacı, yabancıların mahkumiyetlerini kendi toplumsal çevrelerinde çekmek imkanı sağlamak suretiyle sosyal rehabilitasyonlarını kolaylaştırmaktır⁵⁹¹. Bu amaçla çok süratli, basit bir usulün meydana getirilmesi hedeflenmiştir. Sözleşme, hükümlülerin basit, süratli ve esnek bir mekanizma ile nakillerini öngörmektedir⁵⁹². Sözleşme uyarınca taraflar hükümlü kişilerin bu Sözleşme hükümlerine uygun olarak nakledilmesi ile ilgili olarak birbirine en geniş ölçüde işbirliği sağlamayı üstlenirler⁵⁹³. Akit bir devlette mahkum edilen bir kişi, hakkında verilen

---

⁵⁸⁹ Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanmış olan diğer pek çok sözleşmeden farklı olarak Sözleşme'nin isminde "Avrupa" kelimesi geçmemektedir. Avrupa Konseyi üyeleri dışında diğer ülkelerin de taraf olmalarına olanak tanınmış ve bu sayede bugüne dek toplam 68 ülke taraf olmuştur. Avrupa Konseyi'ne üye olmayan Meksika, Japonya, Honduras, Gana, Şili ve daha pek çok ülke Sözleşme'nin tarafıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Council of Europe, Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 112, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyid=112> (ET 10.01.2022).

⁵⁹⁰ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 109; **Rappard**, Ekkehard, "The Transfer of Sentenced Persons", s. 156; **Mujuzi**, *Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 157; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 117; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 326.

⁵⁹¹ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 109; **Rappard**, Ekkehard, "The Transfer of Sentenced Persons", s. 156; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 117; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 325.

⁵⁹² **Melkonyan**, Melkon, "The Get Out of Jail Free Cards Loopholes in the Council of Europe's Convention on the Transfer of Sentenced Persons", C. 46, SJIL, (2014), 425-444, s. 432. **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 109; **Rappard**, Ekkehard, "The Transfer of Sentenced Persons – Comments on the Relevant Council of Europe Legal Instruments", EJCLCJ, S. 3, (1991), 155-167; **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 117.

⁵⁹³ **Vincent**, Aprille, "The International Transfer of Sentenced Prisoners", Criminal Justice, (2016), 43-52; **Melkonyan**, *Council of Europe's Convention on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 427; **Rappard**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 157.

mahkumiyetin yerine getirilmesi için, bu Sözleşme hükümlerine uygun olarak diğer bir sözleşmeci devlete nakledilebilecektir (HÜNADAS, m. 2).

Türkiye, HÜNADAS'ı 3339 Sayılı Kanunla onaylamış ve iç hukukun parçası haline getirmiştir. Sözleşme aynı zamanda insani mülahazaları da kapsamaktadır: Dil zorulukları, yerel kültüre yabancılaşma, aile ve akraba ile temastan yoksunluk, yabancı mahkumlar üzerinde çok tahrip edici etkiler yaratmaktadır⁵⁹⁴. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 19 Ekim 1992 tarihli 482. Toplantısında aldığı bir kararla mahkumların naklinin daha da kolaylaştırılması hususunda tavsiyelerde bulunmuştur⁵⁹⁵. Sözleşme Avrupa Konseyi üyesi devletler haricindeki devletlerin de katılımına açıktır⁵⁹⁶. 18 Aralık 1997'de (Avrupa Konseyi Sözleşme No: 167) Sözleşme'ye Ek Protokol imzaya açılmıştır. Sözleşme'nin bazı hükümlerini tamamlamak üzere hazırlanan Ek Protokol, yürürlük koşulu olan üç ülkenin onaylamasını takiben 1.6.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bugün itibarıyla 40 devlet bu Protokol'e taraftır⁵⁹⁷. Ek Protokol Türkiye'de 29.1.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir⁵⁹⁸.

Nakil için gerçekleşmesi öngörülen şartların neler olduğu HÜNADAS'ın 3. maddesinde düzenlenmiş olup buna göre, hüküm devletinde hükümlenen müeyyide ve işlenen suça ilişkin koşullar şunlardır;

- a. Mahkumiyet ve müeyyide kesinleşmiş olmalıdır.
- b. En az altı ay veya belirlenmemiş bir süre için bakiye çekilecek müeyyide olmalıdır.
- c. Müeyyideye yol açmış olan suç yerine getiren devlette de suç olarak cezalandırılıyor olmalıdır.

Nakil için gerçekleşmesi öngörülen şartlardan hükümlüye ilişkin olanlar ise yine Sözleşme'nin 3. maddesinde düzenlenmiş olup şu şekildedir;

⁵⁹⁴ **Melkonyan**, *Council of Europe's Convention on the Transfer of Sentenced Persons*, s. 427; **Rappard**, Ekkehard, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 157.

⁵⁹⁵ **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 325.

⁵⁹⁶ Sözleşme'nin onaylanması 26.3.1987 gün ve 3339 sayılı Kanunla uygun bulunmuş olup, metni 13.6.1987 gün ve 19486 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵⁹⁷ Taraf olan tüm ülkeler için bkz. Council of Europe, Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 167, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyid=167> (ET. 10.01.2022). Burada çarpıcı olan bir husus, Sözleşme'nin Avrupa Konseyi olmayan ülkelerin geniş onayına mazhar olmasına karşın, Ek Protokol'ün Avrupa Konseyi ülkesi olmayan yalnızca bir ülke tarafından imzalanmış ve onaylanmış olmasıdır. Bu ülke ise Vatikan'dır.

⁵⁹⁸ Bkz. RG. 29.1.2016, S. 29608. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/02/20160219-3.pdf> (ET. 13.9.2021).

- a. Hükümlü yerine getiren devletin uyuğu olmalıdır⁵⁹⁹.
- b. Hükümlü nakline rıza vermelidir.

Nakil, hüküm devleti veya yerine getiren devlet tarafından talep edildiğinde, hükümlü nakline dair rızasını açık bir şekilde beyan etmelidir. Bu durum, nakil uygulamasının kişiselleşmesini ve kişinin çıkarlarına uygun bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır⁶⁰⁰. Yerine getiren devlet bu noktada gerekli her türlü teyidi almak hususunda tercih olanağına sahiptir (HÜNADAS, m. 7). Hükümlünün rızasını teyit eden bir açıklama, yerine getiren devlete 6. madde uyarınca iletilecek olan nakil talebine ek bilgi ve belgeler arasında yer almalıdır. Öte yandan, hükümlünün rızası hususunda, 1997 tarihli Ek Protokol ile bu kurumun kurgu ve temel felsefesinde önemli bir değişiklik yapılmıştır. Buna göre, Protokol'ün 3. maddesi uyarınca, mahkeme kararında veya bu kararı takiben alınmış olan bir idari kararda, kişinin sınırdışı edilmesine, geri gönderilmesine veya benzeri bir tedbire hükmolunmuşsa hüküm devletinin talebi üzerine, yerine getiren devlet, hükümlünün rızasını aramaksızın nakle onay verebilir⁶⁰¹. Ancak, böyle bir durumda da hükümlünün görüşü dikkate alınacaktır (Ek Protokol, m. 3/2-3)⁶⁰².

Sözleşme'ye göre, bir hükümlünün nakli için hüküm devleti ve yerine getiren devletin nakil hususunda anlaşmış olmaları gerekir (HÜNADAS, m. 3/1-f). Uygulamada bu anlaşma nakil talebine ilişkin bilgi ve belgelerin iletilmesi ve incelenmesi ardından ilgili kurumlar arasındaki bir yazışma ile gerçekleşmektedir⁶⁰³. Gerektiği takdirde iki ülke makamlarına iletilmiş olan belgelerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan bazı spesifik hususlarda, iki devletin makamları arasında açıklayıcı ve aydınlatıcı mahiyette yazışmalar olabilecektir. Bu kapsamda ilave bilgi ve belge talebi olması halinde, bu talepler de karşılanmaktadır⁶⁰⁴.

Sözleşme uyarınca, kural olarak ilgili ülkeler arasındaki iletişim, bu ülkelerin Adalet Bakanlıkları marifetiyle gerçekleştirilmektedir (HÜNADAS, m. 5). Ancak,

---

⁵⁹⁹ Bu hususun tespiti için Sözleşme taraf devletlerin hangi kişileri veya kişi gruplarını uyuğu olarak gördüklerini, daha doğrusu bu terimi nasıl yorumladıklarını açıklayan beyan ve deklarasyonlarına başvurmakta yarar bulunmaktadır (HÜNADAS, m. 3). Bkz. **Rappard**, Ekkehard, "The Transfer of Sentenced Persons", s. 158.

⁶⁰⁰ **Wree/Vander Beken/Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons*, s. 116; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 325.

⁶⁰¹ **Melkonyan**, Council of Europe's Convention on the Transfer of Sentenced Persons, s. 432; **Vincent**, *The International Transfer of Sentenced Prisoners*, s. 45.

⁶⁰² Protokol'ün orijinal metni için bkz. Council of Europe, Additional Protocol to the Convention on the Transfer of Sentenced Persons, <https://rm.coe.int/168007f2c9> (ET. 13.9.2021).

⁶⁰³ **Ulutaş/Atabey**, Hükümlülerin Uluslararası Nakli Hukuku ve Uygulaması, s. 6; **Rappard**, Ekkehard, "The Transfer of Sentenced Persons", s. 162.

⁶⁰⁴ **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 327..

taraf ülkelerce yapılacak bir deklarasyon ile, bu iletişimin başka kanallardan, örneğin, Dışişleri Bakanlığı ile yürütülebileceği kararlaştırılabilir. Bu bağlamda, Sözleşme’de öngörülmemiş olmakla birlikte taraf devletlerin deklarasyonlarında beyan edilen bu özel durumların ve benimsenen usullerin öğrenilebilmesi bakımından taraf devletlerin deklarasyonlarına başvurmak gerekecektir.

2. İkili Sözleşmeler

Yukarıda değinildiği üzere hükümlülerin nakli uluslararası düzeyde çok taraflı sözleşmelerin yanında devletlerin yapmış olduğu ikili sözleşmelerle de düzenlenmektedir. Burada değinmek istediğimiz bir husus; söz konusu bu Sözleşme’nin SİDAS’tan farklı olarak taraf devletlerin kendi aralarında yapmış olduğu veya gelecekte yapılacak antlaşmaları etikelemediğimiz. Bu husus Sözleşme’nin 22. maddesinin 2. fıkrasında şu şekilde belirtilmiştir: *“İki veya daha fazla Akit devlet, hükümlülerin nakledilmesi konusunda anlaşma veya sözleşme yapmışlar veya bu alandaki ilişkilerini başka bir şekilde düzenlemişlerse veya gelecekte bu şekilde düzenleyeceklerse, işbu Sözleşme yerine bu anlaşma veya antlaşmayı uygulamaya veya ilişkilerini buna uygun olarak düzenlemeye yetkili olacaklardır”*.

Nitekim ikili sözleşmelere bakıldığında; Türkiye ile Brezilya, Fas Krallığı, Kazakistan, Polonya, Mısır, Romanya, Moğolistan ve Ürdün ile yapılan sözleşmeler bu alanda yapılan ikili sözleşmelerden bazılarıdır⁶⁰⁵. Konumuza esas teşkil eden TC ile KKTC arasındaki hükümlülerin naklinin temel kaynağı ise yine bir ikili sözleşme olan Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma, Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi’nin V. Kısımındaki 55-72 maddeleridir. Aşağıda yeri geldikçe bu Sözleşme hükümleri detaylıca incelenecek olduğundan burada üzerinde durulmayacaktır.

B. İç Hukuktaki Kaynaklar

İç hukuk kaynakları denildiğinde ilk akla gelen kaynaklar anayasa, kanunlar, tüzükler ve yönetmelikler ile bu konuda hazırlanmış genelgelerdir. Bu kaynaklar ve bu kaynakların içerik olarak konumuzla doğrudan ilgili olan kısımlarını ilerleyen bölümlerde kolaylık olması amacıyla incelenecektir.

⁶⁰⁵ Tümü için bkz. TC Adalet Bakanlığı, Hukukî – Ticari Ve Cezaî Konularda İkili Sözleşmeler, <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html>. (ET. 13.9.2021).

Türk ve KKTC Anayasalarına baktığımızda hükümlülerin nakliyle ilgili doğrudan bir hüküm olmadığı görülmektedir. Burada değinilmek istenen bir husus ise şudur; geri verme konusu açıklanırken değinildiği üzere vatandaş geri verilmez ilkesi bizzat anayasa tarafından korunan anayasal bir ilkedir. Buna göre, UCM'ye taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez (TC Anayasası, m. 38/son). Türkiye'nin günümüz itibarıyla UCM'ye taraf olmadığı göz önünde bulundurulduğunda kuralın istisnası mümkün değildir. Bir başka ifadeyle, vatandaşın bugün itibarıyla yabancı bir ülkeye geri verilmesi söz konusu olamaz. Buna karşılık, bir başka ülkede hüküm giyen bir Türk vatandaşının cezasını çekmek için Türkiye'ye nakledilmesi talebinde bulunması elbette ki mümkündür.

Türk kanunlarında ülke içindeki nakillerle ilgili doğrudan doğruya ilgili birçok hükme rastlamak mümkündür⁶⁰⁶. Konumuza esas teşkil eden yurt dışından Türkiye'ye ve Türkiye'den yurt dışına hükümlülerin nakli meselesini düzenleyen 6706 sayılı CKUAİK ise, meselenin uluslararası ceza hukuku boyutunun bir kısmını açıklığa kavuşturmuştur⁶⁰⁷. Çalışmanın önceki bölümlerinde de değinildiği üzere Türk hukuku açısından cezai konularda adli işbirliğinin yasal temellerini düzenleyen

---

⁶⁰⁶ Bu bağlamda, ülke içinde nakil konusunda mevzuatta yol gösterici nitelikteki en önemli iki temel Kanun CMK ve CGTİHK'dir. CGTİHK hükümlülerin nakli meselesini ayrı bir konu başlığı olarak incelemiş ve konu hakkında açık düzenlemeler getirmiştir. Ayrıca kanuni düzenlemeler ile kanunda yer alan düzenlemelere açıklık getirmek ve kanunun uygulayıcılarına yol göstermek için Kanun idari makamlara yönetmelik çıkarma yetkisi vermiştir. Yakalanan kişilerin mahkemelere nakilleri konusu ise, CMK ve buna bağlı yönetmeliklerde ayrıntıları ile açıklığa kavuşturulmuştur. Öncelikle hükümlü ve tutuklular ile hükmen tutuklu kişilerin nakilleri konusunda düzenlemeler getiren CGTİHK'da yer alan düzenlemelere değinmek gerekmektedir. Kanun'un amacı 1. maddede düzenlenmiş olup, bir infaz meselesi olan nakil meselesinin de Kanun'un amacına aykırı olmayacak şekilde yorumlanması gerekmektedir. İnfazın temel ilkesi, şartı, amacı ve kimler tarafından sağlanacağı yine bu kanunun 2–5. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bunlar aslında infaz sırasında gerçekleştirilecek bütün iş ve işlemlerde temel alınacak ve uygulanacak ilkeler olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Hükümlülerin nakli meselesini düzenleyen normlar CMK'da hapis cezaları ve güvenlik tedbirlerini düzenleyen İkinci Kısım hükümlülerin nakli meselesini düzenleyen Dokuzuncu Bölümünde kendine yer bulmuştur. Burada 53–58. maddeler arasında düzenlenen hükümlülerin nakli konusu ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Hükümlülerin nakline ilişkin ayrıntılı düzenlemeler getiren Kanun, tutuklu ve hükmen tutukluların nakline ilişkin herhangi bir düzenleme getirmemişse de, tutuklu ve hükmen tutuklular hakkında da bu düzenlemeler bizlere ışık tutacaktır. CMK ise yakalanan kişilerin adli makamlara nakilleri konusunda ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir. Bu kişilerin adli makamlar önüne çıkarılmaları aslında hükümlülerin nakli meselesi gibi büyük önem arz etmektedir. Zira bu kişilerin henüz mahkeme huzuruna çıkarılmaksızın kişi hürriyetleri kısıtlanmaktadır. Bu bakımdan, meselenin de yukarıda incelediğimiz Anayasa'nın 2. ve 19. maddeleri ile doğrudan bağlantılı olduğu açıktır. CMK 90–98. maddeleri yakalama ve gözaltına alma meselesini ayrıntılı bir şekilde düzenlerken bu kişilerin nakilleri meselesi de aslında bu bağlamda Kanun'da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmekte ve bu ayrıntıya rağmen CMK madde 98 ile yönetmeliğe de yollama yapılmaktadır.

⁶⁰⁷ CKUAİK öncesinde 3002 sayılı Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Ülke Mahkemelerinden ve Yabancılar Hakkında Türk Mahkemelerinden Verilen Ceza Mahkumiyetlerinin İnfazına Dair Kanun iç hukukta hükümlülerin nakline dair işlemlerin temel dayanağını oluşturmaktaydı.

bir Kanun olması açısından son derece önemli olan bu Kanun, Türkiye'nin adli işbirliği hukukuna pek çok yenilik getirmiştir. Hükümlülerin nakli CKUAİK'in 6. Bölümünde 30-33. maddeleri arasında düzenlenmiştir⁶⁰⁸.

⁶⁰⁸ Bkz. Türkiye'ye hükümlü nakli

MADDE 30- (1) Yabancı devlet mahkemeleri tarafından hakkında mahkûmiyet kararı verilen ve ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü, aşağıdaki koşulların birlikte bulunması hâlinde cezanın infazı amacıyla Türkiye'ye nakledilebilir:

- a) Hükümlünün Türk vatandaşı olması veya Türkiye ile güçlü sosyal bağlarının bulunması.
- b) Hükümlünün veya kanunî temsilcisinin rıza göstermesi.
- c) Mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması.
- ç) Mahkûmiyet kararına konu fiilin Türk hukukuna göre suç teşkil etmesi.
- d) Merkezî makamlarca aksi kararlaştırılmadıkça, talep tarihinde, hükümlünün ceza infaz kurumunda infazı gereken en az altı ay hapis cezasının bulunması.

(2) Hükümlü, kanunî temsilcisi veya yakını tarafından Türkiye'ye nakil talebinde bulunulması hâlinde, yabancı devlet makamlarından;

- a) Mahkûmiyet kararının onaylı sureti,
- b) Hükme esas alınan kanun maddelerinin metni,
- c) Hükümlünün veya kanunî temsilcisinin nakle rıza gösterdiğine dair belge,
- ç) İnfazı gereken cezayı gösteren belge,
- d) Gerekli görüldüğü takdirde, hükümlünün sağlık durumunu gösteren tıbbî raporlar ile hastalığı varsa tedavisine ilişkin tavsiyeleri içeren belgeler,
- e) Gerekli görüldüğü takdirde bu fıkrada belirtilen belgelerin tercümeleri, talep edilir.

(3) Nakil koşullarının bulunmadığının, naklin, hükümlünün sosyal rehabilitasyonuna katkı sağlamayacağına, ceza adaletinin amaçlarına hizmet etmeyeceğinin veya Türkiye'nin millî güvenliği ile temel çıkarlarına uygun düşmeyeceğinin anlaşılması hâlinde, nakil talebi Merkezî Makam tarafından reddedilebilir.

(4) Hükümlülerin nakline Adalet Bakanı karar verir.

Türkiye'de infaz

MADDE 31- (1) Hükümlünün nakline karar verilmesi üzerine, ceza infaz kurumlarında kalacağı süre hükümlüye ve yabancı makamlara bildirilir. Yabancı devlet ile hükümlünün, nakli kabul etmesi üzerine, hükümlü Türkiye'ye getirilir. Hükümlü, nakil dosyası ile birlikte Cumhuriyet başsavcılığına teslim edilir. Cumhuriyet başsavcılığı, infazına başlanan karara ilişkin bilgileri Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne bildirir.

(2) Hükümlü hakkında verilen mahkûmiyet kararı Türk kanunlarına göre infaz edilir.

(3) Mahkûmiyetin esasına taallük eden talepler, hükmün esası hakkında karar veren devlet mahkemelerine yapılabilir; verilen kararlar ikinci fıkraya uyarınca infaz edilir.

(4) İnfaz sırasında, hükmün verildiği devlette veya Türkiye'de genel veya özel af kabul edilmesi ya da suç veya cezayı ortadan kaldıran veya hafifleten bir sebebin ortaya çıkması hâlinde hükümlünün hukukî durumu hakkında bulunduğu yer ağır ceza mahkemesince karar verilir

MADDE 32- (1) Türk mahkemeleri tarafından hakkında mahkûmiyet kararı verilen ve ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü, aşağıdaki koşulların birlikte bulunması hâlinde cezanın infazı amacıyla yabancı devlete nakledilebilir:

- a) Hükümlünün nakledileceği devletin vatandaşı olması veya bu devlet ile güçlü sosyal bağlarının bulunması.
- b) Hükümlünün veya kanunî temsilcisinin rıza göstermesi.
- c) Mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması.
- ç) Mahkûmiyet kararına konu fiilin nakli istenen devlet hukukuna göre suç teşkil etmesi.
- d) Merkezî makamlarca aksi kararlaştırılmadıkça, talep tarihinde, hükümlünün ceza infaz kurumunda infazı gereken en az altı ay hapis cezasının bulunması.
- e) Hükümlü hakkında başka bir suçtan dolayı, Türkiye'de bir soruşturma veya kovuşturma bulunmaması.

(2) Hükümlü, kanunî temsilcisi veya yakını tarafından Türkiye'den başka bir devlete nakil talebinde bulunulması hâlinde, bu devlet makamlarına;

- a) Mahkûmiyet kararının onaylı sureti,
- b) Hükme esas alınan kanun maddelerinin metni,
- c) Hükümlünün veya kanunî temsilcisinin nakle rıza gösterdiğine dair belge,

Yabancı devlet mahkemeleri tarafından hakkında kesinleşmiş mahkumiyet hükmü olup da bu cezasının infazına başlanan hükümlü, cezanın infazı amacıyla Türkiye'ye nakledilebilir. Bunun için birtakım koşulların bulunması gerekir (CKUAİK, m. 30/1). Bu koşullar şöyledir;

1. Hükümlü Türk vatandaşı olmalı veya Türkiye ile güçlü sosyal bağları bulunmalıdır.
2. Hükümlü veya yasal temsilcisi nakle rıza göstermelidir.
3. Mahkumiyet kararı kesinleşmiş olmalıdır.
4. Mahkumiyet kararına konu fiil Türk hukukuna göre de suç teşkil etmelidir.
5. Talep tarihinde hükümlünün ceza infaz kurumunda infazı gereken en az 6 ay hapis cezasının bulunması gerekir. Ancak Adalet Bakanlığınca aksi karar alınabilmesi de mümkündür.

Nakil istemi, hükümlü, yasal temsilcisi veya yakını tarafından istenebilir. İstemde bulunulması durumunda, yabancı devlet makamlarından; a) Mahkumiyet

-
- ç) İnfazı gereken bakiye cezayı gösteren belge,
d) Gerekli görüldüğü takdirde, hükümlünün sağlık durumunu gösteren tıbbî raporlar ile hastalığı varsa tedavisine ilişkin tavsiyeleri içeren belgeler,
e) Gerekli görüldüğü takdirde bu fıkra da belirtilen belgelerin tercümeleri, gönderilir.
- (3) Nakil koşullarının bulunmadığının, naklin, hükümlünün sosyal rehabilitasyonuna katkı sağlamayacağı, ceza adaletinin amaçlarına hizmet etmeyeceğinin veya Türkiye'nin millî güvenliği ile temel çıkarlarına uygun düşmeyeceğinin anlaşılması hâlinde, nakil talebi Merkezî Makam tarafından reddedilebilir.
- (4) Hükümlünün hapis cezası ile birlikte adli para cezasının bulunması hâlinde, nakle karar verilebilmesi için adli para cezasının ödenmesi gerekir. Adli para cezasının ödenmemesi hâlinde, ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilir. Hükümlünün Türkiye'de infaz edilen cezası, öncelikle adli para cezasından çevrilen hapis cezasına mahsup edilir. Hükümlünün ceza infaz kurumunda kaldığı süre adli para cezasından çevrilen hapis cezasını karşılamadığı takdirde infazı gereken bakiye, hapis cezasına eklenir. Bulunan ceza miktarı yabancı devlete bildirilir ve kabul edilmesi hâlinde nakle karar verilebilir.
- (5) Nakil talebinin kabul edilebilmesi için yargılama giderlerinin ödenmiş olması gerekir. Ancak, hükümlünün yargılama giderlerini ödeyebilecek durumda olmadığı anlaşılması hâlinde, yargılama giderleri ödenmeden de nakle karar verilebilir.
- (6) Hükümlünün nakline karar verilebilmesi için naklin yapılacağı devletten hükümlünün ceza infaz kurumunda kalacağı süre ve infazın nasıl yapılacağı bildirilmesi istenir. Bu bilgi hükümlüye tebliğ edilir.
- (7) Yabancı devletin muvafakat vermesi üzerine hükümlünün nakline Adalet Bakanı karar verir. Yabancı devlette infazın sonuçları
- MADDE 33- (1) Merkezî Makam yabancı devletten infaz sırasında ortaya çıkacak özel durumlar ile infazın tamamlanması ve hükümlünün firarına ilişkin bilgileri bildirmesini ister. Merkezî Makama ulaşan bilgiler, kararı veren mahkemeye bildirilir.
- (2) Kararın yabancı devlet tarafından tamamen infaz edilmesi veya infaz kabiliyetini kısmen veya tamamen kaybetmesi, Türk hukuku bakımından da aynı sonuçları doğurur.
- (3) Yabancı devletin kararı infaz edememesi hâlinde infaz işlemlerine Türkiye'de devam edilir

kararının onaylı sureti, b) Hükme esas alınan kanun maddelerinin metni; c) Hükümlünün veya yasal temsilcisinin nakle rıza gösterdiğine ilişkin belge, d) İnfazı gereken cezayı gösteren belge, e) Gerekli görüldüğü takdirde, hükümlünün sağlık durumunu gösteren tıbbi raporlar ile hastalığı varsa tedavisine ilişkin tavsiyeleri içeren belgeler ve f) Gerekli görüldüğü takdirde bu belgelerin tercümelemleri istenir (CKUAİK, m. 30/2).

Nakil istemi, nakil koşulları bulunmuyorsa, naklin hükümlünün sosyal rehabilitasyonuna katkı sağlamayacağı, ceza adaletinin amaçlarına hizmet etmeyeceği anlaşılmışsa, naklin Türkiye'nin ulusal güvenliği ile temel çıkarlarına uygun düşmeyeceği anlaşılmışsa Adalet Bakanlığı tarafından reddedilebilir (CKUAİK, m. 30/3).

Nakil koşulları mevcut ve nakli engelleyen bir durum yoksa, hükümlünün ceza infaz kurumlarında geçireceği süre hükümlüye ve yabancı makamlara bildirilir. Yabancı devlet ile hükümlünün, nakli kabul etmesi üzerine hükümlü Türkiye'ye getirilir (CKUAİK, m. 31). Naklin kabul edilmesi durumunda aynı kişi ve aynı fiile ilişkin olarak Türkiye'de bir muhakeme yürütülemeyeceği kuralının kanuna alınmaması bir eksikliklerdir⁶⁰⁹.

Kanunda mahkumiyet kararının infazında Türk kanunlarının göz önünde bulundurulacağı açıkca belirtilmiştir (CKUAİK, m. 31/2). Bu durumda, koşullu salıverme ve denetimli serbestlikle ilgili olarak CGTİHK hükümleri uygulama alanı bulur⁶¹⁰. Bu husus KKTC'den TC'ye yapılan nakillerde uygulamada son derece önem taşımaktadır. Zira iki ülkede koşullu salıverme süreleri farklılık gösterebilmekte ve bu durum özellikle KKTC'den TC'ye yapılan nakillerde zaman zaman adaletsizliğe yol açtığı gerekçesiyle eleştirilmektedir⁶¹¹. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu hususa ayrıntılı olarak değinilecektir.

Türkiye'de infaz devam ederken, hükmün verildiği devlette veya Türkiye'de genel veya özel af kabul edilmesi ya da suç ve cezayı ortadan kaldıran veya hafifleten bir nedenin ortaya çıkması durumunda, hükümlünün hukuksal durumu hakkında bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi tarafından karar verilir (CKUAİK, m. 31/4).

Kanun'un 32. maddesi ise Türkiye'den başka ülkelere yapılacak nakil

⁶⁰⁹ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 260.

⁶¹⁰ Tezcan/Erdem/Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 260.

⁶¹¹ Yenidüzen, "28 Yılda 257 İade", <https://www.yeniduzen.com/28-yilda-257-iade-104875h.htm> (ET. 1.1.2022).

konusunu düzenlemektedir. Türkiye’den yapılacak nakil istemlerinde aranacak nakil koşulları maddenin birinci fıkrasında gösterilmiş olup bu koşullar 30. maddede sayılanlarla aynıdır. Bu durumda istem yine hükümlü, yasal temsilcisi veya yakını tarafından yapılabilecektir. İstemde bulunulması halinde yabancı devlet makamlarına; a) Mahkumiyet kararının onaylı sureti, b) Hükme esas alınan kanun maddelerinin metni, c) Hükümlünün veya yasal temsilcisinin nakle rıza gösterdiğine dair belge, d) İnfazı gereken bakiye cezayı gösteren belge, e) Gerekli görüldüğü takdirde, hükümlünün sağlık durumunu gösteren tıbbi raporlar ile hastalığı varsa tedavisine ilişkin tavsiyeleri içeren belegeler ve f) Gerekli görüldüğü takdirde bu belgelerin tercümeleri gönderilir (CKUAİK, m. 32/2). Nakil isteminin reddedilebileceği haller 32. maddenin 3. fıkrasında sayılmış olup Türkiye’ye yapılan nakil istemlerinin reddedilebileceği haller ile aynıdır.

Hükümlünün hapis cezası ile birlikte adli para cezasının bulunması durumunda, nakle karar verilebilmesi için adli para cezasının ödenmesi gerekir (CKUAİK, m. 32/4). Adli para cezasının ödenmemesi halinde, ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilir. Hükümlünün Türkiye’de infaz edilen cezası, öncelikle adli para cezasından çevrilen hapis cezasına mahsup edilir. Hükümlünün ceza infaz kurumunda kaldığı süre adli para cezasından çevrilen hapis cezasını karşılamadığı takdirde infazı gereken bakiye, hapis cezasına eklenir. Bulunan ceza miktarı yabancı devlete bildirilir ve kabul edilmesi halinde nakle karar verilebilir (CKUAİK, m. 32/4).

Nakil talebinin kabul edilebilmesi için yargılama giderlerinin ödenmiş olması gerekir. Ancak, hükümlünün yargılama giderlerini ödeyebilecek durumda olmadığına anlaşılması halinde, yargılama giderleri ödenmeden de nakle karar verilebilir. (CKUAİK, m. 32/5).

Hükümlünün nakline karar verilebilmesi için naklin yapılacağı devletten hükümlünün ceza infaz kurumunda kalacağı süre ve infazın nasıl yapılacağına bildirilmesi istenir. Bu bilgi hükümlüye tebliğ edilir. (CKUAİK, m. 32/6).

Yabancı devletin onay vermesi üzerine hükümlünün nakline Adalet Bakanı karar verir (CKUAİK, m. 32/7).

Adalet Bakanlığı, hükümlünün gönderildiği yabancı devletten infaz sırasında ortaya çıkacak özel durumlar ile infazın tamamlanması ve hükümlü firar etmiş ise bu duruma ilişkin bilgileri bildirmesini ister. Adalet Bakanlığı’na ulaşan belgeler, kararı veren mahkemeye bildirilir (CKUAİK, m. 33/1). Kararın yabancı devlet tarafından

tamamen infaz edilmesi veya infaz kabiliyetini kısmen veya tamamen kaybetmesi, Türk hukuku bakımından da aynı sonuçları doğurur (CKUAİK, m. 33/2). Yabancı devletin kararı infaz edememesi hâlinde infaz işlemlerine Türkiye’de devam edilir (CKUAİK, m. 33/3).

IV. HÜKÜMLÜ NAKLİNDE GENEL ŞARTLAR, USUL VE SONUÇLAR

Bu bölümde hem KKTC’den Türkiye’ye hem de Türkiye’den KKTC’ye hükümlülerin naklinin gerçekleşebilmesi için aranan şartlar açıklanarak konuya giriş yapılacak ve sonrasında nakillerle meydana gelen ortamda sonuçlar açıklanacaktır.

A. Hükümlülerin Naklinde Esas Şartlar

Burada her şeyden önce değinmek istediğimiz bir husus, hükümlü nakline ilişkin sürecin işlemeye başlaması için iki devlet arasında bir antlaşmanın varlığının aranıp aranmadığıdır. TC ile KKTC arasında gerçekleşecek nakil işlemlerinde bu noktada bir sorun yaşanmayacaktır; çünkü iki ülke arasındaki 1988 tarihli Sözleşme hükümlü nakli kurumunu açıkça düzenlemektedir. Ancak yine de bu Sözleşme olmasaydı bugünkü iç hukuk düzenlemelerine dayanarak yine bu kurumun işletilmesi mümkün olup olmayacağı değerlendirilmelidir. Öğretide bir görüşe göre, hükümlülerin uluslararası ceza infaz hukuku bağlamında nakil prosedürünün başlaması için öncelikle nakli talep eden devlet ile hükmü halihazırda infaz etmekte ya da edecek olan devlet arasında ikili ya da çok taraflı bir uluslararası antlaşmanın bulunması zorunludur⁶¹². Konuya ilişkin olarak CKUAİK’in 3/2 maddesine baktığımız zaman, “*Yabancı devlet ile Türkiye arasında hukuki ve fiili mütekabiliyet bulunmaması halinde, adli iş birliği talebinin yerine getirilmesi, talep eden devletin Türkiye’nin aynı konuya ilişkin adli iş birliği taleplerini karşılamayı garanti etmesi*

⁶¹² “Türkiye’nin teamül hukuku kuralları çerçevesinde hükümlü naklini kabul ettiği herhangi bir devlet bulunmamaktadır. Mütekabiliyet ilkesi, uluslararası adli yardımlaşmada önemli bir rol oynasa da hükümlülerin nakli meselesi ile ilgili olarak devletlerin aralarında yapmış oldukları antlaşmalar ile mütekabiliyet ilkesini benimsedikleri kabul olunabilir. Zira devletler zaten aralarında anlaşmak suretiyle bu karşılıklılığı gerçekleştirmektedirler. Karşılıklılık ilkesinin teamül hukuku kuralları ile de oluşması uluslararası hukuk kaynakları arasında teamül hukuku kurallarının da bulunması dikkate alınarak mümkün kabul edilebilir. Ancak ülkemizin teamül hukuku kuralları çerçevesinde hükümlü naklini kabul ettiği herhangi bir devlet bulunmadığını da burada açıkça ifade etmeliyiz. İzah etmeye çalıştığımız mesele dikkatle incelenirse, karşılıklılık ilkesinin aslında hükümlülerin nakli meselesinde antlaşmalar imzalanmak suretiyle sağlandığını kabul etmek gerekecektir. Zira bu şeklin dışında karşılıklılık ilkesinin benimsendiği herhangi bir hükümlü nakli söz konusu olmamıştır”. Ergül, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 107.

şartına bağlanabilir” denilmektedir. Bu hükümle yasakoyucu, sadece geri verme değil CKUAİK’te düzenlenen tüm adli yardımlaşma türlerinin mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilebileceğini hüküm altına almaktadır. Konuyla ilgili 1988 tarihli KKTC Adli Yardımlaşma Yasası’nın 19. maddesinde ise “*Bu Yasa, kapsamında olan konularda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile antlaşma akdetmiş bulunan ülkeler için mütekabiliyet esasına göre yapılır*” hükmü yer almaktadır. Öncelikle Yasa’da, “*bu yasa kapsamında olan konularda*” ifadesi üzerinde duracak olursak söz konusu Yasa’da hükümlü nakline ilişkin bir düzenleme olmadığını belirtmemiz gerekir. Ayrıca, mütekabiliyet ilkesinin yalnızca KKTC ile antlaşma akdetmiş ülkeler için geçerli olacağı da düzenlemeden çıkan bir diğer sonuçtur. Bu nedenle, KKTC ile arasında ikili bir antlaşma olmayan bir devlet ile mütekabiliyet ilkesine dayanarak hükümlü naklini gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varmamız yanlış olmayacaktır.

Hükümlü nakli sürecinin başlayabilmesi için aranan bir önkoşul ise ortada bir talebin bulunmasıdır. Talep olmadan bu kurumun çarkları işlemeye başlamayacaktır. Bu koşul ve hükümlü naklinin sağlanabilmesi için karşılanması gereken diğer koşullar aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

Yukarıda da değinildiği üzere devletler arasında yapılan ikili ve çok taraflı antlaşmalar bu alandaki en önemli kaynakları oluşturmaktadır. Çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz İle Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi 13.02.1989 tarih ve 20079 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış olup, 25.05.1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁶¹³. Bu Sözleşme’nin 55 vd. maddelerinde hükümlülerin nakline ilişkin düzenlemelere yer verilerek, iki ülke arasında hükümlülerin nakli, Sözleşme’de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Sözleşme’nin 55. maddesi ile Sözleşme’de kullanılan temel kavramların anlamları Sözleşme’nin içeriği bakımından tanımlanmak istenmiştir. Bu doğrultuda “*hüküm devleti*” nakledilebilecek veya nakledilmiş olan kişi hakkında hükmün verildiği devlet, “*yerine getiren devlet*” ise mahkum edilen kişinin mahkumiyetinin

---

⁶¹³ Sözleşme’nin tam metin için bkz. TC Adalet Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli, Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz İle Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikitarafli/sozlesme/kktc_cezai_adli_yardimlasma.pdf (ET. 12.9.2021).

infazı için nakledilebileceği veya nakledildiği devlet olarak tanımlanmıştır. Bu tanımların HÜNADAS'tan aynen alındığı belirtilmelidir. Sözleşme'nin 55. maddesi aynı zamanda hükümün tanımını da yapmaktadır. Buna göre hüküm, bir suç dolayısıyla mahkeme tarafından verilip sınırlı veya sınırsız bir süre için verilen hürriyeti bağlayıcı ceza veya güvenlik tedbiri olarak tanımlanmaktadır. Maddede yapılan tanım yine HÜNADAS'ın tanımlar başlıklı 1. maddesindeki “mahkumiyet” kavramının tanımı için kullanılan ifadenin aynısıdır. Ancak, TC ile KKTC arasındaki Sözleşme'de mahkumiyet yerine neden hüküm kavramının tercih edilmiş olduğu belli değildir. Burada gösterilen hüküm tanımı yukarıda ayrıntılı olarak göstermiş bulunduğumuz hüküm tanımını karşılamaktan çok uzaktır. Her şeyden önemlisi bu tanımın yazılışında edebi anlamda bir devrik yapı mevcuttur. Bu bağlamda, hüküm kavramının Sözleşme'nin daha başında doğru bir şekilde tanımlanmamış olduğu kanaatindeyiz. Kanımızca hüküm, hakkında ceza yargılaması bağlamında bir kovuşturma yapılan ve bu kovuşturma neticesinde mahkumiyet ya da güvenlik tedbirine hükmedilmesine dair karar verilen ve hakkında verilen bu karar kesinleşen kişinin hukuki durumunu izah etmeye yarayan ve ona dayanak teşkil eden metindir. Burada yapılması gereken tanım bu olmalıydı. Görüldüğü üzere burada gösterilen hüküm tanımı tamamıyla yanlış ve eksik bir tanımdır. Hüküm esasında kesinleşmeden evvel kanımızca hukuk alanında geçerliliği bulunmayan bir metinden başka bir şey değildir. Hükümün bir sonuç ifade etmesi için kesinleşmesi şarttır.

Sözleşme'nin 56. maddesinde hükümlülerin nakline ilişkin genel esaslara yer verilmiş ve naklin hem hüküm devleti hem de yerine getiren devlet tarafından istenebileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca tarafların nakil taleplerinin bu Sözleşme doğrultusunda değerlendirileceği, bu bağlamda TC ile KKTC arasında en geniş anlamda işbirliğinin yapılacağını taraf devletler birbirlerine taahhüt etmişlerdir.

Sözleşme'nin 58. maddesi ile taraf devletlere bu Sözleşme'nin hakkında uygulanması ihtimali bulunan her hükümlüye Sözleşme içeriğinden haberdar edilme zorunluluğu bulunması da aslında taraf devletler arasında bu Sözleşme'nin uygulanması konusunda sözleşilen işbirliğinin uygulanmasına yönelik bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sözleşme'nin *Nakil Şartları* başlıklı 57. maddesi Sözleşme uyarınca iki ülke arasında nakil yapılabilmesi için hangi koşulların gerçekleşmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Buna göre;

a. Mahkum edilen kişi bu Sözleşme uyarınca yalnızca aşağıdaki hallerde

nakledilebilecektir.

- (1) Hükümlü, yerine getiren Devletin vatandaşı ise,
  - (2) Hüküm kesinleşmiş ise,
  - (3) Nakil talebinin alındığı tarihte, hükümlünün yerine getirilebilecek en az bir yıllık mahkumiyeti bulunuyor ise,
  - (4) Hükümlü tarafından veya yaşı veya fiziki veya akli durumu nedeniyle iki Devletten birinin gerekli görmesi halinde hükümlünün kanuni temsilcisi tarafından nakline rıza gösterilmiş ise,
  - (5) Hükümün verilmesine esas olan fiiller, yerine getiren Devlet hukukuna göre de bir suç teşkil ediyor ise,
  - (6) Hüküm Devleti ile yerine getiren Devlet naklin yapılmasında anlaşmışlar ise,
  - (7) Mahkumiyete konu olan suçun ceza müeyyidesi, yerine getiren Devlette zaman aşımına uğramamış ise;
  - (8) Hükme esas olan suç sebebiyle, yerine getiren Devlette ayrıca soruşturma veya kovuşturma yapılmamış ise,
  - (9) Hükme esas olan fiil siyasi, askeri veya bunlara murtabit cürümlerden bulunmuyorsa,
- b. İstisnai hallerde, taraflar, hükümlünün infaz edilecek mahkumiyet süresinin yukarıdaki (a) fıkrasının 3 no'lu bendinde belirtilenden daha az olması halinde dahi, nakil konusunda anlaşabilirler.

1. Vatandaşlık Şartı

TC ile KKTC arasındaki Sözleşme'ye göre, hükümlünün yerine getiren devletin uyrukluğunda bulunan bir vatandaş olması şarttır⁶¹⁴. Bu şart, gerek Türkiye'nin yaptığı diğer ikili antlaşmalarda gerekse HÜNADAS'ta açıkça düzenlenmiş bir şart olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, hükümlünün

---

⁶¹⁴ Ergül, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 113.

uyrukluğunda bulunmadığı bir devlete naklini istemeye hakkı yoktur. Bir başka ifadeyle, KKTC'den Türkiye'ye nakledilmek isteyen hükümlünün TC vatandaşı olması, TC'den KKTC'ye nakil talebinde bulunan hükümlünün ise muhakkak KKTC vatandaşı olması aranmaktadır.

Bunun naklin bir şartı olmasından ötede değerlendirilmesi gerektiği doktrinde ileri sürülen bir görüşür⁶¹⁵. Zira hükümlülerin nakline esas teşkil eden düşünce aslında hükümlülerin yabancı devlet adli makamlarınca verilen cezalarını kendi devletlerinde çekmelerine imkan tanımak olduğunu, bunun vatandaşı koruma düşüncesinin bir eseri olduğunu yukarıda izah etmeye çalışmıştık. Ne var ki, bugün Türk iç hukukundaki düzenleme bu imkanı yalnızca vatandaşa değil, nakledileceği ülke ile *güçlü sosyal bağları* olan kişilere de tanımaktadır. Ancak bu alanda aslolan devletler arasında aktedilmiş ikili veya çok taraflı antlaşmalar olduğundan bu hususta esas alınacak olan CKUAİK değil TC & KKTC Sözleşmesi olacaktır.

Vatandaşlık bağının belirlenmesi bakımından devletlerin iradeleri son derece önemlidir. Türkiye vatandaşlık bağının belirlenmesi bakımından 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 5-14. maddeleri ile vatandaşlığın kazanılması usulünü belirtmiştir⁶¹⁶. KKTC'de ise Yurttaşlık Yasası'nın 4-9. maddeleri vatandaşlığın

---

⁶¹⁵ **Yalçinkaya**, Yurt Dışından Türkiye'ye Türkiye'den Yurt Dışına Hükümlülerin Nakli, s. 22; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 329.

⁶¹⁶ Bkz. **Türk vatandaşlığının kazanılması halleri**

MADDE 5 – (1) Türk vatandaşlığı, doğumla veya sonradan kazanılır.

Doğumla kazanılan vatandaşlık

MADDE 6 – (1) Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır. Doğumla kazanılan vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade eder.

Soy Bağı

MADDE 7 – (1) Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır.

(2) Türk vatandaşı ana ve yabancı babadan evlilik birliği dışında doğan çocuk Türk vatandaşıdır.

(3) Türk vatandaşı baba ve yabancı anadan evlilik birliği dışında doğan çocuk ise soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır.

Doğum yeri

MADDE 8 – (1) Türkiye'de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır.

(2) Türkiye'de bulunmuş çocuk aksi sabit olmadıkça Türkiye'de doğmuş sayılır.

Sonradan kazanılan vatandaşlık

MADDE 9 – (1) Sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir.

Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması

MADDE 10 – (1) Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancı, bu Kanunda belirtilen şartları taşıması halinde yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilir. Ancak, aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamaz.

(2) (**EK: 19/10/2017-7039/28 md.**) Bu Kanun uyarınca sonradan Türk vatandaşlığının kazanılmasında uygulanacak temel ilke ve esaslar ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınmak suretiyle Bakanlıkça belirlenir.

kazanılması usulünü göstermektedir⁶¹⁷. Hükümlülerin nakli kurumunu uygulayan

Başvuru için aranan şartlar

MADDE 11 – (1) Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda;

- a) Kendi millî kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak,
- b) Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmek,
- c) Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek,
- ç) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak,
- d) İyi ahlak sahibi olmak,
- e) Yeteri kadar Türkçe konuşabilmek,
- f) Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak,
- g) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak, şartları aranır.

(2) (Mülga: 19/10/2017-7039/34 md.)

Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller⁽¹⁾

MADDE 12 – (1) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Cumhurbaşkanı kararı ile aşağıda belirtilen yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilirler.⁽²⁾

a) Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler.

b) (Ek: 28/7/2016-6735/27 md.) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu.⁽¹⁾

c) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler.

d) Göçmen olarak kabul edilen kişiler.

(2) (Ek: 19/10/2017-7039/29 md.) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hali bulunanların talepleri Bakanlıkça reddedilir.

Türk vatandaşlığının ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazanılması

MADDE 13 – (1) Millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla aşağıda belirtilen kişiler Türkiye'de ikamet etme süresine bakılmaksızın, Türk vatandaşlığını Bakanlık kararıyla yeniden kazanabilirler.

a) Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler.

b) Ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedenlerden 21 inci maddede öngörülen süre içerisinde seçme hakkını kullanmayanlar.

Türk vatandaşlığının ikamet şartına bağlı olarak yeniden kazanılması

MADDE 14 – (1) 29 uncu madde uyarınca Türk vatandaşlığı kaybettirilenler Cumhurbaşkanı kararıyla, 34 üncü madde uyarınca Türk vatandaşlığını kaybedenler Bakanlık kararıyla, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması ve Türkiye'de üç yıl ikamet etmek şartıyla Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilirler.⁽³⁾

⁶¹⁷ Yasanın ilgili maddeleri şu şekildedir; Madde 4 – Yasa Yolu ile Yurttaşlığın Kazanılması

(1) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içinde veya dışında Kıbrıslı Türk babadan olan veya Kıbrıslı Türk anadan doğan çocuklar, doğumdan başlayarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşdırlar.

Ancak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları dışında doğan ve bu fıkra gereğince Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşı olup da daimi olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içinde ikamet etmeyen 18 yaşını doldurmuş reşit bir kişi, 18 yaşını dolduracağı günden başlayarak 3 yıla kadar yurttaşlıktan çıkma istemini ikamet ettiği Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Elçiliği, Konsoloslugu veya Dış Temsilciliği kanalı ile Bakanla ulaştırmak suretiyle 13'üncü maddedeki koşullara bakılmaksızın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşlığını kaybeder.

(2) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasasının 67. maddesine bağlı olarak Kıbrıs Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanan ve 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs'ya yerleşik olanlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşdırlar.

Madde 5 – Evlat Edinilme Yolu ile Yurttaşlığın Kazanılması

(1) Evlat edinme evlatlığın yurttaşlığını etkilemez:

Ancak, küçük olan evlatlık;

(A) Vatansız ise; veya

(B) Ana ve babası yoksa; veya

(C) Ana ve babasının nerde olduğu bilinmezse,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşı bir kişi tarafından evlatlığa alınmakla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanmış sayılır.

Madde 6 - Doğum Yeri ile Yurttaşlığın Kazanılması

(1) Yabancı uyruklu bir ana veya babadan olan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde doğan çocuklar, ilgili ülkeler arasındaki mütakabiliyet esasları çerçevesinde, doğumlarından başlayarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşı sayılırlar. Hangi ülkelerin mütakabiliyet dışında tutulacağı Bakanlar Kurulunca belirlenir.

(2) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde bulunmuş sahihsiz çocuklar, aksi sabit olmadıkça, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde doğmuş sayılırlar.

Madde 6 – Evlenme Yolu ile Yurttaşlığın Kazanılması

(1) (A) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yurttaşı bir erkekle evlenen kadın; veya

(B) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına geçmek hakkına sahip olduğu halde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını almadan ve/veya kazanmadan ölen bir erkekle evlenen kadın, başvuruda bulunursa ve kocası ile birlikte bir yıldan az olmayan bir süre birlikte yaşadığı kanıtlanırsa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanır.

Ancak bir yıllık birlikte yaşama süresi Bakan tarafından kısaltılabilir.

(2) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşı bir kadınla en az bir yıldan fazla evliliği olan ve birlikte yaşayan bir erkek, ikamet koşulu aranmaksızın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanır.

(3) Yukarıda (1)'inci ve (2)'inci fıkralarda belirtilen yurttaşlığın kazanılması hali dışında, bir kadın veya erkek;

(A) Evlendiği anda vatansız olması; veya

(B) Evlenmekle eski yurttaşlığını kaybetmesi,

halinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığı kazanır.

(4) Evlenmenin geçersizliğine karar verilmesi halinde, iyi hal sahibi olan bir kadın veya erkek, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını korumaya devam ederler.

Madde 8 - Bakanlar Kurulu Kararı ile Yurttaşlığa Alınma

(1) Yurttaşlığa alınmak isteyen ve aşağıdaki koşulları taşıyan bir kişi, Bakanlık kararı ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınabilir;

(A) Kendi ulusal yasasına göre veya vatansız olması halinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yürürlükteki yasalara göre reşit olmalıdır.

(B) Başvuru tarihinden geriye doğru Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde beş yıl kesintisiz ikamet etmiş olmalıdır. Yılda kırk günü geçmeyen kesintiler, kesinti sayılmaz

(C) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yerleşmeye karar verdiğini davranışı ile teyit etmiş olmalıdır.

(Ç) İyi ahlak sahibi olmalıdır.

(D) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden hastalığı bulunmamalıdır.

(E) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde kendisinin ve geçimi ile yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire ve işe sahip olmalıdır.

(2) Yukarıdaki (1)'inci fıkra kuralları uyarınca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınan bir yabancının eşi ve reşit olmamış çocukları da kendiliğinden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanırlar ve başvuruları halinde gerekli işlemler tamamlanır.

Madde 9 – İstisnai Olarak Yurttaşlığa Alınma

(1) Aşağıdaki hallerde, bu Yasanın 8'inci maddesinin (1)'inci fıkrasının yalnız (B) ve (C) bentlerindeki koşullar aranmaksızın, yurttaşlığa alınmak için başvuran yabancılar, Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınabilir.

(A) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını herhangi bir şekilde kaybetmiş olanların sonradan doğmuş reşit çocukları

(B) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine sanayi, ticaret, turizm, sosyal ve ekonomik alanlarda yatırım yapmış olan veya bilim, teknik, siyaset veya kültür alanlarında olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmet verebilecek olan kişiler;

(C) Yurttaşlığa alınması Bakanlar Kurulunca zorunlu görülenler;

(Ç) 1974 Barış Harekatına katılanlar ile eş ve çocukları; şehit düşenlerin dul eş ve çocukları ile ana ve babaları;

(D) 1 Ağustos 1958 tarihinden sonra Türk Mukavemet Teşkilatı saflarında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde hizmet ifa eden kişiler.

(2) Yukarıdaki (1)'inci fıkra uyarınca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına alınan yabancının eşi ve reşit olmamış çocukları da kendiliğinden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını

başka devletler bakımından da, vatandaşlık bağının belirlenmesi bağlamında çeşitli ölçütler kabul edilmektedir⁶¹⁸. Örneğin bazı İskandinav ülkeleri kendi vatandaşı olmayan kişileri de kendi vatandaşları gibi kabul etmektedir⁶¹⁹. Nitekim HÜNADAS madde 3/4'te bu husus açıkça hükme bağlanmış ve çeşitli devletler de bu düzenlemeyi kullanmışlardır⁶²⁰. Bu şekliyle devletlerin vatandaşlık bağını belirleme konusunda kendilerine yetki verilmiş ve devletlerin bu hükme çekince koymalarının da önüne geçilmiştir.

Türkiye'nin başka devletlerle yapmış olduğu ikili antlaşmalarda da naklin şartlarından biri olarak hükümlünün nakledileceği devletin vatandaşı olması şartının arandığına yukarıda değinmiştik. Örneğin Tacikistan & Türkiye Sözleşmesi madde 49/1⁶²¹, Özbekistan & Türkiye Sözleşmesi'nin madde 50/1⁶²² Moğolistan & Türkiye Sözleşmesi'nin madde 49/1⁶²³, Kuveyt & Türkiye Sözleşmesi'nin madde 51/1⁶²⁴ ve Mısır & Türkiye Sözleşmesi'nin Giriş kısmında⁶²⁵ vatandaşlık şartının açıkça ifade edildiği görülmektedir⁶²⁶.

Vatandaşlık bağının hangi tarih itibarıyla aranacağı da bu başlık altında incelenmesi gereken bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu meselenin çözümü konusunda çoğu zaman gerek ikili gerekse çok taraflı antlaşmalarda herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği, ancak Mısır & Türkiye Sözleşmesi'nin 7/1-d maddesinde bir düzenlemeye yer verilmiştir⁶²⁷. Ancak, bu düzenlemenin dahi

---

kazanırlar ve gerekli işlemler tamamlanır.

⁶¹⁸ **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 329.

⁶¹⁹ **Ergül**, *Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli*, s. 119; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 329.

⁶²⁰ **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 329.

⁶²¹ Türkiye Cumhuriyeti ile Tacikistan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi.

⁶²² Türkiye Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi.

⁶²³ Türkiye Cumhuriyeti ile Moğolistan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması.

⁶²⁴ Türkiye Cumhuriyeti ile Kuveyt Devleti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Anlaşması

⁶²⁵ Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme.

⁶²⁶ Bahsi geçen sözleşme metinleri için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Hukukî - Ticarî Ve Cezaî Konularda İkili Sözleşmeler, <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 15.01.2022).

⁶²⁷ Söz konusu fıkreda; “*Hükümlü aynı zamanda Hüküm Devletinin uyruğunda bulunmakta ise uyrukluk durumu mahkumiyet kararına konu teşkil eden fiillerin işleniş tarihine göre değerlendirilecektir*” denmektedir. Tam metin için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hükümlülerin Transferine Dair Sözleşme, <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/b%C3%BCrolardan%20gelen%20s%C3%B6zle%C5%9Fme>

vatandaşlık bağının aranacağı zaman konusunda bir yargıya varmamıza imkan tanımadığı belirtilmelidir. Zira söz konusu düzenleme, sadece hükümlünün hem infaz devletinin hem de hüküm devletinin vatandaşı olduğu durumu ifade etmektedir. Buna göre hükümlü eğer mahkumiyete konu eylemin gerçekleştiği tarihte infaz devletinin vatandaşı değilse nakil talebi de reddedilecektir. Buna karşılık eylemin gerçekleştiği tarihte hükümlü çifte vatandaşlık hakkını kullanıyorsa, burada nakil taleplerini değerlendirmek gerekmektedir.

Hükümlünün vatandaşlık bağının aranacağı zaman ile ilgili TC & KKTC Sözleşmesi'nde herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte, kanaatimizce vatandaşlık bağının aranacağı zaman hükümlünün nakil talebinin değerlendirildiği zaman dilimi olmalıdır. Gerçekten de talep tarihinde dahi infaz devletinin vatandaşı olmayan bir hükümlünün nakil talebinin değerlendirildiği tarihte infaz devletinin vatandaşı olması halinde nakil talebinin diğer şartları da taşınması halinde kabulü gerekmektedir. Buna karşılık, talep tarihinde infaz devletinin vatandaşı olan bir hükümlünün talebin değerlendirildiği tarihe kadar infaz devletinin vatandaşlığını bir şekilde kaybetmiş olması halinde infaz devletinin vatandaşı olmayan bir hükümlüyü koruması gibi bir mantık olmayacağından bu talebin reddi gerekecektir.

Bu başlık altında değerlendirilmesi gereken son bir husus ise hükümlünün çifte vatandaşlığının olması durumuna ilişkindir. Gerçekten de çifte vatandaşlık hakkına sahip olan hükümlüler bakımından kendilerini koruyan ve düşünen iki devletin var olduğunu söylemek hiç de zor değildir. Bu bakımdan nakil talebinde bulunan hükümlü vatandaşı olduğu devletlerden hangisine nakledilmek istiyorsa diğer koşulların da sağlanıyor olması halinde o devlete nakledilebilecek midir?

Hükümlünün Sözleşme kapsamında uyrukluğunda bulunmadığı bir devlete naklini istemeye hakkı bulunmadığı açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, çifte vatandaşlığa sahip bir hükümlünün durumuna ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanaatimizce çifte vatandaşlık hakkından yararlanan kişiler bu kurumdan yararlanamamalıdır. Nitekim, uygulama da bu yöndedir⁶²⁸.

2. Hükümün Kesinleşmiş Olması

Hükümün kesinleşmiş ve infaz edilebilir olması hükümlü naklinin şartlarından

---

[9Fmeler/D%C3%BCzenlenen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/ceza/misir-19506-hukumlu%20nakli.pdf](#) (ET. 15.01.2022).

⁶²⁸ Bkz. Mamalı, Barış, Kıbrıs Gazetesi, "KKTC'de 8 yıl alıyor, Türkiye'de 3 yıl yatıyor", 25 Nisan 2017, <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/kktcde-8-yil-aliyor-turkiyede-3-yil-yatiyor-h17273.html> (ET. 12.9.2021).

biri olarak değerlendirilmiştir⁶²⁹ (Sözleşme, m. 57/a-2). Genel olarak devletlerin hükmün kesinleşmesi şartını naklin bir şartı olarak gördüklerini yukarıda HÜNADAS'ın nakil şartlarını incelerken değinilmiştir.

Hükmün kesinleşmiş olması kanaatimizce naklin bir şartı olmaktan çok infaz edilebilmenin bir şartı olarak öngörülmüştür. Bu bağlamda kesinleşmemiş ceza içeren hükümlerin infazının söz konusu olmaması dikkate alındığında bu hükümler nedeniyle mahkum olan kişilerin nakilleri de söz konusu olmayacaktır. Bu bağlamda kesinleşme evrensel bir ilke olarak kabul görmektedir.

Kesinleşmiş olma ile infaz edilebilme esasen çoğu kez aynı kavramları karşılamaktadır. Ancak, 4771 sayılı Kanunla değişmeden önce idam cezalarının infazı için aranan TBMM onayı aslında kesinleşmiş kararların infaz edilebilmesi şartının bir örneğini oluşturması bakımından bu iki kavramın farklılaştığı alanları ifade etmektedir. Buna karşılık, CGTİHK'nın 4. maddesinde mahkumiyet hükümlerinin kesinleşmeden infaz edilemeyeceği ifade edilirken, hali hazırda kural olarak kesinleşme ve infaz edilebilir olmanın aynı kavramları karşıladığı anlamı verilmiştir.

Ceza muhakemesinde hükmün “kesinliği” aynı eylemden dolayı aynı sanığın ikinci kez kovuşturulamamasını ve bağlayıcı olmasını ifade etmektedir⁶³⁰. Kesinleşen hüküm yargı halini alır⁶³¹. Hukuk güvenliğinin sağlanabilmesi için kesin

---

⁶²⁹ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 113; **Borlini/Montanaro**, *The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The “Hardening*, s. 1022; **Abdelwagad**, *The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights*, s. 253; **Wree**, Eveline De/**Vander Beken /Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons in Europe*, s. 111; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 325.

⁶³⁰ **Yurtcan**, Erdener, Kesin Hüküm, Kazancı Hukuk Yayınları No. 57, İstanbul 1987, s. 5. Hükmün kesinliği ile kesin nitelikteki hüküm kavramlarının birbirine karıştırılmaması gerekmektedir. “Kesin nitelikteki hüküm” AIHS Ek 7 Numaralı Protokol’ün 2. maddesi kapsamında, “küçük/hafif” ya da “önemsiz” olmaları hasebiyle, kanun koyucunun olağan kanun yolu denetimi dışında bıraktığı hükümleri ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Nitekim CMK md. 272 hükmünde bu yönde bir düzenleme yapılmıştır. Bununla birlikte, kesin nitelikteki hükümler bakımından olağanüstü kanun yollarına (örneğin kanun yararına bozma yoluna) başvurulabilir. Yine Yargıtay’ın istikrarlı uygulamasında, bu tür hükümler bakımından “suç vasfına yönelik” kanun yolu başvurusunun yapılabileceği kabul edilmiştir. Ayrıntılı açıklama için bkz. **Birtek**, Ceza Muhakemesinde İstinaf, s. 117 vd. ve s. 337 (dn. 1430), 355, 356. “Kesin nitelikteki hükmün” de bir tür “şekli anlamda kesin hüküm” olduğu hususunda bkz. **Yurtcan**, Kesin Hüküm, s. 14. Hükmün kesinlik niteliği ve var oluş nedeni açısından kesin hüküm ile kesinleşmiş hüküm ayrımının önemli olmadığı hususunda bkz. **Akyürek**, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 27; **Erem**, Ceza Usulü Hukuku, s. 587. Kesin hükmün, bir hükmün “yargı otoritesi” haline gelmesi olduğu hususunda bkz. **Şahbaz**, Aynı Fiilden Bir Kez Yargılanma, s. 132. Erem’e göre; kesin hüküm kanunun tanıdığı bir tür “hakikat karinesi” olduğundan, davayı düşüren değil, davaya son veren bir sebeptir. Açıklama için bkz. **Erem**, Ceza Usulü Hukuku, s. 588, 589. “Kesin hüküm hakikat kabul edilir” vecizesi için bkz. **Ünver**, Yener/**Hakeri**, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, C. 3, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 1179.

⁶³¹ **Yenisey**, Feridun, Duruşma ve Kanun Yolları, Beta, İstanbul 1990, s. 17-18.

hüküm müessesine ihtiyaç duyulmaktadır⁶³². Zira sürekli bir biçimde maddi gerçeğe ulaşmak adına yargılamayı sürdürmek ve her zaman yenilenebilir kılmak hem kişi hakları hem de toplumsal düzen açısından kabul edilebilir bir durum değildir⁶³³.

Türk hukuku bakımından kesin hüküm, iki farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar; şekli anlamda kesin hüküm ve maddi anlamda kesin hükümdür. Her iki kesinleşme biçimi açısından, kesin hüküm etkisinin sonuçları itibarıyla herhangi bir farklılık bulunmasa da bu iki kesinleşme biçimine kısaca değinmekte yarar bulunmaktadır⁶³⁴.

Şekli anlamda kesin hüküm; hükmün bir “niteliği” (“değişmezlik niteliği”) olup, bir hükme karşı olağan kanun yollarının kapalı olması veya kanun koyucu tarafından öngörülen kanun yolu imkanının yargılamanın taraflarınca müracaatsız bırakılması (ya da kanun yolundan feragat ve/veya vazgeçme) nedeniyle ortaya çıkmaktadır⁶³⁵. Bir başka düşünceye göre de dava süjelerinin hükmü değiştirme imkanlarının kalmaması “şekli anlamda kesin hüküm”dür⁶³⁶. Bu yönüyle şekli anlamda kesinlik, bir karara karşı gidilebilecek olağan kanun yollarının tükenmesidir. Şekli anlamda kesin hükümle birlikte, “değişmezlik niteliğinin” doğal sonucu olarak adli sicile kaydedilme ve infaz edilebilir olma halleri kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Şekli anlamda kesinleşen hüküm bakımından olağan kanun yollarına başvurma imkanı bulunmasa da olağanüstü kanun yollarına başvurma imkanı mevcuttur⁶³⁷.

---

⁶³² Yurtcan, Kesin Hüküm, s. 6 vd.

⁶³³ Akyürek, Yargılamanın Yenilenmesi, s. 25.

⁶³⁴ Birtek, Fatih, “Ceza Muhakemesinde Kısmi Kesinleşme”, MÜHFHAD, C. 26, S. 2, (2020), 571-607, s. 581.

⁶³⁵ Yurtcan, Kesin Hüküm, s. 14-15 ve 27; Birtek, Kısmi Kesinleşme, s. 581.

⁶³⁶ Erem, Ceza Usulü Hukuku, s. 581; Birtek, Kısmi Kesinleşme, s. 581.

⁶³⁷ Şeklen (kanun yoluna müracaat edilmeyerek) kesinleşen hükümler –sanık aleyhine sonuç doğurmak üzere – hukuki tespit yönü dışında kanun yararına bozma yoluna konu edilmez. Nitekim Yargıtay’a göre de “Ciddi boyuta ulaşmayan, maddi meseleye ilişkin olan, hâkimin kanaat ve takdir yetkisi kapsamında kalan hususlar ile infaz aşamasında, soruşturma ya da kovuşturma safhasında alınacak bir kararla giderilebilecek nitelikte olanlar gibi başka bir yol ve yöntemle giderilmesi mümkün olan hukuka aykırılıkların kanun yararına bozma konusu olamayacağı kabul edilmektedir... Sübutu kabul edilen eylemin suç oluşturup oluşturmayacağı ya da hangi suçu oluşturacağı yönündeki hukuki tespit, kabul ve uygulamaların yukarıda sayılan, uygulama birliği ve hukuk güvenliği amaçları bağlamında kanun/kamu yararı taşıdığından kanun yararına bozma yasa yoluna konu olabileceğinde şüphe yoktur. Yüksek Ceza Genel Kurulu da aynı görüştedir (23.6.2009,2009/7-69,176 sy). Ancak ayrıntıları Ceza Genel Kurulunun 25.10.1993 tarih 260/281 sayılı kararında da açıklandığı üzere; olaya ilişkin deliller toplanıp değerlendirilmişse, delil takdiri yapılarak verilen bu karar aleyhine noksan kovuşturma yapıldığından ya da takdirinde yanılıya düştüğünden bahisle kanun yararına bozmaya gidilemez... Kanun yararına bozma talebine ilişkin inceleme, talebe esas teşkil eden hüküm ya da kararın tesis edildiği tarih ve şartlar itibarıyla değerlendirilmesini gerekli kılar. Hüküm ya da karar tarihinden sonra ortaya çıkan deliller, şartları varsa yargılamanın yenilenmesini gerektirebilir

Maddi anlamda kesin hüküm; hükmün diğer yargılamalara olan etkisini ifade etmekte olup hükmün başkaları tarafından nazara alınması anlamına gelmektedir⁶³⁸. Maddi anlamda kesin hüküm için; öncelikle şekli kesinlik (şekli anlamda kesin hüküm) gerçekleşmiş olmalıdır⁶³⁹. Maddi anlamda kesin hüküm, şekli kesin hükmün önleme etkisinin doğmasıyla gerçekleşir ve maddi kesin hüküm, usuli mahiyeti itibarıyla bir “yargılama engeli”dir⁶⁴⁰.

Hükmün kanun yoluna süresinde başvurulmaması nedeniyle kesinleşmesi veya hükmü karşı başvurulabilecek bir hukuki yolun mevcut olmaması halinde muhakemenin sonlanması söz konusu olacaktır⁶⁴¹. Böylece kesin hüküm, birinci ihtimalde hakkında olağan kanun yoluna başvuru imkanı kalkmış olan hüküm olarak ifade edilmektedir⁶⁴². Diğer bir ihtimale göre, hükümlerin bazılarında kanun yolu kapalıdır ve bu hükümler verildiklerinde kesindir⁶⁴³. Bir diğer ihtimalde kanun yoluna tabi hükümlerde kanun yolu süreci tamamlandığı takdirde hüküm kesinleşmiş olacaktır. Bu nedenle kesin hüküm, nihaidir ve bağlayıcı bir özelliğe sahiptir ve bu husus bütün hukuk dalları bakımından geçerlidir⁶⁴⁴. Hatta bu durum Anayasa'nın 138/4. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir: “*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez*”. Kesin hüküm, muhakemeyi sonlandırmakta olup, kesin hüküm ile mahkumiyet, kişinin kendisi hakkında öngörülen yaptırımın infazının esasını oluşturmaktadır ve aynı zamanda yargılama giderlerinin de tahsil kabiliyetini göstermektedir.

3. Bakiye Ceza

---

ise de kesinleşen hüküm veya kararı kanun yararına bozma talebinin konusu haline getiremez”. Yargıtay 16. CD., 18.10.2019 tarih, E. 2019/4391, K. 2019/6486, www.yargitay.gov.tr

⁶³⁸ **Yurtcan**, Kesin Hüküm, s. 27; **Birtek**, Kısmi Hüküm, s. 581; **Bekar**, *Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri*, s. 18 vd.

⁶³⁹ **Yurtcan**, Kesin Hüküm, s. 27; **Birtek**, Kısmi Hüküm, s. 581; **Bekar**, *Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri*, s. 18 vd.

⁶⁴⁰ **Ünver/Hakeri**, *Ceza Muhakemesi*, s. 1783; **Yurtcan**, Kesin Hüküm, s. 27; **Birtek**, Kısmi Hüküm, s. 581.

⁶⁴¹ **Bekar**, *Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri*, s. 18.

⁶⁴² **Doğan**, *Ceza Muhakemesinde Hüküm*, s. 173; **Bekar**, *Ceza Muhakemesinde Hüküm*, s. 18.

⁶⁴³ Örneğin CMK md. 272; “... (3) Ancak; a) Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üçbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine, b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine, c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere, karşı istinâf yoluna başvurulamaz.”

⁶⁴⁴ **Bekar**, *Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri*, s. 18.

Gerek çalışmamıza esas teşkil eden TC ile KKTC arasındaki Sözleşme, gerek Türkiye'nin yapmış olduğu diğer ikili sözleşmeler⁶⁴⁵ gerekse HÜNADAS⁶⁴⁶ kural olarak hükümlülerin nakillerinin şartlarından bir tanesi olarak hükümlünün kalan cezasının belirli bir miktarın altında olmaması esasını getirmiştir⁶⁴⁷. Nitekim TC & KKTC Sözleşmesi'nin 57. maddesinin a bendinin üçüncü fıkrasında “*nakil talebinin alındığı tarihte hükümlünün yerine getirilecek en az bir yıllık mahkumiyeti bulunuyorsa*” ifadesine yer verilerek bu hususa değinilmiştir⁶⁴⁸. Ancak, yine Sözleşme bir başka fıkrada bu şartı esnetmiş ve hükümlünün infaz edilecek mahkumiyet süresinin 1 yıldan az olması halinde dahi nakil konusunda anlaşılabilirliğini belirtmiştir (Sözleşme, md. 57/b).

Esas kural olan 1 yıllık sürenin hangi tarihten itibaren hesaplanması gerektiği ve bu sürelerin koşullu salıverme sürelerini mi yoksa bihakkın tahliye süresini mi ifade ettiği konusuna da değinmek ve bu konularda akla takılan soruları yanıtlamak gerekmektedir. Sürenin hesaplanması bakımından Sözleşme’de “*nakil talebinin alındığı tarihte*” ibaresi kullanılmıştır⁶⁴⁹. HÜNADAS da “*nakil talebinin alındığı*

---

⁶⁴⁵ Örneğin, Türkiye & Brezilya Sözleşmesinin 4/1-c maddesinde, Türkiye & Kazakistan Sözleşmesinin 3/1-c maddesinde Türkiye & Mısır Sözleşmesi madde 4/1-e’de, Türkiye & Kuveyt Sözleşmesinin 51/1-e maddesinde ve Türkiye Fas Sözleşmesinin 3/1-c maddesinde bu sürenin en az bir yıl olması gerektiği belirlenmiştir. Buna karşılık Türkiye’nin Tacikistan, Özbekistan ve Moğolistan ile yapmış olduğu Sözleşmelerde nakil için bakiye cezanın miktarı konusunda herhangi bir şart benimsenmediği görülmektedir. Söz konusu bu Sözleşmelerde “*hürriyeti bağlayıcı bir ceza*” ifadesine yer verilmiş ancak bunun miktarıyla ilgili bir düzenleme getirilmemiştir. Bahsi geçen tüm sözleşmelerin tam metni için bkz. TC Adalet Bakanlığı, Hukuki - Ticari Ve Cezaî Konularda İkili Sözleşmeler, <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 15. 01.2022).

⁶⁴⁶ HÜNADAS’ın 3/1-c maddesinde bu süre altı ay olarak belirlenmiş ancak yine Sözleşme’nin 3/2 maddesinde bu kuralın taraf devletlerin anlaşması suretiyle var sayılabileceği kuralını getirmiştir.

⁶⁴⁷ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 114; **Borlini/Montanaro**, *The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The “Hardening*, s. 1022; **Abdelwagad**, *The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights*, s. 254; **Wree**, Eveline De/**Vander Beken /Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons in Europe*, s. 112; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 324.

⁶⁴⁸ CKUAİK’te bakiye ceza süresi 6 ay olarak belirlenmiştir (m. 30/1-d, m. 32/1-d). TC ile KKTC arasındaki nakillerde esas alınacak süre elbette 1988 tarihli Sözleşme’de öngörülen 1 yıllık süre olmalıdır.

⁶⁴⁹ Türkiye & Mısır Sözleşmesinde “*nakil talebinin yapıldığı an*”, Türkiye & Kuveyt Sözleşmesinde ise “*talep tarihinde*” ifadeleri kullanılmıştır. Türkiye & Kuveyt Sözleşmesinin 53. maddesinde nakil talebinin hüküm devleti, infaz devleti veya devletlerden birine usulüne uygun olarak nakil için müracaat edecek olan hükümlüler tarafından yapılabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda nakil talebini gerçekleştirmeye yetkili kişi ve birimler burada ifade edilmiş olduğundan talepte bulunmaya hakkı olan bu kişi ve birimler tarafından gerçekleştirilecek her talep, talep tarihi itibarıyla değerlendirilecektir. Buradaki talep tarihinin dilekçenin yetkili kurumlarca havale edildiği tarih olduğunu düşünüyoruz. Nakil talebinin yapıldığı anın, kanaatimizce nakil talep tarihinden farklı bulunmamaktadır. Bu bağlamda Türkiye & Mısır Sözleşmesi bakımından bakiye cezanın hesaplanacağı tarihin de talep tarihi baz alınarak hesaplanması gerektiği açıktır. Mısır Sözleşmesinin 3. maddesinde nakil talebinin hüküm devleti, infaz devleti veya bu iki devletten birine bu amaçla başvuruda bulunmak suretiyle bizzat hükümlü tarafından kullanılabilirliği hükme bağlanmıştır. Bu durumda devletler tarafından yapılacak başvurularda nakil talebi, dilekçenin yazıldığı ve imzalandığı

tarihte” ibaresini kullanmıştır. Nakil talebinin alındığı tarih ifadesi ise, ifade edilmesi bakımından kanaatimizce daha kolay bir kavramı ifade etmektedir. Zira talebi değerlendirmek üzere alacak olan taraf hüküm devletini ifade eder. Bu bağlamda nakil talebini ihtiva eden dilekçenin hüküm devletinin yetkili organlarınca alındığı tarih bakiye cezanın hesaplanacağı zamanı ifade edecektir⁶⁵⁰.

TC & KKTC Sözleşmesi kolay ifade edilebilecek ve çelişki oluşturmayacak bir kavram kullanması bakımından isabetli bir tercihte bulunmuştur. Buna karşılık diğer sözleşmelerde getirilen düzenlemeler siyasi birer tercih olup, taraf devletlerin bu süreleri daha az bile olsa naklin diğer şartlarının gerçekleşmesi halinde gerçekleşmesi dikkate alındığında bu ifadelerin de uygulamada herhangi bir problem yaratmadığı rahatlıkla söylenebilir. Gerçekten de uygulamada bu yönde bir problem bulunmamaktadır.

Bu sürelerin koşullu salıverilme sürelerini mi yoksa bihakkın tahliye sürelerini mi ifade ettiği meselesini aydınlığa kavuşturulmalıdır. Bu konuda TC & KKTC Sözleşmesi 57/a-3. maddede “*yerine getirilecek*” ifadesi kullanılmıştır. Yerine getirilecek ve infazı gereken ifadelerinin aynı kavramı karşıladığı esasen tartışmasızdır⁶⁵¹.

---

anda, hükümlü tarafından yapılacak olan başvurularda dilekçenin ilgili devletin yetkilisince havale edildiği tarihte yapılmış kabul edilmelidir. Nakil talebinin alındığı tarih ifadesi ise, ifade edilmesi bakımından kanaatimizce daha kolay bir kavramı ifade etmektedir. Zira talebi değerlendirmek üzere alacak olan taraf hüküm devletini ifade eder. Bu bağlamda nakil talebini ihtiva eden dilekçenin hüküm devletinin yetkili organlarınca alındığı tarih bakiye cezanın hesaplanacağı zamanı ifade edecektir. Sözleşme metinleri için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Hukukî - Ticarî Ve Cezaî Konularda İkili Sözleşmeler, <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 15.01.2022).

⁶⁵⁰ **Borlini/Montanaro**, *The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The “Hardening*, s. 1022; **Abdelwagad**, *The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights*, s. 253; **Wree**, *Eveline De/Vander Beken /Vermeulen*, *The Transfer of Sentenced Persons in Europe*, s. 111; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 325.

⁶⁵¹ Doktrinde bu konuda bir görüş bulunmamaktadır. Teknik olarak mesele incelendiğinde esasen yerine getirilecek ya da infazı gereken ceza miktarı hükümlünün bihakkın tahliye tarihine kadar devam etmektedir. Hükümlünün koşullu olarak salıverilmesine karar verilmiş olması cezanın infazının tamamlandığı anlamına gelmez. Koşullu salıverilen hükümlünün cezasının infazı devam etmektedir. Mesele bu bağlamda değerlendirildiğinde bakiye cezanın süresinin de aslında bihakkın tahliye tarihine göre değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılması hiç de zor değildir. Kanaatimizce mesele bu kadar basit değildir. Zira hükümlünün nakledilmesindeki amaç esasen hükümlünün ceza infaz kurumunda barındırılmasıyla ilgilidir. Amaç bu olmamış olsa, adli para cezalarının infazının da naklinin mümkün olması gerekirdi. Ancak CYMDKAS hariç adli para cezalarının infazının nakledilmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu bağlamda yerine getirilecek ya da infaz edilecek sürenin hesabı kanaatimizce koşullu salıverme süresine göre hesaplanması gerekmektedir. Zira aksi bir düşünce çok kısa örneğin beş gün koşullu salıverme süresi kalmış bir kişinin bihakkın tahliye tarihine göre bakiye cezasının süresinin hesaplanması durumunda hükümlü belki de nakledilinceye kadar ceza infaz kurumundan çıkmış olacaktır. Gerek uygulamadaki kolaylığın sağlanması gerekse sözleşmelerdeki amaç ile sözleşmelerde kullanılan ifadelerin teknik anlamları dışında kalan anlamları bu sürelerin koşullu salıverilme sürelerine göre hesaplanması gerektiği sonucuna ulaşılması gerektiğini düşünüyoruz.

4. Talep ve Rıza Şartı

Rıza ve talep hükümlülerin nakli bakımından şartlardan bir tanesidir⁶⁵². Nitekim Sözleşme'nin 57/a-4 maddesinde nakil şartları arasında “*Hükümlü tarafından veya yaşı veya fiziki veya akli durumu nedeniyle iki Devletten birinin gerekli görmesi halinde hükümlünün kanuni temsilcisi tarafından nakline rıza gösterilmesi*” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade daha önce yukarıda da değinildiği üzere hükümlülerin nakli kurumunun rızaya dayalı bir işlem olduğunun yansımasıdır. Burada hükümlü ya da hükümlü yerine irade beyanında bulunma hakkı ve yetkisine sahip kişinin rızası ve nakli talep etmeye yetkili makam ve kişiler ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulacaktır. Bu bağlamda, öncelikle talep meselesi incelenecek ve bu sorunla ilgili meseleler çözüme kavuşturulduktan sonra kanaatimizce hükümlülerin nakli bakımından teorik düzlemde en sorunlu konu olan rıza meselesi aydınlatılmaya çalışılacaktır.

a. Talep Meselesi

Nakil sözleşmelerinin öngördüğü prosedürün taleple başladığını daha önce de ifade edimiştik⁶⁵³. Burada talepte bulunma ve talepte bulunulmasını isteme kavramlarının ayrılması gerektiğini düşünmekteyiz. Zira talepte bulunacak olan makamlar ya hüküm devleti ya da infaz devleti (yerine getiren devlet) olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık talepte bulunulmasını istemeye hakkı olan kişiler, hükümlü veya kanuni temsilcisidir. Meselenin bu boyutuyla tartışılması gerektiği kanaatindeyiz⁶⁵⁴.

---

⁶⁵² **Borlini/Montanaro**, *The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The “Hardening*, s. 1022; **Abdelwagad**, *The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights*, s. 253; **Wree**, *Eveline De/Vander Beken /Vermeulen, The Transfer of Sentenced Persons in Europe*, s. 111; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 324.

⁶⁵³ **Ergül**, *Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli*, s. 111.

⁶⁵⁴ Burada kavram kargaşasından sıyrılabilmek için aslında naklin prosedürünün başka bir anlatımla naklin usulünün tespit edilmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere HÜNADAS kapsamında yapılacak hükümlü nakillerinde yukarıda da izah etmeye çalıştığımız üzere HÜNADAS'ın 2/3. maddesi uyarınca hüküm devleti veya yerine getiren devlet nakil talebinde bulunabilmektedir. Bunun dışında yapılacak nakil talepleri aslında nakil talebinde bulunulmasını istemekten ibarettir. En azından hukuki olarak bu şekilde nitelendirilebilmelidir. HÜNADAS'ın 4/2–4. maddesi hükümlünün nakil isteğini hüküm devletine veya yerine getiren devlete yapması hallerini ayrı ayrı düzenlemiştir. Bu bağlamda istem, hüküm devletine iletilmişse hüküm devleti kararın kesinleşmesiyle birlikte Sözleşme'nin 4/3. maddesi uyarınca ibrazı gereken belgelerle birlikte istemi nakil talebinde bulunmak suretiyle yerine getiren devlete bildirecektir. Buna karşılık nakil istemi yerine getiren devlete yapılmışsa, yerine getiren devlet bu isteği nakil talebinde bulunmak suretiyle hüküm devletine bildirecektir. Bu durumda Sözleşme'nin 4/3. maddesinde gösterilen bilgi ve belgeler yerine getiren devletin talep etmesi halinde hüküm devletince gönderilecektir. Ancak, uygulamada taleple birlikte istenilirse dahi bu belgeler hüküm devletince yerine getiren devlete nakil talep yazısıyla birlikte gönderilmektedir. Burada açıklamaya çalıştığımız üzere nakil istemini alan ve nakil talebinde bulunmaya yetkili makamlar nakil

TC & KKTC Sözleşmesi'nin 56. maddesinin b bendinde hükümlünün hüküm devleti veya yerine getiren devlete nakil edilme isteğini beyan edebileceğini belirtmektedir. Aynı maddenin c bendinde ise, naklin hüküm devleti veya yerine getiren devlet tarafından da istenebileceği düzenlenmiştir. Her ne kadar Sözleşme'de açıkça düzenlenmemiş olsa da hükümlünün yakınları ve kanuni temsilcisinin de nakil talebinde bulunulmasını taraf devletlerden istemeye hakkı olduğunu kabul etmek gerekir. Hükümlünün yakınlarından anlaşılması gereken hükümlünün oğlu, kızı, eşi, annesi, babası veya kardeşi olarak kabul etmek gerekir. Bununla birlikte duruma göre başka yakınların da bu kapsamda değerlendirilmesi mümkün olabilir.

Hükümlünün vekili, nakil talebinde bulunulmasını isteme konusunda vekaletnamesinde açık hüküm bulunan vekil olarak kabul edilmemelidir. Kanaatimizce genel vekaletname ile yapılan başvuruların da kabulü gereklidir. Zira aksi bir kabul, hükümlünün hak kaybına neden olunmasına neden olabilir. Gerçekten de Türk Borçlar Kanunu'nun 388/3. maddesi hususi bir salahiyeti haiz olmadıkça vekil, dava ikame edemez, sulh olamaz, tahkim edemez, kambiyo taahhüdünde bulunamaz, hibe edemez, bir gayrimenkulü temlik veya bir hak ile takyit edemez denilerek herhangi bir hak kısıtlamasını doğuracak durumlarda özel vekaletin bulunması şart koşulmuştur. Kanaatimizce hükümlülerin nakli işlemlerinde de hak kısıtlamasını doğuracak bir durum yoktur. Ayrıca sadece vekilin istemiyle de nakil gerçekleşmemektedir. Bu nedenle nakil talebinde bulunmayı isteme konusunda vekilin açık yetkisini gerektiren vekaletname aramaya lüzum yoktur.

Temsilciden kast ise, kanuni temsilci, başka bir anlatımla veli, vasi ya da yasal danışmandır. Temsilcinin rızası son derece önemlidir. Akıl zayıflığı nedeniyle iradesini beyan etme konusunda geçerli bir hukuki beyanda bulunma yetkisi bulunmayan hükümlülerin nakil taleplerinin de geçerli bir iradeye yani kanuni temsilcilerinin iradesine dayanması şarttır.

b. Rızanın Açıkça Gösterilmesi

Hükümlünün nakle rıza göstermiş olması nakil için aranan bir başka şarttır.

---

taleplerini yerine getiren devlet ya da hüküm devletine göndermektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, hüküm devleti ya da yerine getiren devlet iki devlet arasında nakle ilişkin sözleşme olup olmadığını ve varsa şartlarını kontrol etmek suretiyle nakil talebinde bulunacaktır. Bu bakımdan nakil talebinde bulunma yönünden sözleşmeciler devletlerin hükümlülerin nakil istemlerini bir postacı vazifesi görerek diğer sözleşmeciler devlete ilettiği kabul edilemez bir görüştür. Zira istemi alan devlet nakil talebinde bulunmaya hakkı olup olmadığını inceledikten sonra talepte bulunacaktır.

Rıza, talepte bulunmaktan farklı bir kavramdır. Gerçekten de talep, naklin gerçekleştirilmesi için gereken prosedürü başlatan eylem üzerine naklin gerçekleştirilmesini istemekken; rıza, nakil kararının alınmasının hükümlü tarafından kabul edilmesidir. Bu aşamada talep ve rıza kavramlarının farklı kavramlar olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Rıza talepten önce ya da sonra ortaya çıkabilir. Gerçekten de sözleşmeci devletten naklinin talep edilmesini isteyen hükümlünün beyanının rıza olarak değerlendirilmesi mümkün olduğu gibi hükümlüden habersizce yakınlarının nakil talebinde bulunması halinde talep sonrasında hükümlünün onay beyanının alınması durumunda olduğu gibi rızanın sonradan açıklanması da mümkündür.

Türk hukukuna göre, kişinin rızasını açıklamaya ehil olması için fiil ehliyetinin tam olmasının gerektiği ifade edilmelidir. Gerçekten de TMK'nın 9. maddesi uyarınca fiil ehliyetine sahip olan kimse, kendi fiilleriyle hak edebilir ve borç altına girebilir. Yine aynı Kanunun 10. maddesinde ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyetinin bulunduğu açıkça ifade edilmiştir. Bu bağlamda, kişinin fiil ehliyetinin tam olması için öncelikle ergin olması, sonrasında ergin olan bu kişinin kısıtlanmamış olması şarttır. Bu iki şartı birlikte sağlamayan kişinin fiil ehliyetinin tam olacağından söz edilemeyeceğine göre, bu kişilerin kendi beyanlarıyla rıza açıklamalarının hukuken geçerli bir beyan olduğunu da kabul etmek mümkün değildir. TMK'nın 15. maddesine göre Kanunda gösterilen ayrık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukuki sonuç doğurmaz. Başka bir anlatımla, fiil ehliyeti bulunmayan, iradesini hukuka uygun bir şekilde açıklamaya ehil olmayan kişilerin rızaları hukuki sonuç doğurmayacaktır.

Rıza beyanlarının geçerliliği meselesini değerlendirmeye başlamadan önce, fiil ehliyetini etkileyen nedenler bağlamında erginlik, ayırt etme gücü ve kısıtlanmayı gerektiren hallerin incelenmesi zorunludur. Bu bağlamda öncelikle erginlik kavramı üzerinde durarak bu husus değerlendirmeye başlanabilir.

Erginlik kural olarak TMK'nın 11. maddesi uyarınca on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Ancak bu kuralın bir istisnası vardır. Bu bağlamda, aynı maddenin ikinci fıkrasında evlenmenin kişiyi ergin kılacağı ifade edilmiştir. Başka bir anlatımla, evlenen kişi on sekiz yaşını ikmal etmemiş olsa bile erginleşmiş sayılır ve fiil ehliyeti bağlamında da, bu şartı sağlamış olur. Erginlik kuralının ikinci istisnası da TMK'nın 12. maddesinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda Kanun on beş yaşını dolduran küçüklerin, kendi istekleri ve velilerinin rızasıyla mahkemece ergin

kılınabileceğini kabul etmiştir.

TMK madde 14'te ayırt etme gücü bulunmayanların, küçüklerin ve kısıtlıların fiil ehliyetinin olmadığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda, kişinin fiil ehliyetinin bulunması için gerekli olan şartlardan bir kısmının da kişinin ayırt etme gücüne sahip, küçük ve kısıtlı olmayan bir kişi olması gerektiği ifade edilmelidir. Bu yönüyle TMK madde 13 uyarınca yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir, denilmek suretiyle ayırt etme gücünün şartları ifade edilmek istenmiştir. Aslında burada yaş küçüklüğü haricinde kalan durumlar esasen kişilerin kısıtlanmalarını gerektiren durumlar olarak gösterilen durumlardır.

Gerçekten de TMK'nın 405. ile 408. maddelerinde kısıtlanma sebepleri izah edilmiştir. Bu bağlamda akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, savurganlık, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşam tarzı ve kötü yönetim ve özgürlüğü bağlayıcı ceza ile kişinin kendi isteği kısıtlanma gerekçeleri olarak ifade edilmiştir.

TMK'nın 16. maddesi uyarınca ayırt etme gücüne sahip olsa bile küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir. Bu bağlamda küçükler ve kısıtlıların geçerli irade beyanlarının olması için kanuni temsilcilerinin rızasının alınması şarttır.

Bir kişinin hem akıl hastası hem de hükümlü olması esasen TCK'nın 32/1. maddesi uyarınca teknik olarak mümkün değildir. Ancak bu düşünce doğru olmayabilir. Gerçekten de akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış bir kişinin TCK'nın 32/1. maddesi anlamında akıl hastası sayılmaması olasıdır. Bununla birlikte, bir hükümlünün 32/2 anlamında aklen malul olması mümkündür. Bu halde kişi teknik olarak infaz kurumunda bulunabilir. Bu nedenle akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı nedeniyle kısıtlanmış bir kişi ceza infaz kurumunda bulunabileceğine göre bu kişinin nakli sırasında rızasının alınmasında da iç hukukumuz gereği kanuni temsilcisinin rızasının alınması zorunlu görünmektedir. Ancak, bu kişilerin kısıtlanmış olmaları şarttır. Usulüne uygun alınmış bir kısıtlama kararı yoksa, bu kişilerin hukuki anlamda ehliyetlerinin de tam olduğunu kabul etmek gereklidir.

Savurganlık, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşam tarzı ve kötü yönetim gibi sebeplerle kısıtlanan bir kişinin ceza infaz kurumunda bulunuyor olması son derece doğaldır. Bu bağlamda bu kişiler kısıtlanmış iseler, irade beyanlarını

geçerli bir şekilde ortaya koyamayacaklardır. Dolayısıyla, bu kişilerin de irade beyanlarının açıklanmasında kanuni temsilcilerinin rızasının alınması şarttır.

Çalışmamız açısından belki de en önemli kısıtlama gerekçesi özgürlüğü bağlayıcı ceza nedeniyle kısıtlamadır. Gerçekten de TMK mad. 407 uyarınca bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkum olan her ergin kısıtlanır. Bu bağlamda, bir yıl veya daha fazla hapis cezasına mahkum edilen bir kişinin iradesini geçerli bir şekilde kendi başına açıklaması mümkün görünmemektedir. Zira bu kişiler mahkeme kararı ile kısıtlanan kişilerdir. Bu kişiler infaz kurumundan tahliye edilmelerine kadar kısıtlı kalmaya devam edeceklerdir. O halde bu kişiler infaz kurumundan tahliye edilinceye kadar kısıtlı kalmaya devam edecektir.

TC & KKTC Sözleşmesi'nin 57/a-4 maddesinde hükümlü tarafından veya yaşı veya fiziki veya akli durumu nedeniyle iki devletten birinin gerekli görmesi halinde hükümlünün kanuni temsilcisi tarafından nakline rıza gösterilmiş olması naklin şartları arasında sayılmıştır⁶⁵⁵. Bu bağlamda Sözleşme, rıza beyanı konusunda öncelikli olarak hükümlünün bizzat kendisinin rıza beyanında bulunmuş olması şartını aramaktadır. İstisna olarak da, hükümlünün yaşı, fiziki ya da akli durumu itibariyle irade beyanının sağlıklı bir şekilde açıklanmasının mümkün olmadığı durumlarda sözleşmeciler iki devletten birinin gerekli görmesi halinde hükümlünün kanuni temsilcisinin rıza göstermiş olması gerekmektedir. Kanuni temsilcinin rızasının alınmış olması iki devletten birinin gerekli görmesi şartına bağlanmıştır.

Burada bir hususu da izah etmek gerekmektedir. İki devletten birinin gerekli görmesi halinde kanuni temsilcinin rızasının alınması gerekli haller Sözleşme ile sınırlanmıştır. Gerçekten de ancak yaşı, fiziki veya akli durumu nedeniyle irade beyanında bulunamayacak kişiler hakkında kanuni temsilcilerinin rızalarının alınması usulü getirilmiştir. Bu kapsamda, özgürlüğü bağlayıcı ceza nedeniyle kısıtlanmasına karar verilmiş bir hükümlünün kanuni temsilcisinin rızasının istenmesi mümkün değildir. Buna karşılık, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış bir kişinin irade beyanının sağlıklı olamayacağını düşünen sözleşmeciler iki devletten birisi hükümlünün kanuni temsilcisinin rızasının alınmasını isteyebilir.

Burada son olarak değinmek istediğimiz husus ise Türkiye'nin başka bazı

---

⁶⁵⁵ Rızaya ilişkin benzer bir düzenleme HÜNADAS'ta da bulunmaktadır. Nitekim, Sözleşme'nin 3. maddesinin 1/d bendi "*Hükümlü tarafından veya yaşı veya fiziki veya akli durumu nedeniyle iki Devletten birinin gerekli görmesi halinde hükümlünün kanuni temsilcisi tarafından nakline rıza gösterilmiş ise*" ifadesine yer vermektedir.

lkelerle yapmış oldđu sözleşmelerde rızanın açıklanması şartını farklı şekilde almış olduğudur. Gerçekten de sözleşmelerin bir kısmında hükümlünün rıza beyanının geçerli olarak aıklanamamasında sınırlı nedenlere, bir kısmında ise geniş nedenlere yer verilmiştir. KKTC ile Türkiye arasında yapılan Sözleşme'nin 57/a-4 bendi uyarınca, Kuveyt ile Türkiye arasında yapılan Sözleşme'nin 55/1. maddesi uyarınca, Mısır ile Türkiye arasında yapılan Sözleşme'nin 8/1 maddesi uyarınca hükümlü tarafından ya da hükümlünün yaşı, fiziki veya akli durumu nedeniyle sözleşmeci devletlerden birinin talebi halinde hükümlünün kanuni temsilcisi tarafından nakle rıza gösterilmiş olması şart olarak ngrlmştir. Bu şartın düzenleniş şekli HÜNADAS'taki düzenlemeyle de aynıdır. Bununla birlikte, bu şekilde yapılan bir düzenlemenin sözleşmeci devletlerin iç hukuklarında çelişki yaratabileceğini ifade etmek zorunludur. Bu şekilde çelişkilerin uluslararası antlaşmaya üstünlük tanımak suretiyle giderilmesi gerektiği belirtilmelidir. Bu nedenle, i hukukla uluslararası antlaşmalar arasında çelişki oluşturulmasının engellenmesi amacıyla bu tarz düzenlemeleri geniş tutmak gerektiği kanaatindeyiz.

Bunlara karşılık, Moğolistan ile yapılan Sözleşme'nin 52., Özbekistan ile yapılan Sözleşme'nin 53. ve Tacikistan ile yapılan Sözleşme'nin 52. maddesi uyarınca hükümlülerin naklinin ancak hükümlünün rızası ile yapılacağı ifade edildikten sonra, hükümlünün rızasını geçerli bir şekilde açıklamasının mümkün olmaması halinde hükümlünün kanuni temsilcisinin muvafakatinin alınacağı kuralı getirilmiřtir⁶⁵⁶. Bu sözleşmelerde yukarıda zikrettiğimiz ikili sözleşmelerden farklı olarak hükümlünün rızasının yaş, fiziki veya akli durum nedeniyle geçerli olarak açıklanamaması hali geniş tutularak hükümlünün rızasının geçerli bir şekilde aıklayamamasından bahsedilmiştir. Bu durum hükümlünün rızasını geçerli bir şekilde aıklayamama halini geniş tutmuş ve sözleşmeci devletlerin de i hukuklarına ters bir durum ortaya çıkmasını engeller bir hal almıştır. Bu düzenlemeler esasen teknik olarak da uluslararası antlaşma yapma tekniğine daha uygun olmuştur.

Sözleşme'nin 61. maddesi ise 57. maddenin a fıkrasının 4 numaralı bendi uyarınca nakil için rıza vermesi gerekli kişinin bunu isteğiyle ve hukuki sonuçlarını tümüyle bilerek yapmasını temin edecektir. Bu rızanın verilmesine ilişkin usul hüküm devletinin kanunlarına tabi olacaktır. Hüküm devleti yerine getiren devlete

---

⁶⁵⁶ Sözleşme metinleri için bkz. TC Adalet Bakanlığı, Hukukî - Ticarî Ve Cezaî Konularda İekli Sözleşmeler, <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 15.01.2022).

bir konsolos veya yerine getiren devletle mutabık kılınacak başka bir görevli aracılığıyla rızanın öngörülen şartlarda verildiğini doğrulama imkanı sağlayacaktır. (Sözleşme, md. 61)⁶⁵⁷. Görüldüğü üzere sözleşme rızanın geçerli bir rıza olmasına büyük önem vermektedir.

Hüküm devletinin Türkiye olması halinde acaba, özgürlüğü bağlayıcı ceza nedeniyle kısıtlanmasına karar verilen hükümlünün rızası geçerli kabul edilmeyerek, bu kişinin kanuni temsilcisinin rızasının alınması mümkün olabilecek midir? Rızanın verilmesine ilişkin usul, hüküm devleti kanunlarına göre saptanır. Ancak, burada çözüm bulmaya çalıştığımız mesele usule ilişkin bir durum olmayıp tam da işin esasına ilişkin olup, bu bağlamda kanaatimizce hüküm devleti Türkiye olsa dahi, özgürlüğü bağlayıcı ceza nedeniyle kısıtlanan bir kişinin iradesinin sözleşme hükümleri doğrultusunda bizzat kendisinden alınması şart olup kanuni temsilcilerin bu durumda iradeleri geçerli değildir.

Burada iç hukuk ile Sözleşme arasında bir çelişki meydana geldiği kabul edilmelidir. Zira iç hukukta göre beş yıl hapis cezasına hükümlü bir mahkumun TMK'nın 407/1 maddesi uyarınca kısıtlanmış ve bu bağlamda geçerli bir irade beyanında bulunması mümkün değilken, TC & KKTC Sözleşmesi kapsamında naklini isteyen bu hükümlünün bizzat irade beyanında bulunması istenmektedir. İfade ettiğimiz üzere, bu durum usulüne göre yürürlüğe girmiş uluslararası antlaşma ile kanun hükmünün çelişmesi anlamına gelmektedir. Bu sorunun çözümünde normlar hiyerarşisinin değeri göz önünde bulundurulmalı ve buna göre yol izlenerek uluslararası antlaşmaya öncelik tanımak gerekmektedir. Zira kanaatimizce hükümlülerin nakline ilişkin sözleşmeler kişilerin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin sözleşmeler olup, bu sözleşmeler ile kanun hükümlerinin çatışması halinde Anayasanın 90/5 maddesi uyarınca uluslararası antlaşma hükmüne üstünlük tanımak gerekir⁶⁵⁸.

5. Eylemin Her İki Devlette de Cezalandırılabilir Olması

---

⁶⁵⁷ Bu hükme oldukça benzer bir düzenlemeye HÜNADAS'ta da rastlanmaktadır. HÜNADAS'ın 7. maddesi uyarınca hüküm devleti, Sözleşme'nin 3/1-d bendi uyarınca, nakil için rıza vermesi gerekli kişinin bunu isteğiyle ve hukuki sonuçlarını tümüyle bilerek yapmasını temin edecektir. Bu rızanın verilmesine ilişkin usul hüküm devletinin kanunlarına tabi olacaktır. Hüküm devleti, yerine getiren Devlete bir konsolos veya yerine getiren devletle mutabık kalınacak başka bir görevli vasıtasıyla, rızanın geçerli bir şekilde verildiğini doğrulama imkanını sağlayacaktır.

⁶⁵⁸ Daha fazla bilgi için bkz. **Pazarıcı**, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, s. 26-28; **Ergül**, Ozan, "Usulüne Göre Yürürlüğe Konulmuş Milletlerarası Sözleşmeler Kanun Hükmündedir", Yıldırım Uler Armağanı, Lefkoşa 2014.

Hükümlülerin naklinin temel şartlarından bir diğeri de hükümlünün hüküm devletinde mahkumiyetine konu olan eyleminin infaz devletinde de cezalandırılabilir bir eylem olmasıdır⁶⁵⁹. Bu şart çifte cezalandırma ilkesine riayeti sağlamayı amaçlamaktadır⁶⁶⁰. Bir devletin kendi hukukuna göre suç olmayan bir eylemin infazına iştirak etmemesi son derece doğaldır. Zira hiçbir ülke kendi hukuk düzeninin haklı bulmadığı yabancı bir devletin cezalandırma kararına yardımcı olmak durumunda değildir. Bu şart gerek Türkiye'nin yapmış olduğu ikili sözleşmelerde⁶⁶¹ gerekse HÜNADAS'ta⁶⁶² yer verilen bir şarttır. Nitekim buna TC & KKTC Sözleşmesi'nin 57. maddesinin a/5 bendinde de açıkça yer verilmiştir.

Burada karşılabilecek güçlüklerden biri; fiillerin iki hukuk sisteminde farklı şekilde nitelendirildiği zaman ne yapılacağıdır. Fiillerin iki mevzuatta da suç sayılmış olması gerekli ve yeterlidir. Bir diğeri sorun ise, suçun teşebbüs ve iştirak gibi şekilleri hakkında ne karar verileceğine ilişkindir. Her iki ülke hukukunda da teşebbüs ve iştirakin cezalandırıldığı takdirde nakle engel olmadığı kabul edilmelidir.

---

⁶⁵⁹ **Ergül**, Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s. 114; **Tezcan/Erdem/Önok**, Uluslararası Ceza Hukuku, s. 259; **Borlini/Montanaro**, *The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The "Hardening*, s. 1022; **Abdelwagad**, The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights, s. 257; **Wree, Eveline De/Vander Beken /Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons in Europe*, s. 112; **Mujuzi**, legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced person, s. 327.

⁶⁶⁰ **Borlini/Montanaro**, *The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The "Hardening*, s. 1022; **Abdelwagad**, The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights, s. 253; **Wree, Eveline De/Vander Beken /Vermeulen**, *The Transfer of Sentenced Persons in Europe*, s. 111; **Mujuzi**, *Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons*, s. 327.

⁶⁶¹ Türkiye & Moğolistan Sözleşmesinin 51. maddesinde, Türkiye & Özbekistan Sözleşmesinin 52. maddesinde, Türkiye & Tacikistan Sözleşmesinin 51. maddesinde, Türkiye & Mısır Sözleşmesinin 4/1-a maddesinde, Türkiye & Kuveyt Sözleşmesinin 51/1-a maddesinde hükümlünün naklinin ancak mahkumiyetine konu teşkil eden eylemin infaz devletinde de bir suç teşkil etmesi halinde gerçekleşeceği hükmü gösterilmiş ve bu şart açıkça bu şekilde gösterilmiştir. Bununla birlikte, burada mesele olan bir nokta vardır. Gerçekten de bu sözleşmelerin bir kısmında eylemin infaz devletinin mevzuatına göre suç teşkil etmesi, bir kısmında da infaz devletinin ceza mevzuatına göre suç teşkil etmesi gerektiği şartı konulmuştur. Acaba bu iki kavram arasında bir fark var mıdır, varsa bu fark nedir? Mevzuatta yer verilen bir düzenlemenin ceza normu olarak değerlendirilmesinin ne şekilde yapılacağı meselesine girmeksizin burada şöyle bir çözüm yolu düşünülebilir: Kanaatimizce bu iki kavram arasında bir fark bulunmamaktadır. Gerçekten de her iki kavram da söz konusu eylemin infaz devletinde işlenmiş olması halinde ceza verilmesi gerektiğini ifade eden kavramlardır. Başka bir anlatımla, sözleşmelerde bu normun konulmasındaki amacın anlaşılması durumunda bu konuda herhangi bir sorun kalmamaktadır. Zira eylem infaz devletinde bir şekilde cezalandırılıyorsa, burada sözleşmenin amacı gerçekleşmiş olmaktadır.

⁶⁶² HÜNADAS mad. 3/1-e'de naklin şartları arasında yer verilen "mahkûmiyetin verilmesine esas olan fiiller ve ihmaller yerine getiren devlet hukukuna göre bir suç teşkil ediyorsa veya kendi ülkesinde işlenmesi halinde suç teşkil edecekse" şeklindeki düzenleme karşısında naklin HÜNADAS kapsamında kabulü için infaz devletinde de eylemin cezalandırılabilir olmasının şart olduğu anlaşılmaktadır. Görüldüğü üzere HÜNADAS kapsamında naklin şartı olarak öngörülen eylemin infaz devletinde de cezalandırılan bir eylem olması şartı, naklin genel şartları arasında gösterilmiştir.

6. Diğer Şartlar

Sözleşme kapsamında aranan diğer nakil şartları bu alt başlık altında incelenecektir. 57. maddenin a/6 bendi uyarınca hüküm devleti ile yerine getiren devletin naklin yapılması konusunda anlaşmaları gerekmektedir. Mahkumiyete konu olan suçun cezasının, yerine getiren devlette zamanaşımına uğramamış olması aranan şartlardan bir diğeridir (Sözleşme, m. 57-a/7). Nakil şartlarından bir diğeri ise hükme esas olan suç sebebiyle yerine getiren devlette ayrıca soruşturma veya kovuşturma yapılmamış olmasıdır (Sözleşme, m. 57-a/8). Son olarak, olumsuz bir nakil şartı da hükme esas olan fiilin siyasi, askeri veya bunlara bağlı adi bir suç olmamasıdır (Sözleşme, m. 57-a/9). Bu şartlar çalışmanın ikinci bölümünde geri verme konusu ele alınırken açıklandığı için burada üzerinde tekrardan durulmayacaktır.

B. Hükümlülerin Naklinde Uygulanacak Usul

Sözleşme taraf devletlere Sözleşme'den yararlanabilecek her hükümlüyü Sözleşme'nin içeriğinden haberdar etme yükümlülüğü getirmektedir (Sözleşme, m. 58/1). Hükümlü, Sözleşme gereğince nakledilmesi hususundaki isteğini beyan etmişse, hüküm devleti durumu hükmün kesinleşmesinden sonra en kısa sürede yerine getiren devlete bildirmek zorundadır (Sözleşme, m. 58/b). Sözleşme kapsamında yapılacak olan nakillerde hükümlünün nakil talebini hüküm devletine iletmesi mümkün olduğu gibi bu beyanını yerine getiren devlete de iletebilir. Bu kapsamda, nakil talebine ilişkin beyanın hangi devlete yöneldiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Zira gerek Sözleşme'nin hükümlünün nakil talebine ilişkin beyanını hüküm devletine açıklamasını düzenleyen 58/b bendinde, gerekse yerine getiren devlete açıklamasını düzenleyen 58/d bendinden anlaşılması gereken devletlerin bu beyanlardan birbirlerini haberdar etmelerinin şart oluşudur. Bu Sözleşme ile her iki durumda da sözleşmeciler devletlerin nakil talebine ilişkin beyanlarını diğer taraf devlete bildirmesi esasını benimsenmiştir.

Sözleşme'nin 58/c bendinde taraf devletlerin birbirlerine bildirimde bulunmaları sırasında bildirmeleri gereken diğer bilgiler de gösterilmiştir. Buna göre nakil talebine ilişkin beyanı alan hüküm devleti;

a) Hükümlünün adı, soyadı, nüfus kaydı, fotoğraf ve parmak izi,

b) Hükümlünün yerine getiren devletteki açık adresini,

c) Hükme esas teşkil eden olaylar hakkın genel bilgi veren bir dilekçeyi,

d) Hüküm veren mahkeme ile hükmün niteliği, süresi ve infazın başlama tarihlerini, yerine getiren devlete bildirmekle mükelleftir.

Hükümlünün nakil talebini içerir beyanını yerine getiren devlete bildirmesi halinde de hüküm devleti yukarıda gösterdiğimiz bilgileri yerine getiren devlet kendisine nakil talebine ilişkin beyanı öncesinde bildirmiş olacağından yerine getiren devlete bildirecektir.

Nakil istemleri ve cevapları sözleşmenin 59/a bendi uyarınca yazılı olarak bildirilmek zorundadır. Nakil istemleri ve yukarıda göstermiş olduğumuz yazışmalar yine Sözleşme'nin 59/b bendi uyarınca gerek diplomatik kanaldan gerekse doğrudan Türkiye'de Adalet Bakanlığı'na, KKTC'de ise İçişleri Bakanlığı'na iletilecektir. Başka bir anlatımla, taraf devletler arasında yapılacak nakillerde devletlerin sorumlu bakanlıkları Sözleşme ile bu şekilde belirlenmiştir. Kanaatimizce usul şu şekilde olmalıdır: KKTC'den Türkiye'ye yapılacak nakillerde öncelikle KKTC İçişleri Bakanlığı'na yapılacak nakil talebi üzerine, bu talebi KKTC İçişleri Bakanlığı, KKTC Dışişleri Bakanlığı'na bildirmeli, KKTC Dışişleri Bakanlığı bu talebi içeren dilekçe ile yukarıda göstermiş olduğumuz hususları içeren evrakları Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na, Türkiye Dışişleri Bakanlığı da bu evrakları Türkiye Adalet Bakanlığı'na iletmelidir. Aslında uygulanan usul de budur. Türkiye'den KKTC'ye yapılacak olan nakillerde de bu usulün tam tersi uygulanacaktır.

Yerine getiren Devlet Sözleşmenin 59/c bendine göre nakil talebine rıza gösterip göstermeyeceğini hüküm devletinden yukarıda gösterilen bilgileri içerir evrakların alınması üzerine bu devlete en kısa zamanda bildirecektir. Burada “*en kısa sürede*” ifadesi kullanılmış belirli bir süre verilmemiştir.

Sözleşmenin 60. maddesine göre hüküm devleti, yerine getiren devletten yukarıda gösterilen evrak ve bilgiler haricinde hükümlünün yerine getiren devletin vatandaşı olduğunu kanıtlayan bir belge vermesini veya yerine getiren devletin bu konuda bildirimde bulunmasını; hükme esas teşkil eden eylemin yerine getiren devlette de suç olarak düzenlendiğini gösteren kanun hükümlerinin bir örneğinin kendisine gönderilmesini talep edebilir.

Nakil talebinin alınmasından sonra hüküm devleti yerine getiren devlete hükmün onaylı bir örneği ile uygulanan kanun hükümlerinin bir örneğini, hükmün ne kadarının infaz edildiği ile infazla ilgili diğer önemli konuları gösteren bir belgeyi,

Sözleşme'nin 57. maddesinin a fıkrasının 4. bendinde gösterildiği şekilde hükümlü dışında yasal temsilcilerinin de rızalarının alındığına dair belgeyi⁶⁶³, hükümlü hakkındaki tıbbi ve sosyal raporlar ile hüküm devletindeki tedavisi hakkındaki bilgi ve yerine getiren devlette tedavisinin devamı için gerekli tavsiyelere ilişkin evrakları sağlamakla mükelleftir. Ancak, hüküm devleti açıkça nakle rıza göstermeyeceğini beyan etmişse, hüküm devletinin bu belgeleri sağlama yükümlülüğünden de söz edilemez.

Sözleşme'nin 64. maddesine göre yerine getiren devlet hüküm devletinin nakle rıza göstermesi ve hükümlüyü kendisine teslim edeceğini bildirmesinin ardından yerine getiren devlet en geç bir ay içerisinde hükümlüyü teslim almak zorundadır. Yine aynı madde uyarınca hükümlünün nakle taraf devletlerin aralarındaki anlaşmaya göre deniz ya da hava yolu ile yapılabilecektir. KKTC ile Türkiye arasında kara yolu ile naklin fiziksel olarak mümkün olmaması karşısında bu düzenleme çok da gerekli olmamıştır. Zira bu düzenleme olmamış olsaydı taraflar arasında bir anlaşmanın sağlanması yine zorunlu olacak serbestlik sağlanmış olacaktı.

C. Naklin Sonuçları

Sözleşme'nin 62. maddesinin a bendi uyarınca hükümlünün yerine getiren devlete teslimi ile birlikte hüküm devletinde hükmün infazının ertelenmesi hukuki sonucu doğmuş olacaktır. Bu düzenleme hukuki bakımdan değerlendirildiğinde, naklin hüküm devleti bakımından o devlette infazının durdurulması olarak değerlendirilebilecektir. Burada infazın ertelenmesi ya da durması kavramının kullanılması tamamen infaza başlanmış olup olmadığı ile ilgili bir meseledir.

Kanaatimizce, infaza başlandıktan sonra nakil gerçekleşmişse burada hüküm devleti hukuku bakımından infazın durdurulması, buna karşılık infaz başlamadan önce nakil gerçekleşmişse infazın geriye bırakılması ya da ertelenmesi kavramlarının kullanılması daha doğru olacaktır. Sözleşme bu şekilde bir ayrıma gitmemiştir.

Burada yukarıda açıkladığımız şekilde tanımlanan hukuki durum, yerine

---

⁶⁶³ Bu konuda rızasını açıklamaya yetkili kanuni temsilcinin rızasını içeren beyanını açıklamasına ilişkin usul hüküm devletinin kanunlarına tabidir. Ayrıca Sözleşme'nin 61. madde ile hüküm devlete rıza beyanının beyanda bulunan kişinin isteği ve naklin hukuki sonuçlarını bütünüyle bilerek yapmasının temini konusunda yükümlük yüklenmiştir. Bundan başka hüküm devleti yerine getiren devlete bir konsolos veya yerine getiren devletle üzerinde mutabık kalınacak bir kişi vasıtasıyla rızanın bu şartlarda verildiğini doğrulama imkanını sağlamakla yükümlü kılınmıştır.

getiren Devlette infazın tamamlanması ile birlikte hüküm devleti bakımından da infazın ortadan kaldırılması sonucunu doğuracaktır. Gerçekten de Sözleşme'nin 62/b maddesinde yerine getiren devlette infazın tamamlanması ile birlikte hüküm devletinde artık bu cezanın infaz edilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Naklin yerine getiren Devlet bakımından hukuki sonucu ise, aynen Türkiye'de işlenen suçlarda oluşan hukuki sonuçtur. Başka bir anlatımla, yerine getiren devlet nakille birlikte kendi vatandaşına ait bir hükmün hüküm devletince infaz edilmesi gereken kısmını üstlenmiş olmaktadır. İnfaz bakımından yerine getiren devletin esas alması gereken karar, infaz makamları bakımından yerine getiren devletin hüküm devletindeki eşdeğer mahkemesince verilen yerine getirme kararı olmalıdır. Bu husus sözleşmenin 63. maddesinde açıkça gösterilmiştir.

Hükümlü naklinin kabulünün en önemli unsurlarından biri mahkumiyet hükmünün yerine getirecek devlette infazın nasıl gerçekleştirileceğinin belirlenmesidir. Bu konuda uygulamada aynen infaz ve uyarlama (veya dönüştürme) olmak üzere iki usul bulunmaktadır⁶⁶⁴. Aynen infazda hüküm devleti tarafından belirlenen şekilde hükmün hukuki niteliği ve süresi ile bağlı kalınarak infaza devam edilirken, dönüştürme olarak da ifade edilen uyarlamada ise infazı devralacak devlet, bir mahkeme kararıyla cezayı aynı nitelikteki bir suç için kendi kanunu tarafından öngörülen bir cezaya dönüştürmektedir⁶⁶⁵. TC & KKTC Sözleşmesinde uyarlama usulü benimsenmiştir.

Bu nakli yerine getiren devletin mahkemeleri bakımından oluşan bir sonuçtur. Başka bir anlatımla, nakli yerine getiren devlet yargı organları bakımından oluşan sonucu, nakle konu hükmün yerine getirilmesine ilişkin bir karar verecek olmalarıdır. Kanımızca, bu usul devletlerin egemenliklerinin bir simgesi olarak yerine getiren devletin hüküm devletinin yargı organlarınca verilmiş bir kararı egemenlik sahası olan ülkesinde uygulaması mümkün olmadığından, yerine getiren devletin yargı organlarınca bu konuda bir yerine getirme kararı verilmesi gerektiği

---

⁶⁶⁴ **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3078.

⁶⁶⁵ HÜNADAS'ın "Naklin, Yerine Getiren Devlet için Etkileri" başlıklı 9. maddesinde de bu husus düzenlenmiştir. Buna göre, yerine getiren Devlet, derhal veya bir mahkeme veya idari kararla mahkumiyetin infazına devam edecek veya; Adli veya idari bir kararla hüküm Devletinde verilen müeyyideyi 11. maddede öngörülen şartlar çerçevesinde aynı suç dolayısıyla yerine getiren Devlet kanunlarında öngörülen bir müeyyide ile ikame etmek suretiyle, mahkumiyet kararını o devletin kararına dönüştüreceklerdir. **Turhan**, 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme, s. 3078.

görüşünden hareket etmektedir⁶⁶⁶. Yerine getirme kararının ne şekilde verileceği Sözleşme'nin 63. maddesi gösterilmiş olup, buna göre hüküm devletince sabit görülen eylemle ilgili olarak yerine getiren devletin yargı organı, kendi kanununa göre verilmesi lazım gelen ceza yaptırımını veya bu eyleme ilişkin olarak öngörülen en yakın suça ilişkin ceza yaptırımını belirleyerek hükmün kendi iç mevzuatına göre infaz edilmesi konusunda bir karar verecektir. Bu şekilde yerine getiren devlet yargı organlarınca verilecek olan ceza yaptırımını, hüküm devletince verilen ceza yaptırımından ve yerine getiren devlet kanunlarına göre bu suç için öngörülen en yüksek ceza yaptırımından fazla olamaz. Eylem yerine getiren Devlet hukukuna göre daha az cezayı gerektiriyorsa bu hüküm uygulanır. Ayrıca, yerine getiren devletin hüküm devletince öngörülen ya da kendisince verilen hapis cezası yaptırımını para cezasına çevirmesi mümkün değildir⁶⁶⁷. Bu hususlar Sözleşme ile ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Sözleşmenin 63. maddesinde belirtilen hükmün yerine getiren devlet mevzuatına göre infaz edileceği hükmü KKTC'de çekince ile karşılanan bir düzenlemedir. Nitekim Yargıtay, 1996 tarihli bir kararında bu konuyla ilgili şu yorumda bulunmuştur:

Cezalandırma sistemimize getirilen diğer bir güçlük ise Türkiye Cumhuriyeti ile aramızda yapılmış 22/88 ve 43/88 sayılı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi Yasalarıdır. Bu yasalar 1 yıldan fazla hapis cezası verilmiş T.C. vatandaşı mahkumlara Bakanlar Kuruluna başvurma ve cezalarını Türkiye'de, Türkiye infaz sistemi içinde çekme olanağı tanımaktadır. Bu olanağın mahkumun fiilen çekeceği cezayı bilinmezliğe iteğine ve en uygun cezayı saptamaya çalışan Mahkemenin işini daha da zorlaştıracığına şüphe yoktur. Hemen vurgulamak gerekir ki sırf bu olasılık nedeniyle Sanıklara gereğinden daha ağır bir ceza vermek doğru değildir.

---

⁶⁶⁶ Ancak konu hakkında Türk iç hukukundaki düzenlemeye baktığımızda CKUAİK'in uyarlama usulünü benimsemediği görülmektedir. Nitekim 31. maddede hükümlü hakkında verilen mahkumiyet kararlarının Türk kanunlarına göre infaz edileceği belirtilmiş, ancak hükümlünün Türkiye'de infaz kurumlarında kalacağı sürenin nasıl ve kimin tarafından belirleneceği gösterilmemiş ve uyarlama kararından bahsedilmemiştir.

⁶⁶⁷ Bu hususlar HÜNADAS ile oldukça benzerdir. Nitekim HÜNADAS'ın 11. maddesinde şöyle denmiştir: 1) Mahkûmiyetin değiştirilmesi halinde, yerine getiren Devlet Kanununda öngörülen usuller uygulanacaktır. Yetkili merci hükmü değiştirirken;

a) Hüküm Devletinde verilen yargı açıkça veya zimnen yer aldığı takdirde olaylarla ilgili tesbit (subut) lerle bağlı olacaktır;

b) Hürriyeti bağlayıcı müeyyideyi para müeyyidesine çeviremeyecektir.

c) Hükümlü tarafından çekilen hürriyeti bağlayıcı sürenin tamamını mahsup edecektir.

d) Hükümlünün cezalandırma durumunu ağırlaştırmayacak ve yerine getiren Devlet Kanununun işlenen suç veya suçlar için öngörebileceği herhangi bir asgarî miktarla bağlı olmayacaktır.

Ancak, değişen infaz sistemi, en uygun cezayı saptamaya çalışan mahkemelerin infaz sistemi ile de ilgilenmelerini zorunlu kılmaktadır. Mahkumun önünde mevcut olasılıklar ve verilen cezanın uygulamada ne anlam ifade edeceği konusunda Başsavcılığın mahkemeleri aydınlatması gerekmektedir⁶⁶⁸.

Bu hususu kavrayabilmek için infaz rejiminin önemli halkalarından biri olan koşullu salıverilme kurumunun her iki hukuk sistemindeki uygulanmasına bakılmasında fayda vardır.

Koşullu salıverilme, iyi halli hükümlülerin cezalarının bir bölümünü ceza infaz kurumları dışında çekmelerini ve böylece belirli şartlara uymak kaydı ile özgürlüklerine daha erken kavuşmalarını sağlayan bir infaz hukuku müessesesidir⁶⁶⁹. Koşullu salıvermenin biri objektif diğeri sübjektif olmak üzere iki koşulu bulunmaktadır. Objektif koşul, hükümlünün cezasının bir kısmının infaz kurumunda ektirilmiş olması; sübjektif koşul ise hükümlünün infaz kurumunda bulunduğu süreyi iyi halli olarak geçirmiş olmasıdır⁶⁷⁰.

Türk hukukunda koşullu salıverilmeyi düzenleyen 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (CGTİHK) 107. maddesine göre; kural olarak bütün mahkûmlar, hükümlenen suç ve cezanın türüne bakılmaksızın, şartları yerine getirdiği takdirde koşullu salıverilmeden yararlanabilmektedir. Ancak, CGTİHK ve Terörle Mücadele Kanunu'nda bazı mahkumların koşullu salıverilmeden yararlanamayacakları düzenlenmiş, yani mevzuatta koşullu salıverilme yasakları öngörölmüştür. CGTİHK'nin 107.

---

⁶⁶⁸ Yargıtay/Ceza, 32/96, D. 13.97, 20 Haziran 1997 tarihli kararı. Konuyla ilgili daha yakın tarihli aynı görüş için bkz. **Mamalı**, Barış, Kıbrıs Gazetesi, "KKTC'de 8 yıl alıyor, Türkiye'de 3 yıl yatıyor", 25 Nisan 2017, <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/kktcde-8-yil-aliyor-turkiyede-3-yil-yatiyor-h17273.html> (ET. 19.01.2022). Benzer yönde bildirilen bir görüş ise şu şekildedir: "KKTC'de suçlar için öngörölen cezalarda azami hadler, Türkiye'de ise azami ve asgari hadler belirlenmiştir. KKTC'de suçlar için öngörölen cezalarda yalnız azami hadlerin belirlenmesi nedeniyle KKTC'de yargıçların ceza verirken geniş takdir yetkileri mevcuttur. Birçok suçta takdir edilen ceza da Türkiye'de benzer suçlarda asgari süre olarak belirlenen ceza süresinin altında kalmaktadır. KKTC'de işlediği suç nedeniyle KKTC ve TC yurttaşı (ift uyruklu) ile birlikte yargılanıp aynı cezaya çarpıtılan TC yurttaşları, cezalarını Türkiye'de çektikleri durumlarda Türkiye'deki infaz sistemi nedeniyle daha az ceza çekmektedir. Bu husus aynı suçtan mahkum olan KKTC ve TC ift yurttaşları arasında bir ayrıcalık yaratmaktadır. Bu ayrıcalığın giderilmesi için suçun işlendiği devletteki infazla ilgili mevzuatın uygulanması gerekli görölmektedir". **Akın**, *Sözleşmenin Uygulanmasından Doğan Sorunlar ve Alınması Düşünölen Önlemler*, s. 98.

⁶⁶⁹ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Materni**, Mike C. , "Criminal Punishment and the Pursuit of Justice", BJALS, C. 2, S. 1, (2013), 44-76; **Kıdıl**, Fahrettin, "Cezalandırmanın Amacı ve "Umüt Hakkı" Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasakları", TBBD, S. 138, (2018), 39-78; **Feyzioğlu**, Metin/**Güngör**, Devrim, "Cezaların Toplanması ve Koşullu Salıverilme İlişkisi", TBBD, S. 69, (2007), 51-54.

⁶⁷⁰ **Gündüz**, Hakan, "Koşullu Salıverilme Kararının Geri Alınması", ERÜHFD, (2021), C. 16, S. 2, 389-420.

maddesinde düzenlenmiş olan koşullu salıverilme, mahkûm olduğu hürriyeti bağlayıcı cezanın kanunda belirlenen bir kısmını iyi halli olarak geçiren bir mahkûmun, kasıtlı bir suç işlememesi veya öngörülen yükümlülüklerle uyması durumunda; geri alınabilecek bir yetkili merci kararı ile cezasının kalan kısmının cezaevlerinde değil belli bir denetim altında toplum içerisinde infaz edilmesini ve artık diğer insanlarla bir arada yaşamaya hazır olan mahkûmların daha erkenden normal hayata dönmelerini sağlayan bir kurumdur⁶⁷¹. 107. madde hükümlünün cezasının ne kadar süre ile infaz kurumunda çektirilmiş olması gerektiğini ayrıntılı bir şekilde düzenlemektedir. Bu düzenlemeye göre; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş olanlar otuz yılını, müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş olanlar yirmidört yılını, diğer süreli hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının yarısını infaz kurumunda çektikleri takdirde, kural olarak koşullu salıverilmeden yararlanabilirler⁶⁷². Bununla birlikte, birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkumiyet halinde otuzaltı yıl, birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde otuz yıl, bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuzaltı yıl, bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkumiyet halinde en fazla otuz yıl, birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet halinde en fazla otuzaltı yıl, bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkumiyet halinde en fazla otuz yıl, birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla yirmisekiz yıl infaz kurumunda cezaları infaz edildikten sonra koşullu salıverilebilirler. 5275 sayılı CGTİHK'nın 107. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında, koşullu salıvermede infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre

⁶⁷¹ **Soyaslan**, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Ankara 2016, s. 554- 555; **Hafizoğulları Zeki/Özen**, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara 2012, s. 486-487; **Hakeri**, Hakan Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Ankara 2016, s. 742; **Öztürk**, Bahri/**Erdem**, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 21. Baskı, Ankara 2015, s. 446; **Zafer**, Hamide, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı, 5. Baskı, İstanbul 2015, s. 546; **Özbek**, Veli Özer, İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2015, s. 318; **Akbulut**, Berrin, “Şartla Tahliye”, İÜHFİM, C. 55, S. 1-2. Y. 1996, s. 174; **Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver**, s. 404; **Demirbaş**, s. 700; **İçel/Sokullu-Özgenç**, s. 731; **Koca/Üzülmez**, s. 579; **Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 793. Koşullu salıverilmenin hukuki niteliği hakkında doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Kimine göre; koşullu salıverilme, şartların yerine getirilmesi durumunda mahkûm tarafından kazanılan bir hak iken, bunun idarenin takdirine bağlı bir lütuf olduğu da ileri sürülmektedir. Bazı yazarlar ise; koşullu salıverilmeyi, cezanın bir infaz şekli olarak kabul etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Yenidünya**, s. 96; **Akkaş**, s. 309; **Akbulut**, s. 175; **Kafes**, s. 8 vd. Koşullu salıverilmenin tarihsel sürecine ilişkin bilgi için bkz. **Dönmezer/Erman**, Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku 2. Cilt, 10. Baskı, İstanbul 1994, s. 649-650; **Yumak**, Semih, “Karşılaştırmalı Hukuk Ve Türk Hukukunda Hükümlüyü Topluma Yeniden Kazandırarak Bağlamında Salıverilmeye Hazırlık, Geçiş Sürecinin Yönetimi Ve Koşullu Salıverilme”, TAAD, Yıl. 5, Sayı. 17, (2014), s. 423; **Akkaş**, s. 307-308; **Kafes**, s. 3; **Yenidünya**, s. 51 vd.

⁶⁷² Süreli hapis cezaları açısından ceza infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre hükmedilen hapis cezasının “üçte ikisi” iken 14.04.2020 tarihli 7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 48. maddesiyle yapılan değişiklikle bu süre “yarısına” indirilmiştir.

açısından genel kural konulduktan sonra, aynı maddede bazı suçlar açısından bu kurala istisna getirilmiş ve infaz kurumunda hükümlünün geçirmesi gereken süre daha uzun olarak belirlenmiştir⁶⁷³.

Koşullu salıverilme kurumu KKTC hukukuna 2009 yılında giren bir kurumdur. Şartlı Tahliye Tüzüğü'ne göre hükümlüler, mahkeme tarafından verilen hapis cezasının 1/2'sini tamamladıktan sonra Şartlı Tahliye Kurulu'nda durumunun görüşülmesi için başvuru hakkı kazanırlar. Tüzük bazı suç tipleri için bu süreyi 3/5 olarak düzenlemektedir⁶⁷⁴. Ayrıca bazı suç tiplerinden dolayı ceza almış hükümlülerin Türk hukukunda olduğu gibi şartlı tahliyeden yararlanamayacakları düzenlenmiştir⁶⁷⁵. Bakanlar Kurulu'nun Cezaevi Disiplin Yasası'nın 4. ve 10.

⁶⁷³ Ancak, Türk Ceza Kanununun;

- a) Kasten öldürme suçlarından (madde 81, 82 ve 83) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
  - b) Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçundan (madde 87, fıkra iki, bent d) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
  - c) İşkence suçundan (madde 94 ve 95) ve eziyet suçundan (madde 96) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
  - d) Cinsel saldırı (madde 102, ikinci fıkra hariç), reşit olmayanla cinsel ilişki (madde 104, ikinci ve üçüncü fıkra hariç) ve cinsel taciz (madde 105) suçlarından süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
  - e) Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan (madde 102, 103, 104 ve 105) hapis cezasına mahkûm olan çocuklar,
  - f) Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlardan (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
  - g) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan (madde 188) hapis cezasına mahkûm olan çocuklar,
  - h) Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarından (madde 326 ilâ 339) süreli hapis cezasına mahkûm olanlar,
- cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. Ayrıca, suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olan çocuklar ile 1/1/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında koşullu salıverilme oranı üçte iki olarak uygulanır.(2)
- (3) Koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre;
- a) Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuzaltı,
  - b) Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde otuz,
  - c) Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzaltı,
  - d) Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz,
  - e) Birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla yirmisekiz,
- Yıldır.

(1) Bu maddenin uygulanması ile ilgili olarak, bu Kanuna 15/8/2016 tarihli

⁶⁷⁴Tüzüğün 4. maddesine göre; “*Taamüden katil veya adam öldürme suçu ve taammüden katil veya adam öldürmeye teşebbüs suçu işleyip mahkum olan Hükümlüler; Mahkeme tarafından verilen hapislik cezasının 3/5'ünü tamamladıktan sonra Şartlı Tahliye Kurulu'nda durumunun görüşülmesi için başvuru hakkı kazanırlar*”. Tüzük için bkz. KKTC İçişleri Bakanlığı, Şartlı Tahliye Tüzüğü, <http://icisleri.gov.ct.tr/Portals/7/Sartli%20Tahliye%20Tuzugu%20Birlestirilmis.pdf> (ET. 11.01.2022).

⁶⁷⁵ Tüzüğün 4. maddesinin 2. fıkrasına göre: “*Ceza yasasında genel olarak kamuya zararlı suçlar olarak düzenlenen dördüncü kısmın üçüncü bölümünde ahlaka aykırı suçlar olarak yer alan, irza*

maddelerinin kendisine verdiği yetkiye dayanarak hazırladığı Şartlı Tahliye (Değişiklik) Tüzüğü ile başvuru hakkı kazanma süresi kısaltılmıştır. Şartlı Tahliye (Değişiklik) Tüzüğü, 14 Ekim 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan değişiklik Tüzüğüne göre hükümlüler, mahkeme tarafından verilen hapis cezasının 3’te 1’ini tamamladıktan sonra Şartlı Tahliye Kurulu’na durumunun görüşülmesi için başvurabilecektir⁶⁷⁶. Başvuru süresinde yapılan bu değişikliğin 90 gün geçerliliği olduğu belirtilmelidir.

Naklin hükümlü bakımından en önemli sonuçlarından bir tanesi de, hükümlünün yerine getiren Devlet tarafından çıkarılacak bütün genel ya da özel aflardan yararlanacak olmasıdır. Ayrıca, hüküm Devletinde çıkarılacak aflardan da hükümlü yararlanabilecektir. Bu mesele Sözleşmenin 65. maddesi ile açıkça hükme bağlanmıştır⁶⁷⁷.

Hükümlünün hüküm Devletinde infaz etmiş olduğu cezasının tamamı, yerine getiren Devlette mahsup edilir. Bu husus, Sözleşmenin 63. maddesinin son cümlesinde düzenlenmiştir.

Nakil sonrasında hükmün yeniden incelenmesi için yapılacak her türlü başvuru ile ilgili olarak karar verme yetkisinin sadece hüküm devletine ait olduğuna ilişkin sözleşmenin 66. maddesi kanaatimizce yerinde olmamıştır⁶⁷⁸. Zira bu düzenleme ile infaz gibi ivedi kararların verilmesini gerektiren bir konuda hükümlünün talebini yerine getiren devlete yapması, yerine getiren Devlet tarafından bu dilekçenin bir şekilde hüküm devletine iletilmesi son derece uzun bir prosedürü gerektirebilir. Bu durum ise, hükümlünün infazının tamamlanmasından sonra hüküm Devletinden hükümlü hakkında bir karar gelmesi sonucunu dahi doğurabilir. Bu şekilde bir düzenleme ile esasında koşullu salıverme kararının dahi hüküm devletinden alınması gibi bir sonucu dahi doğurabilecek şekilde yorumlanması mümkündür.

Sözleşmenin 70. maddesi uyarınca Sözleşme kapsamında yapılacak tüm

---

geçme veya akrabayla cinsi münasebette ve irza geçme veya akrabayla cinsi münasebette bulunmaya teşebbüs suçu işleyip mahkum olan hükümlüler, şartlı tahliye başvurusunda bulunamazlar”. Ayrıca 3. fıkraya göre: “Para cezası, sükut etmiş teminat, tazminat, zarar ziyan, masraf veya borç ödemesinde kusurdan dolayı hapis yatmakta olanlar ve hükümlü olup başka davadan ve/veya suçtan tutukluluğu bulunan hükümlüler şartlı tahliye başvurusunda bulunamazlar”.

⁶⁷⁶ Bkz. KKTC Mahkemeler, Cezaevi Disiplin Yasası, <https://www.mahkemeler.net/tuzuk/801-2021.pdf> (ET. 10.12.2021).

⁶⁷⁷ Madde metni şu şekildedir: “Nakledilen hükümlü tarafların çıkaracağı genel ve özel af kanunlarından yararlanır”.

⁶⁷⁸ Madde metni şu şekildedir: “Yalnızca hüküm Devleti, hükmün yeniden tetkiki için yapılacak herhangi bir başvuru hakkında karar verme yetkisine sahiptir”.

yazışmalar Türkçe yapılmak zorundadır. Her iki devletin resmi dilinin Türkçe olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu düzenlemenin de gereksiz olduğu söylenebilir.

Nakil masrafları kural olarak Sözleşmenin 71. maddesi uyarınca yerine getiren Devlete aittir⁶⁷⁹. Ancak, uygulamada yerine getiren Devletler bu masrafları da hükümlüden tahsil yoluna gitmektedir.

---

⁶⁷⁹ Madde metni şu şekildedir: “*Bu kısma ilişkin hükümlerin uygulanmasından doğan masraflar, münhasıran hüküm Devleti ülkesinde doğan masraflar dışında, yerine getiren Devlet tarafından karşılanacaktır*”.

SONUÇ

Tüm dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde günümüz toplumları arasındaki sosyal, ekonomik her türlü etkileşimin artması, suç ve suçluluk kavramlarının uluslararası boyut kazanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle devletlerin, özellikle adli konularda etkin bir işbirliği yapması artık zorunluluk olarak görülmektedir. Adli işbirliğine ilişkin bu zorunluluğu gerçekleştirmeye en somut müesseselerden biri geri verme bir diğeri ise hükümlülerin naklidir.

Çalışmamızın giriş bölümünde de değindiğimiz üzere, TC ile KKTC arasında gerek ekonomik gerekse sosyal anlamda yakın bir ilişki vardır. Bu durum doğal olarak iki ülke arasındaki mobilitenin de oldukça fazla olması sonucunu doğurmaktadır. Türkiye’de yaşayan Kıbrıslı Türk sayısı 2015 verilerine göre yaklaşık 250 bindir⁶⁸⁰. KKTC’yi ziyaret eden yabancıların %80’ini TC vatandaşları oluşturmaktadır⁶⁸¹. KKTC’de suçların önemli bir kısmı, ülkeye gelen yabancılar tarafından işlenmektedir. Nitekim KKTC Merkezi Cezaevi’ndeki suç faillerinin %45.7’si TC, %26’sı KKTC, %28.3’ünü ise diğere devlet vatandaşları oluşturmaktadır. Cezaevinde bulunan KKTC ve Türkiye Cumhuriyeti ortak vatandaşlarının oranı ise %67.7’dir. Cezaevindeki suç faillerinin %60.1’i Türkiye, %31.8’i KKTC doğumludur. Cezaevinde bulunan yabancı suç faillerinin %62’si çalışmak, %18.2’i ise turizm amacıyla ülkeye giriş yapmıştır.

Cezai konularda uluslararası adli yardımlaşma kapsamında devletlerin, eskiden beri aralarında ikili ya da çok taraflı antlaşmalar yaptıkları bilinmektedir. Örneğin, çalışmamız kapsamında atıfta bulunduğumuz üzere Türkiye’nin taraf olduğu çok sayıda ikili ve çok taraflı antlaşma vardır. Nitekim konumuza esas teşkil eden 1988 tarihli *TC ve KKTC Arasında Hukuku, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi*, TC ile KKTC arasında cezai konularda adli yardımlaşmanın temel kaynağını oluşturmaktadır. İşte biz de çalışmamızda bu Sözleşme’yi temel alarak her iki devletin iç hukuklarını ve bu kurumları düzenleyen çok taraflı antlaşmalar olan Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi ve Hükümlülerin Nakline Dair Sözleşme’ye de değinerek bu kurumları inceledik. Esasen Sözleşme’nin ceza

⁶⁸⁰ Bu sayının tam bir bilimsel çalışmanın sonucu olmadığı belirtilmelidir. Bkz. Kıbrıs Postası, “*Yurt Dışındaki Kıbrıs Türk Sayısı*”, (2015), https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n176012-Yurtdisindaki-Kibrisli-Turk-sayisi-645-bin (ET. 23.1.2022).

⁶⁸¹ Bkz. Al Jazeera, “*Ülke Profili: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*”, (2017), <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profilu/ulke-profilu-kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti> (ET. 23.1.2022)

işlerinde karşılıklı adli yardımlaşma hükümlerinin ayrıntılı bir şekilde düzenlendiği ve büyük ölçüde bu konudaki Avrupa Konseyi'nin sıkça atıf yaptığımız çok taraflı sözleşmelerinden yararlanıldığı görülmektedir.

Türk hukukunda, adli yardımlaşmaya yönelik kanunlarda yer verilen hükümlerin yeteri kadar ayrıntılı olmadığı önceki kanun döneminden bu yana dile getirilen bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bu sorunların giderilmesine yönelik olarak, adli yardımlaşmaya ilişkin uluslararası antlaşmalarda yer alan hükümlerin derlenip toparlanması, hem de ceza kanununda yer alan geri vermeye ilişkin hükmün ayrıntılandırılması adına *6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu*'nun 23.04.2016 tarihinde kabul edilmesi, adli yardımlaşma bakımından yerinde bir adım olmuştur. Ayrıca Kanun hükümlerinin hazırlanmasında genel olarak bu alandaki uluslararası antlaşmalardan gözetilmesi, Türkiye'nin bağlı olduğu bir uluslararası sözleşmede yer alan kuralların iç hukuka aktarılması bakımından önemlidir.

KKTC hukukuna baktığımızda ise *Adli Yardımlaşma Yasası*'nın 1988 yılından beridir yürürlükte olduğu görülmektedir. Ne var ki bu Yasa'yı adli yardıma ilişkin hükümleri tam olarak karşılayan bir Yasa olarak nitelendirmek pek mümkün değildir. Yasa, merkezi makam olarak İçişleri Bakanlığı'nı belirlemektedir. Ayrıca, geri verme kararının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu olduğunu belirlemektedir. Çalışma kapsamında değinildiği üzere geri vermeyi gerektiren fiilleri ve geri vermenin reddi halleri, teslim, teslimin ertelenmesi gibi hususlar, TC & KKTC Sözleşmesi ile birebir aynı olarak düzenlenmiştir. Yasa kapsamında düzenlenen en önemli husus ise, geri verilecek kişi hakkında uygulanabilecek koruma tedbirlerinin usul ve esaslarının düzenlenmiş olmasıdır. Yasa'nın en önemli eksikliklerinden biri ise hükümlü nakline ilişkin herhangi bir düzenlemenin olmayışıdır.

Geri verme kurumu Sözleşme'nin 35-54. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde anlatılmış olan bu kuruma ilişkin son değerlendirmelerimiz şu şekildedir: her iki devlet yasalarınca yukarı sınırı en az bir yıl hürriyeti bağlayıcı nitelikte veya daha ağır cezayı gerektiren fiiller ve en az altı ay süreli hürriyeti bağlayıcı bir cezaya ilişkin mahkumiyet kararlarına ilişkin geri verme talebinde bulunulabilir. Bu noktada CKUAİK'te hükmolunan cezanın en az dört ay hürriyeti bağlayıcı ceza sınırının çalışmamıza konu iki devlet arasındaki geri verme işlemlerinde bağlayıcılığı olmayacaktır. Geri vermenin reddi halleri gerek SİDAS,

gerek Türkiye'nin taraf olduğu iki taraflı antlaşmalar ve gerekse CKUAİK'te düzenlenen red sebepleriyle genel olarak paralellik gösterdiği görülmektedir. Buna karşılık, gerek CKUAİK gerek SİDAS'ta düzenlenmiş olan ölüm cezasını gerektiren suçlardan dolayı geri verilmezlik ilkesinin düzenlenmediği, CKUAİK ile Türk hukukuna giren kapsamı oldukça belirsiz *düşünce suçundan dolayı geri verilmezlik* hükmünün de yine Sözleşme'de yer almadığı görülmektedir. Talep edilen devletin, talebe konu suçu mülkilik ilkesi uyarınca yargılama yetkisinin bulunduğu durumlar geri verme talebinin mutlak red sebebi olarak düzenlenmişken, yargılamaya ilişkin diğer ilkeler söz konusuysa talep edilen devletin geri verip vermeme konusunda takdir hakkı vardır. Vatandaşlık bağı nedeniyle geri verilmeyen kişinin vatandaşı olduğu devlette yargılanması hususu da Sözleşme kapsamında düzenlenmiştir. Geri verme isteminin diplomatik yol kullanılarak yazılı biçimde yapılacaktır. Gecikmesi sakıncalı olan hallerde ise talep, Bakanlıklar aracılığıyla da yapılabilecektir. Geri vermeye karar verme konusunda ise Türkiye'de karma sistem benimsenmişken, KKTC'de idari sistem benimsenmiştir. KKTC'geri verme kararı Bakanlar Kurulu'na aitken, Türkiye'de Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanı'nın ve Cumhurbaşkanı'nın onayına bağlıdır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde incelenen hükümlülerin nakli ise Sözleşme'nin 55-71. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Hükümlü nakli sürecinin başlayabilmesi için aranan bir önkoşul ise ortada bir talebin bulunmasıdır. Tıpkı geri verme kurumu gibi, talep olmadan bu kurumun çarkları da işlemeye başlamayacaktır. Sözleşme'ye göre, hükümlü yerine getiren devletin vatandaşı ise, kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı varsa ve bakiye ceza en az bir yıl ise nakil talebinde bulunulabilecektir. Ayrıca yine geri vermede olduğu gibi nakle konu olan suçun her iki devlet hukukuna göre suç teşkil etmesi aranır. Hükümlünün vatandaşlık bağının aranacağı zaman ile ilgili TC & KKTC Sözleşmesi'nde herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte, kanaatimizce vatandaşlık bağının aranacağı zaman hükümlünün nakil talebinin değerlendirildiği zaman dilimi olmalıdır. Gerçekten de talep tarihinde dahi infaz devletinin vatandaşı olmayan bir hükümlünün nakil talebinin değerlendirildiği tarihte infaz devletinin vatandaşı olması halinde nakil talebinin diğer şartları da taşınması halinde kabulü gerekmektedir. Bir yıllık asgari bakiye ceza süresinin hesaplanmasında "*nakil talebinin alındığı tarih*" ifadesi kullanılmış olup, kanaatimizce kolay ifade edilebilecek ve çelişki oluşturmayacak bir kavram kullanılmıştır. Bunun yanında nakledilecek kişinin mutlaka gönderileceği

devletin vatandaşı olması aranmaktadır. Buna karşılık CKUAİK'te kişinin gönderileceği devletle güçlü sosyal bağlarının bulunması durumunda diğer koşulların da sağlanması halinde kişinin nakledilebileceği düzenlenmiştir. TC & KKTC Sözleşmesi buna cevaz vermemektedir.

Hükümlü nakli kurumu özellikle KKTC'de halen önyargı ile karşılaşılmakta ve hatta onaylanan nakil talepleri basında politik söylemlerle kınanmaktadır⁶⁸². Öte yandan, eskiden beridir hakimlerin de bu kuruma mesafeye yaklaştıkları bazı kararlardan örnek verilerek değinilmiştir. Bu durumun esas sebebi nakledilen kişinin cezasının Türkiye'deki infaz rejimine göre çekecek olmasıdır. Koşullu salıverme kurumunun KKTC hukukunda henüz 12 yıllık bir geçmişi olduğunu çalışmamız kapsamında değinmiştik. KKTC'de bunun dışında kişinin cezaevinden cezası tamamlanmadan çıkmasını sağlayan bir başka kurum da yoktur. Bu nedenle evelden beridir Türkiye'ye gönderilen kişilerin şartla salıverilme imkanına sahip olmaları kurumun adaletsizliğe yol açtığı neticesiyle eleştirilmiştir. Ne var ki, şu an için iki ülkedeki bugünkü koşullu salıverme sürelerine bakıldığında düzenlemelerin oldukça benzediği ve adaletsiz sonuçlar doğurmaktan uzak olduğu görülmektedir.

Son olarak, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarih olan 25.05.1989 tarihinden itibaren gerçekleşen geri verme ve hükümlü nakillerine ilişkin veriler paylaşılmalıdır. Bu veriler, sadece birer rakamdan ibaret olmayıp, bu müesseselerin uygulamada ne kadar işletilebildiklerinin de göstergesidirler. 1990 yılından günümüze kadar KKTC'den TC'ye geri verme veya nakil şeklinde toplam 290 kişi gönderilmiştir. 2018 yılından itibaren ayrıntılı veriler çalışmanın sonundaki Tablo'da (Ek 2) gösterilmiştir. Burada değinilebilecek birkaç husus ise şu şekildedir. 1988 tarihli Sözleşme yürürlüğe girdiğinden beridir yalnızca 1999 tarihinde geri verme veya nakil olmamıştır⁶⁸³.

Bugüne kadar yıl bazında değerlendirildiğinde ise en fazla hükümlü naklinin 2008 yılında gerçekleştiği görülmektedir. 2008 yılında KKTC'den TC'ye toplamda 38 kişi nakledilmiştir. Son 28 yılda Türkiye'ye nakledilen kişilerin işledikleri suç tiplerine bakıldığında ise uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarının ilk sıralarda yer

---

⁶⁸² Örneğin, 31 Ocak 2022 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından onaylanması kararlaştırılan bir nakil talebinin basında nasıl yer aldığına ilişkin bkz. **Özuslu** Sami, "Bitmiş Hükümet Tecavüz Mağdurunu Türkiye'ye İade Ediyor" (2.2.2022), <https://www.yeniduzen.com/haberler-haberleri-2hk.htm> (ET. 2.2.2022).

⁶⁸³ **Yeniduzen**, "28 Yılda 257 İade", (2018) <https://www.yeniduzen.com/28-yilda-257-iade-104875h.htm> (ET. 1.2.2022).

aldığı görülmektedir⁶⁸⁴. 2021 yılında 14 kişi Türkiye'ye nakledilirken, son olarak 2022 yılının ilk ayının son gününde ise Bakanlar Kurulu tarafından 1 kişinin nakledilmesine karar verilmiştir⁶⁸⁵. Son 6 yılda Türkiye'den KKTC'ye nakil talebinde bulunulmamıştır.

Geri vermeye bakıldığında ise 2007-2009 yılları arasında TC'nin KKTC'den 8 geri verme talebi yapıldığı, bunlardan 5'inin kabul edildiği, 3'ünün ise reddedildiği görülmektedir. 2021 yılında 2 geri verme talebi yapıldığı ve 2'sinin de kabul edildiği, 2022 yılında ise henüz geri verme talebinde bulunulmadığı görülmektedir. KKTC'den TC'ye yönelik ise son zamanlarda bir talep yapılmamıştır.

---

⁶⁸⁴ Kayıtlara göre nakli gerçekleşen mahkumların suç dağılımı şöyledir: uyuşturucu madde ithal/tasaruf ve ithal ve tasarrufu suçlarından mahkum 102 kişi, dükkan açma/eve girme ve ev açma suçlarından 50 kişi, sirket, soygun ve silahlı soygun suçlarından mahkum 35 kişi, adam öldürmek suçundan mahkum 40 kişi, adam öldürmeye teşebbüs suçundan mahkum 17 kişi, sahte para basma, tedavüle sürme ve tasarrufunda bulunma suçlarından mahkum 9 kişi, ağır yaralama suçundna mahkum 9 kişi, trafikte ölüme sebebiyet verme suçundan mahkum 5 kişi, ırza geçme suçundan mahkum 7 kişi, adam kaçırma suçundan mahkum 3 kişi, 13 yaşından küçük kız/çocuklarla cinsi münasebet suçlarından mahkum 2 kişi, kanunsuz ateşli silah/tabanca tasarrufu suçundan mahkum 4 kişi, adam yaralamak suçundan mahkum 5 kişi, delilleri imha etmek suçundan mahkum 1 kişi, doğaya aykırı cinsi münasebette bulunmaya teşebbüs suçundan mahkum 1 kişi, tabanca ile ateş ederek ölüme sebebiyet verme suçundan 3 kişi. Suçların isimleri KKTC hukukuna göre Fesil 154 Ceza Yasası uyarınca yazılmıştır. Bkz. **Yenidüzen**, “28 Yılda 257 İade”, (2018) <https://www.yeniduzen.com/28-yilda-257-iade-104875h.htm> (ET. 1.2.2022). Verilerin 2018 yılına kadar olan kısmı makaleden, 2018 yılından sonrakiler ise KKTC Merkezi Cezaevi'nden alınmıştır.

⁶⁸⁵ Bakanlar Kurulu'nun 31.1.2022 tarihli, F.S. (K-I)41-2022 tarihli kararı. Bkz. <http://bkkararlari.gov.ct.tr/> (ET. 1.2.2022).

Kaynakça

- Abdelwagad, E. L. (2008). *The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights*. AK Yayını
- Akbulut, B. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Seçkin Yayıncılık
- Akhavan. P. (1996). The International Criminal Tribunal for Rwanda: The Politics and Pragmatics of Punishment. *AJIL*, 3(1), 501-510
- Akın, S. (Şubat 1999). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi ve Bu Sözleşmenin Uygulanmasından Doğan Sorunlar ve Alınması Düşünülen Önlemler, Kıbrıs Türk Hukuk Dosyası, (TC/KKTC Hukuk Formu Tutanakları), Ed. Kamil B. Raif (Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği, 83–98
- Aksar, Y. (2003). *Uluslararası Ceza Mahkemesi Ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku*. Seçkin Yayıncılık
- Akyürek, G. (2018). *Yargılamanın Yenilenmesi*. Seçkin Yayıncılık
- Altınar, S. (2011). Uluslararası Hukuk Kurallarına ve Türk Ceza Kanunu Hükümlerine Göre Suçluların İadesi. *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 32(1), 21-50
- Arriza, N. R. (1990). State Responsibility to Investigate and Prosecute Grave Human Rights Violations in International Law. *California Law Review*, 78(1), 449-513
- Artuç, M., Hırslı, T., (2008). *Hüküm Kurma Esasları*, Adalet Yayınevi
- Artuç, M. (2009). *Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması*, Adalet Yayınevi
- Artuk, M. E., Gökçen, A. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi
- Aydın, U. (2015). Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi ve

- Türk Hukukunda Uygulaması. *Terazi Hukuk Dergisi*, 10(102), 15-24
- Bagheri, S. (2013). Uluslararası Hukukta Suçluların İadesi ve Suçları Kovuşturma Yükümlülüğü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(1), 1-40
- Bantekas, I., Nash, S. (2013). *Internatioanl Criminal Law*, Cavendish
- Başaran, A. (2016). Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliği Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler. *Uluslararası Hukuk Bülteni*, 8, 7-9
- Bassiouni, M. C. (2014). *International Extradition*, Oxford University Press.
- Bayıllıoğlu, U. (2006). Uluslararası Adalet Divanı'nın Tutuklama Müzekkeresi Davası Hakkındaki Kararına İlişkin Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 55(2), 27-63
- Bayraktar, K. (1968). Ölüm Czası. *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 53-75
- Baytemir Kotancı, B. (2018). Suçluların Geri Verilmesinde Yeni Arayışlar: Geri Vermede Basitleştirilmiş Usul. *Dr. Dr.h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan*, Editörler: Feridun Yenisey/İzzet Özgenç/Ayşe Nuhoğlu/Adem Sözüer/Faruk Turhan, Seçkin Yayıncılık, 1097-1026
- Bednar, D. (2018). The Theoretical Basis of International Judicial Cooperation in Criminal Matters. *American Journal of International Law*, 32(2), 165-198
- Bekar, E. (2017). *Ceza Muhakemesinde Hüküm Çeşitleri (CMK m. 223)*. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 75(1), 15-60
- Beltran de Felip, M., Nieto Martin, A. (2012). Post 9/11 Trends in International Judicial Cooperation: Human Rights as a Constraint on Extradition in Death Penalty Cases. *International Law Journal*, 10(1), 581-640
- Benli, S. (2011). Geri Vermede Basitleştirilmiş Usul. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 1(6), 1-38
- Bereket, Z. (1998). *Türk Hukuku Açısından Vatandaş İade Edilmezliği Kuralı*.

Yargıtay Dergisi, 24(2), 21-41

Birtek, F. (2020). Ceza Muhakemesinde Kısmi Kesinleşme. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 571-607

Borlini, L., Montanaro, F. (2018). The Evolution of EU Law Against Criminal Finance: The “Hardening” of Fath Standards Wintin the EU. *Georgetown Journal of International Law*, 48(2), 1009-1062

Bottini, G. (2004) Universal Jurisdiction After the Creation of the International Criminal Court. *International Law and Politics*, 36, 503-562

Broomhall, B. (2001). Towards the Development of an Effective System of Universal Jurisdiction for Crimes Under International Law. *New England Law Review*, 35(2), 399-420

Brown, C. E., Fried, A. (1998) Universal Crime, Jurisdiction and Duty: The Obligation of Aut Dedere Aut Judicare in International Law. *McGill Law Journal*, 43, 614- 613

Caroll, C. (2000). An Assessment of the Role and the Effectiveness of the International Criminal Tribunal for Rwanda and teh Rwandan National Justice System in Dealing With the Mass Atrocities of 1994. *International Law Journal*, 18, 164-194

Çakmak, C. (2017). *A Brief History of International Criminal Law and International Criminal Court*, Palgrave Macmillan

Casale, D. (2008). *Defence Agains Terrorism Review, EU Institutional and Legal Counter-terrorism Framework*. The Turkish General Staff Centre of Excellence Defence Against Terrorism Publications.

Centel, N., Zafer, H.,Çakmut, Ö., (2017). *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. Beta

Çiftçioğlu, C. T. (2013). Vatandaş Tarafından Yurt Dışında İşlenen Suçların Yurt İçinde Soruşturulması ve Kovuşturulması. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 106, 115-138

- Cryer, R., Friman, H., Robinson, D., Wilmschurst, E. (2007). *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge
- Cryer, R., Friman, H., Robinson, D., Wilmschurst, E. (2010). *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge
- Donay, S. (1984). Suçluların İadesinde Yeni Gelişmeler. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 30(1-2), 239-274
- Döner, M. (2008). Uluslararası Adli Yardımlaşma, *Uluslararası Hukuk Bülteni*, 4-5
- Duffy, P. (1983). Article 3 of the European Convention on Human Rights. 32, 316-346
- Dugard, J., Van Den Wyngaert, C. (1998). Reconciling Extradition With Human Rights. *American Journal of International Law*, 92(2), 187-212
- Durak, C. A. (1999). Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 49-60.
- Ekinci, B. E. (2017). İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Uygulanması ve 2014 Anayasa Değişikliği Girişiminde Önerilen Bireysel Başvuru Yolu ile Birlikte Değerlendirilmesi. <https://anayasatakip.ku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2017/08/Bezariylem-Ekinci-IHAS%C4%B1n-KKTCde-Uygulanmas%C4%B1-ve-Bireysel-Basvuru.pdf>
- Ekşi, N. (2008). İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleyen Haller. *İstanbul Barosu Dergisi*, 82(6), 2803-2837
- Enache, C., Fried, A. (1998). Universal Crime, Jurisdiction and Duty: The Obligation of Aut Dedere Aut Judicare in International Law. *Michigan Law Journal*, 43, 613-633
- Erdem, M. (2004). *Avrupa Birliği Hukukunun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri*, Seçkin

- Erdem, M. R. (2013). Lizbon Antlaşması ve Avrupa Ceza Hukukunun Geleceği. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 8 (Özel Sayı), 1019-1098
- Erdem, N. (2016). Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek Dördüncü Protokol. *Uluslararası Hukuk Bülteni*, 8, 28- 30
- Ergül, E. (2003). *Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli. Yetkin*
- Ergül, E. (2011). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Yabancıların Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Vermeye Karşı Korunması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Ergül, E. (2012). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukuku'nda Sınır Dışı Etme ve Geri Verme, Yetkin*
- Ergül, E. (2015). Türk Hukukunda Yabancıları Geri Verme. *Adalet Dergisi*, 53
- Ergül, O. (2014). Usulüne Göre Yürürlüğe Konulmuş Milletlerarası Sözleşmeler Kanun Hükmündedir. *Yıldırım Uler Armağanı*
- Ertuğrul, H. (2016). *Uluslararası Ceza Hukukunda Hükümlülerin Nakli* Adalet
- Feyzioğlu, M., Güngör, D. Cezaların Toplanması ve Koşullu Salıverilme İlişkisi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 69, 51-54
- Forstein, C. (2015). Challenging Extradition: The Doctrine of Speciality in Customary International Law. *CJTL*, 53, 364-395
- Fowler, T. L. (1978). Double Criminality in the Extradition Law of the United States: Freedman v. United States. *UNC*, 4(1), 33-40
- Girginov, A. (2017) Applicable Rules on Extradition and International Legal Assistance. *Michigan Law Journal*, 189-217
- Glusic, S. (1998). The Criminal Justice System Facing the Challenge of Organized Crime- Questions of the International Co-Operation and Judicial Assistance. *Croatian Annual Criminal Law and Practice*, 5(1), 903-1008

- Gören, Z. (2006). Yaşama Hakkı ve Ölüm Cezası. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 77-97
- Gupta, S. K. (2002). Sanctum for the War Criminal: Extradition Law and the International Criminal Law. *Criminal Law Review*, 3(2)71-101
- Gündoğdu, M. (2018) *Avrupa Birliği İnsan Hakları Rejimi Işığında Avrupa Tutuklama Müzekkeresi*, Adalet
- Gündüz, H. (2021). Koşullu Salıverilme Kararının Geri Alınması. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(2), 389-420
- Güneş, G. (2008). Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 739-757
- Güngör, G. (1999-2000). Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi. *Aysel Çelikel'e Armağan Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 1-2, 359-382
- Gürol, C. (2005). Tanığın Korunması Müessesesi ve Adil Yargılanma Hakkı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 60, 44-53
- Hakeri, H. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Adalet
- Ionescu, D. (2009). Act No. 222 of October 28th Amending Law No. 302/2004 on International Judicial Cooperation in Criminal Matters (I). *CDP*, 1, 1-16
- Kafes, V. (2015). Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 3(2), 181-197
- Karakehya, H. (2008). Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2) 133-163
- Kearney, M. (2002). Extraterritorial Jurisdiction of the European Convention on Human Rights. *Trinity Criminal Law Review*, 126(5), 126-157
- Keskin, S. (2001). Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesinde Ceza Muhakemesine İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 59(1-2), 155-180

- Keskin, S. (2002). Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkına Anayasal Değişiklikler. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 60(1-2), 49-61
- Kıdıı, F. (2018). Cezalandırmanın Amacı ve “Umut Hakkı” Bağlamında Koşullu Salıverilme Yasakları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 138, 39-78
- Kılıç, A. Ő. (2009). Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Devletlerin Egemenlikleri Üzerine Ulusal Egemenlik Odaklı Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(3), 616-657
- Kidd, J. (1994). Extradition and Expulsion Orders and the European Convention on Human Rights: The Soering Decision and Beyond. *Brussels Law Journal*, 26, 67-76
- Klimek, L. (2015). *European Arrest Warrant*. Springer.
- Klimek, L. (2017). *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Springer
- Koca, M., Üzülmöz, İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin
- Kocaoğlu, S. (2005). Evrensel Yetki. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 60, 189-213
- Kömürcü, M., Çalışkan, Y. (1999). Suçluların İadesinin Uluslararası Hukukta Düzenlenişi Siyasi Suç İstisnasının Terörizmle Mücadeledeki Rolü. *Ankara Barosu Dergisi*, 75-94
- Köprülü, T. (2005). Yeni Türk Ceza Kanununda Suçlu ve Sanıkların Geri Verilmesi. *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 4, 227
- Kunter, N. (1971). Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesinin Türkiye’de Uygulanması Önhazırlığı. *MHAD*, 7, 17-41
- Kunter, N. (1971). Ana Çizgileriyle Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 36(1), 81-92
- Kunter, N. (1975). Gözetim Aktarılması. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Mecmuası. 15(3-4) 11-30

Kural, B., Delen, İ. (2005). Uluslararası Ceza Hukuku ve Irak Savaşı. *İstanbul Barosu Dergisi*, 79(3), 843-848

Malik, M. D. (1979). Unraveling the Gordian Knot: The United States Law of International Extradition and The Political Offender Exception. *Fordham International Law Journal* , 2(3), 141-164

Materni, M. C. (2013). Criminal Punishment and the Pursuit of Justice. *British Journal of American Law Society*, 2(1), 44-76

Meran, N. (2008). Hukukumuzda Suçluların Geri Verilmesi. *İstanbul Barosu Dergisi*, 82(1), 42-49

Mert, H. (2018). Türkiye'den Yabancı Devlete İadenin Şartları. *Uluslararası Hukuk Bülteni*, 13. 2-4

Mihaela Pop, O. (2008). The Principles and General Rules of the International Judicial Cooperation in Criminal Matters. *American Journal of International Law*, 21-7, 209-252

Modiga, G. (2014). Importance and Necessity of International Judicial Cooperation in Criminal Matters. *British Journal of American Law Society*, 98, 22-44

Moraru, A. I. (2014). The General Framework and the Importance of International Cooperation and Judicial Assistance in Criminal Matters in the Prevention and anti-Crime Domain. *Public Law Studies*, 3, 243

Morawska, E. H. (2017). Protection against Expulsion in the European Convention on Human Rights. *Polish Review of International and European Law*. 9 (6) 9-33

Morvillo, C. (1992). Individual Rights and the Doctrine of Speciality: The Deterioration of United States v Rauscher. *Fordham International Law Journal*, 14(2) 987-1026

- Mujuzi, J. D. (2015). Legal pluralism and the convention on the transfer of sentenced persons in practice: highlighting the jurisprudence of the European Court of Human Rights on the transfer of sentenced persons within and to Europe, *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law. Nebraska Law Review*, 47(2), 324-346
- Mujuzi, J. D. (2015). Analysing the Irish Supreme Court Judgement of Sweeney v Governor of Loughan House Open Centre and Others in the Light of the European Court of Human Rights” Jurisprudence on the Transfer of Sentenced Persons. *European Journal of Criminal Law and Criminal Justice*, 23(3), 33-55
- Mujuzi, J. D. (2021). Analysing Agreements (Treaties) on the Transfer of Sentenced Persons (Offenders/Prisoners) between the United Kingdom and Asian, African and Latin American Countries. *Criminal Law and Criminal Justice Review*, 20, 377-414
- Murat, A. (2018). Adli İşbirliği Türü ve Yönteminin Belirlenmesinde Merkezi Makamın Yetkisi. *Uluslararası Hukuk Bülteni*, 14, 19-22
- Mutlu, A. (2017). *Devletler Arasında Ceza Konularında Adli Yardım*
- Necatigil, Z. (1982). Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri. *Kıbrıs Türk Federe Devletinin Milletlerarası Hukuka İlişkin Bazı Sorunları Sempozyum*, 109-125.
- Nickel, R. (2003). Extradition, Human Rights and Public Order. *German Law Journal*, 4-12, 27-32.
- Nomer, E. (1997-1998). Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasındaki Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz, Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesinde Mahkeme İlamlarının Tanınması ve Tenfiz. *MHB*, 17-18, 285-294.
- Öncü, M. (2014). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 3. Maddesi ve İndirimsiz Müebbet Hapis Cezaları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 115, 13-36

- Önok, M. (2013). Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Işığında Siber Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, 1229-1269
- Övet, T. (1999). Suçluların Geri Verilmesinin Terörizmle Mücadeledeki Rolü. *Türk İdare Dergisi*, 189-214
- Özbek, V.Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin
- Özek, Ç. (1959). Umumi Af. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. XXIV, 1(4), 117-175
- Özgen, E. (1962). *Suçluların Geri Verilmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
- Özgenç, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Seçkin
- Öztürk, B., Erdem, M.R. (2018). *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Seçkin
- Öztürk, B., Tezcan, D., Erdem, M. R., Sırma, Ö., Saygılar, Y. F., Alan, E. (2018). *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*. Seçkin Yayınevi
- Pazarcı, H. (2021). *Uluslararası Hukuk*. Turhan Kitabevi
- Perl, R. (2008). *The Role Of The Organization For Security and Co-operation in Europe (OSCE) in Countering Terrorism, Proceedings of The Second International Symposium, Global Terrorism and International Cooperation*. The Turkish General Staff Centre of Excellence Defence Against Terrorism Publications
- Peterson, A. C. (1992). Extradition and the Political Offense Exception in the Suppression of Terrorism. *International Law Journal*, 67(3), 767-796
- Plachta, M. (2020). Contemporary Problems of Extradition: Human Rights, Grounds for Refusal and the Principle of Aut Dedere Aut Judicare. *114th International Training Course Visiting Experts Papers*, 57, 64-86

- Prakash, K. (2002). International Criminal Court: A Review. *Economic and Political Weekly*, 37(40), (2002)
- Rahmdel, M. (2007). International Judicial Criminal Cooperation in Combating Narcotic Drugs Crimes in Iranian Law, *European Journal of Criminal Law and Criminal Justice*, 10, 294-302
- Rappard, E. (1991). The Transfer of Sentenced Persons – Comments on the Relevant Council of Europe Legal Instruments. *European Journal of Criminal Law and Criminal Justice*, 3, 155-167
- Roht Arriaza, N. (1990). State Responsibility to Investigate and Prosecute Grave Human Rights Violations in International Law. *Criminal Law Review*, 78(2), 451-512
- Rudnyanszky, L. (2015). Detailed Rules for the Implementation of International Judicial Cooperation in Criminal Matters. *Bus Law Journal*, 246(4), 27-53
- Ruggeri, S. (2015). *Human Rights in European Criminal Law*, Springer
- Ruhi, A. C. (2003). Türk Hukukunda Suçluların İadesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. VII, S. 1-2, 497-521.
- Ruhi, A. C. (2003). Yurt Dışı Tebligat ve İstinabe İstemlerinde Masraf Gerektiren Durumlar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(3-4), 418-433
- Ruhi, A. C. (2016). *Adli Yardım, Tedbligat ve İstinabe*. Seçkin
- Sağlam, F. (2016). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Hukuku Dersler*. Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları
- Savaş, C. N. (2013). İnsan Hakları Bağlamında Suçluların Geri Verilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 249-284
- Schabas, W. A. (2004). *Uluslararası Ceza Mahkemesine Giriş*, (Çeviren Gülay Arslan), Cambridge University Press
- Scheu, H. C., Sulcova, Z. (2004). *International Legal Aspects of the Fight*

Against Terrorism”, Legal Aspects of Terrorism. Prague, Information Centre for the Questions of the Fight Against Terrorism

Şensoy, N. (1951). Siyasi Suçlar. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 17(1-2), 53-74

Şimşek, K. (2014). *Yabancıların Türkiye’de Yargılanması ve Uluslararası Adli Yardımlaşma*. Adalet Yayınevi

Sirmen, S. (2009). Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar. *Ankara Barosu Dergisi*, 67(3), 29-45

Sınar, H. (2000). Siyasal Suç Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 18(1-2), 53- 77

Sokullu Akıncı, F. (2001). Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesinde Yer Alan Maddi Ceza Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle İnternette Çocuk Pornografisi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 59(1-2), 11-38

Soyaslan, D. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Yetkin

Stancu, A. (2015). *The Institution of Extradition - Form of International Judicial Cooperation in Criminal Matters*. International Conference on Education & Creativity for Knowledge-Based Society, 315

Tezcan, D. (1982). Uyuşturucu Madde Kaçakçılığını Önleme Tedbirleri. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 37(3), 205-215

Tezcan, D. (1983). Ölüm Cezasını Gerektiren Suçlarda Suçluların Geri Verilmesi Sorunu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 38(1), 169-180

Tezcan, D. (1984). Yurt Dışında İşlenen Suçlarda Türk Hukuku Bakımından Yabancı Ceza Kanununun Değeri Sorunu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 39(1), 111-156.

- Tezcan, D. (1988). Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 19-27
- Tezcan, D. (1994). Saldırgan Savaş ve Devletlerarası Ceza Hukuku. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49(1), 349-363
- Tezcan, D. (1998). Uluslararası Suçlulukla Mücadele İnterpol ve Faaliyetleri. *Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan, İstanbul*
- Tezcan, D. (2015). Cezai Konularda İlişkileri Sürekli Artan Türkiye İçin Uluslararası Adli Yardımlaşma Kanunu'na Duyulan Gereksinim ve Bu Konuda Yapılan Çalışmalar. *Prof. Dr. Hüseyin Pazarıcı'ya Armağan, AÜSBF*, 525-550.
- Tezcan, D., Erdem, M. R., Önok, M. R. (2017). *Uluslararası Ceza Hukuku, Seçkin*
- Töngür, A. R. (2018). Sınıraşan Ceza Hukukuna Kavramsal Bir Bakış
- Turhan, F. (1998). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Suçluların İadesinde Ölüm Cezası ve Avrupa İnsan Hakları Divanının Soering Kararı. *Yargıtay Dergisi*, Ci24(1-2), s. 84-106
- Turhan, F. (1999). Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Gelişmeler ve Suçluların İadesi Hukukuna Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4, s.239-258.
- Turhan, F. (2003). *Alman Suçluların İadesi Hukukunun Esasları*
- Turhan, F. (2005). Ceza Kanununun Yer Bakımından Uygulanmasında Evrensellik İlkesi ve Yeni TCK (md. 13). *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 4, s. 197-211.
- Turhan, F. (2018). Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 5-86
- Turhan, F. (2019). 6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği

- Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan*, 21(Özel Sayı), 2067-3109
- Türmen, R. (2008). *Legal Aspects of International Counter-Terrorism: Turkey's Perspective, Proceedings of The Second International Symposium, Global Terrorism and International Cooperation*, The Turkish General Staff Centre of Excellence Defence Against Terrorism Publications
- Ulutaş, A. (2011). Suçluların Geri Verilmesinde Vatandaşlığın Rolü ve Türk Vatandaşlığı Kanununun 28inci Maddesinin Geri Verme Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 177-210
- Ulutaş, A. (2012). Türk Hukukunda Suçluların Geri Verilmesi Sürecinde Alınabilecek Koruma Tedbirlerinin AİHS'nin 5. Maddesi Açısından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 139-176
- Ulutaş, A. (2012). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi*, TBB Yayınları
- Ulutaş, A., Atabey, Ö. S. (2013). Avrupa Ceza Hukukunda Kovuşturmaların Aktarılması. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 104, 117-136
- Ulutaş, A., Atabey, Ö. S. (2011). *Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi*, Adalet
- Ulutaş, A., Atabey, Ö. S. (2011). *Hükümlülerin Uluslararası Nakli Hukuk ve Uygulaması*, Adalet
- Ulutaş, A., Atabey, S. Ö. (2011). *Ceza Alanında Uluslararası Adli İşbirliği Hukuku*
- Ünal, Ş. (1999). TC İle KKTC Arasındaki Adli Yardım Sözleşmesinin Uygulanması. *Kıbrıs Türk Hukuk Dosyası, (Şubat 1999), (TC/KKTC Hukuk Formu Tutanakları)*, Ed. Kamil Raif (Ankara: Kıbrıs Türk Kalkınma Platformu Derneği, 1999), 172–181
- Ünver, Y. (2000). Uluslararası Normlar Bağlamında Suçluların Geri Verilmesi ve Türkiye. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 17

- Van den Vijngaert, C. (1980). *The Political Offence Exception to Extradition*. Kluwer
- Van den Wyngaert, C. (1990). Applying the European Convention on Human Rights to Extradition: Opening's Box. *International and Comparative Law Review*, 39, 757-779
- Wasmeirer, M. (2006). The Principle of Ne Bis in Idem. *Law and Social Inquiry*, 1-2, 321-339
- Williams, S. A. (1991). Double Criminality Rule and Extradition: A Comparative Analysis. 15(2), 581-623
- Wree, E. D., Vander Beken, T., Vermeulen, G. (2009). The Transfer of Sentenced Persons in Europe. *Punishment & Society*, 13(2), 111-123
- Yakut, B. (2008). Avrupa Birliği Ceza Hukuku İşbirliği Çerçevesinde Karşılıklı Tanıma ve Harmonizasyon. Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Yenisey, F. (1981). Milletlerarası Adli Yardımlaşma Konusunda Yeni Gelişmeler ve “İade ve Adli Yardımlaşma Konusunda Avusturya Kanunu”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 321-330
- Yenisey, F. (1990). *Duruşma ve Kanun Yolları*. Beta
- Yerlikaya, M. (2010). Türk Ceza Hukuku'nda Geri Verme Kurum ve Avrupa Tutuklama Müzekkeresi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*
- Yuquan, S. (2008). *The Role of The Shanghai Cooperation Organization In Counter- Terrorism In The Region Proceedings of The Second International Symposium, Global Terrorism and International Cooperation*. The Turkish General Staff Centre of Excellence Defence Against Terrorism Publications
- Yurtcan, E. (1987). Kesin Hüküm, Kazancı Hukuk Yayınları No. 57 1987.

İNTERNET KAYNAKLARI

Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Cezai Konularda Adli İşbirliği Rehberi.
<https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2492019164244CEZA%C3%8E%20KONULARDA%20ADL%C3%8E%20%C4%B0%C5%9EB%C4%B0RL%C4%B0%C4%9E%C4%B0%20REHBER%C4%B0.pdf> (24.1.2022).

AİHM başvurusunu konu almaktadır. AİHM Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Tematik Bilgi Notu,
https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Death_penalty_TUR.pdf (ET. 29.10.2021).

6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu'nun Gerekçesi, s.26-27
<https://diabgm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2462021115200CEZA%C3%8E%20KONULARDA%20ULUSLARARASI%20KONULARDA%20ADL%C4%B0%20%C4%B0%C5%9EB%C4%B0RL%C4%B0%C4%9E%C4%B0%20MEVZUATI.pdf> (29.1.2022).

Council of Europe, Additional Protocol to the Convention on the Transfer of Sentenced Persons, <https://rm.coe.int/168007f2c9> (ET. 13.9.2021).

Council of Europe, Reservations and Declarations for Treaty No. 098 – Second Additional Protocol to the Convention on Extradition,
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=declarations-by-treaty&numSte=098&codeNature=0> (ET. 11.11.2021).

Council of Europe, Reservations and Declarations for Treaty No.209 - Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition (CETS No. 209), Bkz.
https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/209/declarations?p_auth=dwjb9oqt (ET 17.09.2021.)

Döner, İsa, *Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Terör ve Terörizm*, s.1.

<http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=ULUSLARARASI%20HUKUKTA%20VE%20%DCRK%20HUKUKUNDA%20TER%D6R%20VE%20TER%D6R%DDZM&kimlik=1129233217&url=makaleler/idoner-1.htm> (ET. 17.1.2022).

Özslu Sami, “*Bitmiş Hükümet Tecavüz Mağdurunu Türkiye’ye İade Ediyor*” (2.2.2022), <https://www.yeniduzen.com/haberler-haberleri-2hk.htm> (ET. 2.2.2022).

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Hukukî - Ticarî Ve Cezaî Konularda İkili Sözleşmeler, <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 24.1.2022).

KKTC İçişleri Bakanlığı, Şartlı Tahliye Tüzüğü, <http://icisleri.gov.ct.tr/Portals/7/Sartli%20Tahliye%20Tuzugu%20Birlestirilmis.pdf> (ET. 11.01.2022).

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma, Tanıma ve Tenfiz İle Suçluların Geri Verilmesi ve Hükümlülerin Nakli Sözleşmesi https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikitarafli-soz/ikili_sozlesme/kktc_cezai_adli_yardimlasma.pdf (ET. 12.9.2021).

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuveyt Devleti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Anlaşması. <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 12.9.2021).

Türkiye Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi. <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 12.9.2021).

Türkiye Cumhuriyeti ile Moğolistan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması. <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 12.9.2021).

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuveyt Devleti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Anlaşması. <https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 12.9.2021).

Türkiye Cumhuriyeti ile Tacikistan Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve

Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi.

<https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html> (ET. 12.9.2021).

TC. Adalet Bakanlığı, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Cezai Konularda Adli Yardımlaşmayla İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Uygulaması, (2000) <https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/turkiye-de-cezai-konular-ile-ilgili-uluslararasi-adli-is-birliginin-gelistirilmesi-projesi30032021035815> (ET. 10.8.2021).

Mamalı, Barış, Kıbrıs Gazetesi, “KKTC’de 8 yıl alıyor, Türkiye’de 3 yıl yatıyor”, 25 Nisan 2017, <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/kktcde-8-yil-aliyor-turkiyede-3-yil-yatiyor-h17273.html> (ET. 12.9.2021).

Rideal, Rebecca, “*Extradition – A Very Brief History*”, (2012), <https://thehistoryvault.co.uk/extradition-a-history/>, (ET. 8.2.2022).

Saul, Ben, “*Defining Terrosim in International Law*”, Globalex, (2021), https://www.nyulawglobal.org/globalex/Defining_Terrorism_International_Law.html (8.2.2022).

Stuurman, Ziyanda, “*Terrorism as Controversy: The Shifting Definition of Terrorism in State Politics*”, E-Inetrnational Relations, (2019), <https://www.e-ir.info/2019/09/24/terrorism-as-controversy-the-shifting-definition-of-terrorism-in-state-politics/> (ET. 8.2.2022).

Yenidüzen, “28 Yılda 257 İade”, <https://www.yeniduzen.com/28-yilda-257-iade-104875h.htm> (ET. 2.1.2021).

EKLER

Ek 1.

GERİ VERME İSTEM FORMÜLLERİ

İstemde bulunan adlî makam:

İsteyen Taraf yetkili adlî makamı, bu istemle, İstenilen Taraf yetkili makamlarından, kimliği aşağıda belirtilen kimsenin geri verilmesi konusunda gerekli işleme geçirilmesini rîca eder.

I.Geri Verme isteminin Gerekçesi: (1)

- 1.( )Sanık hakkında adlî soruşturma veya kovuşturma yapılmaktadır.
- 2.( )Sanık mahkûm edilmiştir, fakat hüküm henüz kesinleşmemiştir.
- 3.( ) Mahkûmiyet hükmü kesinleşmiştir.

II. Hükümlü veya sanığın kimliği:

- 1.Soyadı :
- 2.Adları :
- 3.Doğum Yeri :
- 4.Doğum Tarihi :
- 5.Baba Adı :
- 6.Ana Adı :
- 7.Uyruklığı :
- 8.Adresi :

(1)Gerekli yere (x) işareti konulması.

III.Geri Verme konusu suç:

- 1.Suçun Niteliği :
- 2.İşleniş Tarihi ::
- 3.İşleniş Yeri :
- 4.Suçun işlendiği Koşulları belirten açıklama :

IV. Uygulanacak Yasa hükümleri: suça uygulanacak yasa (Geri verme istemine konu olan hükümlerinin metin veya metinleri belirtilecek.)

V. Tutuklama Müzekkeresi ve gerektiğinde el koyma kararınınmetni:

VI. Tamamlayıcı belgeler ueya bilgiler:

(Bu başlık altında belirtilen belgeler veya bilgiler mümkün olduğu takdirde, İstenilen Tarafa verilecektir.)

1.Sanığın fotoğrafı

(Karşıya yapıştırılması)

2.Sanığın eşkâli

3.Pramak izi fişi

(Bu formülere eklenmesi)

4. Nüfus kayıt örneği

(Bu formüllere eklenmesi)

VII. Hükümün Özeti:

(Yalnız mahkûmiyet kararı kesinleşmiş olduğu takdirde bu-
raya hükümün özeti yazılacaktır.)

VIII. Tutanaklar:

(Bu kısma,. mümkün olduğu takdirde, soruşturmayı yürüt-
mekle görevli savcı veya yargıç tarafından düzenlenmiş tu-
tanakların bellibaşlı öğeleri yazılacaktır.Bu sayfa yetmezse
yeni sayfalar eklenmesi)

İstemde bulunan Adlî Makam

(Tarih, kaşe ve imza)

Ek 2.

	GERİ VERME	HÜKÜMLÜ NAKLİ
2017	4	14
2018	6	9
2019	1	10
2020	2	9
2021	-	14
2022	-	1

*Tabloda verilen sayılar, KKTC'den TC'ye gerçekleştirilen geri verme ve hükümlü nakilleridir.

